

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Ripszám Dóra

Az emberkereskedelem elmélete és gyakorlata, különös tekintettel a gyermekekre

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:
Prof. Dr. Gál István László

**Pécs
2024**

Rövidítések jegyzéke	6
I. Bevezetés	8
I.1. A témaválasztás indoka	8
I.2. Kutatási hipotézisek és módszerek.....	13
II. Az emberkereskedelem történeti áttekintése	15
II.1. Óskor	15
II.2. Ókor.....	16
II.3. Középkor	17
II.4. Újkor	18
II.5. Fejezeti összegzés	20
III. Az emberkereskedelem fogalma és szabályozása	21
III.1. Az emberkereskedelem fogalma.....	21
III.1.1. Az emberkereskedelem különféle meghatározásai	21
III.1.2. Az emberkereskedelem fogalmi elemei	23
III.1.3. Alfejezeti összegzés	25
III.2. Nemzetközi egyezmények és az európai uniós szabályozás.....	27
III.2.1. A nemzetközi szabályozás előzményei.....	27
III.2.2. Nemzetközi egyezmények	29
III.3. Az emberkereskedelem hazai szabályozásának fejlődése	34
III.3.1. Az emberkereskedelem hazai szabályozásának előzményei.....	34
III.3.2. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény	35
III.3.3. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.....	37
III.3.4. Alfejezeti összegzés	40
III.4. Az emberkereskedelem alaptörvényi tilalma.....	43
III.4.1. Az emberi méltósághoz való jog.....	43
III.4.2. Az emberkereskedelem tilalma az Alaptörvényben.....	44
III.4.3. Alfejezeti összegzés	45

III.5. Az emberkereskedelem és kényszermunka tényállásának elemzése	46
III.5.1. Jogi tárgy	46
III.5.2. A passzív alany	46
III.5.3. Fordulatok	46
III.5.3.1. Az első és második alapeset (szűk értelemben vett emberkereskedelem)	46
III.5.3.2. A harmadik és a negyedik alapeset (kényszermunka).....	48
III.5.3.3. Az ötödik alapeset (a „fogyasztó” cselekménye)	52
III.5.4. Az eredmény	53
III.5.5. Az elkövető	53
III.5.6. A bűnösség kérdése.....	53
III.5.7. Minősített esetek	54
III.5.8. Stádiumok	56
III.5.9. Bűncselekményi egység és a bűncselekmények találkozása	56
III.6. Az emberkereskedelem (és kényszermunka) tényállásának jogösszehasonlító vizsgálata	61
III.6.1. Az emberkereskedelem német szabályozása	61
III.6.1.1. Az emberkereskedelem	61
III.6.1.2. A kényszerprostitúció	64
III.6.1.3. A kényszermunka német tényállása	65
III.6.1.4. A gyermekkereskedelem	66
III.6.1.5. Alfejezeti összegzés	67
III.6.2. Az emberkereskedelem holland szabályozása	68
III.6.2.1. Az emberkereskedelem	68
III.6.2.2. A fogyasztói magatartások büntetése	72
III.6.2.3. Alfejezeti összegzés	72
III.6.3. Az emberkereskedelem török szabályozása.....	73
III.6.3.1. Az emberkereskedelem	73
III.6.3.2. Alfejezeti összegzés	75
IV. A gyermekkereskedelem meghatározása, valamint az áldozattá válás folyamata 76	
IV.1. A gyermekkereskedelem meghatározása.....	76
IV.1.1. A gyermekkor tartama	76

IV.1.2. A gyermekkereskedelem fogalma.....	78
IV.1.3. Alfejezeti összegzés	79
IV.2. Kiszolgáltatottsági tényezők mint a gyermekek áldozattá válásának főbb okai a gyermekkereskedelemben.....	81
IV.2.1. Állami gondozásban nevelkedő gyermekek	84
IV.2.2. Érzelmi kapcsolatoktól való „függőség” szerepe	85
IV.2.3. Kriminálizálódott környezet	85
IV.2.4. Diszfunkcionális családi háttér	86
IV.2.4.1. Kriminálitás a családban	87
IV.2.4.2. Gyermekbántalmazás	88
IV.2.4.3. Elhanyagolás	90
IV.2.4.4. Szerhasználat.....	91
IV.2.4.5. Családon alapuló gyermekkereskedelem	92
IV.2.5. A státuszbeli különbség mint a gyermekkereskedelem egyik meghatározó oka	92
IV.2.5.1. Nemzetközi szint.....	93
IV.2.5.2. Országos szint, különös tekintettel Magyarországra.....	94
IV.2.5.3. Közösségi szint.....	94
IV.2.6. A kiskorúak jogellenes külföldre vitele	95
IV.2.7. Kísérő nélküli kiskorú.....	96
IV.2.7.1. A legális és illegális migráció elhatárolása	97
IV.2.7.2. A kísérő nélküli kiskorú korának meghatározási nehézségei.....	98
IV.2.7.3. A kísérő nélküli kiskorú kiszolgáltatottsága	98
IV.2.8. Alfejezeti összegzés	100
IV.3. A gyermekkereskedelem toborzásának modern formái	102
IV.3.1. Számítógépes bűnözés	103
IV.3.2. Emberkereskedelem és az internet.....	104
IV.3.3. Érintkezési pontok a közösségi média és az emberkereskedelem között	106
IV.3.4. A közösségi média formáló ereje a gyermekkereskedelemben	107
IV.3.5. A közösségi média pozitív jelenléte a gyermekkereskedelemben.....	108
IV.3.6. Alfejezeti összegzés	109
V. A gyermekkereskedelem megjelenési formái.....	111

V.1. Gyermekmunka a gyermekkereskedelem tükrében	113
V.1.1. Gyermekmunka	114
V.1.2. Munkaerő-kizsákmányolás.....	115
V.1.3. A munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekkereskedelem arculata	118
V.1.4. Alfejezeti összegzés	120
V.2. A szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelem	123
V.2.1. A szexuális kizsákmányoláshoz kapcsolódó alapjelenségek	124
V.2.2. A gyermekek szexuális kizsákmányolása	125
V.2.3. A szexuális kizsákmányolási célú gyermekkereskedelem jellege	127
V.2.4. Alfejezeti összegzés	137
V.3. Gyermekkereskedelem az emberi test tiltott felhasználása céljából.....	140
V.3.1. A legális transzplantáció	140
V.3.2. A szervkereskedelemről röviden.....	144
V.3.3. Az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett gyermekkereskedelem arculata	146
V.3.4. Alfejezeti összegzés	150
V.4. A jogellenes cselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás és a gyermekkereskedelem	153
V.4.1. Az egyes jogellenes cselekmények	153
V.4.2. A jogellenes cselekmények révén történő kizsákmányolás	154
V.4.3. A gyermekkereskedelem áldozatai által elkövetett jogellenes cselekmények	154
V.4.4. Alfejezeti összegzés	157
V.5. Kényszerkolduttatás és gyermekkereskedelem.....	159
V.5.1. Gyermekkoldulás	159
V.5.2. A gyermek kényszerkolduttatása	161
V.5.3. A kényszerkolduttatás és az alapjául szolgáló gyermekkereskedelem arculata..	162
V.5.4. Alfejezeti összegzés	166
V.6. Az illegális örökbefogadás és a gyermekkereskedelem.....	167

V.6.1. A nemzetközi örökbefogadás	168
V.6.2. Az illegális örökbefogadás és az ahhoz kapcsolódó kizsákmányolási kérdések.	170
V.6.3. Az illegális örökbefogadás arculata	171
V.6.4. Alfejezeti összegzés	173
V.7. Béranyaság és gyermekkereskedelem.....	176
V.7.1. A béranyaság	177
V.7.2. A béranyaság kapcsán felmerülő kizsákmányolási kérdések.....	178
V.7.3. A béranyaság arculata	180
V.7.4. Alfejezeti összegzés	182
VI. Összegzés.....	185
VI.1. A kutatás hipotéziseire adott válaszok.....	185
VI.2. A gyermekkereskedelem elleni küzdelem aktualitásai.....	188
VI.3. A kutatás következtetései és eredményeinek hasznosíthatósága.....	195
VI.3.1. A jogelmélet számára hasznosítható eredmények	195
VI.3.2. A jogalkotás számára hasznosítható eredmények.....	195
VI.3.3. A jogalkalmazás számára hasznosítható eredmények	196
Irodalomjegyzék	198
Összefoglaló.....	229
Summary	230

Rövidítések jegyzéke

2011/36 EU irányelv	Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról
Alapjogi Charta	Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012/C 326/02)
Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
Be.	A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény
Btk.	A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. C. törvény
CTED	Az ENSZ Terrorizmusellenes Bizottság Végrehajtó Igazgatósága/ Counter-Terrorism Committee Executive Directorate
EASO	Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal/ European Asylum Support Office
ECPAT	Szervezetek globális hálózata, melyek célja a gyermekek szexuális kizsákmányolásának és a visszaéléseknek a felszámolása/ “End Child Prostitution and Trafficking”
Ekertv.	Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (továbbiakban
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ENyÜBS	A Legfőbb Ügyészség által kezelt egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika
EU	Európai Unió
Eütv.	Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény
FATF	Pénzügyi Akciócsoport/ The Financial Action Task Force
FBI	Szövetségi Nyomozóiroda/ Federal Bureau of Investigation
FRA	Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége/ European Union Agency for Fundamental Rights
GDP	Egy főre jutó bruttó hazai termék
GRETA	Európa Tanács Emberkereskedelem elleni fellépés szakértői csoportja/ Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings
Gyvt.	A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
ICMPD	Nemzetközi Migrációs Politikát Fejlesztő Központ/ International Centre for Migration Policy Development
ILO	Nemzetközi Munkaügyi Szervezet/ International Labour Organization

IOCTA	Ineternetes szervezett bűnözéssel kapcsolatos fenyegetésértékelés/ Internet Organised Crime Threat Assessment
IOM	Nemzetközi Migrációs Szervezet/ International Office of Migration
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
NSPCC	Brit gyermekvédelmi intézet/ National Society for the Prevention of Cruelty to Children
OKIT	Az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat
OKRI	Országos Kriminológiai Intézet
ORFK	Országos Rendőr-főkapitányság
Ptk.	Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
StGB	Strafgesetzbuch
Szabs. tv.	A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény
THOR	a szerveztávólitás céljából folytatott emberkereskedelem
TIP Jelentés	Egyesült Államok emberkereskedelem elleni jelentés
UNHCR	Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosságága/ United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	Egyesült Nemzetek Gyermekalapja/ United Nations Children's Fund
UNODC	Egyesült Nemzetek Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala/ United Nations Office On Drugs And Crime
WHO	Egészségügyi Világszervezet/ World Health Organization

I. Bevezetés

I.1. A témaválasztás indoka

Ember és kereskedelem. Amennyiben az előbbi tárgya és nem pedig alanya az utóbbinak, akkor ezek a fogalmak a mai gondolkodás számára távoliak és látszólag összeegyeztethetetlenek. A kereskedelem az áruk és szolgáltatások cseréje, a megtermelt javak közvetítése a termelőktől, vagy előállítóktól a fogyasztók számára. Kereskedni általában tárgyakkal, birtokolható, tulajdonolható dolgokkal szokás. Vagyis nem emberrel, akire mint személyre gondolunk, többnyire a világot megismerő és alakító, beszéddel és gondolkodással jellemzett, közösséget alkotó, társadalomban élő és ott jogokkal bíró individuumra, „értelmes” lényre.¹

Virág György szerint a személyes szabadságától megfosztott tárgyként kezelt, valaki másnak a tulajdonában álló ember rabszolga. A római jog szerint nem is személy, csupán „homo servus”, aki a dologgal – res – azonos státusú, piacra vihető, embervásáron árulható, posztmodern változatában akár akciós termékként kezelhető áru („people for sale”), humanoid konzumcikk.²

Az emberkereskedelem egy profitorientált, ám ennek ellenére mégis alacsony kockázatú vállalkozás. A hatalmas pénzösszeg, amely belőle származik, lehetővé teszi a bűnözői csoportok számára, hogy gazdasági, társadalmi vagy akár politikai hatalmat szerezzenek, és befolyással bírnak a világ működésére.³

Az emberkereskedelem korunk egyik kiemelkedően súlyos társadalmi problémája, azonban annak mértékéről nem állapíthatóak meg pontos adatok. Mégis számos kutatás szerint egyre jelentősebb számban válnak emberek szervezett bűnözői csoportok által elkövetett munka, vagy szexuális célú kizsákmányolás áldozataivá.⁴

Az emberkereskedelem egy olyan határokon átnyúló probléma, amely a származási, a rendeltetési és a tranzitországokat is jelentős mértékben érinti. Legfontosabb jellemzője, hogy rendkívül szervezett, gyorsan terjedő bűncselekmény. Miután az emberkereskedelem az emberi jogok egyik legsúlyosabb megsértési formája, minden állam kötelessége, hogy határozott lépéseket tegyen annak megelőzése és az elkövetők felelősségre vonásának érdekében.⁵

A büntetőjog a szigorú eszközrendszerével védelmezi az élethez, a testi épséghez, valamint az egészséghez fűződő emberi jogok mellett az emberi szabadságjogokat. Ezekre az Európai Unióban az Alapjogi Chartában foglaltak az irányadóak. Valamennyi uniós tagállam kötelessége az ott felsorolt alapjogok biztosítása és védelme.⁶

¹ Virág György: Áttekintés. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői. ESZTER Alapítvány, Budapest, 2009. 7. o.

² Uo. 7. o.

³ Száraz Krisztina: Kényszermunka a modern gazdaságban. Közgazdaság, 2014/1. 213. o.

⁴ Bezsenyi Tamás – Katona Noémi – Mátyás Szabolcs – Nyitrai Endre – Frigyer László – Tirts Tibor: A közös nyomozócsoportok hatékonysága az emberkereskedelem elleni küzdelemben. Kriminológiai Közlemények, 2019/15. 217. o.

⁵ Emberkereskedelem.kormany.hu: Emberkereskedelem Elleni Küzdelem – Védtelen Áldozatok <https://emberkereskedelem.kormany.hu/akadalymentes/emberkereskedelem-elleni-kuzdelem-vedtelen-aldozatok> (Letöltés ideje: 2012.10.12.)

⁶ Nagy Zoltán: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): Magyar Büntetőjog; Különös rész. Osiris, Budapest, 2014. 111. o.

Napjainkban a szervezett bűnözés egyik jól jövedelmező üzletága az emberkereskedelem, mely alapja a szexuális kizsákmányolásnak, a prostitúciónak, a rabszolgamunkának, az emberi szervkereskedelemnek és további súlyos bűncselekményeknek.⁷

A gyermekkereskedelem – a kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolást is magában foglalva – az egyik leggyorsabban növekvő és legjövedelmezőbb bűnözői tevékenység a világon.⁸

Magyarország az emberkereskedelem szempontjából kiindulási, cél-, és tranzit országnak is minősül.

Az emberkereskedelem hazánkban elterjedt, ám annak kutatása továbbra is nehézségekbe ütközik, annak ellenére is, hogy 2019 óta jelentősen megnőtt a hatóságok számára ismertté vált bűncselekmények száma.⁹

Az emberkereskedelem jelensége a társadalmi folyamatokra rendkívül gyorsan reagál. Az elkövetők igyekeznek a modus operandit – minél hamarabb – azoknak megfelelően alakítani.¹⁰ Kiváltó okai különfélék lehetnek, amik jellemzően országonként eltérőek.¹¹

Az emberkereskedelem egy összetett jelenség, amelyet gyakran társadalmi, gazdasági, kulturális és egyéb tényezők vezérelnek, vagy befolyásolnak. Ezek közül számos olyan, amely általánosságban véve jellemző az emberkereskedelemre, vagy több különböző régióban megtalálható.¹²

Ilyen a kényszermunka jelenléte az ellátási láncokban, a klíma válság, a gyermekkatonák alkalmazásának kérdése, a migráció¹³, a koronavírusjárvány, valamint a háború. (Egyes társadalmi tényezők pl.: szegénység, diszfunkcionális családi háttér tárgyalására a kiszolgáltatottsági tényezők körében keríték sort.)

Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosságának (továbbiakban UNHCR) becslései szerint 2021 első felére világszerte emberek milliói kényszerültek lakóhelyük elhagyására az általánosult erőszak, az emberi jogok eltiprása, a fegyveres konfliktusok és az éghajlatváltozás okozta növekvő fenyegetések miatt.¹⁴ Nagy számban érkeznek még mindig Európába illegális letelepedési szándékkal a hagyományos kibocsátó országok állampolgárai, akiknek a helyzete a migránsválság csúcsidejénél is rendezetlenebb.¹⁵

A kényszermunka az ellátási láncokban a globális piac átfogó és káros eleme, amely a világ számos iparágában és régiójában érinti az egyéneket, a vállalkozásokat és a kormányokat. Bár a kényszermunkától mentes ellátási láncokra törekvések eredményei általában lassan érnek célba, a legtöbb iparágban, az éghajlati válság kezelésére szolgáló tiszta energiatechnológiák iránti növekvő kereslet lehetőséget ad arra, hogy hangsúlyozzuk az emberi jogokat tiszteletben

⁷ Uo. 111. o.

⁸ Rafferty, Yvonne: Child trafficking and commercial sexual exploitation: A review of promising prevention policies and programs. *American Journal of Orthopsychiatry*, 2013/4. 559–575. o.

⁹ Windt, Szandra: Attitudes of law enforcers towards trafficking in human beings in Hungary. *Archiwum Kryminologii*, 2023/1. 6. o.

¹⁰ Windt Szandra: A láthatatlan ember. Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2021. 17. o.

¹¹ United Nations Office On Drugs And Crime: *Toolkit to Combat Trafficking in Persons*. Global programme against trafficking in human beings. UNODC, Bécs, 2008. 423. o.

¹² Uo. 423. o.

¹³ Lásd: Hautzinger Zoltán: Bűntetőjogi tényállások a külföldiség és a migráció vonzásában. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): *A migráció bűnügyi hatásai*. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016. 181–202. o., Karoliny Eszter – Mohay Ágoston: *A nemzetközi migráció jogi keretei*. Publikon, Pécs, 2009. 49 o., Predojević-Despić, Jelena: *Ka razumevanju determinanti međunarodnih migracija danas – teorijska perspektiva*. Stanovništvo, 2010/1. 25–48. o.

¹⁴ United States, Department of State publication office to monitor and combat trafficking in persons: *Trafficking in persons report*. July 2022, Department of State, United States, 2022. 38. o.

¹⁵ Bács Zoltán György: Új tényezők a radikalizáció folyamatában. *Rendvédelem*, 2023/1. 43. o.

tartó, új tiszta energiaellátási láncok létrehozásának fontosságát, amely lehetővé teszi az országok számára a globális éghajlat-politikai célkitűzések teljesítését, és nem utolsósorban gazdasági növekedést generál.¹⁶

Az emberi jogok mint erőforrások tiszteletben tartása és a tiszta energiára átállás felgyorsításának összekapcsolása csökkenti a munkaerővel visszaéléseket – ideértve a kényszer munkát is –, kiszolgáltatott személyek számát, valamint az éghajlati katasztrófák kockázatát.¹⁷ Az Európai Unió és Magyarország Kormányának törekvései ezen a téren számos jogterületen megmutatkoznak. Nem kivétel ez alól a közbeszerzési jog sem, mely például a fenntartható közbeszerzési eljárások lefolytatásával kíván segítségül szolgálni.

A politikai és polgári instabilitás, továbbá a gazdasági bizonytalanság súlyosítja az emberkereskedelemmel szembeni sebezhetőséget. Az éghajlatváltozással összefüggő események, mint az erdőtüzek, aszályok, áradások, szélsőséges időjárási körülmények, hőhullámok, környezetromlás és gyors jégolvadás több százezer emberéletét veszélyezteti és több milliárd dolláros kárt okoz.¹⁸

Noha az éghajlatváltozás nem tesz megkülönböztetést a lakóhelyüket elhagyni kényszerült lakosság, a kiszolgáltatott bevándorlók, az őslakos közösségek, a nők és gyermekek, valamint a kisebbségek nagyobb valószínűséggel tapasztalják meg hatásait. Ennek következtében valószínűleg még sebezhetőbbé válnak a kizsákmányolással szemben. Az éghajlatváltozás megsokszorozza a fenyegetettséget, ami súlyosítja a kockázatokat, és számos bizonytalanságot teremt. Ez végső soron még több embert veszélyeztet.¹⁹

Tehát a környezeti feltételek romlásával nő a kizsákmányolás, valamint a kiszolgáltatott személyek aránya. Az Egyesült Nemzetek Szervezete (továbbiakban ENSZ) Környezetvédelmi Programja azt jelzi, hogy az emberkereskedelem 20-30 százalékkal növekedhet humanitárius katasztrófák idején a megélhetés biztosításának elvesztése, valamint a családok széthullása miatt.²⁰ A klímaváltozás radikalizációs tényező, ami a migráció növekedéséhez vezet.

A fent tárgyalt két faktornál fontos arra is kitérni, hogy Magyarország 2020 januárjában határozott stratégiai célokat tűzött ki a klímaváltozás és a környezetvédelem területén. Elfogadta az első Éghajlatváltozási Cselekvési Tervet, amely konkrét intézkedéseket tartalmaz a második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia közép- és hosszú távú célkitűzéseinek megvalósítására. Emellett megszületett a 2030-ig szóló Nemzeti Energia- és Klímaterv, valamint az új Nemzeti Energiastratégia is, amelyek középtávon elérendő célokat határoznak meg.²¹

30.000 gyermeket kényszerítettek csak 2019-ben arra, hogy katonaként fegyveres harcokban vegyenek részt. Többségüket erőszakkal bírták rá, hogy fegyvert fogjon, másokat pedig szeretteik megölésével fenyegettek meg. Akadnak olyan gyermekek is, akik elvesztették szüleiket és így számukra a fegyveres erőkhöz csatlakozás jelenti az egyetlen túlélési esélyt.²²

Becslések szerint 2020-ban hozzávetőlegesen 337 millió gyermek (vagyis a világ összes gyermekének 14%-a) élt olyan konfliktusövezetben, ahol gyermekkatonákat toboroztak. Ez azt jelenti, hogy kevesebb, mint 50 km-re van az olyan folyamatban lévő konfliktustól, amelyben

¹⁶ United States, Department of State publication office to monitor and combat trafficking in persons: Trafficking... i. m. 41. o.

¹⁷ Uo. 41. o.

¹⁸ Uo. 38. o.

¹⁹ Uo. 38. o.

²⁰ Uo. 38. o.

²¹ Innovációs és Technológiai Minisztérium: Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia 2020-2050. Innovációs és Technológiai Minisztérium, 2021. 7. o.

²² United Nations Children's Fund: Az UNICEF reintegrációs programmal támogatja a gyerekkatonákat az újrakezdésben <https://unicef.hu/az-unicef-reintegracios-programmal-tamogatja-a-gyerekkatonakat-az-ujrakezdesben> (Letöltés ideje: 2023.06.04.)

legalább egy olyan személy vesz részt, aki a jelentések szerint gyermekeket toborzott.²³ A gyerekek felhasználása katonai célokra a gyermekek testi és lelki épségét, egészségét veszélyezteti, és nem utolsó sorban jövőjüket is ellehetetleníti.²⁴ A gyermekkatonák kérdésének aktualitása az orosz-ukrán konfliktusra tekintettel kétséget kizáró.

A háború elől menekülőkre (elsősorban nők és gyerekek) a veszély nem csupán a háború miatt leselkedik, hanem ők eleve kifejezetten kiszolgáltatott csoportnak minősülnek. Számos esetben minden vagyonukat maguknál tartják, mely helyzetekben gyakori a „közönséges” bűncselekmények elkövetése is: rablás, szexuális erőszak, de nem utolsó sorban az emberkereskedelem. Az ő biztonságuk szavatolása a háború közvetlen hatásaival szemben alapjában véve nagyon nehéz, ám még nehezebb a biztonság teljes hiánya miatt.²⁵

Az Egyesült Nemzetek Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala (továbbiakban UNODC) által nevesített egyik push faktor az, hogy a potenciális áldozatok vándorlási szándékát toborzással, megszerzéssel, irányítással vagy együttműködéssel kihasználják. Ezt kényszerítés váltja fel azt követően, hogy az áldozatokat egy másik államba vagy régióba szállították (amely nem feltétlenül egyezik meg azzal, ahová vándorolni szándékoztak).²⁶

A gyakori tényezők között szerepel néhány olyan helyi viszony/jelenség, amely miatt a lakosság jobb körülményeket keresve szeretne elvándorolni. Ilyen a szegénység, az elnyomás, az emberi jogok hiánya, a társadalmi vagy gazdasági lehetőségek hiánya, a konfliktusból vagy instabilitásból fakadó veszélyek és más hasonló körülmények. A politikai instabilitás, a militarizmus, a polgári zavargások, a belső fegyveres konfliktusok és a természeti katasztrófák mind az emberkereskedelem növekedését eredményezhetik. A háború és a polgári viszály a lakosság tömeges kivándorlásához vezethet, így az árvák és az utcagyerekek rendkívül kiszolgáltatottá válhatnak az emberkereskedelemnek.²⁷ (A migrációval való összefüggések további tárgyalására a kísérő nélküli kiskorúak kiszolgáltatottságának kérdésén keresztül térek majd ki.)

Fentiekén túl a pandémia emberkereskedelemre tett hatása rövid távon egyértelműen látható. Nőtt a családon belüli erőszak, a módszerek változtak, ugyanakkor elindult egy átstrukturálódás, amelynek hosszú távú következményei még nem ismertek, azonban az bizonyos, hogy az egyébként is jelentős látenciában lévő jelenség még kevésbé volt szem előtt. A gyermekek még kiszolgáltatottabbá váltak: a szüleik munkahelyének elvesztése, a két alkalommal elrendelt karantén, az iskolák bezárása komoly mentális terhet jelentett, továbbá az iskolák zárása a jelzőrendszeri tagokat is kivette a folyamatból, így nemigen volt lehetőségük kitől segítséget kérni.²⁸

A gyermekotthonokban az első zárást követően az ott dolgozók a szökések számának emelkedésével számoltak, azonban a tapasztalat mégis az volt, hogy miután nem volt nagyon lehetőség hova menni, emiatt inkább bent maradtak a gyerekek.²⁹

A gyermekek szexuális kizsákmányolása főként az online térre helyeződött át, valamint a prostitúció munkásszállókon, motelekben jelent meg. Egyes esetekben a 18 év alattiakról készített felvételeket zárt csoportokban kezdték terjeszteni, és csak ezen körből kerülhettek ki az

²³ Østby, Gudrun – Rustad, Siri Aas – Haer, Roos – Arasmith, Andrew: Children at risk of being recruited for armed conflict, 1990–2020. *Children & Society*, 2023/2. 524–543. o.

²⁴ United Nations Children's Fund: Az UNICEF reintegrációs... i. m. o. n.

²⁵ Varga Réka: Orosz–ukrán konfliktus: a humanitárius következmények. In: Fekete Dániel – Schmidt Laura (szerk.): *Szakpolitikai elemzések 2022. I. félév*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2023. 34. o.

²⁶ United Nations Office On Drugs And Crime: *Took it...* i. m. 423. o.

²⁷ Uo. 424. o.

²⁸ United Nations Office On Drugs And Crime: *The effects of the COVID-19 pandemic on trafficking in persons and responses to the challenges*, UNODC, 2021. 32. és 73. o.

²⁹ Windt Szandra: A világjárvány hatása az emberkereskedelemre az első két év tapasztalatai alapján. *Belügyi Szemle*, 2022/2. 340. o.

ügyfelek, akiknek a hirdetésben szereplő telefonszám felhívását követően adták meg a helyszín pontos címét.³⁰

2019 vége óta a magyar hatóságok részéről több szinten is tekintélyes előrehaladás történt az emberkereskedelem elleni küzdelemben. Ebben az időszakban jelent meg a COVID-19 világjárvány is, amely nehézségeivel és új kihívásaival többletfeladatokat rótt az igazságszolgáltatás szereplőire. Ennek ellenére jelentős előrelépés, valamint szemléletváltás történt, amely a nemzetközi és a hazai bűnügyi statisztikákban is megmutatkozik.³¹

Fontos azonban azt is megemlíteni, hogy az elmúlt két évtizedben figyelemre méltó változások történtek az emberkereskedelem elleni mozgalmat illetően, ideértve a túlélők vezetőinek befolyásos döntéshozókká emelését. A túlélők fontos szerepet játszottak az áldozatközpontú megközelítések támogatásában és irányításában az emberkereskedelem elleni küzdelemben mind helyi, mind pedig globális szinten.³²

Magyarországon a büntető anyagi jogi és eljárásjogi rendelkezéseken túl közel száz jogszabályban, illetőleg jogforrásban esik szó az emberkereskedelemről.³³

³⁰ United Nations Office On Drugs And Crime: The effects... i. m. 34–35. o.

³¹ Windt, Szandra: Attitudes of law enforcers... i. m. 21. o.

³² United States, Department of State publication office to monitor and combat trafficking in persons: Trafficking... i. m. 8. o.

³³ Deres Petronella: Az emberkereskedelem és a kényszermunka bűncselekményének egyes büntetőjogi kérdései I. Ügyészségi Szemle, 2020/1. 30. o.

I.2. Kutatási hipotézisek és módszerek

Értekezésem célja a gyermekkereskedelem arculatának elemzésén, annak hazai jellemzőinek feltárásán át a gyermekkereskedelem és emberkereskedelem elhatárolása.

A gyermekkereskedelem emberkereskedelemtől való elválasztása álláspontom szerint mind a bűnmegelőzés, mind a bűnüldözés, mind pedig az áldozatsegítés szempontjából jelentőséggel bír. Ennek alapjául szolgál a gyermekkereskedelem arculatának, jellemzőinek vizsgálata.

Bízom kutatásom társadalmi hasznosulásában, melynek érdekében elsősorban a jogalkotás számára kívánok tudományos eredményeken alapuló segítséget, iránymutatást adni. Vizsgálatom központjában az áll, hogy a gyermekkereskedelem az emberkereskedelemtől önálló kategóriát képez-e, vagy kizárólag annak minősített esete-e.

Hipotéziseimet a következőképpen határoztam meg:

1. Feltételezem, hogy a felnőttek és a gyermekek kereskedelme eltér a céljukban.
2. Feltételezem, hogy a felnőttek és a gyermekek kereskedelme esetében a kizsákmányolási formák eltérést mutatnak és ezzel együtt a kizsákmányolás fogalma is mást takar.
3. Feltételezem, hogy a felnőttek és a gyermekek kereskedelme esetében a tettesek eltérő elkövetési módokat alkalmaznak.
4. Feltételezem, hogy a felnőttek és a gyermekek áldozattá válásának folyamata eltér. Más kiszolgáltatottsági tényezők játszanak szerepet és a bejegyzés mást takar.

Hipotéziseim ellenőrzésére az alábbi módszereket alkalmaztam.

A kutatásomban egyaránt felhasználtam primer és szekunder forrásokat. Emellett közvetlen adatelemzésen alapuló primer kutatást is végeztem.

Kutatásom során szakirodalmi forrásokra, bírósági határozatokra támaszkodtam. A témához fűződő terjedelmes mennyiségű hazai és nemzetközi tanulmány, monográfia, tanulmánykötet, a gyermekkereskedelemmel foglalkozó szervezetek dokumentumai, jelentései, kommentárok és tankönyvek feldolgozására törekedtem. A témához kapcsolódó hazai és nemzetközi hatályos (számos esetben a korabeli) jogforrásokat is áttekinttem.

Az idegennyelvű szakirodalom köréből főként az angol nyelvű forrásokat vizsgáltam meg, de feldolgoztam horvát, illetve török tartalmakat is.

Rövid történeti elemzéssel áttekintem az emberkereskedelem történetét, valamint annak nemzetközi, európai uniós és hazai jogszabályfejlődését.

Elvégzem az emberkereskedelem és kényszermunka tényállásának dogmatikai elemzését, majd az összehasonlító jogi vizsgálati módszerrel élve összevetem a hatályos magyar szabályozást a némettel, a hollanddal és a törökkel.

A Legfőbb Ügyészség által kezelt egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika segítségével, valamint egyes nemzetközi és hazai szervezetek nyilvános adatainak alapulvételével leíró statisztikai adatelemzést végzek. Vizsgálom a korcsoportok, nemek, valamint kizsákmányolási formák szerinti megoszlást.

Annak érdekében, hogy a gyermekkereskedelem jellemzőit minél szélesebb körben feltárhassam, és azt az emberkereskedelemtől elhatárolhassam az anyagi büntetőjog mellett kriminológiai, szabálysértési, és alkotmányjogi kitekintést is végzek.

Hipotéziseimen felül további kérdésekre keresem a választ, úgymint:

- A gyermekkereskedelem esetében például a toborzás beleértendő-e a meghatározásba?
- Szükséges-e egyáltalán a kizsákmányolási cél a gyermekkereskedelem megvalósításához?

Az egyes kizsákmányolási formák esetében a hazai szabályozás megfelelőségét helyezem vizsgálatom központjába.

II. Az emberkereskedelem történeti áttekintése

A mai világ arra tanít bennünket, hogy mindennek ára van. Minden eladható és egyúttal minden megvásárolható. Nem csupán az áru, a termék, hanem emberek, eszmék is megvehetőek, ha hajlandók vagyunk megfizetni az árát. Ez nem csak a jelenkori világunk jellemzője. Mióta ember az ember, a kereslet és kínálat változatos körforgása mindig megvolt. Az emberkereskedelem még ma is virágzik, az ókori birodalmak pedig nagyságukat a rabszolgák keserves munkájára építették fel.³⁴

A rabszolgaság, és egyúttal az emberkereskedelem története egyidős az emberiséggel.³⁵ A rabszolga-kereskedelem nem azonos az emberkereskedelemmel, azonban a rabszolga kereskedést az emberkereskedelem történeti előzményei közé sorolhatjuk, így ezen fejezetben arra is röviden kitérek.

II.1. Óskor

A kevés írásos emlékre tekintettel ezen időszak vizsgálata némi akadályba ütközik. Az őskorban a törzsek sohasem éltek páros életet, mindig falkákba, hordákba csoportosultak. A horda feje a legerősebb férfi volt, mégis a férfi és a nő egyenlő mértékben vett részt az eleség gyűjtésében. Amikor pedig a horda tagjai megsaporodtak, és a rendelkezésre álló termés nem bizonyult elegendőnek, hódító útjaikra indultak.³⁶

Évezredekkel később a vadászati eszközök megjelenésével, a vadászatot a folyók melletti halászat, és a kisebb, egymástól független csoportosulások váltották fel, a „primitív népek” lassanként megtanulták a földművelés mesterségét és ezzel párhuzamosan megszilárdult a magántulajdon intézménye is. A férfi a természeti kincseken felül, a magántulajdont a nőre is kiterjesztette, szakítva az ősi hagyománnyal, miszerint a hordán belül, minden férfi minden nőé, és fordítva.³⁷

Az ifjúság nem könnyen mondott le évezredek jogairól, ragaszkodott a legényház eredeti jellegéhez, ami a nőrablás szokását eredményezte. Ez évezredekken keresztül nemcsak a szabadszerelemnek, de még a házasságnak is általánosan elismert és bevett formája volt. A kultúrnépek hagyományaiban és mondáiban jelentős szerepet játszik a nőrablás. Például az ősmagyar monda szerint Hunor és Magor (Magyar) a gímszarvas üldözése közben az erdőben táncot lejtő nők csoportjára bukkantak, akiket elraboltak és feleségükké tettek.³⁸

A civilizáció fejlődésével párhuzamosan, amikor a hordákból már fejlettebb közösségek alakultak, és életterületüket a pásztorkodás, és földművelés jellemezte, a magántulajdon intézménye még jobban megszilárdult, és a nőrablásokat a nők adása-, vétele váltotta fel (mint egy jószágot adtak, vettek), megteremtve ezzel a prostitúció és az emberkereskedelem bölcsőjét.³⁹

³⁴ Pap Mária: Zebedeus gyermekei. KERMAVG, 2010/3. 325. o.

³⁵ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi megítélésének morális és szabályozási vonatkozásai. Egyetemi doktori disszertáció. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2021. 21. o.

³⁶ Áldor Viktor: A történelem előtti kor nemi élete. In: Áldor Viktor – A. Moll – G. Buschan (szerk.): Vita sexualis IV. kötet. A prostitúció. Sándor József és társa Kiadó, Budapest, 1920. 29–30. o.

³⁷ Uo. 30. és 37. o.

³⁸ Uo. 38–39. o.

³⁹ Uo. 47. o.

II.2. Ókor

Az ókorra egyes történészek úgy tekintenek, mint a rabszolgatartó társadalom korára, hiszen a rabszolgamunka ugyan eltérő mértékben, de végig jelen volt a termelésben.⁴⁰

A rabszolga teljes jogfosztottságban élő, személyes szabadságától megfosztott, tárgyként kezelt embernek minősült, aki más kizárólagos tulajdonát képezte.⁴¹ Ez a jelenség természetesen tekintendő az ókori és bizonyos szempontból még a középkori társadalmakban is.⁴²

Az ókorban a keresleti oldalról érkező piaci igények eltérőek voltak, ám törvényesen, nyíltan, és szabályozott formában zajlottak az emberkereskedelmi tevékenységek. A modern rabszolgaság esetében ettől eltérő jelenséget tapasztalhatunk a tiltás következtében. Gyakran a későbbi sértettek kiválasztása is éveket vesz igénybe, s a hosszas becserkészési folyamat végén az áldozattá válás elkerülhetetlen. Az ókori és a középkori viszonyokat vizsgálva nehezen értelmezhető a sértetti közrehatás kérdése, hiszen a rabszolgák rendszerint leigázott népek tagjaiból kerültek ki – így a szabadságuk ipso facto és ipso iure is megszűnt egy vesztes háború vagy emberrablás következményeként.⁴³

Az ókorban a rabszolgapiacokon – ritka kivételtől eltekintve – nem saját polgáraikat adták-vették, hanem idegeneket: a görögök a barbárokat, a rómaiak a meghódított népek lakosságát, a zsidó törzsek a kánaániakat és a keresztényeket. A rabszolgaság, valamint a prostitúció a rabnők adásvételét jelentette.⁴⁴

Az ókori rabszolgaság létezésének alapvető indoka az ókori uralkodó rétegek fizikai munka teljes lenézésében, elutasításában található. A rabszolgakereskedést, a prostitúciót az ókori görög és római kultúra szerves részének tekinthetjük. A kereszténység ettől eltérő álláspontja az Ószövetség mózesi törvényeinek köszönhetően másként alakult, azonban sem a rabszolgaságot, sem a nők alárendelt helyzetét nem szüntette meg, csupán lehetővé tette a szabadság érzését a rabszolgáknak is, illetve visszaadva a fizikai munka becsületét, a szolgaságban élők helyzetét pszichikailag normalizálta.⁴⁵

A kereskedelem egyik legjelentősebb ágát az emberekkel kereskedelem képezte a Római Birodalomban. A principátus alatt a rabszolga-kereskedelem mellett egyre jelentősebbé vált a gladiátorok adás-vétele, ekkor ugyanis gladiátorviadalokat már nemcsak Rómában, hanem a birodalom számos más városában is rendeztek.⁴⁶ Emellett a birodalom érdekében a hatalom fenntartása céljából is szükséges volt a rabszolgaság intézménye.

A rabszolga személyisége a köztársaság végén, a császárság korszakától elismerésben részesült, a császári törvényhozás irányzata a rabszolga személyiségének védelme volt. A császársági törvényhozás olyan hathatós védelmet biztosítottak a rabszolgáknak, hogy méltán beszélhetünk a rabszolgára nézve a személyiség védelméről, a rabszolga személyiségének fokozatos, bár nem teljes kialakulásáról. A testi épség, a személyi integritás, a becsület védelme a rabszolgára nézve igen fontos mérföldköveket mutat.⁴⁷

⁴⁰ Mihalkó Viktória – Szabó Mónika – Haidegger Mariann: Modernkori rabszolgaság. Képzési kézikönyv. Anthropos egyesület, Budapest, 2015. 30. o.

⁴¹ Hajdú József: Rabszolgaság és kényszermunka tilalma. In: Lamm Vanda (szerk.): Emberjogi enciklopédia. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018. 624. o.

⁴² Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi... i. m. 22. o.

⁴³ Uo. 22. o.

⁴⁴ Uo. 23. o.

⁴⁵ Uo. 23–24. o.

⁴⁶ Gedeon Magdolna: A gladiátor-kereskedelem állami korlátozása a római provinciái városokban. In: Jusztinger János – Pókecz Kovács Attila (szerk.): Jogtörténeti Tanulmányok IX. PTE ÁJK, Pécs, 2008. 177. o.

⁴⁷ Réthey Ferenc: A római rabszolgaság kérdése. Szél Nándor Nyomdája, Kecskemét, 1913. 62–63., 67. és 70. o.

II.3. Középkor

A kora középkorban sem tűnt el a rabszolgaság, azonban nem volt annyira domináns jelenség, mint az ókorban. Tovább élésének bizonyítékeként olyan írott források is példát szolgáltatnak, mint Anglia első országos földbirtok törvénye (Domesday Book 1086), amely rögzíti, hogy a korabeli Angliában a munkaerő tíz százalékát rabszolgát tették ki (ez hozzávetőleg 10.000 főt jelentett).⁴⁸ Afrika az európai rabszolga-kereskedelemben a XV. század közepétől kapcsolódott be, de jelentős változásokat a transzatlanti kereskedelem létrejötte hozott a kontinens számára.⁴⁹

A korai középkorban Kelet-Európában is zajlott emberkereskedelem, elsősorban hadifoglyokat adtak el, akikből (rab)szolgák lettek, ezen árukat különböző vidékekre szállították: a Római (Bizánci) Birodalomba, Közép-Ázsiába, Perzsiába, a Kalifátusba, Nyugat-és Észak-Európába.⁵⁰

Őseink már a honfoglalás előtt is kereskedtek rabszolgákkal mégpedig oly módon, hogy a szláv népek közül ejtettek foglyokat, akiket aranyszövetért, színes gyapjuszőnyegekért, vagy egyéb áruért cserébe továbbadtak perzsáknak. Az Árpád-korban a rabszolgákat éppúgy a birtok részének tekintették, mint egy erdőt, szőlőt vagy halastavat, az állatokhoz vagy az élettelen tárgyakhoz hasonlóan lehetett őket vásárolni, megszerezni, örökölni, vagy adományozni.⁵¹

Középkori sajátosság a földtulajdonosoknak kiszolgáltatott jobbágyréteg. Ők ugyan nem minősültek rabszolgáknak (hiszen nem lehettek adásvétel tárgyai), azonban gyakorlatilag mégis annak tekinthetők, hiszen a partikuláris jogrendszerből adódó pallosjog miatt minden jobbágy teljes mértékben kiszolgáltatott volt az adott földterület urának. A földbirtokok középkori urainak háborúskodása miatt a helyi bandériumokat számos esetben jobbágyokból szervezték, így asszonyaik, gyermekeik védtelenül maradván könnyen prédájává válhattak a hasonló ellenséges bandériumoknak. A fosztogató csapatok zsákmányként tekintettek a szabadon hagyott gyermekekre és asszonyokra, így őket elhurcolva tulajdonképpen már megvalósították az emberrablás és az emberkereskedelem ma ismert tényállását.⁵²

⁴⁸ Mihalkó Viktória – Szabó Mónika – Haidegger Mariann: Modernkori... i. m. 30. o.

⁴⁹ Fekete István: Az afrikai holokauszt az emberiség legnagyobb tragédiája https://m.multkor.hu/20091204_az_afrikai_holokauszt_az_emberiseg_legnagyobb_tragediaja (Letöltés ideje: 2023.06.03.)

⁵⁰ Polgár Szabolcs: Kelet-Európa. In: Szántó Richárd (szerk.): Középkori egyetemes történelem. Bölcsész Konzorcium, Szeged–Miskolc, 2006. 173. o.

⁵¹ Békefi Remig: A rabszolgaság Magyarországon az Árpádok alatt. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1901. 87. és 99–100.o.

⁵² Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi... i. m. 26. o.

II.4. Újkor

A XVI. századtól a XIX. századig a rabszolgaságot elsősorban a transzatlanti rabszolga kereskedelemmel tekintették azonosnak. Afrikaiak millióit szállították kényszerrel Észak- és Dél-Amerikába, valamint a Karib-térségbe azért, hogy ültetvényeken, birtokokon és bányákban dolgozzanak. Erőszakkal ejtették foglyul és szakították el őket családjuktól, továbbá azt a megaláztatást is el kellett szenvedniük, hogy nyilvánosan kereskednek velük.⁵³

A XIX. század folyamán ugyan több szakaszban, de végül mindenhol törvényen kívül helyezték a transzatlanti rabszolga-kereskedelmet, valamint a rabszolgatartást (végsőként Kubában 1886-ban és Brazíliában 1888-ban). Azonban a munkások nagyfokú kizsákmányolása és az embertelen bánásmód egyéb formái sajnos tovább folytatódtak világszerte.⁵⁴

Az emberkereskedelem fogalmi körének leírására a klasszikus rabszolgaságtól megkülönböztetés jegyében Európában kezdetben az ún. fehér rabszolgaság szolgált, mely bűncselekmény már az 1900-as évek elején megjelent.⁵⁵ Az ún. fehér rabszolga-kereskedelem ekkor szinte kizárólagosan külföldre irányuló, prostitúciós célú nő- és gyermekkereskedelmet takart.⁵⁶

Ezen, az emberi jogokat is rendkívül súlyosan sértő cselekmény már évszázadokkal ezelőtt is ismert volt, új, modern formái azonban tömeges arányban, a nyolcvanas évek végétől terjedtek el ismét, jellemzően a nemzetközi szervezett bűnözés részeként. A rabszolgaság intézményét követően (amelyben a rabszolga teljes mértékben a tulajdon részét képezte) az átmenetileg ún. fehér kereskedelemnek nevezett jelenség valójában a nők és gyermekek prostitúciós célú, külföldi kereskedelmét jelentette. A nő- és gyermekkereskedelem, majd ezt követően egységes terminológiával: az emberkereskedelem, bűncselekmény jellegén túl, többek között emberi jogi, gyermekjogi, gender-orientált problémaként is megjelenik.⁵⁷

A gyermekek helyzete, társadalmon, illetve családon belüli megítélése az évszázadok során jelentős mértékben és sok irányba változott. A középkor gyermekképét elsősorban teológiai irányzatok határozták meg, és a gyermekkor még nem volt kiemelt, különleges életszakasz. A gyermeki létet a „kicsinyített felnőtt” szempontjából, pusztán méretbeli különbségként fogták fel. A felvilágosodás koráig, konkrétan a XVIII. század Franciaországáig kellett arra várni, hogy gyökeresen megváltozzon ez az elképzelés, s a gyermek a kicsinyített felnőttből valódi gyermekké váljon, mint az angyali ártatlanság megtestesítője.⁵⁸

Ettől a pillanattól kezdve tekinthetünk az európai kultúrkör gyermekszemléletére úgy, mint előremutató, a gyermekekről a jelenlegi ismereteink és tudásunk szerinti irányban gondolkodó filozófiára és neveléstudományra. A gyermekkor felismerése speciális időszaként szükségszerűen, ám lassan vont maga után a gyermekek különleges védelmére vonatkozó jogi szabályozások megjelenését. Az első, gyermeki jogokat védő jogszabály 1833-ban Angliában született meg, amely tiltja a 9 év alatti gyermekek foglalkoztatását, és szabályozza az idősebb gyermekek munkaidejét is. 1872-ben Magyarországon is megjelent a gyermekek védelmének jogszabályi vonatkozása (az 1872 évi VIII. törvénycikkben az Ipartörvényről).⁵⁹

⁵³ Mihalkó Viktória – Szabó Mónika – Haidegger Mariann: Modernkori... i. m. 31. o.

⁵⁴ Uo. 36. o.

⁵⁵ Lásd az ún. Fehér Rabszolgaság (White Slavery) elleni egyezményeket.

⁵⁶ Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. ÁJT, 2012/4. 397–420. o.

⁵⁷ Uo. 397–420. o.

⁵⁸ Babós Emese – Bagi Krisztina – Boglacsik Tímea – Borsos-Köszegi Erika – Hellenbárt László – Kopf Katalin: A gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok együttműködésének elősegítése a kapcsolati erőszak és az emberkereskedelem okozta ártalmak azonosítása és kezelése. Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft., Budapest, 2019. 9. o.

⁵⁹ Uo. 9. o.

A XX. század jelentős, meghatározó változásokat hozott a gyermeki jogok tekintetében, hiszen ebben az évszázadban ismerték el teljeskörűen, hogy a gyerekeket születésüktől kezdve jogok illetik meg, speciális védelemre szorulnak, jogaik érvényesítéséhez támogatásra van szükségük. Mindezeket a felnőtteknek kell biztosítaniuk számukra.⁶⁰

1989. november 20-án fogadta el az ENSZ Közgyűlése a Gyermek jogairól szóló egyezményt, mely dokumentumban összefoglalták azoknak a jogoknak a minimumát, amelyeket minden államnak biztosítani kell az ott élő gyermekek számára. Ezen dokumentum szavatolja azt, hogy az Egyezményt aláíró államok jogalkotásuk során minden esetben figyelembe veszik az alapvető jogokat, illetve a jogok érvényesülése érdekében a szükséges nemzeti jogszabályokat megalkotják. A Gyermekjogi Egyezményt Magyarországon az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdették ki, ezáltal vált a magyar jogrend részévé.⁶¹

A gyermekszemlélet megváltozásának köszönhetően a gyermekkereskedelem önállóan értelmezhető területté vált az emberkereskedelem körén belül.

⁶⁰ Uo. 9. o.

⁶¹ Uo. 9–10. o.

II.5. Fejezeti összegzés

Az emberkereskedelem mint bűncselekmény bizonyos fokig hasonlítható a hajdani rabszolga-kereskedelemhez, hiszen mindkettőnek alapja az ember tárgyként, árucikként kezelése, rendkívüli kizsákmányolása. Manapság is gyakran előfordul, hogy szerzők, e jelenségre, mint a rabszolgaság modern formájára utalnak.⁶²

A középkoron át az újkorban is a rabszolgaság különféle formái elfogadottak voltak, a felvilágosodást követően az emberi jogok komplex rendszerében működő posztmodern korban, a XXI. században is az emberkereskedelmi hálózatok által táplált modern rabszolgaság él és virul. Az emberi jogok komplex rendszerében működő modern világunkban is – emberkereskedelmi hálózatok által működtetett és kiszolgált – modern rabszolgaság létezik.⁶³

Mint láthattuk a történelem során maga a jelenség és a terminológia is folytonosan változott. Az emberkereskedelem mára komplex nehézséggé vált. Jellemzői közé tartozik, hogy jelentős emberi jogi problémává nőtt, áldozatként mindkét nemre kiterjedő, a gyermek- és felnőtt korúakat egyaránt érintő, határokon belüli és azon átívelő jelenség. Gyakran a transznacionális szervezett bűnözésnek is részét képezi, kizsákmányoló jellegű, és minden kétséget kizáróan rendkívül súlyos bűncselekmény.⁶⁴

Az emberkereskedelem elleni fellépés igénye már a kezdetektől, számos nemzetközi jogi és regionális dokumentumban is megfogalmazódott, melyek a nemzetközi jog számos területén fellelhetők. Így pl. az emberkereskedelem, a rabszolgaság, a határokon átívelő prostitúcióra kényszerítés elleni, a munkajogi, az általános és regionális emberi jogi dokumentumok és más egyezmények részét képezik.⁶⁵

Az emberkereskedelem jelensége, valamint az ellene folyó küzdelem hosszú múltra tekint vissza. Története során, mind a fogalom elnevezése, mind annak tartalma egyaránt változott. Ezen fejlődés ugyanígy nyomon követhető a jelenség ellen folytatott küzdelem eszköz- és módszertárának gazdagodásában is – nemzetközi, regionális és az egyes országok szintjén egyaránt.⁶⁶

⁶² Fehér Lenke: Az emberkereskedelem... i. m. 397–420. o.

⁶³ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi... i. m. 23–24. o.

⁶⁴ Fehér Lenke: Az emberkereskedelem... 397–420. o.

⁶⁵ Uo. 397–420. o.

⁶⁶ Uo. 397–420. o.

III. Az emberkereskedelem fogalma és szabályozása

Ahhoz, hogy az emberkereskedelem magyar szabályozását, annak történeti fejlődését rendszerbe tudjuk helyezni elengedhetetlen annak fogalmának tisztázása, illetve a nemzetközi egyezmények, valamint az uniós szabályozás áttekintése.

III.1. Az emberkereskedelem fogalma

Az emberkereskedelem egy komplex jelenség, mely fogalom alatt értendő magatartások köre igen széles.⁶⁷ Az emberkereskedelem mint fogalom és jelenség nem újkeletű, gyakran hangoztatják, hogy történelmi gyökerei nagyon mélyek, és a rabszolgasághoz köthetők.⁶⁸

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 5. Cikke is rögzíti, hogy „(1) Senkit sem lehet rabszolgaságban vagy szolgáltatásban tartani. (2) Senkit sem lehet kényszermunkára vagy kötelező munkára igénybe venni. (3) Tilos emberi lényekkel kereskedni.”⁶⁹

Az emberkereskedelem egy olyan országokon átívelő probléma, amely egyaránt érinti a kiindulási-, a cél-, valamint a tranzitországokat, rendkívül magas szervezettségű, gyorsan terjedő bűncselekmény. Célja elsősorban a prostitúciós vagy kényszermunka jellegű kizsákmányolás, a szervezett koldultatás, az illegális örökbefogadás, illetve a szervkereskedelem. Oka a nők és gyermekek alárendeltségének tradíciójában, az emberi jogok tiszteletben tartásának és védelmének hiányában, valamint a szegénységben gyökerezik.⁷⁰

Ahhoz, hogy a későbbiekben meg tudjuk határozni a gyermekkereskedelem fogalmát, elsőként szükséges tisztázni az emberkereskedelem definícióját, mely fogalom meghatározáshoz elsősorban az európai uniós és a hatályos hazai szabályozást, valamint jogirodalmi álláspontokat tekintettem át.

III.1.1. Az emberkereskedelem különféle meghatározásai

Az emberkereskedelem kapcsán számos fogalom meghatározással találkozhatunk. Árnyalja a helyzetet, hogy beszélhetünk emberkereskedelemtől mint társadalmi jelenségről, illetve jogi fogalomról, sőt mint törvényi tényállásról (emberkereskedelem és kényszermunka) is. A Büntető Törvénykönyv megadja számunkra, hogy mit tekintünk büntetőjogi szempontból emberkereskedelemnek. Azonban a jogirodalom és a nemzetközi jogi aktusok számos eltérő meghatározást alkalmaznak.

A szakirodalmi fogalom meghatározások közül Kubisch Károly, Hollán Miklós és Windt Szandra, definícióját emelem ki.

Kubisch Károly szerint a szakemberek is csupán a közvetlen kapcsolatú prostitúciót látják az emberkereskedelemmel érintett cselekvési halmazban, azonban az emberkereskedelem nem prostitúció, nem embercsempészet, és nem is munkára kényszerítés, hanem egy olyan formája

⁶⁷ Windt Szandra: Az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogalkalmazói attitűdökről. Miskolci Jogi Szemle, 2022/1. 112. o.

⁶⁸ Belokapa, Ivana: Trgovanje djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zágráb, 2016. 1. o.

⁶⁹ Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012/C 326/02) (továbbiakban Alapjogi Charta) 5. cikke.

⁷⁰ Emberkereskedelem.kormany.hu: Emberkereskedelem... i. m. n. o.

az ember megalázásának, amely a keresztény kultúra alapjait jelentő szabad akarat, önrendelkezési jog megsértésén át elsősorban az emberi méltóságot rombolja le. Megvalósulhat az ember szabadságának jogellenes megsértése is, de nem ez a döntő.⁷¹

Hollán Miklós az emberkereskedelem fogalmáról leszögezi, hogy az emberkereskedelem definícióját nem lehet a rabszolga-kereskedésből kiindulva oly módon megalkotni, hogy a rabszolga kifejezést kiterjesztve „más”-ra cseréljük. Ugyan a két jelenség között bizonyos hasonlóság megállapítható (különösen az emberi jogokat sértő voltukat és az ellenük való nemzetközi fellépésben tapasztalható egységet tekintve), azonban a két jelenség eltérő korok szülötte. Más személyi kört érintenek (mind az áruként, mind a kereskedőként szereplő személyek oldaláról), különbözik a véghezvitelük során használt útvonalak, módszerek és eszközök is. Ahogy a történeti kitekintésben is láthattuk, a rabszolgakereskedést legfeljebb az emberkereskedelem történeti előzményei közé lehet sorolni, de az semmi esetre sem állítható, hogy az előbbi az utóbbi speciális esete lenne.⁷²

Ahogy Windt Szandra fogalmaz: „[a]z emberkereskedelem jelensége visszaélés azzal a hatalmi helyzettel, amely során az elkövető megengedi magának, hogy más ember felett hatalmat gyakorolva, őt kihasználja, munkájából magának hasznot, előnyt, pénzt kovácsoljon, a másik semmibe vételével.”⁷³

Számos nemzetközi egyezmény, nyilatkozat rögzíti az emberkereskedelem fogalmát, melyeket a következő fejezetben tárgyalok. Például a Palermói Egyezmény értelmében „[a]z „emberkereskedelem”: személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését, vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, erőszakos elrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés útján, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával, vagy elfogadásával annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik.” Rögzíti továbbá, hogy a kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott eltávolítását.⁷⁴

A Brüsszeli Nyilatkozat szerint az emberkereskedelem olyan nyugtalanító és elfogadhatatlan jelenség, amely magába foglalja a szolgasággal határos körülmények között, kikényszerített szexuális kizsákmányolást, a munkaerő kizsákmányolását, a bérkoldulást, a fiatalkori bűnözést, valamint a háztartási rabszolgamunkát.⁷⁵

Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezményének értelmében: „az „emberkereskedelem”: személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával. A kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő

⁷¹ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi... i. m. 156. o.

⁷² Hollán Miklós: Az emberkereskedelemre vonatkozó magyar büntetőjogi szabályozás. In: Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica: publicationes doctorandorum iuridicorum, 2001/1. 246. o.

⁷³ Windt Szandra: A láthatatlan ember... i. m. 13. o.

⁷⁴ 2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről 3. cikk a) bekezdés

⁷⁵ Brüsszeli Nyilatkozat az Emberkereskedelem Megelőzéséről és Visszaszorításáról. 2002.

*kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy szolgáltatásokat - a rabszolgotartást vagy a rabszolgotartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve -, és a szervek kivételét”.*⁷⁶

Az ENSZ szerint az emberkereskedelem három fő elemet foglal magában, melyek a következők⁷⁷:

- a cselekmény: személyek toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy átvétele;
- az eszköz: fenyegetés vagy erőszak, kényszer, emberrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés, vagy ellenszolgáltatások, előnyök nyújtása az áldozattal rendelkező személynek;
- a cél: kizsákmányolás, amely magában foglalja mások prostitúciójának kizsákmányolását, a szexuális kizsákmányolást, a kényszermunkát, a rabszolgotartást vagy az ahhoz hasonló gyakorlatokat és a szervek kivételét.⁷⁸

III.1.2. Az emberkereskedelem fogalmi elemei

Jelenleg az emberkereskedelem fogalmáról a leginkább releváns és széleskörűen elfogadott meghatározás az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelvéhez (az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról⁷⁹, továbbiakban 2011/36/EU irányelv) köthető.

Ezen irányelv minimumszabályokat vezet be uniós szinten az emberkereskedelem területén a tényállások és a szankciók meghatározása kapcsán. Emellett rendelkezik a jelenség hatékonyabb megelőzését és az áldozatok védelmének megerősítését célzó intézkedésekről is. Az irányelv elismeri az emberkereskedelem nemektől függő jellegét, valamint azt, hogy a férfiakal és nőekkel különböző célokból kereskednek.⁸⁰

A 2011/36/EU irányelvének 2. cikke határozza meg az emberkereskedelemmel kapcsolatos szándékos bűncselekmények körét, melyek a „[s]zemélyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása – az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve – fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával.”⁸¹

Az irányelv tehát megadja számunkra a célzatot, az elkövetési magatartásokat, valamint az elkövetési módokat.

⁷⁶ 2013. évi XVIII. törvény az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezményének kihirdetéséről 4. cikk, a) pont.

⁷⁷ United Nations Office on Drugs and Crime: Trafficking in Persons and Migrant Smuggling <https://www.unodc.org/lpo-brazil/en/trafico-de-pessoas/index.html> (Letöltés ideje: 2023.01.02.)

⁷⁸ Child Trafficking: Myth vs. Fact <https://www.savethechildren.org/us/charity-stories/child-trafficking-myths-vs-facts> (Letöltés ideje: 2022.11.06.)

⁷⁹ Az utóbbi években az Európai Unióban egyre több tanácsi kerethatározatot váltanak fel irányelvekkel. Tóth Dávid: Küzdelem a Bankkártyacsalások Ellen Az Európai Unióban. In: Bendes Ákos – Nagy Melánia – Tóth Dávid (szerk.): Lépést Tud-e Tartani a Jog a XXI. Század Kihívásaival? Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2019. 110. o.

⁸⁰ Windt Szandra: A láthatatlan ember... i. m. 40. o.

⁸¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (továbbiakban 2011/36 EU irányelv) 2. cikke (1) bekezdés.

A passzív alany esetében önmagában megtévesztő a személyek szó használata, hiszen egy sértett esetében is megvalósul az emberkereskedelem. A magyar büntetőjogi terminológiában is jelentőséggel bír, hogy a bűncselekmény „más”, vagy „mások” ellen irányul.

Az emberkereskedelem terén tapasztalt változások kezeléséért az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelv tágabban értelmezi az emberkereskedelem fogalmát, mint a 2002/629/IB kerethatározat. Így az a kizsákmányolás egyéb formáit is magában foglalja. Az irányelvben a kényszer hatására folytatott koldulást egyfajta kényszermunkának vagy kényszer szolgáltatásnak kell tekinteni a kényszer- vagy kötelező munkáról szóló 1930-as 29. számú ILO-egyezményben meghatározottaknak megfelelően. Eszerint a kolduláshoz kapcsolódó kizsákmányolás – ideértve az emberkereskedelem áldozatává vált eltartott személyek koldulásra való felhasználását is – csakis akkor tartozik bele az emberkereskedelem fogalom meghatározásába, ha a kényszermunka vagy szolgáltatás valamennyi feltétele fennáll. Az ítélkezési gyakorlat alapján eseti alapon kell értékelni, hogy az érintett érvényes beleegyezését adta-e a fent ismertetett munka, vagy szolgáltatás végzésébe.⁸²

A 2011/36/EU irányelv 2. cikk (3) bekezdése alapján „[a] kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy szolgáltatásokat - a koldulást, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve -, a bűncselekményekhez kapcsolódó kizsákmányolást és a szervek kivételét.”⁸³

A „bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás” kifejezés azt jelenti, hogy egy adott személyt annak révén zsákmányolnak ki, hogy az elkövető – többek között – zsebtolvajlást, áruházi lopást, kábítószerrel való kereskedést és más hasonló, büntetendő és anyagi haszonnal járó tevékenységet követ el. A fogalom meghatározás a szervek kivételének céljából folytatott emberkereskedelemre is kiterjed, amely az emberi méltóság és a testi épség súlyos megsértését jelenti, továbbá olyan tettekre is, mint a jogellenes örökbefogadás és a kényszerházasság (amennyiben ezek megfelelnek az emberkereskedelem tényállási elemeinek).⁸⁴

Az, hogy szintén az emberkereskedelem körében szerepel az irányelvben a kényszerházasság és a jogellenes örökbefogadás kérdésköre (ami egyúttal rendszeridegennek tűnik a korábbi kizsákmányolás és az emberkereskedelem vonatkozásában meghatározott irányoktól) Hollán Miklós szerint úgy értelmezendő ezen nem igazán szerencsésen megfogalmazott megállapítás, hogy az elkövetési magatartások tanúsítása emberkereskedelemnek minősül, ha a jogellenes örökbefogadás szolgaságnak vagy a kényszerházasság szexuális kizsákmányolásnak is minősül.⁸⁵

Az egyéb kizsákmányolási formák közé tartozik a kényszerű koldulás célját szolgáló emberkereskedelem, a bűncselekmények elkövetésére kényszerítés, a kényszerházasság, a színlelt házasság, a szervek eltávolítása, az örökbefogadásra szánt fiatalok és kisgyermek kereskedelme, a terhes nők kereskedelme újszülött csecsemőik eladása céljából, az emberkereskedelem kábítószer előállítására és kábítószer-kereskedelem céljából.⁸⁶

⁸² Uo. (11) preambulumi bekezdése.

⁸³ Uo. 2. cikk (3) bekezdése.

⁸⁴ Uo. (11) preambulumi bekezdése.

⁸⁵ Hollán Miklós: Emberkereskedelem. A kizsákmányolás büntetendő estei és a büntetőjogi szabályozás határai. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 107. o.

⁸⁶ European Commission: Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2016) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims {SWD(2016) 159 final}

A kizsákmányolói magatartásokat teljeskörűen felsorolni nem lehet, tehát az irányelv felsorolás nem taxatív, csupán példálózó jellegű.⁸⁷

Az emberkereskedelem áldozatának a tervezett vagy megvalósított kizsákmányoláshoz adott beleegyezése nem vehető figyelembe abban az esetben, ha a fenti elkövetési módok bármelyikét alkalmazták.⁸⁸

A magyar Büntető Törvénykönyv közlönyállapota a 192. § (8) bekezdésében rögzítette a kizsákmányolás fogalmát, mely szerint „*kizsákmányolás a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés*”. Az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvény 9. §-a értelmében az emberkereskedelem és kényszermunka 2020. július elsejétől egy tényállásban szerepel. Ezen módosítás során kikerült a törvényből a kizsákmányolás fogalmának meghatározása is.⁸⁹

A 2011/36/EU irányelv alapján az emberkereskedelem elkövetési magatartásainak minősül a toborzás, a szállítás, az átadás, a rejtegetés, illetve a fogadás (az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve). Az egyes elkövetési magatartásokat a tényállás elemzése során tárgyalom.

A 2011/36/EU irányelv alapján elkövetési módként jelenik meg a fenyegetés, az erőszak vagy egyéb kényszer alkalmazása, az emberrablás, a csalás, a megtévesztés, a hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés, illetve anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtása vagy elfogadása.

Az elkövetési módoknál a kiszolgáltatott helyzet értelmezése szükséges. Kiszolgáltatott helyzetnek tekintjük azt a szituációt, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek.⁹⁰ Közömbös tehát az, hogy a passzív alany miért vagy kinek a magatartásával összefüggésben került ebbe a helyzetbe.⁹¹

III.1.3. Alfejezeti összegzés

Ezen alfejezetben az emberkereskedelem definícióját ismertettem, annak legfontosabb tartalmi elemeivel.

Az emberkereskedelem a 2011/36/EU irányelv alapján „*[s]zemélyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása – az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve – fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával.*”⁹²

⁸⁷ Czine Ágnes (szerk.): Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások. Második, aktualizált kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016. 338. o.

⁸⁸ 2011/36 EU irányelv 2. cikk (4) bekezdése.

⁸⁹ Lásd bővebben: a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) 192. §-a, Az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvény 9. §-a.

⁹⁰ 2011/36 EU irányelv 2. cikk (2) bekezdése.

⁹¹ Szomora Zsolt: Új Tényállászerkezetek és dogmatikai kategóriák az új Btk. XVIII–XXI. Fejezeteiben. A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának folyóirata, 2015/9. 411. o.

⁹² 2011/36 EU irányelv 2. cikk (1) bekezdése.

Egységesen elfogadott fogalom híján elsősorban az emberkereskedelem irányelvben foglalt definíciója ad számunkra iránymutatást.

Véleményem szerint a fenti fogalom meghatározás mondhatni kissé túlspecifikált és így számos olyan cselekmény annak körén kívül esik, ami álláspontom szerint az emberkereskedelem körében kellene, hogy tartozzon.

A hazai szabályozás mindenképpen példaértékű és mintaként szolgálhatna más államok büntetőjogának alakítása során is. Jómagam az emberkereskedelem fogalmának meghatározásánál a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. C. törvény (továbbiakban Btk.) 192.§ (1) és (3) bekezdését venném alapul. Eszerint emberkereskedelem: más személy eladása, megvásárlása, elcserélése, ellenszolgáltatásként történő átadása, átvétele, vagy ezen cselekmények megvalósítása érdekében történő toborzása, szállítása, elszállásolása, elrejtése, vagy másnak történő megszerzése. Annak nem szükségszerű eleme sem a kizsákmányolási célzat, sem pedig az elkövetési módok.

III.2. Nemzetközi egyezmények és az európai uniós szabályozás

III.2.1. A nemzetközi szabályozás előzményei

Az emberkereskedelem nemzetközi szabályozásának előzményei a rabszolga-, nő-, és gyermekkereskedés elleni egyezmények. A nő-, és gyermekkereskedés, illetve a rabszolga-kereskedés számos olyan elemet tartalmaz, amely az emberkereskedelem nemzetközi fogalmának egyik célját alkotják. Ezen instrumentumok számos esetben az emberkereskedelmet érintő nemzeti büntetőjogi rendelkezések megalkotását alapozták meg.⁹³

A rabszolgaság tárgyában Genfben 1926. évi szeptember hó 25-én kelt nemzetközi egyezmény globális szinten tartalmazta a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedés büntetni rendelésének kötelezettségét.⁹⁴

A rabszolgaság az egyénnek azon állapota vagy helyzete, amelyben a tulajdonjog ismérveit vagy egyes ismérveit gyakorolják felette.⁹⁵

Az egyezmény értelmében „[a] rabszolgakereskedés magában foglal minden elfogási, megszerzési vagy átengedési cselekményt, amely az egyénnek rabszolgaságba vetésére irányul, minden cselekményt, amely rabszolgának eladás vagy csere céljára való megszerzésére irányul; minden eladás vagy csere útján való átengedését a rabszolgának, aki eladás vagy csere céljaira szereztetett, úgyszintén általában a rabszolgákkal való kereskedésre vagy ezeknek szállítására vonatkozó minden cselekményt”.⁹⁶

Magyarországon ezen egyezményt az 1933. évi III. törvénnyel hirdették ki.

A rabszolgaság, a rabszolgakereskedés, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában Genfben, az 1956. évi szeptember hó 7. napján kelt Kiegészítő Egyezmény kiterjesztette a kriminalizációs kötelezettség körét a rabszolgák bármely közlekedési eszköz segítségével egyik országból a másikba szállítására, vagy annak kísérletére, illetve a részességre. Továbbá harmonizálni törekedett a rabszolga-kereskedés elkövetőit fenyegető büntetések mértékét is.⁹⁷

A rabszolgasághoz hasonló gyakorlatok:

- az adósi szolgaság, amely olyan személyállapot, vagy helyzet, amely abból adódik, hogy az adós saját személyes szolgálatait vagy valamely vele függő viszonyban álló személynek szolgálatait adóssága biztosítékaul leköti, ha az így teljesített szolgálatok méltányos ellenértékét nem fordítják az adósság törlesztésére, vagy ha a szolgálatok tartama nincs korlátozva, illetve jellege nincs meghatározva;
- a jobbagyság, amely olyan állapot, melynél fogva valaki törvény, szokás vagy megállapodás alapján köteles más személy tulajdonát képező földön élni, azt művelni és ezen személy részére meghatározott szolgáltatásokat teljesíteni, anélkül, hogy módjában állna ezen az állapotán változtatni;
- minden olyan intézmény vagy gyakorlat, melynél fogva:
 - nőt szülei, gyámja, családja, bármely más személy vagy bármely más csoport részére pénzbeli vagy természetbeni szolgáltatás ellenében eljegyeznek vagy férjhez adnak;

⁹³ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 37. o.

⁹⁴ Uo. 38. o.

⁹⁵ A rabszolgaság tárgyában Genfben 1926. évi szeptember hó 25-én kelt nemzetközi egyezmény 1. cikk 1. pontja

⁹⁶ Uo. 1. cikk 2. pontja.

⁹⁷ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 39. o.

- nőt férje, férjének családja vagy nemzetsége harmadik személynek visszeteher mellett vagy más módon átenged;
- nőt férje halálával más személy örököl
- minden olyan intézmény vagy gyakorlat, melynél fogva gyermeket vagy 18 éven aluli fiatakorút egyik, vagy mindkét szülője vagy gyámja harmadik személynek ad át a gyermek, illetve fiatakorú személyének vagy munkájának kizsákmányolása céljából.⁹⁸

Hazánkban a rabszolgaságra vonatkozóan Genfben, 1926. évi szeptember hó 25. napján kelt Egyezmény módosítása tárgyában New Yorkban, 1953. évi december hó 7. napján kelt Jegyzőkönyv és Melléklete, továbbá a rabszolgaság, a rabszolga kereskedés, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában Genfben, 1956. évi szeptember hó 7. napján kelt Kiegészítő Egyezmény kihirdetéséről szóló 1958. évi 18. törvényerejű rendelettel fogadták be.

A leánykereskedés elnyomása végett Párisban 1910. évi május hó 4-én kelt nemzetközi egyezmény és a hozzá tartozó zárjegyzőkönyv az első olyan globális szintű instrumentum, amely az emberkereskedelem szabályozási előzményének tekinthető büntetőjogi vonatkozásokban.⁹⁹ A nagykorúság életkori határát huszadik évben rögzíti.¹⁰⁰

Az egyezmény angol címében használt „*white slave traffic*” (ami magyarul fehér rabszolgakereskedést jelent) kifejezés arra utal, hogy az emberkereskedelem a fekete rabszolgákkal üzött kereskedelemhez hasonló jelenség, melynek sértettjei azonban nem fekete-afrikaiak, hanem európaiak (fehérek). Ezen kifejezés megtévesztő, hiszen annak hatálya alá tartozó cselekmények nem csak a „fehér”, hanem a fekete afrikai vagy kínai lányok és nők prostitúcióra kényszerítését is átfogta abban az esetben is, ha az a rabszolgaság intézményéhez nem volt köthető.¹⁰¹

Hazánkban a leánykereskedés elnyomására Párizsban létrejött nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó zárjegyzőkönyv becikkelyezéséről szóló 1912. évi LXII. törvénycikk iktatta be.

A nőkkel és a gyermekekkel üzött kereskedés elnyomás végett Genfben 1921. évi szeptember hó 30-án kelt nemzetközi egyezmény a fehérkereskedés elleni egyezményhez kapcsolódik. A nagykorúság életkori határát húsz évről huszonegy évre felemeli.¹⁰²

Az egyezmény a védett személyek körét kiterjeszti a kiskorú fiúkra is.¹⁰³ A két instrumentum így kiterjed a nagykorú nőkre és lányokra, a kiskorú nőkre és lányokra, illetve a kiskorú fiúkra.¹⁰⁴

Magyarországon a nőkkel és a gyermekekkel üzött kereskedés elnyomására Genfben létrejött nemzetközi egyezmény becikkelyezése tárgyáról szóló 1925. évi XIX. törvénnyel hirdették ki.

A nagykorú nőkkel üzött kereskedés elnyomása tárgyában Genfben, 1933. október hó 11. napján kelt nemzetközi egyezmény kriminalizációs és jogalkotási kötelezettséget is tartalmaz.¹⁰⁵

Hazánkban az 1935. évi XX. törvénycikkkel fogadták be.

⁹⁸ A rabszolgaság, a rabszolgakereskedés, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában Genfben, az 1956. évi szeptember hó 7. napján kelt Kiegészítő Egyezmény 1. cikke.

⁹⁹ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 40. o.

¹⁰⁰ Az 1910. évi Egyezmény Zárjegyzőkönyvének B) pontja.

¹⁰¹ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 41. o.

¹⁰² A nőkkel és a gyermekekkel üzött kereskedés elnyomás végett Genfben 1921. évi szeptember hó 30-án kelt nemzetközi egyezmény 5. cikke.

¹⁰³ Uo. 2. cikke.

¹⁰⁴ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 48. o.

¹⁰⁵ Uo. 49. o.

III.2.2. Nemzetközi egyezmények

Az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában, New York-ban, 1950. évi március hó 21. napján kelt nemzetközi egyezmény nem rendelkezik az emberkereskedés vonatkozásában a nemzeti büntetőjogi fellépés harmonizációjáról, csupán preventív intézkedések bevezetésére kötelezi a részes államokat.¹⁰⁶

Az egyezmény a prostituáltakat áldozatnak tekinti, a részes államok számára pedig előírja a lánykereskedők üldözését, továbbá tiltja a bordélyházak létesítését.¹⁰⁷

A felnőtt nők és a lány, illetve fiú gyermekek mellett védelmet kívánt biztosítani a felnőttkorú férfiakkal is. A felnőttkorúak elleni kényszermentes cselekményeket akkor is büntetni kell, ha a prostitúció a tettes célja szerint az elkövetési magatartások tanúsítási helyével azonos országban történne.¹⁰⁸

Az egyezmény nem kötelezi a részes államokat arra, hogy bűncselekménnyé nyilvánítsák a prostitúciós célú emberkereskedést és a jelenség fogalmát sem definiálja.¹⁰⁹

A magyar jogrendszer részévé az 1955. évi 34. törvényerejű rendelettel vált.

Az Európai Unió Tanácsának 1997. február 24-i 97/154/IB számú az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelmet szolgáló együttes fellépése az első olyan instrumentum, amely uniós szinten az emberkereskedelemre vonatkozó nemzeti tényállások harmonizációját érintő rendelkezéseket tartalmaz.¹¹⁰

Az együttes fellépés alapján a nemzeti szinten meghozandó intézkedéseknek nemcsak az emberkereskedelem bűncselekménnyé nyilvánítására kell irányulniuk, hanem arra is, hogy azt hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankcióval rendeljék büntetni.¹¹¹

Az emberkereskedelem elleni együttes fellépés nem kötelez bizonyos cselekmények kriminalizációjára, hanem csak arra vonatkozó javaslatok előterjesztését várja el a tagállamoktól. Az együttes fellépés szerinti emberkereskedelem fogalom elkövetési magatartásai még részben a migrációhoz kötődnek. A különböző életkorú sértettek esetén az emberkereskedelem meghatározása – a korábbi és későbbi instrumentumoktól eltérően – nem az elkövetési módok megkövetelése, hanem a cselekmény célzata szerint különbözött. Előnye, hogy nem csak az emberkereskedelemre tartalmaz rendelkezéseket, hanem a célcselekményeknek tényleges megvalósítására vonatkozóan is.¹¹²

A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv 2000. május 25. napján jött létre.

„Gyermekek eladásának minősül minden olyan cselekmény vagy tranzakció, amelynek során egy gyermeket egy személy vagy személyek csoportja átad egy másik személynek vagy személyek csoportjának díjazás vagy más ellenszolgáltatás fejében”.¹¹³ A jegyzőkönyv 3. cikk 1.

¹⁰⁶ Uo. 51. o.

¹⁰⁷ Kovács István: A társadalmi periféria szélén, avagy 70 éves az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában született nemzetközi egyezmény. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII.: A hadtudománytól a rendészettudományig – társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében, A Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, a Magyar Rendészettudományi Társaság közreműködésével, Pécs, 2020. 243. o.

¹⁰⁸ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 57. o.

¹⁰⁹ Nagy Ferenc: Gondolatok és kérdések a jogellenesség köréből. Büntetőjogi Kodifikáció, 2018/2. 23. o.

¹¹⁰ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 57. o.

¹¹¹ Nagy Ferenc: Gondolatok... i. m. 23. o.

¹¹² Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 61. o.

¹¹³ A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv 2. cikk a) pontja.

pontja meghatározza azokat a fordulatokat a felek számára, amelyeket kötelesek büntetni rendelni.¹¹⁴

Magyarországon a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről szóló 2009. évi CLXI. törvény hirdette ki.

Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve a részes államok számára kötelezően előírja, hogy hozza meg azokat a jogalkotási és egyéb intézkedéseket, amelyek szükségesek lehetnek a jegyzőkönyv szerinti emberkereskedelem büncselekménnyé nyilvánításához szándékos elkövetés esetén.¹¹⁵

A jegyzőkönyv szerint „*„emberkereskedelem”*: személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését, vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, erőszakos elrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés útján, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával, vagy elfogadásával annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott eltávolítását”.¹¹⁶

Elkövetési magatartás

- a toborzás;
- a szállítás;
- az eladás;
- az elrejtés;
- és az átvétel.

Elkövetési módok a fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazása, erőszakos elrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adása, vagy elfogadása annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik.

A célzat a kizsákmányolás, ami magában kell foglalja legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy a szolgáltatásokat, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy az emberi test szerveinek tiltott eltávolítását.

A jegyzőkönyv a gyermek fogalma alatt a 18. életévét be nem töltött személyt érti,¹¹⁷ és a gyermek kizsákmányolás céljából történő toborzását, szállítását, eladását, elrejtését vagy átvételét emberkereskedelemnek minősíti még akkor is, ha az nem jár az emberkereskedelemnél rögzített módok alkalmazásával.¹¹⁸

A jegyzőkönyv globális szinten elsőként terjeszti ki a szexuális kizsákmányolás fogalmát a prostitúció határain túlra, elsőként tartalmaz rendelkezést a munka kizsákmányolásának olyan tipikus szeleteire, mint a kényszermunka. Mértéktartó, és így szinte bármely ország számára

¹¹⁴ Uo. 3. cikk 1. pont.

¹¹⁵ Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyv 5. cikk (1) bekezdése.

¹¹⁶ Uo. 3. cikk a) pont.

¹¹⁷ Uo. 3. cikk c) pont.

¹¹⁸ Uo. 3. cikk d) pont.

elfogadható minimum követelményt határoz meg, amikor a felnőttek esetében az emberkereskedelem megállapításához a kizsákmányoláson felül önrendelkezést sértő elkövetési módokat is megkövetel. A jegyzőkönyv emberkereskedelem célzatai közül a szolgaság kifejezést nem határozza meg pontosabban, illetve a kizsákmányolást nem szerepelteti a szervkivétel jelzőjeként.¹¹⁹

Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 2006. évi CII. törvénnyel vált a magyar jogrendszer részévé.

A Tanács 2002/629/IB kerethatározata (2002. július 19.) az emberkereskedelem elleni küzdelemről rögzíti, hogy minden tagállamnak meg kell hoznia azokat az intézkedéseket, melyek az emberkereskedelemmel kapcsolatos cselekmények (lásd kerethatározat 1. cikk (1) bekezdése) büntetendőségét biztosítják.¹²⁰

Elkövetési magatartások a toborzás, a szállítás, az átadás, a bűjtetés, a befogadás, ideértve az adott személy feletti ellenőrzés felváltását vagy átengedését is.

Elkövetési mód a kényszer, erőszak vagy fenyegetés, beleértve az erőszakos elhurcolást is, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel visszaélés révén, úgy, hogy az adott személy, tényleges és elfogadható választási lehetőség hiányában, kénytelen alávetni magát az említett visszaélésnek, vagy ellenszolgáltatás vagy előny nyújtása vagy elfogadása egy másik személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében.

Célzata a munka vagy szolgáltatás céljából történő kizsákmányolás – beleértve legalább a kikényszerített vagy kötelezővé tett munkát vagy szolgáltatásokat, a rabszolgaságot, illetve a rabszolgasághoz vagy szolgasághoz hasonló helyzeteket is –, vagy mások prostitúciójának kizsákmányolása vagy a szexuális kizsákmányolás egyéb formáinak céljából – beleértve a pornográfiát is.

Ha a kerethatározatban 1. cikk (1) bekezdésben rögzített magatartás gyermekekre irányul, büntetendő emberkereskedelemnek minősül akkor is, ha az ott meghatározott módszerek egyikét sem alkalmazták. A gyermekkort a kerethatározat 18. életévét be nem töltött személyekre értelmezi.¹²¹

A kerethatározat az együttes fellépéshez képest már valódi kriminalizációs kötelezettséget tartalmaz. Az összes elkövetési magatartás tekintetében függetleníti az emberkereskedelmet a határátlépés elemeitől. Az uniós jogharmonizáció keretében elsőként büntetni kell rendelni a felnőttek szexuális kizsákmányolásának prostitúción kívüli formáira, illetve életkortól függetlenül bármely sértett kényszermunkájára irányuló emberkereskedelmet. A kerethatározat emberkereskedelem fogalma nem terjed ki az emberi test szerveinek eltávolítására irányuló elkövetési magatartásokra, ezzel elmaradt az ENSZ követelményeinek szintjétől. A szankcionálás mértéke vonatkozásában a kerethatározat a globális szinten érvényesülőknél szigorúbb kötelezettséget ró az Európai Unió tagállamaira. Megjelenik benne azon követelmény, hogy a nemzeti jogban előírt szankcióknak hatékonyak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük. Ez az instrumentum rögzíti elsőként, hogy bizonyos minősítő körülmények fennállása esetén a tagállamok nemzeti jogában legalább mekkora legyen az emberkereskedelem büntetési tételének felső határa.¹²²

Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye is tartalmaz kriminalizációs kötelezettséget.

¹¹⁹ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 78. o.

¹²⁰ A Tanács 2002/629/IB kerethatározata (2002. július 19.) az emberkereskedelem elleni küzdelemről 1. cikk (1) bekezdése.

¹²¹ Uo. 1. cikk (3)-(4) bekezdés.

¹²² Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 92–93. o.

„„[E]mberkereskedelem”: személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megfélemlítéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával. A kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy szolgáltatásokat - a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgágot is ideértve -, és a szervek kivételét”.¹²³

Elkövetési magatartás

- a toborzás;
- a szállítás;
- az átadás;
- a rejtegetés;
- vagy a fogadás.

Elkövetési mód a fenyegetés, erőszak vagy egyéb kényszer alkalmazása, emberrablás, csalás, megfélemlítés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtása vagy elfogadása.

Célzat a személyek kizsákmányolása, ami magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy szolgáltatásokat – a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgágot is ideértve –, és a szervek kivételét.

A gyermek kizsákmányolás céljából történő toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása emberkereskedelemnek minősül még akkor is, ha az nem jár a rögzített elkövetési módok alkalmazásával. Gyermek a tizenhét éves életévét be nem töltött személy.¹²⁴

Az egyezmény a büntetőjogi jogharmonizációra kötelező rendelkezések tekintetében mindenben követi az ENSZ jegyzőkönyv megoldását. Az egyezmény emberkereskedelem fogalma a kerethatározathoz képest annyiban tágabb, hogy annak alapján büntetni kell rendelni a szervek kivételre irányuló elkövetési magatartásokat is. Ennek gyakorlati jelentősége minimális, hiszen kevés annak az esélye, hogy egy EU tagállam nem ismeri el a jegyzőkönyv kötelező hatályát. Az egyezmények közül nemzetközi szinten elsőként tartalmaz olyan rendelkezést, amely alapján a részes államoknak legalább meg kell fontolniuk olyan személyek büntetési rendelkezését, akik az emberkereskedelem nyomán kizsákmányolt sértett szolgáltatását veszik igénybe.¹²⁵

Magyarország az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezményt a 2013. évi XVIII. törvénnyel iktatta be.

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU Irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról¹²⁶ minimumszabályokat állapít meg az emberkereskedelmet illetően a bűncselekményi tényállások és szankciók meghatározására. Ezenkívül – a nemi szempontokat is figyelembe véve – közös rendelkezéseket is bevezetett a megelőzés és áldozat védelem megerősítése érdekében.¹²⁷

¹²³ Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezményének 4. cikk a) pontja.

¹²⁴ Uo. 4. cikk c)-d) pont.

¹²⁵ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 95. o.

¹²⁶ Disszertációmban számos helyen ezen irányelvre támaszkodom, így ennek bővebb értelmezésétől ezen a ponton eltekintek.

¹²⁷ 2011/36 EU irányelv 1. cikke.

Az irányelv a kriminalizálás körében helyreállította a globális és regionális jogközelítés-jogharmonizáció viszonyát. Az emberkereskedelem fogalma már Európai Unió szinten is kiterjed a szervkivétel célú elkövetésre, sőt a koldulásra kényszerítésre, illetve a bűncselekmény elkövetésének kizsákmányolására is. Az irányelv minősítő körülmények hiányában is rendelkezést tartalmaz a büntetési tétel felső határának minimumára, bizonyos minősítő körülmények fennállása esetén pedig a korábbiakhoz képest magasabb büntetési tétel maximum alkalmazását írja elő.¹²⁸

¹²⁸ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 118–119. o.

III.3. Az emberkereskedelem hazai szabályozásának fejlődése

Annak ellenére, hogy az emberkereskedelem hazai tényállásának megalkotása a XX. század végéig váratott magára, szabályozásbeli előzményei már a Csemegi-kódexben megfigyelhetők.

III.3.1. Az emberkereskedelem hazai szabályozásának előzményei

A Csemegi-kódex XXII. Fejezete „[a] személyes szabadságnak megsértése magánszemélyek által” cím alatt már büntetni rendelte a helyváltoztatási szabadság megakadályozását, a személyes szabadság megsértésének minősített eseteként került szabályozásra, ha a passzív alany a bűncselekmény által „külhatalomnak katonai szolgálatába vagy rabszolgaságba vett” (1878. évi V. törvénycikk 324. § 2. pont).¹²⁹

Az emberkereskedelem bűncselekményének megjelenése a magyar büntetőjogban nem annak hazai organikus fejlődésének eredménye, hanem a nemzetközi instrumentumok, és az ezekhez csatlakozás révén létrejött kötelezettségvállalás okán emelték be az európai és a magyar jogrendszerbe.¹³⁰ A magyar szabályozás fejlődése szempontjából legjelentősebb, korábban tárgyalt nemzetközi instrumentumokra térek csak ki röviden.

A rabszolgaság tárgyában Genfben, 1926. szeptember 25-én kelt nemzetközi egyezményt az 1933. évi III. törvény hirdette ki Magyarországon. Az Egyezmény rögzíti a rabszolgaság, illetve a rabszolgakereskedés fogalmát.¹³¹ 1953. december 7-én New Yorkban módosították az Egyezményt, továbbá a rabszolgaság, a rabszolga kereskedés, valamint 1956. szeptember 7-én sor került a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában a Kiegészítő Egyezmény megkötésére Genfben, melyeket Magyarországon az 1958. évi 18. törvényerejű rendelettel hatályosítottak.¹³²

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát 1948. december 10-én fogadták el, melyet Magyarország az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvénnyel vezettek át.¹³³

¹²⁹ Belovics Ervin: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész. Nyolcadik, hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2021. 191. o.

¹³⁰ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi... i. m. 187. o.

¹³¹ A rabszolgaság tárgyában Genfben, 1926. évi szeptember hó 25-én kelt nemzetközi egyezmény becikelyezéséről szóló 1933. évi III. törvény.

¹³² A rabszolgaságra vonatkozóan Genfben, 1926. évi szeptember hó 25. napján kelt Egyezmény módosítása tárgyában New Yorkban, 1953. évi december hó 7. napján kelt Jegyzőkönyv és Melléklete, továbbá a rabszolgaság, a rabszolga kereskedés, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában Genfben, 1956. évi szeptember hó 7. napján kelt Kiegészítő Egyezmény kihirdetéséről szóló 1958. évi 18. törvényerejű rendelet.

¹³³ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény.

III.3.2. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény eredeti (1978. évi) szövege az emberkereskedelemmel kifejezetten összefüggésbe hozható büntető rendelkezést nem tartalmazta.¹³⁴ Azonban a büntetőjogszabályok módosításáról szóló 1995. évi XLI. törvény a családi jogállás megváltoztatásának (1978. évi IV. törvény 193. §), illetve a kiskorú veszélyeztetésének (1978. évi IV. törvény 195. §) bünteténél az emberkereskedelemmel kapcsolatos rendelkezéseket iktatott be.¹³⁵

A családi jogállás megsértése kapcsán bevezette a „tizennyolcadik életévét be nem töltött személy eladásával vagy megvásárlásával” való elkövetést (Btk. 193. § (2) bekezdés, hatályos 1995. szeptember 1. napjától 1997. szeptember 14. napjáig), illetve az „emberkereskedelemmel foglalkozó szervezet keretében követik el” fordulatot (Btk. 193. § (4) bekezdés b) pont, hatályos 1995. szeptember 1. napjától 1999. február 28. napjáig).¹³⁶

A kiskorú veszélyeztetésénél pedig beiktatott egy olyan rendelkezést, amely alapján az a nagykorú személy volt büntethető, „aki adásvétel útján hozzá került kiskorút bűncselekmény elkövetésére vagy züllött életmód folytatására rábír, vagy rábírni törekszik, továbbá az a nagykorú személy, aki adásvétel útján hozzá került kiskorúval kényszermunkát végeztet” (Btk. 195. (3) bekezdés, hatályos 1995. szeptember 1. napjától 1999. február 28. napjáig).¹³⁷

A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény 43. §-a iktatta be az emberkereskedelem tényállását a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénybe

¹³⁴ Hollán Miklós: Az emberkereskedelemre... i. m. 239. o.

¹³⁵ Gellér Balázs József: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Polt Péter (szerk.): Új Btk. kommentár. 3. kötet., különös rész. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, 2013. 275–276. o.

¹³⁶ Uo. 276. o.

¹³⁷ Uo. 276. o.

(175/B. §¹³⁸).¹³⁹ A jogalkotói koncepció szerint a tényállás megalkotásának háttérében elsősorban az 1926. évi Genfi Egyezményből eredő nemzetközi kötelezettségek álltak.¹⁴⁰

A tényállás bevezetésével szükségtelenné váltak mindazok a rendelkezések, amelyek más tényállásokban az ilyen elkövetési magatartásokra vonatkoztak, így az 1998. évi LXXXVII. törvény újból megállapította a családi jogállás megváltoztatásának tényállását, kihagyva abból minden emberkereskedelem körébe tartozó elemet. Hasonlóképpen módosította a kiskorú veszélyeztetésének 195. § (3) bekezdésben foglalt esetét.¹⁴¹

Az emberkereskedelem legtöbbször együtt jár a kiszolgáltatott személyek elleni visszaélésekkel, e személyek félrevezetésével, erőszak illetve fenyegetés alkalmazásával, valamint adószolgáltatással és kényszermunkával (számos esetben prostitúcióval). Már az 1990-es évek közepétől kezdve komoly szerepet játszik az Európai Unió az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben. A nemzeti büntetőjogok harmonizációjára a Tanács 1997. évi 97/154/IB számú, az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelmet szolgáló együttes fellépése tette meg, amely meghatározta az emberkereskedelem fogalmát.¹⁴²

A Magyar Köztársaság képviselője 2000. december 14-én aláírta Palermóban az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében létrejött, a határon átnyúló szervezett bűnözés elleni egyezményt.¹⁴³ Ebben az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló kiegészítő jegyzőkönyvében¹⁴⁴ meghatározott

¹³⁸ „Emberkereskedelem

175/B. § (1) Aki mást elad, megvásárol, ellenszolgáltatás fejében átad, átvesz, más személyért elcserél, illetve e célra másnak megszerez, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére,

b) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,

c) munkavégzés végett,

d) fajtalanság vagy közösülés, illetve mással való fajtalanság vagy közösülés végett követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) a (2) bekezdésben meghatározott esetek közül kettő szerint minősül, illetve ha a bűncselekményt

b) bűnszervezet tagjaként,

c) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére követik el.

(4) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) a (2) bekezdésben meghatározott esetek közül három szerint minősül, illetve ha a bűncselekményt,

b) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére bűnszervezet tagjaként,

c) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló és a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére követik el.

(5) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt munka-

végzés és fajtalanság vagy közösülés, illetve mással való fajtalanság vagy közösülés végett

a) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére, bűnszervezet tagjaként,

b) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló és a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére követik el.

(6) Aki emberkereskedelemre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

¹³⁹ A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény 43. §.

¹⁴⁰ Geller Balázs József: Az emberi...i. m. 276. o.

¹⁴¹ Uo. 276. o.

¹⁴² Pallagi Anikó: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Blaskó Béla – Hollán Miklós – Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.): Büntetőjog. Különös rész I. Rejtjel Kiadó, Budapest – Debrecen, 2021. 161. o.

¹⁴³ Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről szóló 2006. évi CI. törvény.

¹⁴⁴ Uo. o. n.

követelmények további tevékenységek bűncselekménnyé nyilvánítását is megkívánták, így az 1978. évi Btk. módosítása szükségessé vált.¹⁴⁵

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény 21. §-a jelentős módosítást eszközölt a korábbi tényálláson. A 2002. április 1-jétől hatályba lépő törvénymódosítás alapján az emberkereskedelem esetében megváltozott és bővült az elkövetési magatartások, valamint a minősített esetek köre is.

2002. július 19-én a Tanács elfogadta az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló 2002/629/IB kerethatározatát, amely az emberkereskedelem elleni küzdelemről és az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények büntetni rendeléséről rendelkezik.¹⁴⁶

III.3.3. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

Európai Unió tagságunkból fakadó kötelezettség, hogy megfeleljünk az Európai Parlament és a Tanács az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2011/36/EU irányelvnek (2011. április 5.), amelynek átültetési határideje 2013. április 6. volt. A 2011/36/EU irányelv meghatározta azokat a kizsákmányolási célú szándékos magatartásokat, amelyeket a tagállamoknak minimálisan emberkereskedelemként büntetendővé kellett nyilvánítaniuk.¹⁴⁷

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve részben a 2013. július 1-jétől hatályos Btk. 192. § emberkereskedelem tényállásában¹⁴⁸ öltött testet. Az irányelv következtében

¹⁴⁵ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 192. o.

¹⁴⁶ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 161. o.

¹⁴⁷ A Kúria „Az Alaptörvény követelményeinek érvényesülése a bírósági ítélezésben” Joggyakorlat-elemző Csoportja: „Az Alaptörvény követelményeinek érvényesülése a bírósági ítélezésben” Összefoglaló vélemény. 2016.El.II.JGY.K.1. Kúria, Budapest, 2016. 77. o.

¹⁴⁸ „192. § (1) Aki mást

a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, illetve

b) az a) pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállít, elrejt vagy másnak megszerez,

büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki mást kizsákmányolás céljából elad, megvásárol, elcserél, átad, átvesz, toboroz, szállít, elszállít, elrejt vagy másnak megszerez, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az emberkereskedelmet

a) személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére,

b) erőszakkal vagy fenyegetéssel,

c) megtévesztéssel,

d) a sértett sanyargatásával,

e) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonytal visszaélve,

f) emberi test tiltott felhasználása céljából,

g) hivatalos személyként, e minőséget felhasználva,

h) bűnszövetségben vagy

i) üzletszerűen

követik el.

(4) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el,

b) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény a (3) bekezdés b)-i) pontjaiban foglaltak valamelyike szerint minősül, vagy

c) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény különösen súlyos hátrányt vagy életveszélyt okoz.

(5) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha

a kizsákmányolás fogalma, továbbá az emberi jogi aspektusok mellett az áldozattá válás megelőzése került a középpontba.¹⁴⁹

A 2013-2018 közötti időszakban a korábbi évek tapasztalatai, a nemzetközi megkeresések, bűnügyi és igazságügyi együttműködések keretében lefolytatott eljárások alapján jellemzővé vált az az álláspont, hogy – miután hazánk kibocsátó és tranzitország – az emberkereskedelem nemzetközi, határon átnyúló jellege miatt nincs itthoni teendő. Holott ez a jelenség – különösen a prostitúcióra épülő különböző bűncselekmények – jelen voltak már akkor is a hazai viszonylatban. Az emberkereskedelem büntetnének felismerése a hazai jogalkalmazásban nem zajlott zökkenőmentesen, amit a nemzetközi testületek Magyarországról szóló jelentései, javaslatai rendre szóvá is tettek.¹⁵⁰

Az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről szóló 1046/2020. (II. 18.) Korm. határozat első stratégiai célkitűzése a kiemelt figyelem fordítása az emberkereskedelem 18 év alatti áldozataira. A célkitűzés indoka, hogy a kormányzati és civil szervek forrásoktól függően biztosítanak prevenciós foglalkozásokat az általános és a középiskolákban, valamint a gyermekotthonokban. Azonban ezek a programok leginkább az ország azon területeire korlátozódnak, ahol a szervezet működési területe van. Nem minden esetben biztosítottak a szakemberek.¹⁵¹

Fokozottan veszélyeztetett csoportot képeznek a mélyszegénységben élő társadalmi csoportok tagjai, ezen belül is a nők és a leánygyermek. Az eredményes fellépés sajátos eszközöket kíván meg ezen társadalmi csoportok specifikumait tekintve, szükséges figyelemmel lenni a szociokulturális sajátosságokra. Az intézkedés megfeleltethető az Európa Tanács Emberkereskedelem elleni fellépés szakértői csoportja (GRETA) 2015. évi első körös értékelő jelentése 6. ajánlásának, a 2018. évi különjelentés, a 2019-es második körös értékelő jelentés, valamint az Egyesült Államok emberkereskedelem elleni jelentés (TIP Jelentés) ajánlásainak.¹⁵²

a) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el,

b) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény a (3) bekezdés valamely pontja szerint is minősül,

c) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény különösen súlyos hátrányt vagy életveszélyt okoz, vagy

d) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére gyermekpornográfia céljából követik el.

(6) A büntetés öt évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha

a) a tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény a (3) bekezdés valamely pontja szerint is minősül,

b) a tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett, a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény különösen súlyos hátrányt vagy életveszélyt okoz, vagy

c) a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére gyermekpornográfia céljából követik el.

(7) Aki emberkereskedelemre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) E § alkalmazásában kizsákmányolás a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés.”

¹⁴⁹ Windt Szandra: A láthatatlan ember... i. m. 18. o.

¹⁵⁰ Uo. 18. o.

¹⁵¹ Az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről szóló 1046/2020. (II. 18.) Korm. határozat.

¹⁵² Uo. o. n.

2022-ben hatályba lépett az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020-2023 közötti nemzeti stratégia végrehajtását szolgáló, 2022-2023 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről szóló 1228/2022. (IV. 14.) Korm. határozat.¹⁵³

A kizsákmányolás, valamint a kiszolgáltatott helyzet tartalma jogbizonytalanságot eredményezett, illetve az uniós minimum követelményeknek sem felelt meg a hazai tényállás, így jogalkalmazói kezdeményezésre indult a Btk. módosítás előkészítése.

A Btk. közlönyállapot szerint tartalmazta a kizsákmányolás fogalmát, miszerint „*kizsákmányolás a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére törekvés*”.¹⁵⁴

2020. július 1-jét megelőzően sem rögzítette a Btk. a kiszolgáltatott helyzet fogalmát. Az ügyészségi gyakorlat – a Legfőbb Ügyészség iránymutatása alapján – a nemzetközi normákban meghatározott elveknek megfelelően a kiszolgáltatott helyzetet akként határozta meg, hogy az már akkor is megállapítható, ha a passzív alany elfogadható választási lehetőség hiányában saját elhatározásából végez prostitúciós tevékenységet, egyéb munkát, illetve munkajellegű tevékenységet.¹⁵⁵

A nyomozások feletti felügyelet és a nyomozások irányítása során az ügyészségeknek – és a nyomozó hatóságoknak – problémát jelentett egyes esetekben az elfogadható választási lehetőség értelmezése, gyakorlati alkalmazása. A bizonytalanságot tovább növelte, hogy egyes törvényszékek az ügyészségi értelmezést el nem fogadva a kiszolgáltatott helyzetet nem találták megállapíthatónak, és emberkereskedelem büntette helyett kerítést állapítottak meg. Ez figyelhető meg például olyan passzív alanyok esetében, akik alacsony intellektusú, csekély műveltségű és iskolázottságú, jövedelemforrást biztosító szakmával nem rendelkező, megfelelő lakóhely nélküli, ugyanakkor esetleg (több) gyermeket nevelő személyek voltak, és adott élethelyzetükben például prostitúciós tevékenység útján próbáltak bevételhez jutni, és ezen élethelyzetüket felismerve a terheltek őket az addiginál nagyobb kereseti lehetőség ígéretével külföldön folytatandó prostitúciós tevékenység végzésére vették rá, saját anyagi hasznuk reményében, a passzív alanyok által nyújtandó szolgáltatások feltételeit, a munkavégzés időtartamát ugyanakkor meghatározva. (A Btk. továbbra sem határozza meg a kiszolgáltatott helyzet definícióját.)¹⁵⁶

Az Országgyűlés a nemzeti stratégiát követően 2020. március 10-én fogadta el az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvényt. Amely tartalmazza a gyermekvédelmi törvény, a szervezett bűnözés elleni fellépésről szóló törvény, a szabálysértési törvény és a büntető törvénykönyv módosítását is.¹⁵⁷

A 2020. évi V. törvény az emberkereskedelem és egyéb tényállások mellett a gyermekprostitúció kihasználását (Btk. 203. §) is módosította. A büntetési tételt megemelte, a tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyek pedig szexuális szolgáltatás nyújtására nem ajánlkozhatnak fel. Rögzíti azt is, hogy ezek a kiskorúak nem bűnelkövetők, hanem alapvetően a prostitúció áldozatai, így a fenti tilalom megszegése esetére a javaslat nem ír elő szabálysértési felelősségre vonást. Továbbá büntethetőséget kizáró ok, ha a szexuális szolgáltatás nyújtására felajánlkozó személy az elkövetéskor a tizennyolcadik életévét nem töltötte be.¹⁵⁸

¹⁵³ Az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020-2023 közötti nemzeti stratégia végrehajtását szolgáló, 2022-2023 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről szóló 1228/2022. (IV. 14.) Korm. határozat.

¹⁵⁴ Btk. 192. § (8) bekezdése (2013. július 1-jei állapot)

¹⁵⁵ Huszár Julianna: Emberkereskedelem újragondolva – a 2020. július 1-jén hatályba lépett rendelkezések hatékonysága ügyészi szemmel. Belügyi Szemle, 2022/2. 306–307. o.

¹⁵⁶ Uo. 307–308. o.

¹⁵⁷ Windt Szandra: A gyerek: érték vagy értékes árucikk? Belügyi Szemle, 2022/8. 1695. o.

¹⁵⁸ Uo. 1695. o.

A Btk.-hoz fűzött Indoklás szerint a Javaslat a törvényi tényállásba integrálja a kényszer-munka jellegű alapesetben a kizsákmányolási célú emberkereskedelemnek a korábban értelmező rendelkezésbe foglalt tényállási elemét. Egyúttal e tényállásba foglalja a korábbi szabályozásban kényszermunkának minősülő cselekményeket is. Ennek alapvető indoka, hogy a kényszermunka és az emberkereskedelem céljai és motivációi jelentős átfedést mutatnak. Ugyanis mindkettő feltételez egy kiszolgáltatott helyzetet, amelyre építve az elkövető a passzív alany emberi méltóságát és cselekvési szabadságát semmibe véve törekszik tartósan előny szerzésére.¹⁵⁹

III.3.4. Alfejezeti összegzés

Annak ellenére, hogy a magyar büntető törvénykönyvbe először az 1978. évi Btk. 1998. évi módosításával emelték be az emberkereskedelem tényállását, az három alkalommal mégis jelentős módosításon ment keresztül, elsősorban a nemzetközi jogi aktusokra tekintettel.

Miután az emberkereskedelem gyakran párosul határátlépéssel, így annak nemzetközi jellege nem vitatható. Kiemelt szerepet játszanak a különféle nemzetközi egyezmények, irányelvek, jegyzőkönyvek, jelentések, stratégiák.

Az emberkereskedelem elleni fellépés fontosságát hangsúlyozza az is, hogy Magyarország Alaptörvénye kimondja, hogy „[s]enkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”¹⁶⁰ Hasonló szabályokat tartalmaznak az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3-4. cikkei.¹⁶¹

A törvényi tényállást a 2020. évi V. törvény alapjaiban alakította át, és a kényszermunka Btk. 193. §-ában kodifikált tényállásával – annak hatályon kívül helyezése mellett – egybefoglalta. Az egyes alap- és minősített esetek büntetési tételeit a jogalkotó lényegesen szigorította, továbbá teljesen új magatartásokat is kriminalizált, így – mindenkor az egyedi bűncselekmény pontos vizsgálatának szükségessége mellett – általában véve is elmondható, hogy az új törvényi tényálláskomplexum visszaható hatályú alkalmazása tilos.¹⁶²

A Nagykomentár a tényállás alapeseteinek rendszerét a következőképpen vázolja fel:

- Btk. 192. § (1) bekezdés: szűk értelemben vett emberkereskedelem (első és második alapeset);
- Btk. 192. § (2)-(3) bekezdés: kényszermunka (harmadik és negyedik alapeset);
- Btk. 192. § (8) bekezdés: a „fogyasztó” bűncselekménye (ötödik alapeset).¹⁶³

A 2020. július 1-től hatályos törvénytörvény szöveg értelmében

„*Emberkereskedelem és kényszermunka*

192. § (1) Aki mást

a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad, átvesz, vagy

b) az a) pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállásol, elrejt, vagy másnak megszerez,

büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

¹⁵⁹ Végső előterjesztői indoklás az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvényhez – Indokolások Tára 2020/34.

¹⁶⁰ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) (továbbiakban Alaptörvény) III. cikk (1) bekezdés.

¹⁶¹ Árva Zsuzsanna: Nagykomentár Magyarország Alaptörvényéhez, 2022. május 25. időállapotú, 2022-es Jogtár-formátumú kiadás, ISBN 978-963-594-038-7.

¹⁶² Szomora Zsolt: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.): Nagykomentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, 2022. március 1. időállapotú, 2022. évi Jogtár-formátumú kiadás.

¹⁶³ Uo. o. n.

(2) Aki mást rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására

a) megtevéstéssel, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva rábír, vagy

b) erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít,

büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Aki mást a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében toboroz, átad, átvesz, elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, másnak megszerez, szállít, elszállásol, elrejt, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Aki a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény végzése vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, büntett miatt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,

b) a sértett sanyargatásával,

c) hivatalos személyként, e minőséget felhasználva, vagy

d) több ember sérelmére

követik el.

(6) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől húsz évig vagy életfogytig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére, vagy

b) életveszélyt vagy különösen súlyos hátrányt okozva

követik el.

(7) Aki emberkereskedelem és kényszermunkára irányuló előkészületet követ el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt egy évig, a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig, a (4) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) Aki

a) a (2) bekezdésben meghatározott emberkereskedelem és kényszermunka sértettjének munkáját, munka jellegű tevékenységét, egyéb szolgáltatását vagy jogellenes cselekményét igénybe veszi vagy felhasználja, három évig terjedő szabadságvesztéssel,

b) az a) pontban meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény igénybevételével vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel

büntetendő.”¹⁶⁴

Az új tényállás súlyosítja a büntetési tételeket és a korábbi széttartó szabályozást összefogja:

- az első bekezdés a) pontja az immateriális adásvételi magatartásokat szabályozza, a b) pont a sui generis bűnsegédi magatartásokat fedi le;
- a második bekezdésben a kényszermunkát rendeli büntetni;
- a harmadik bekezdésben a kapcsolódó részesi magatartásokat szankcionálja;
- a negyedik bekezdés a szervkereskedelem miatti, vagy a szexuális célú emberkereskedelmet foglalja egybe;

¹⁶⁴ Btk. 192. §-a.

- az ötödik és a hatodik bekezdés a minősítő körülményeket építi fel és sávosan rendeli büntetni;
- a hetedik bekezdésben az előkészületi magatartást;
- a nyolcadik bekezdésben foglalt ötödik alapeset a felhasználót rendeli büntetni.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem törvényi tényállásának új szabályozási aspektusai. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): Rendészet-Tudomány-Aktualitások. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2020. 124. o.

III.4. Az emberkereskedelem alaptörvényi tilalma

Az emberi jogok gondolata kifejezetten európai termék, amely lényegében az alkotmánygondolattal együtt született meg. Jellemzően a francia forradalomtól számítják az emberi jogok kialakulását. Ugyanis általában a polgári forradalmak időszakában alakultak ki azok a társadalmi viszonyok, ahol a polgárság számára létkérdéssé vált olyan állam- és jogrendszer kialakítása, amely a feudális nyílt jogi egyenlőtlenség helyett személyükkel és vagyonukkal szabadon rendelkező, és ebben az értelemben egyenjogú és szabad állampolgárookra épül. Az alapjogok egyik legismertebb csoportosítási módja az ún. generációk szerinti elrendezés, mely alapján három nemzedéket különíthetünk el egymástól.¹⁶⁶

Az első generációs emberi jogokat döntően a XVIII. század végétől kezdődően a felvilágosodás menetében elismert és megfogalmazott politikai (pl. választójog) és polgári jogok (az ún. klasszikus szabadságjogok: szólásszabadság, mozgásszabadság, tulajdonhoz való jog, élethez való jog, testi integritáshoz való jog stb.) jelentik.¹⁶⁷

Az emberi jogok második nemzedékéhez tartozó jogok a XX. század első harmadában jelentek meg. Az ide sorolható gazdasági, szociális és kulturális jogok (röviden: szociális jogok) pozitív jellegűek, vagyis az állam csak és kizárólag pozitív tevéssel valósíthatja meg azokat. Az állami beavatkozás, cselekvés ezen a területen követelmény. A tevőlegesség egyrészt a jogi szabályozás kialakítását, másrészt – és ez a nehezebb – a gazdasági, társadalmi, intézményi feltételek megteremtését jelenti.¹⁶⁸

A harmadik generációs emberi jogok pedig az ún. szolidaritási (más elnevezéssel: globalizációs) jogok. Ezen jogok a XX. század végétől olyan, alanyi jogként nem elismert kívánalmakat fogalmaznak meg, melyek egyéni garانتálása és egyéni gyakorlása a védeni kívánt érdek természete miatt lehetetlen, és amelyek tipikusan az államok együttműködését feltételezik, az emberiség egésze érdekeinek védelmezése végett. Ilyen az egészséges környezethez való jog, a fenntartható fejlődéshez való jog, a kollektív nemzetiségi jogok, a fogyasztói jogok, illetve legújabbban az egészséges élelemhez és az ivóvízhez való jog.¹⁶⁹

III.4.1. Az emberi méltósághoz való jog

„Valljuk, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság.”¹⁷⁰ „AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsődrendű kötelezettsége. [...] Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.”¹⁷¹ „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”¹⁷²

¹⁶⁶ <https://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=48277> (Letöltés ideje: 2023.06.04.)

¹⁶⁷ Tóth J. Zoltán: *Erkölcsei jogok, emberi jogok, alkotmányos jogok* In: Birher Nándor – Homicskó Árpád Olivér (szerk.): *Az egyházi intézmények működtetésének etikai alapjai. Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019. 55. o.*

¹⁶⁸ <https://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=48277> (Letöltés ideje: 2023.06.04.)

¹⁶⁹ Tóth J. Zoltán: *Erkölcsei jogok... i. m. 55. o.*

¹⁷⁰ Alaptörvény Nemzeti Hitvallás.

¹⁷¹ Uo. I. cikk (1)-(2) bekezdése.

¹⁷² Uo. II. cikk.

A korlátozhatatlan, illetve abszolút jogok alatt értjük azon jogokat, amelyekkel szemben más alapjog, vagy alkotmányos cél, egyéb alkotmányos előírás nem mérlegelhető. Belőlük visszavenni más szempontok érvényesülése érdekében nem lehet. Nincsen olyan jog vagy érdek, amely miatt korlátozhatók, amely miatt engedniük kell.¹⁷³

Kevés jog tartozik ebbe a kategóriába, hiszen, ha valamennyi alapjog korlátozhatatlan jog lenne, ez egyúttal az alapjog-érvényesülés gátjává is válna. A korlátozhatatlanság szűk csoportjában egyaránt találhatók jogok és tilalmak. Korlátozhatatlan az ember jogi státuszát megalapozó jogcsoport, így az élethez és az emberi méltósághoz, valamint a jogalanyisághoz való jog.¹⁷⁴ Az alapjog ezen esetekben nem korlátozható, hiszen lényeges tartalma egybeesik a védett alapjogi pozíció teljes egészével.¹⁷⁵

Az abszolút védelmet élvező alapjogi pozíciók azonosítását megkönnyíti az a tény, hogy ezen jogokat az Alaptörvény is ilyenként fogalmazza meg.¹⁷⁶ Például „[a]z emberi méltóság sérthetetlen.”¹⁷⁷

A modern alkotmányos jogállamokban az emberi élethez és az emberi méltósághoz való jogok a legalapvetőbb emberi jogok, így a lehető legnagyobb jogi oltalomban kell részesülniük. Ezen jogok korlátlanok, vagyis kötik az államot is. Nem utolsó sorban pedig az emberi életre és méltóságra vezethető vissza minden más szabadság-, egyenlőségi, és sérthetlenségi jog.¹⁷⁸

Az Alkotmánybíróság a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában rögzíti, hogy az emberi méltósághoz való jogot az ún. „általános személyiségi jog” egyik megfogalmazásának tekinti. A modern alkotmányok, illetve alkotmánybírói gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. az önrendelkezés szabadságához való jog, általános cselekvési szabadság, magánszférához való jog.¹⁷⁹

Az Alaptörvény az emberi méltósághoz való joggal összefüggésben abszolút tilalmakat fogalmaz meg, melyek keretein belül rögzíti az emberkereskedelem tilalmát is.¹⁸⁰

III.4.2. Az emberkereskedelem tilalma az Alaptörvényben

Magyarország Alaptörvénye kimondja, hogy „[s]enkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”¹⁸¹

Az emberkereskedelem elleni küzdelem fontosságát mi sem hangsúlyozza jobban, minthogy maga az Alaptörvény is rendelkezik annak tilalmáról.

A III. cikk emberi méltóságot súlyosan sértő bánásmódokat emel ki, amelyeket részben az Alkotmányra, részben nemzetközi jogi dokumentumokra alapozva határoz meg. Továbbá bővíti ezek körét, minek értelmében a kínzás, az embertelen, megalázó bánásmód és büntetés, valamint a hozzájárulás nélküli orvosi vagy tudományos kísérlet alkotmányi tilalmához további öt

¹⁷³ Balogh Zsolt – Hajas Barnabás – Schanda Balázs: Alapjogok és alapvető kötelezettségek fogalma, értelmezése. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest, 2014. 6. o.

¹⁷⁴ Uo. 6. o.

¹⁷⁵ Pozsár-Szentmiklósy Zoltán: Az alapjogok védelme, korlátozása. Az alapjogi jogalanyiség. In: Csink Lóránt (szerk.): Alapjogi kommentár az alkotmánybírói gyakorlat alapján. Budapest, Novissima Kiadó, 2021. 4–17. o.

¹⁷⁶ Uo. 12. o.

¹⁷⁷ Alaptörvény II. cikk első mondata.

¹⁷⁸ Tilk Péter: Az élethez és az emberi méltósághoz való jog. In: Drinóczi Tímea (szerk.): Magyar Alkotmányjog III. Alapvető jogok. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2008. 57. o.

¹⁷⁹ 8/1990. (IV. 23.) AB határozat.

¹⁸⁰ Alaptörvény Indoklása.

¹⁸¹ Alaptörvény III. cikke.

speciális, (főként az ENSZ, az Európa Tanács, vagy az Európai Unió keretében megalkotott jogforrásban, különösen az Alapjogi Charta-ban) rögzített tilalmi tényállás csatlakozott.¹⁸²

Alaptörvényi szintre került az emberkereskedelem, azaz személyek jellemzően kizsákmányolási céllal történő adásvételének tilalma. Vele szoros kapcsolatban van a szolgaság tilalma, mely fogalomba a hagyományos értelemben vett rabszolgaságon túl a jogtalan uralom alatt tartás más, a személyi szabadságot kevésbé korlátozó formái is beletartoznak. Bioetikai megfontolásokon alapul a test-, illetve a szervkereskedelem tiltása is, mely utóbbi ugyanakkor – részben az emberkereskedelemmel összefonódva – a nemzetközi bűnözés egyik speciális ágazatát is jelenti.¹⁸³

A Miskolci Törvényszék B.20/2019/167 számú ítélete (csakúgy, mint a B.15/2019/429 számú ítélet) is visszautal az Alaptörvényre kiemelve azt, hogy az emberkereskedelem büntetőnek jogi tárgya az emberi méltóságból levezethető önrendelkezési jog azon eleme, amelynél fogva az ember a maga személyében ember marad és nem válhat eszközzé vagy tárggyá.¹⁸⁴ Ennek megakadályozását számos nemzetközi szerződés, valamint az Európai Unió joga is Magyarország kötelezettségévé teszi.¹⁸⁵

III.4.3. Alfejezeti összegzés

Az Alaptörvény az emberi méltóságból indul ki, amely nem más, mint az emberi lét alapja. Egyes alapvető jogokat tartalmazó rendelkezései elején elvi jelleggel rögzíti az emberi méltóság sérthetlenségét, amely valamennyi alapvető jog értelmezése kapcsán hangsúlyosan, külön is kifejezi az emberi méltóság lényeges tartalmának érinthetlenségét. Az emberi méltósághoz való jogot, mint az emberi lét alapját az élethez való joggal egységben fogalmazza meg. Egyúttal minden ember jogát elismeri az élethez és az emberi méltósághoz.¹⁸⁶

Annak ellenére, hogy az emberkereskedelem az emberi méltóságot sérti, mégis számos más (mind első, mind második, mind harmadik generációs) emberi joggal feltárható a kapcsolat – gondolva akár a fenntartható fejlődéshez való jogra.

¹⁸² Gáva Krisztián – Smuk Péter – Téglási András: Az Alaptörvény értékei. Értékkatalógus. Dialog Campus Kiadó, Budapest, 2017. 32. o.

¹⁸³ Uo. 32. o.

¹⁸⁴ Miskolci Törvényszék B.20/2019/167 számú ítélete.

¹⁸⁵ 2016.El.II.JGY.K.1. 77. o.

¹⁸⁶ Gáva Krisztián – Smuk Péter – Téglási András: Az Alaptörvény... i. m. 31. o.

III.5. Az emberkereskedelem és kényszermunka tényállásának elemzése

Ezen alfejezetben az emberkereskedelem és kényszermunka tényállásának dogmatikai elemzésén keresztül vizsgálom az egyes tényállási elemeket.

III.5.1. Jogi tárgy

A bűncselekmény jogi tárgya az emberi méltóság, amellyel nem összeegyeztethető, hogy bármilyen kereskedelmi formának a tárgya legyen.¹⁸⁷ A bűncselekmény kényszermunka típusú fordulatának jogi tárgya az egyéni önrendelkezés, a munkavégzéssel kapcsolatos cselekvési szabadság.¹⁸⁸

III.5.2. A passzív alany

Az emberkereskedelem és kényszermunka passzív alanya természetes, élő személy lehet, tekintet nélkül az elkövető állampolgárságára, korára, nemére, egészségügyi állapotára.¹⁸⁹ A passzív alany korának a minősített eseteknél lehet jelentősége.¹⁹⁰

Az első és második alapeset (szűk értelemben vett emberkereskedelem) előkészülete esetében akár a méhmagzat is lehet passzív alany.¹⁹¹

A bűncselekmény passzív alanya csak és kizárólag más ember lehet.¹⁹² Az elkövető saját személyét illetően nem valósítja meg a bűncselekményt,¹⁹³ azonban tényállásszerű, ha valaki olyan személyt vásárol meg, aki saját magát adja el.¹⁹⁴

Elhalt személy holttestének eladása, cseréje kegyeletsértésnek (Btk. 228. §) minősül.¹⁹⁵

III.5.3. Fordulatok

III.5.3.1. Az első és második alapeset (szűk értelemben vett emberkereskedelem)

A jogalkotó az (1) bekezdésben az emberkereskedelem cselekményét egyszerű diszpozícióval fogalmazza meg. Az elkövetési magatartásokat két csoportba osztja aszerint, hogy azok a tényleges emberkereskedelmet megvalósító, vagy az emberkereskedelmi cselekmény megvalósítása érdekében kifejtett előkészületi és bűnszegédi jellegű magatartások.¹⁹⁶

Az emberkereskedelem első alapesetének elkövetési magatartásaiként a Btk. 192. § (1) bekezdés a) pontja olyan cselekményeket sorol fel, amelyek az embert áruforgalom tárgyaként

¹⁸⁷ Nagy Zoltán: Az emberi szabadság... i. m. 116. o.

¹⁸⁸ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

¹⁸⁹ Belovics Ervin: Az emberi... 193. o.

¹⁹⁰ Deres Petronella – Harangozó Attila (szerk.): Büntetőjog II. Különös rész. Patrocinium Kft., Budapest, 2016. 117. o.

¹⁹¹ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

¹⁹² Jacsó Judit: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: Magyar Büntetőjog. Különös rész. Második, átdolgozott kiadás. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2020. 196. o.

¹⁹³ Nagy Zoltán: Az emberi szabadság... i. m. 116. o.

¹⁹⁴ Hollán Miklós: Emberkereskedelem... i. m. 279. o.

¹⁹⁵ Nagy Zoltán: Az emberi szabadság... i. m. 116. o.

¹⁹⁶ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 162. o.

kezelik.¹⁹⁷ Az elkövetési magatartások más eladása, megvásárlása, elcserélése, ellenszolgáltatásként való átadása, valamint átvétele.¹⁹⁸ Szükségképpen többes közreműködést feltételező magatartások az eladás-megvásárlás, az átadás-átvétel és az elcserélés.¹⁹⁹ A fenti cselekmények kapcsán kiindulhatunk azok hétköznapi (laikus) értelmezéséből.²⁰⁰

A polgári jog szabályai szerint az adásvétel valamely dolog tulajdonának vételár megfizetése, tehát pénz ellenében történő átruházása. Az adásvétel tárgya csak és kizárólag dolog lehet, így természetes személy eladására, megvásárlására a magyar polgári jog szabályai szerint nem kerülhet sor.²⁰¹

Semmis szerződés a természetes élő személy adásvétele, ettől függetlenül azonban megvalósul az eladás, illetve a megvásárlás mint elkövetési magatartás, ha az élő természetes személyt anyagi javak ellenében adják át, vagy szerzik meg. Ebben az esetben az eladó a valamilyen formában hatalmában lévő természetes személyt (pl.: szülő a gyermekét) pénzért, vagy más vagyoni értékkel rendelkező dologért cserébe adja át a vevőnek, a vevő pedig pénzt, vagy anyagi értékkel bíró dolgot ad az eladónak.²⁰²

Az elcserélésen két passzív alany helyzetének a megváltozását értjük, ahol a passzív alanyok a szolgáltatás és ellenszolgáltatás tárgyaivá válnak.²⁰³

Az átadás-átvétel felölel minden olyan tevékenységet, amelynek következtében a természetes élő személy más hatalmába, érdekkörébe kerül. Csak akkor tényállásszerű az átadás, vagy átvétel, ha arra ellenszolgáltatásként kerül sor, ilyenkor tehát a természetes élő személyt átadó valamilyen szolgáltatásban részesül, vagy részesült és ennek ellentételezése a hatalmában lévő személy átadása, a szolgáltatást nyújtó személy tekintetében pedig az átvétel jön létre.²⁰⁴

A Btk. 192. § (1) bekezdés b) pontja alapján – mintegy második alapesetként, azonos büntetési tétel mellett – büntetendők továbbá az e magatartásokhoz kapcsolódó egyes sui generis előkészületi, illetve bűnsegédi magatartások is; a szállítás, az elszállásolás, az elrejtés, illetve a másnak való megszerzés.²⁰⁵ Ezen tevékenységek akkor minősülnek az emberkereskedelem elkövetési magatartásainak, ha kifejtésükre az első alapesethez tartozó magatartások megvalósítása érdekében kerül sor.²⁰⁶

Az adásvétel, a csere, vagy az átadás-átvétel érdekében történő szállítás, elszállásolás, elrejtés, és megszerzés a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges feltételek biztosítását jelentik, azaz előkészületi jellegűek. Azonban a Btk. ezen tevékenységeket az emberkereskedelem elkövetési magatartásaivá tette, megfosztva ezzel őket az előkészületi sajátosságaiktól.²⁰⁷

E magatartások közül a másnak való megszerzés igényel magyarázatot. Egy olyan egyoldalú magatartásról van szó, amely biztosítja az elkövető számára a passzív alany személye feletti rendelkezést, amelyet az elkövető végső soron más megszerző személy számára kíván gyakorolni. A másnak való megszerzés elkövetési magatartásként a kerítés tényállásában fordul még elő (Btk. 200. §), így szükséges annak elhatárolása.²⁰⁸

¹⁹⁷ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

¹⁹⁸ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 193. o.

¹⁹⁹ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁰⁰ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 162. o.

²⁰¹ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 194. o.

²⁰² Uo. 194. o.

²⁰³ Kónya István: XVIII. fejezet. In: Kónya István (szerk.): Magyar Büntetőjog I-IV. - új Btk. - Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2022. március 1.

²⁰⁴ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 194. o.

²⁰⁵ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁰⁶ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 194. o.

²⁰⁷ Uo. 194. o.

²⁰⁸ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

Kerítés esetén a megszerzés kifejezetten és közvetlenül szexuális cselekmény érdekében történik. A cselekmény tárgya a sértett által nyújtott szexuális szolgáltatás, ideiglenes lehetőség a szexuális cselekmény igénybevételére. Ettől eltérően az emberkereskedelem második alapesete körében a megszerzés tárgya maga a sértett, a megszerzés más részére – az első alapesetben meghatározott magatartások későbbi kifejtése érdekében – véglegesen történik, a sértett feletti teljes rendelkezés biztosításával. Ez az elhatárolás kizárólag az első és a második alapesetre vonatkozik, a kerítést a további, a szexuális cselekményekhez kapcsolódó, kényszermunka típusú bűncselekményi alakzatoktól külön is el kell határolni. A megszerzés elkövetési módjait (erőszak, fenyegetés, megfélemlítés) a törvény itt nem határozza meg, így azok a bűncselekmény e két alapesete szempontjából irrelevánsok, jelentőségük a súlyosabb, kényszermunka típusú alakzatok körében lesz, amelyek megvalósulása majd kizárja a 192. § (1) bekezdésének megállapítását.²⁰⁹

Az emberkereskedelem első két alapesete elkövetési mód és kizsákmányolási célzat nélküli, kizárólag egyes magatartások büntetendőségére alapított, rendkívül tág büntetendőségi kört meghatározó tényállás, melyet a jogalkotó az 1978-as Btk.-ból gyakorlatilag változatlan formában vett át. A 2011/36/EU irányelv minimumszabályként a kizsákmányolási célzattal kifejtett magatartások büntetését várja el a tagállamoktól. A magyar jogalkotó a büntetendőség körére vonatkozó követelményt a Btk. 192. § (1) bekezdés szerinti alapesettel túlteljesíti, a kizsákmányolási típusú bűncselekmény a következő, súlyosabban büntetendő alapesetekben jelenik meg.²¹⁰

Ezen fordulatoknak egyedi, egyszeri esetekben van gyakorlati jelentőségük, amikor nem bizonyítható, hogy szervezeten történik a bűnelkövetés. Ilyenkor több elkövető eltérő magatartást valósít meg. Például az egyik elkövető elad egy lányt, a másik elszállásolja, a harmadik szállítja, a negyedik pedig kizsákmányolási céllal külföldre viszi úgy, hogy annak kizsákmányolási célja számára ismeretlen (a példa első három elkövetője valósítja meg ezen fordulatokat).

III.5.3.2. A harmadik és a negyedik alapeset (kényszermunka)

A Btk. 192. § (2) és (3) bekezdésében meghatározott alapesetek a korábbi kizsákmányolási célzattal megvalósított bűncselekmény helyébe léptek azzal, hogy az általános megfogalmazású kizsákmányolási célzatot a jogalkotó konkretizálta, egyértelműbbé tette. Ezen alapesetek a korábban hatályban volt Btk. 193. §-a szerinti kényszermunka tényállását váltották fel.²¹¹

A harmadik alapeset elkövetési magatartásai az a) pontban a passzív alanynak a munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra vagy jogellenes cselekmény folytatására (célcselekményre) történő rábírása, a b) pontban a passzív alany mindezekre történő (erőszakkal vagy fenyegetéssel) kényszerítése (eszköz-cselekmény).²¹²

A tényállás célcselekményeiként rögzített magatartások közül a munkavégzés, a munka jellegű tevékenység végzése és az egyéb szolgáltatás különösebb értelmezést nem igényel. Felsorolásukkal a jogalkotó arra törekedett, hogy kényszermunkaként ne kizárólag az akár legálisan is végezhető munkatevékenységet vagy szolgáltatásokat vonja a tényállás hatókörébe, hanem bármilyen olyan emberi tevékenységet, amelyből a tettes előnyt szerezhet. Így a koldul(tat)ás és a prostitúció is ide tartozhat, mely példák egyúttal átvezetnek a jogellenes cselekmények folytatása fordulatához, amely a közigazgatási úton tiltott tevékenységeket és szabálysértést

²⁰⁹ Uo. o. n.

²¹⁰ Uo. o. n.

²¹¹ Uo. o. n.

²¹² Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 163. o.

megvalósító cselekményeket is magában foglalja. A 2011/36/EU irányelv 2. cikk (3) bekezdése alapján e célcselekmények körébe a bűncselekményeket is be kell vonni, ami bűnhalmazati kérdések tisztázását teszi szükségessé.²¹³

Az elkövető a bűncselekményre való kényszerítés és rábírás esetén az általános dogmatikai szabályok alapján felbujtóként vagy – a kényszer hatásától függően – közvetett tettesként felel a rábírt vagy a kényszerített személy által megvalósított bűncselekményi tényállásért. Főszabályként az eszközcselekményként megfogalmazott magatartások és módok a bűncselekményi tényállást megvalósító, rábírt vagy kényszerített személy büntetőjogi felelősségét nem zárják ki. Pontosabban arra csak a Btk. 19. §-ában meghatározott kényszer és fenyegetés törvényi feltételeinek fennállása esetén kerülhet sor. Az utóbbi esetben is közvetett tettesként felel a kényszerítő személy. A jogi tárgyak különbözőségére tekintettel a célcselekményként tételezett bűncselekmények felbujtói vagy közvetett tettesi minősége mellett valóságos halmazat jön létre a kényszermunka harmadik alapesetével.²¹⁴

A kiskorú veszélyeztetésénél (Btk. 208. § (2) bekezdés a) pont) a különböző jogtárgysértésekre tekintettel a főszabály szintén a halmazat megállapítása, amelyet (csak) a súlyosabb bűncselekmények esetére a törvény szubszidiaritási záradékkal zár ki. Lévén, hogy ilyen záradék a kényszermunka esetén nem található, azt a súlyosabb bűncselekményekkel is halmazatban kell megállapítani.²¹⁵

Abban az esetben, ha a negyedik alapeset tettese tudja, hogy a kényszermunka sértettje által elkövetett konkrét bűncselekményhez nyújt segítséget (például a kényszermunka sértettjét az általa elkövetendő bűncselekmény helyszínére szállítja), akkor a Btk. 192. § (3) bekezdése mellett bűnhalmazatban a konkrét bűncselekményhez nyújtott bűnsegédi bűnrészességét is meg kell állapítani.²¹⁶

Rábírás minden olyan tevékenység, amelynek hatására a passzív alany dönt a munkavégzés kérdésében. Ezen elkövetési magatartáshoz vagylagosan több elkövetési módot is kapcsol a törvény, melyek a megtevesztés, a hatalmi vagy befolyási viszonyral való visszaélés, továbbá a sértett kiszolgáltatott helyzetének kihasználása.²¹⁷ Az elkövető megtevesztés esetén a passzív alanyban téves képzetet kelt, amely történhet valótlan információk közlésével, vagy a valós információ elferdítésével, részbeni elhallgatásával.²¹⁸ A megtevesztés kapcsolódhat minden olyan körülményhez, ami a passzív alany munkavégzésre, szolgáltatásra vonatkozó szándékát, motivációját befolyásolja. A munka jellege, a munkavégzés körülményei, díjazása, de akár a tettes előnyszerzési célzata is).²¹⁹

Ahogy már korábban láthattuk a kiszolgáltatott helyzet fogalmát nem határozza meg a törvény,²²⁰ így annak értelmezéséhez a 2011/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikk (2) bekezdése ad segítséget, miszerint „*a kiszolgáltatott helyzet olyan helyzet, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek*”. Közömbös az, hogy a passzív alany miért vagy kinek a magatartásával összefüggésben került ebbe a helyzetbe.²²¹

Huszár Julianna felhívja rá a figyelmet, hogy a jelenleg hatályos törvény azáltal, hogy nem a kiszolgáltatott helyzet kihasználását rendeli büntetni, hanem a kiszolgáltatott helyzetben lévő

²¹³ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²¹⁴ Uo. o. n.

²¹⁵ Uo. o. n.

²¹⁶ Uo. o. n.

²¹⁷ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 194. o.

²¹⁸ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 164. o.

²¹⁹ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²²⁰ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 164. o.

²²¹ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

személy (e helyzetének kihasználásával történő) rábírását – a nemzetközi egyezményvel ellentétesen (2006. évi CII. tv. 3. cikk a) pont) –, a passzív alany önkéntességének tulajdonít jelentőséget. Az a kiszolgáltatott helyzetben lévő passzív alany, aki ezen helyzetéből történő kilábalás érdekében maga keresi meg az elkövetőt azzal, hogy akár szexuális cselekményt végezne, akár jogellenes cselekményben venne részt, nem válik a bűncselekmény passzív alanyává, hiszen nem valósul meg esetében rábírás az elkövető részéről. A módosítás így a védendő személyi kört leszűkítette, és nehezkesebbé is tette a bizonyítás kérdését.²²²

A törvény nem tipizálja elkövetési magatartásként a rábírt törekvést, ezért a rábírás, kényszerítés megkezdésétől a célcselekmények kifejtéséig a bűncselekmény kísérleti stádiuma állapítható meg.²²³

A kényszerítés megvalósul, ha a sértett nem képes az akaratának megfelelő, azzal megegyező magatartás tanúsítására, így a munkavégzésre kényszerítés is csak akkor lesz tényállás-szerű, ha arra az elkövetési módok valamelyikének az alkalmazásával kerül sor.²²⁴ A kényszerítési magatartás elkövetési módjai az erőszak és a fenyegetés.²²⁵ Az erőszaknak személy ellen kell irányulnia, formája vis absoluta, illetve vis compulsiva egyaránt lehet.²²⁶ A Btk. az értelmező rendelkezések között rögzíti a fenyegetés fogalmát, miszerint „*fenyegetés: eltérő rendelkezés hiányában súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen*”.²²⁷

Tárgyi oldalon a súlyos hátrány kilátásba helyezése jelenik meg. A jogalkalmazói gyakorlat szerint súlyos hátránynak kell tekinteni az olyan magatartások megvalósításának kilátásba helyezését, amely bűncselekményként értékelhető. Azonban a jogszerű magatartások kilátásba helyezése is ide tartozhat abban az esetben, ha azt valaminek a jogellenes kikényszerítésére kívánják használni. Ilyen a büntető- vagy szabálysértési feljelentéssel vagy adat nyilvánosságra hozatalával, közlésével való fenyegetések, ha ezek a megfenyegetett személy egzisztenciális, vagyoni, családi kapcsolatait, vagy becsületét érintik.²²⁸

Alanyi oldalnál a súlyos hátrány kilátásba helyezésének alkalmasnak kell lennie arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen, melyet a konkrét körülmények alapján, a sértett személyének ismeretében kell vizsgálni. A félelem komolysága azt jelenti, hogy a megfenyegetett a kilátásba helyezett súlyos hátrány bekövetkezésének a lehetőségét reálisnak tartja, és minthogy az számára kedvezőtlen folyamatokat eredményezne, így annak elkerülésére törekszik. Az alanyi és tárgyi ismérveket együttesen – összefüggésükben és kölcsönhatásukban – kell vizsgálni. Így tehát a fenyegetésnek olyannak kell lennie, amely alkalmas arra, hogy a sértettet a szabad akaratával ellentétes magatartásra készítse.²²⁹

Annak ellenére, hogy a törvény szövegezése nem mindegyik célcselekmény esetében támogatja („az egyéb szolgáltatásra” fordulat akár egyszeri cselekményként is értelmezhető lenne) teleologikus értelmezéssel, továbbá a rendszeres előnyszerzési céllal összevetve levezethető, hogy a munkavégzésnek, szolgáltatásnyújtásnak, jogellenes cselekményeknek többszöri, rendszeres magatartásoknak kell lenniük. Ugyanakkor, mivel a célcselekmény az eszközcselekmény irányultságát fejezi ki, a bűncselekmény befejezettségéhez nem szükséges a célcselekmények rendszeres kifejtése.²³⁰

²²² Huszár Julianna: Emberkereskedelem... i. m. 309–310. o.

²²³ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²²⁴ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 194. o.

²²⁵ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²²⁶ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 194. o.

²²⁷ Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pont.

²²⁸ BJD 8958

²²⁹ Uo. o. n.

²³⁰ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

A fentiekre tekintettel a bűncselekmény stádiumtani szempontból sajátosan viselkedik. A befejezettséghez szükséges az, hogy a passzív alany a munkavégzést, szolgáltatást stb. megkezdje, azzal, hogy bizonyíthatónak kell lennie, hogy a rábírás vagy a kényszerítés ezek huzamosabb végzésére irányul. Amennyiben ez nem állapítható meg, az alkalomszerű magatartásra rábírás, kényszerítés esetén más bűncselekmények megállapításának lehet helye, például kerítés, kényszerítés.²³¹

Fontos kiemelni, hogy az előny és a haszon büntetőjogi fogalmai elkülönüléséből eredően ebben az alapesetben értékelést nyer a nem pénzbeli, hanem személyes jellegű előny szerzésére törekvés is. A megcélzott tevékenységek miatt attól függetlenül büntetendő az elkövető, hogy a megcélzott eszközcselekmény milyen jogviszonyban vagy akár munka jellegű jogviszonyon kívül történik. A nemzetközi egyezmények és uniós irányelv egyaránt megkívánják nem csak más munkájának a kizsákmányolási célú kihasználását, hanem elvárják ezt olyan tevékenységekkel kapcsolatban is, amelyek munkaviszonyban nem végezhetők, mégis más ember tevékenységéhez fűződnek. Például koldultatás, prostitúció, illetve szabálysértések vagy bűncselekmények rendszeres elkövetése.²³²

A kényszerszermunka Btk. 192. § (3) bekezdés általa kapcsolódik az előzőhöz, hogy e bekezdés elkövetője ugyancsak célzatos magatartást valósít meg, de nem a saját maga részére kíván rendszeres előnyt szerezni, hanem felismeri azt, hogy az előző bekezdés elkövetőjének (kényszerszermunkáltatójának) ez a célja. Ennek érdekében cselekszik akkor is, ha tevékenysége alkalmi jellegű elkövetés. Az ebben a bekezdésben írt elkövetési magatartások – negyedik alapesetként – a (2) bekezdés szerinti alapesethez kapcsolódnak, melynek részben sui generis előkészületi, részben pedig sui generis bűnsegédi alakzatát jelentik.²³³

Ide sorolhatók a Btk. 192. § (2) bekezdésében meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében kifejtett tevékenységek: a toborzás, az átadás, az átvétel, az eladás, a megvásárlás, a cserélés, az ellenszolgáltatásként történő átadás vagy átvétel, a másnak történő megszerzés, a szállítás, az elszállásolás, az elrejtés.²³⁴

A „toboroz” elkövetői magatartásnál általában nem jellemző az erőszak. A leggyakoribb, hogy az emberkereskedő a sértett bizalmába férkőzik, illúzióba ringatja a jelentkezőt, hitegeti. Az internet számtalan formát és lehetőséget nyújt az elkövetőnek a toborzásra, amely igazán konkrétumot, tényszerűséget alig tartalmaz.²³⁵

A negyedik alapeset büntetési tétele a célzatát képező harmadik alapeset büntetési tételével azonos, így ha a kényszerszermunka célcselekményei bűncselekménynek minősülnek és tizennyolc év alatti a passzív alany, akkor a (3) bekezdés elkövetési magatartásainak megvalósulása mellett a bűncselekmény elkövetéséhez felajánlással megvalósított kiskorú veszélyeztetését (Btk. 208. § (2) bekezdés b) pont) nem lehet megállapítani, látszólagos anyagi halmazat jön létre.²³⁶

Pallagi Anikó az emberkereskedelem és kényszerszermunka alapesetei között tárgyalja a (2) bekezdést, azonban a (3) bekezdést minősített esetként titulálja. Hiszen a (3) bekezdésben a jogalkotó a (2) bekezdésben meghatározott kényszerszermunka-cselekmény megvalósítása érdekében történő, az ahhoz kapcsolódó illetve azt elősegítő – az (1) bekezdésben felsorolt – emberkereskedelmi tevékenységeket rendeli súlyosabban büntetni.²³⁷

²³¹ Uo. o. n.

²³² Végső előterjesztői indokolás a 2020. évi V. törvényhez.

²³³ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²³⁴ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 195. o.

²³⁵ Kúria: Az emberkereskedelem értelmezésével kapcsolatos bírói gyakorlatot vizsgáló joggyakorlat-elemző csoport: Megállapítások – Kivonat az összefoglaló véleményből. 2020.El.II.JGY.B.2.

²³⁶ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²³⁷ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 165. o.

Véleményem szerint a (3) bekezdést célszerű lenne a „kényszermunka céljából elkövetett emberkereskedelem” elnevezéssel illetni. Ezen logika mentén álláspontom szerint inkább szerencsésebb lenne minősített esetként tárgyalni ezen bekezdést, de arra tekintettel, hogy az elkövetési magatartások nem mutatnak teljes átfedést az (1) és a (3) bekezdés kapcsán – a többségi állásponttal egyetértve – a tényállás negyedik alapeseteként tárgyalom.

III.5.3.3. Az ötödik alapeset (a „fogyasztó” cselekménye)

A Btk. 192. § (8) bekezdés a) pontja teljesen új magatartásként rendeli büntetni a kényszermunka sértettjének munkáját, szolgáltatását igénybe vevő vagy felhasználó személyt, tulajdonképpen a kényszermunka „fogyasztóját”. A kínálati és fogyasztói oldal elkülönült kodifikációs meghatározása alapján a fogyasztó bűncselekménye a kényszermunka tettesének cselekményétől részben „elvált”, önálló sajátosságokkal rendelkezik. A kényszermunka tettesének rendszeres előnyszerzési célzata nem kapcsolódik össze tényállási szinten a konkrét fogyasztó által konkrét esetben nyújtott előnnyel. Ezért a fogyasztó büntetendősége szempontjából közömbös, hogy ő a munkát, szolgáltatást ellenérték fejében vagy ingyenesen veszi-e igénybe.²³⁸

Objektív oldalon feltétel, hogy a szolgáltatást nyújtó személy a Btk. 192. § (2) bekezdésben meghatározott helyzetben lévő sértett legyen. Őt egyébként rendszeres előnyszerzési célzattal zsákmányolják ki. Szubjektív oldalon pedig a fogyasztó tudata átfogja a sértettnek ezt a helyzetét, ideértve a kényszermunka tettesének általában meglévő előnyszerzési célzatát, és ebbe legalább belenyugszik (esetőlegesen szándék).²³⁹

A jogalkotó indokolása alapján az igénybevétel a tényállásban írt tevékenységeknek az elkövető rendelkezése alapján történő alkalmazásával, a felhasználás pedig az ilyen tevékenységből származó és attól már elkülönült eredmények érvényesítésével valósul meg.²⁴⁰

A kényszermunka (harmadik és negyedik alapeset) elkövetési magatartásai miatt tisztázást igénylő minősítési helyzetet jelenthet az, amikor a munkavégzést, szolgáltatást igénybe vevő személy maga is rendszeres előnyszerzési célzattal bír. Amennyiben a fogyasztó a kényszermunka sértettjének szolgáltatásával maga is hasznot szerez, de az adott sértett munkavégzésre (stb.) rábírásában, kényszerítésében nem vesz részt, és ahhoz konkrét segítséget nem nyújt, valamint a Btk. 192. § (3) bekezdés szerinti taxált előkészületi, bűnsegédi magatartásokban sem vesz részt, akkor a kizsákmányoló jellegű magatartása ellenére továbbra is csak a (8) bekezdés szerinti alapeset miatt vonható felelősségre.²⁴¹

A kizsákmányolási célzat csak a pontosan meghatározott elkövetési magatartások esetén minősül a harmadik vagy a negyedik, súlyosabb alapesetek szerinti bűncselekményként. Példával szemléltetve: a zöldségkereskedő a mezőgazdasági rabszolgák által megtermelt zöldséget nyomott áron vásárolja meg, és így a piaci árhoz nagyobb árrés alkalmazásával maga is rendszeres hasznot szerezhet. A pusztán felvásárlási magatartásával a szolgáltató tettes konkrét sértettekkel irányuló rábírás, kényszerítési magatartásához nem nyújt segítséget, valamint a termény felvásárlása a Btk. 192. § (3) bekezdés szerint sem tényállásszerű. Így ez a zöldségkereskedő a kizsákmányolási láncolatban aktív részvétele ellenére is csak fogyasztóként büntethető.²⁴²

A fogyasztói magatartás büntetendőségének különös gyakorlati jelentősége van a prostituált ügyfele esetében. Az ötödik alapesettel a prostitúciós szolgáltatás igénybevétele nem vált általánosan büntetendővé, az ügyfél csak abban az esetben büntethető, ha – objektív oldalon – a

²³⁸ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²³⁹ Uo. o. n.

²⁴⁰ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 164. o.

²⁴¹ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁴² Uo. o. n.

prostituált ténylegesen kényszermunka sértettje, és e helyzetével az ügyfél a szándékosság követelményeit kielégítő módon tisztában van. Ilyenkor a fogyasztói cselekmény Btk. 192. § (8) bekezdés b) pontja szerinti minősített esete valósul meg.²⁴³

Aránytalanságot eredményez, hogy ezzel a kényszermunka sértettjének tekinthető prostituált egyszeri ügyfele súlyosabban lesz büntetendő, mint a fenti példában bemutatott kizsákmányoló zöldségkereskedő. Ugyanakkor lényeges elhatárolási kérdés, hogy a tizennyolcadik életévét be nem töltött prostituált ügyfelére nem ezt a bűncselekményt, hanem az életkori specialitás elve alapján a Btk. 203. § (2) bekezdés szerinti gyermekprostitúció kihasználását kell megállapítani (amit a törvény súlyosabban rendel büntetni). A fogyasztó magatartását kriminalizáló Btk.-novella indokolása e kérdésben téves megállapításokat tartalmaz: a kényszermunkára jellemző többlettényállási elemek fennállása mellett sem lehet a tizennyolc év alatti, kényszermunka sértettjének tekinthető prostituált ügyfelét a Btk. 192. § (8) bekezdése szerint büntetni, ezzel ugyanis a súlyosabb magatartást privilegizálnánk a Btk. 203. § (2) bekezdéséhez képest.²⁴⁴

III.5.4. Az eredmény

Az emberkereskedelem és kényszermunka törvényi tényállás alapesetei eredményt nem tartalmaznak, így immateriális bűncselekménynek minősül. Azonban a minősített esetek egy része materiális jellegű, így ha a deliktumot különösen súlyos hátrányt vagy életveszélyt okozva valósítják meg, már materiális bűncselekményről van szó.²⁴⁵

III.5.5. Az elkövető

Az emberkereskedelem és kényszermunka elkövetője bárki lehet.²⁴⁶ Az emberkereskedelem esetén önálló tettesként felel az eladó és a vevő, az ellenszolgáltatásként átadó és átvevő, valamint a cserélők. Társtettségénél az azonos elkövetési magatartást legalább ketten egymás tevékenységéről tudva közösen valósítják meg.²⁴⁷ Emberkereskedelemnél társtettség csak az azonos oldalon – a sértett eladásában, illetve megvásárlásában – közreműködő elkövetőknél állapítható meg.²⁴⁸

A (2) bekezdés kapcsán, ha a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve követi el a tettes a deliktumot, csak a sértettel ilyen viszonyban álló személy valósíthatja meg a bűncselekmény ezen fordulatát.²⁴⁹

III.5.6. A bűnösség kérdése

Az emberkereskedelem és kényszermunka csak és kizárólag szándékosan követhető el.²⁵⁰ Az első és ötödik alapeset akár eshetőleg szándékkal is megvalósítható. A második, a harmadik és a negyedik alapeset egyenes szándékkal hozható létre.²⁵¹

²⁴³ Uo. o. n.

²⁴⁴ Uo. o. n.

²⁴⁵ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 195. o.

²⁴⁶ Nagy Zoltán: Az emberi szabadság... i. m. 117. o.

²⁴⁷ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 195. o.

²⁴⁸ BH 2004.217.

²⁴⁹ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 165. o.

²⁵⁰ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 195. o.

²⁵¹ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

A (2) bekezdés (kényszermunka) célzatos bűncselekmény,²⁵² hiszen az elkövetési magatartás(ok)at rendszeres előnyszerzési célzattal kell kifejezni. A célzat értelmezésénél részben hasznosíthatók az üzletszerűség (Btk. 459. § (1) bekezdés 28. pont) kapcsán a bírói gyakorlatban kialakult dogmatikai tételek azzal, hogy a kényszermunka esetén az előny nemcsak anyagi haszonban, hanem más személyes jellegű előnyben is állhat. Ilyen lehet a saját célú szexuális kizsákmányolás vagy a háztartási szolgálat.²⁵³

Az „előny szerzésére törekvés” célzatkénti rögzítése a korábbi tényállás kizsákmányolási célzatát váltotta fel. Értelmezésénél a 2011/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikk (3) bekezdése továbbra is figyelembe vehető. Ezen aktus nevesíti a tipikus kizsákmányolási magatartásokat: „*a kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy kényszer-szolgáltatásokat - a koldulást, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgálatot is ideértve -, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást és a szervek kivételét.*” Tehát a Btk. az uniós irányelv kriminalizációs célját úgy implementálja, hogy az abban írt kizsákmányolási célt rendszeres előnyszerzési célzat mellett megvalósított elkövetési magatartásokként határozza meg.²⁵⁴

A bűncselekmény negyedik alapeseténél (kényszermunka céljából elkövetett emberkereskedelem – Btk. 192. § (3) bekezdés) kapcsán a törvény nem a rendszeres előnyszerzési célzatot jelöli meg motívumként, hanem az egész (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmények szándékos elősegítését. Így a kapcsolódó sui generis előkészületi, bűnsegédi jellegű elkövetési magatartások rendszeres előnyszerzési célzat nélkül is tényállásszerűek.²⁵⁵

Az ötödik alapesetnek – mint korábban láthattuk – objektív oldalon feltétele, hogy a szolgáltatást nyújtó személy a Btk. 192. § (2) bekezdésben meghatározott helyzetben lévő sértett legyen. Szubjektív oldalon pedig, hogy a fogyasztó tudata átfogja a sértettnek ezt a helyzetét, ideértve a kényszermunka tettesének általában meglévő előnyszerzési célzatát, és ebbe legalább belenyugszik.²⁵⁶

III.5.7. Minősített esetek

A minősített esetek kizárólag a harmadik és a negyedik alapesetre épülnek, négy különböző büntetési fokozatban, a minősítő körülmények részbeni kumulálása mellett. A Btk. 192. § (4) bekezdése a bűncselekményt a célselekmények szerint minősíti súlyosabban. Eszerint minősítő körülmény, ha a kényszermunkát (vagy a kényszermunka céljából elkövetett emberkereskedelmet) szexuális cselekmény²⁵⁷ végzése vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követik el.²⁵⁸

A szexuális cselekmény szempontjából kiemelendő, hogy a kényszermunkaként minősítéshez a tettes rendszeres előnyszerzési célja és a szexuális szolgáltatás rendszeres jellege a meghatározó, és nem pedig az, hogy a passzív alany magatartása a Btk. 459. § (1) bekezdés 25. pontja szerint prostitúciónak²⁵⁹ minősül-e. A kényszermunka megállapítható a passzív alany

²⁵² Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 165. o.

²⁵³ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁵⁴ Uo. o. n.

²⁵⁵ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 165. o.

²⁵⁶ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁵⁷ A szexuális cselekmény fogalmát lásd: Btk. 459. § (1) bekezdés 27. pont „*szexuális cselekmény: a közösülés és minden súlyosan szeméremérsértő cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul.*”

²⁵⁸ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁵⁹ A prostitúció fogalmát lásd: Btk. 459. § (1) bekezdés 25. pont „*prostitúció a rendszeres hasznoszerzés céljából történő szexuális cselekmény végzése.*”

haszonszerzési célzatának megléte (kényszerprostitúció) és hiánya (prostitúciós rabszolgaság) esetén is.²⁶⁰

Az emberi test tiltott felhasználása céljából történő elkövetés minősített esetkénti szabályozását annak fokozott veszélyessége indokolta, hogy a passzív alany sorsa feletti rendelkezés haszonszerzés végett, szervkereskedelem keretében, illetve annak érdekében, céljából történik.²⁶¹

Még súlyosabban büntetendő a Btk. 192. § (5) bekezdése szerint, ha a passzív alany a tizennyolcadik életévét nem töltötte be. Ennek a minősítő körülmény szempontjából a passzív alany életkorának van csak relevanciája. Nincs jelentősége annak, hogy esetlegesen a polgári jog szabályai szerint nagykorúnak tekintendő-e. Ugyanakkor az elkövetőnek tisztában kell azzal lennie, hogy a passzív alany a törvényben meghatározott életkornál fiatalabb.²⁶²

Ugyancsak súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha azt a sértett sanyargatásával valósítja meg. Ezen elkövetési mód akkor állapítható meg, ha valamely ügylet embertelen megalázó, fizikai és/vagy pszichikai kínzással valósul meg. Idetartozik a sértett élelmiszertől, ivóvíztől, gyógyszereitől megfosztás, az időjárásnak nem megfelelő ruházatban tartás, a sértettben halálfélelem, életveszély érzetének keltése, ostor, bilincs vagy más kényszerítő eszköz, vagy akár gyógyszer, kábítószer használata.²⁶³

Szintúgy az (5) bekezdés rögzíti minősítő körülményként a hivatalos személyként történő elkövetést, e minősítést felhasználva. A Btk.-ban a magyar és a külföldi hivatalos személyek egyaránt értendők, melyek körét a Btk. 459. § (1) bekezdés 11. és 13. pontja adja meg számunkra.²⁶⁴

Továbbá minősítő körülmény a több ember sérelmére történő elkövetés, mely törvényi egyseget eredményező összefoglalt bűncselekmény. Ezért a sértettek száma szerinti többrendbeli bűncselekmény megállapítása a kényszermunka Btk. 195. § (2) és (3) bekezdéseiben meghatározott alapeseteire épülve kizárt.²⁶⁵ Összefoglalt törvényi egységként a jogalkotó súlyosabb jogkövetkezmény alkalmazását teszi lehetővé.²⁶⁶

A 192. § (6) bekezdése még súlyosabban bünteti a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére történő elkövetést, illetve ha a cselekményt életveszélyt vagy különösen súlyos hátrányt okozva követik el. Mindkettő eset összefoglalt bűncselekmény, a minősítő eredményekre az elkövető szándéka vagy a gondatlansága is kiterjedhet.²⁶⁷

A minősített esetek csupán csak részben kumulálódnak, ehhez a (2), a (3) és a (4) bekezdésekre hivatkozó normák értelmezése szükséges. Kumuláló norma hiányában csak a súlyosabb minősítő körülmény megállapítása lehetséges. Így ha a sértett tizenkét éven aluli, és az ő sanyargatásával követik el a kényszermunkát, akkor a cselekmény a (6) bekezdés releváns tétele szerint minősül súlyosabban, a sanyargatást csak a büntetéskiszabás során lehet értékelni.²⁶⁸

Gyakorlati szempontból is jelentős a több ember sérelmére és a tizenkét éven aluliak sérelmére történő elkövetés találkozása. Ha több tizenkét éven aluli sértett sérelmére követik el a bűncselekményt, akkor a sértettek száma szerint többrendbeli bűncselekményt kell megállapítani, mert ezen speciális passzív alanyi minőség önmagában is, egy sértett esetén is súlyosabban

²⁶⁰ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁶¹ Kónya István: XVIII. fejezet.. i. m. o. n.

²⁶² Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 196. o.

²⁶³ Nagy Zoltán: Az emberi szabadság... i. m. 119. o.

²⁶⁴ Uo. 119. o.

²⁶⁵ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁶⁶ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 166. o.

²⁶⁷ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁶⁸ Uo. o. n.

büntetendő, mint az összefoglalt bűncselekményt létrehozó Btk. 195. § (5) bekezdés d) pontja szerinti minősített eset, ezért utóbbit felülírja (argumentum a minore ad maius).²⁶⁹

A többrendbeli bűncselekmény megállapítása mellett további teleologikus érv, hogy a jogalkotó a tizenkét éven aluli passzív alanyok esetére nem hozta létre a halmazati büntetésnél súlyosabb összefoglalt bűncselekményt, tehát a halmazati büntetést tartja elegendő súlyúnak. Így az (5) bekezdés d) pontja szerinti összefoglalás hatásának el kell enyésznie.²⁷⁰

Minősítési problémát jelent az is, ha a kényszermunka sértettjei között vannak tizenkét éven aluli és ennél idősebb sértettek is, ebben az esetben logikai értelmezéssel levezethető, hogy a tizenkét éven felüli sértetteknel a törvényi egységet eredményező Btk. 192. § (5) bekezdés d) pontjának alkalmazása szintén kizárt.²⁷¹

A bűncselekmény attól függően minősül a Btk. 192. § (6) bekezdése szerint egy vagy többrendbelinek, hogy a passzív alanyok között egy vagy több tizenkét éven aluli személy található-e meg. A tizenkét éven felüli sértetteket a büntetéskiszabás körében lehet csak értékelni.²⁷²

III.5.8. Stádiumok

A törvény büntetni rendeli az emberkereskedelem és kényszermunka előkészületét, melyet annak kiemelkedő társadalomra veszélyessége tesz indokolttá.²⁷³ Az emberkereskedelem kísérleti szakba az adásvételi, az átadás-átvételi, valamint a cserélési megállapodások megkötésével lép. Akkor válik befejezetté, ha a passzív alany az eladó, átadó, cserélő érdekköréből a vevő, átvevő, vagy a cserélő hatalmába kerül.²⁷⁴

Lehetséges a kísérlet megvalósítása továbbá a szállítás, az elszállásolás, az elrejtés, valamint a megszerzés esetében. Ezen magatartások teljes kifejtésével a Btk. 192. § (1) bekezdés b) pontja szerint büntetni rendelt emberkereskedelem befejezetté válik, függetlenül attól, hogy sor kerül-e ténylegesen az a) pont által szankcionált tevékenységek kifejtésére. A Btk. 192. § (2) bekezdése szerinti deliktum az elkövetési módok megvalósításának a megkezdésével lép kísérleti szakba, befejezetté pedig az elkövetési magatartás teljes kifejtésével válik. A Btk. 192. § (3) bekezdése szerinti elkövetési magatartások megkezdésével lépnek kísérleti fázisba.²⁷⁵

A minősített eset kísérletének megállapításának van helye, amíg – az arra irányuló szándék mellett – e célselekményeket nem valósítják meg.²⁷⁶

III.5.9. Bűncselekményi egység és a bűncselekmények találkozása

A Btk. 192. § (1) bekezdése szerinti bűncselekmény rendbelisége a passzív alanyok számához igazodik, ami főszabályként az egész tényállást jellemzi. Amennyiben azonban az emberkereskedelem a passzív alanyok elcserélésével valósul meg bűnhalmazat jön létre. A Btk. 192. § (2)-(3) bekezdése esetén a több ember sérelmére való megvalósítás egységként értékelendő.²⁷⁷

²⁶⁹ Uo. o. n.

²⁷⁰ Uo. o. n.

²⁷¹ Uo. o. n.

²⁷² Uo. o. n.

²⁷³ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 166. o.

²⁷⁴ Belovics Ervin: Az emberi... i. m.195. o.

²⁷⁵ Uo. 195. o.

²⁷⁶ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁷⁷ Belovics Ervin: Az emberi... i. m. 196. o.

Téves a Btk.-novella indokolásának az az általánosító megállapítása, miszerint a bűncselekmény minősítési rendszerében kizárt a sértettek számához igazodó halmazat megállapítása, a több ember sérelmére megvalósított törvényi egység az utaló normák rendszerében ugyanis csak a kényszermunka típusú alapesetekre alkalmazható. A rendbeliség az emberkereskedelem és kényszermunka tényállásánál a következők szerint alakul:

- a Btk. 192. § (1) bekezdés szerinti alapesetek a sértettek száma szerint minősülnek többrendbelinek;
- a Btk. 192. § (2) és (3) bekezdés szerinti alapesetek az (5) bekezdés d) pontja alapján több sértett esetén egyrendbeli, összefoglalt bűncselekményként értékelendők;
- a Btk. 192. § (6) bekezdés szerinti minősített esetek a sértettek száma szerint minősülnek többrendbelinek (ennek részleteit lásd a minősítő körülmény fenti elemzésénél);
- a Btk. 192. § (7) bekezdése szerinti általános előkészület attól függően minősül egy- vagy többrendbelinek, hogy a célzata által átfogott bűncselekmények egy- vagy többrendbelinek minősülnek-e;
- a Btk. 192. § (8) bekezdése szerinti fogyasztói cselekmények a sértettek száma (és nem például a szolgáltatások száma) alapján minősülnek többrendbelinek.²⁷⁸

A jogalkalmazás során az egyik legnehezebb terület a tényállások helyes minősítése, ezen túl pedig annak eldöntése, hogy az adott elkövetői magatartások halmazatban történő megállapításának helye van-e, vagy azok a folytatólagosság egységébe tartoznak-e.²⁷⁹

A kétszeres értékelés kizárása érdekében a halmazati kérdések a minősítő célzatok és eredmények pontos értelmezését feltételezik. Kizárt a halmazat az emberi test tiltott felhasználásával (Btk. 175. §), amely büntetlen utócselkménynek tekintendő a célzat realizálása miatt.²⁸⁰

Mind az életveszély, mind a különösen súlyos hátrány mint minősítő körülményt képező eredmények összefoglalt bűncselekményt hoznak létre. Így a hátrányt megvalósító esetleges más bűncselekménnyel (például szexuális kényszerítés, szexuális erőszak), illetve az életveszélyt okozó testi sértéssel halmazat megállapítása kizárt.²⁸¹

Az emberrablás tényállásával a contrario összevetés alapján kiemelendő, hogy ha a tettes szándéka az életveszélyen túl a sértett halálára is kiterjed, és az életveszélyes állapot emberölési kísérlet eredménye, akkor nem állapítható meg ez a minősített eset. Hanem az emberkereskedelem alapesetei a szándékos emberölés kísérletével képeznek halmazatot. Úgyszintén halmazat állapítható meg a halált okozó testi sértéssel.²⁸²

A családi jogállás megsértésének (Btk. 213. §) alapesete enyhébb bűncselekmény az emberkereskedelemtől, ráadásul az emberkereskedelem első-második alapesetének többszörösítési eleme az ellenszolgáltatás vagy pedig annak célzata. Az emberkereskedelem harmadik-negyedik alapesete szintén súlyosabb a családi jogállás megsértésének minősített eseténél. Azonban a családi jogállás megsértése tartalmaz olyan többszörösítést, ami az emberkereskedelem első-második alapesetének nem szükségszerű velejárója: ez pedig a családi jogállás megváltoztatása vagy megszűnése. A két bűncselekmény közötti halmazat valóságos lehet, de a minősítő körülmények kétszeres értékelésére nincs lehetőség.²⁸³

²⁷⁸ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁷⁹ Huszár Julianna: Emberkereskedelem... i. m. 316–317. o.

²⁸⁰ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁸¹ Uo. o. n.

²⁸² Uo. o. n.

²⁸³ Pallagi Anikó: Az emberi... i. m. 167. o.

A Nagykomentár álláspontja szerint nem helytálló a Btk.-novella indokolásában írt azon álláspont, amely szerint a családi jogállás megsértésével valóságos lenne a halmazat. Ez a személyi státuszváltozás ugyanis minden további nélkül különösen súlyos hátránynak tekintendő.²⁸⁴

A bűncselekmény kriminológiai jellemzői alapján különösen jelentősek a prostitúcióval kapcsolatos bűncselekményektől való elhatárolási kérdések. A kerítéstől²⁸⁵ (Btk. 200. §) való kiinduló elhatárolási szempont a tettes célja és a szexuális cselekmény alkalmi vagy rendszeres volta. A kényszermunka bűncselekményét alkalmi szexuális cselekménnyel és rendszeres haszonszerzési célzat nélkül nem lehet elkövetni. Ilyenkor kerítést kell megállapítani.²⁸⁶ A Kúria BFV.II.1.474/2018/9. számú határozatát alapul véve a Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.98/2023/15. számú ítélete is rámutat arra, hogy az emberkereskedelem és a kerítés egyaránt megvalósíthatók „másnak megszerzéssel” mint elkövetési magatartással. Ezek elhatárolása során annak van jelentősége, hogy ez a kerítés esetében haszonszerzés, míg az emberkereskedelemmel kizsákmányolási céllal történik.²⁸⁷

Az üzletszerű kerítés, a prostitúció elősegítése (Btk. 201. §), a kitartottság (Btk. 202. §) és a gyermekprostitúció kihasználása (Btk. 203. §) bűncselekményektől való elhatároláshoz a prostitúciót folytató személy helyzete az irányadó. Ennek figyelembevételével lehet kényszermunkaként minősíteni a cselekményt. A prostitúcióval kapcsolatos bűncselekményeknek a prostituált jellemzően nem sértettje, ezért ha a kényszermunkához szükséges sértetti minősége létrejön, a cselekményt kényszermunkaként, annak is a minősített eseteként kell értékelni (Btk. 192. § (4) bekezdés). Ehhez pedig szükséges az, hogy a Btk. 192. § (2) bekezdésében írt elkövetési módok és magatartások a prostituálnál megállapíthatóak legyenek. A prostitúciós magatartásra őt erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerítsék, vagy megtevesztéssel, kiszolgáltatott helyzetének stb. kihasználásával bírnak rá. Fentiek megállapíthatósága esetén a cselekmény – szexuális cselekményre irányultsága miatt – a Btk. 192. § (4) bekezdésében meghatározott minősített esetet valósítja meg.²⁸⁸

A Fővárosi Ítéltábla a 2.Bf.101/2023/9. számú ítéletében a Budapest Környéki Törvényszék 13.B.43/2022/15. számú ítéletében foglalt jogi minősítéssel egyetértve megállapította, hogy a vádlott a sértettet megtevesztéssel, a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva bírta rá a prostitúciós tevékenység folytatására. A sértett kiszolgáltatott helyzetbe került a gazdasági és szociális körülményei életkora és a szüleinek a vádlottal való kapcsolatára adott reakciójára figyelemmel. A 2011/36/EU irányelv és a 2006. évi CII. törvénnyel kihirdetett Palermo Egyezmény szerint az ilyen kiszolgáltatott helyzetben lévő személy érvényes beleegyezést nem adhat a tényállászerű kizsákmányolásra. A sértett ezen helyzete a cselekmény során nem szűnt meg. A prostitúciós tevékenység kényszer jellegét támasztja alá az is, hogy a sértett a terhessége utolsó hónapjában, a szülés előtti napokig, és a szülést követően is egy héttel újra végezte azt. Amikor ezzel fel akart hagyni, vagy nem keresett elég pénzt, akkor a vádlott bántalmazta, ami fenntartotta a sértett alárendelt, kizsákmányolt helyzetét. Az erőszak és a fenyegetés erősödött, annak célja a sértett prostitúciós tevékenységének a fenntartása, ellenállásának elfojtása volt. Kényszermunka büntette (Btk. 192.§ (2) bekezdés a) és b) pont, (4) bekezdés) valósult meg.²⁸⁹

Abban az esetben ha a prostituált a bordélyházba való bekapcsolódásakor tisztában van azal, hogy őt milyen feltételek mellett fogják foglalkoztatni, akkor a bordélyház üzemeltetőjének

²⁸⁴ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁸⁵ A gyermekkereskedelem és gyermekek sérelmére elkövetett kerítés viszonyáról Lásd: Bárándy Gergely: Emberkereskedelem vagy gyermek sérelmére elkövetett kerítés? Egy legfőbb ügyészégi iránymutatás értelmezéséről. Büntetőjogi Szemle, 2019/1. 118–122. o.

²⁸⁶ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

²⁸⁷ Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.98/2023/15. számú ítélete

²⁸⁸ Uo. o. n.

²⁸⁹ Fővárosi Ítéltábla a 2.Bf.101/2023/9. számú ítélete

a terhére nem kényszer munkát, hanem a prostitúció elősegítésének a Btk. 201. § (3) bekezdés szerinti esetét kell megállapítani. Ha viszont őt ezzel kapcsolatban megtévesztik, akkor kényszer munka valósul meg.²⁹⁰

Ugyanez az irányadó a kiszolgáltatott helyzet figyelembevételénél is. A kényszer munka megállapításához a prostituált kiszolgáltatott helyzetének már fenn kell állnia a bűncselekmény elkövetése előtt, ennek hiányában prostitúciós bűncselekmények állapíthatók meg. A prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmény kezdeti minősítése ugyanakkor a prostitúciós tevékenység tartós jellegére és a tevékenység körülményeinek változása miatt idővel maga is változhat. A sértett kiszolgáltatott helyzete (a bordélyházban) a későbbiek folyamán is kialakulhat. Például bezárják, elveszik a pénzét és papírjait, fenyegetni kezdik. Amennyiben az így létrejött kiszolgáltatott helyzettel visszaélve bírják rá a prostitúció további folytatására, vagy a későbbiekben erőszakot vagy fenyegetést alkalmaznak vele szemben, akkor már a kényszer munka Btk. 192. § (4) bekezdés szerinti minősített esetét kell megállapítani, amelybe a megelőző prostitúciós bűncselekmények beolvadnak (látszólagos anyagi halmazat). A gyermekpornográfia halmazati kérdései eseti mérlegelést igényelnek.²⁹¹

Főszabályként tehát a bűncselekmény rendbelisége a sértettek számához igazodik. Emellett az emberkereskedelem és kényszer munka bűnhalmazatba kerülhet tipikusan a személyi szabadság megsértése kivételével a személy elleni, a nemi élet szabadsága elleni és a vagyon elleni bűncselekményekkel.²⁹²

Például a Fővárosi Törvényszék az 511.B.587/2020/156. számú ítéletében a Btk. 192. § (2) bekezdésének a) pontjába ütköző és – figyelemmel az (5) bekezdés d) pontjára – az (5) bekezdés I. fordulata szerint minősülő emberkereskedelem és kényszer munka, a Btk. 373. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés a) pontja szerint minősülő csalás, a Btk. 166. § (1) bekezdésébe ütköző és aszerint minősülő segítségnyújtás elmulasztása és a Btk. 342. § (1) bekezdésének c) pontjába ütköző közokirat-hamisítás halmazatát állapította meg.²⁹³

A BH 2023.90. az emberkereskedelem és kényszer munka, valamint a személyi szabadság megsértése kapcsán rámutat arra, hogy az emberkereskedelem sértettjeiként a kiszolgáltatott személyek tartózkodási helyének kijelölése, szabad mozgásuk korlátozása, korlátok közé szorítása vagy ellenőrzése, továbbá a kiszolgáltatottságuk miatt szükséges ellátásuk biztosítása mind olyan magatartás, amely az emberkereskedelem véghezvitelét, a kizsákmányolást, illetve annak fenntartását hivatott szolgálni. Ezért az emberkereskedelem és kényszer munka elősegítése céljából történő elszállásolás magába foglalhatja a tényleges szállásadáson kívül a szálláson történő ellátást (élelmezés, ruházat, egyéb személyes szükségletek biztosítása) és a sértetteknek a szálláshelyen történő állandó vagy időszakos felügyeletét (ellenőrzését, számonkérését) is.²⁹⁴

A minősítő körülmények halmozódásánál az a rendező elv, hogy az azonos büntetési tétellel fenyegetett minősítő körülmények egymás mellett állapítandók meg, míg az ugyanazon cselekményhez kapcsolódóak kizárják az enyhébbek értékelését. Ennek értelmében ha az emberkereskedő legalább két sértett sérelmére követi el a cselekményét, a sértettek tizennyolcadik életévét be nem töltött életkora, a sértett sanyargatása és az elkövető speciális alanyi minősége a büntetési tétel szempontjából közömbössé válik.²⁹⁵

²⁹⁰ Uo. o.n.

²⁹¹ Uo. o. n.

²⁹² Horváth Tibor: XVIII. Fejezet. In: Horváth Tibor – Lévay Miklós (szerk.): Magyar büntetőjog - különös rész. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013. o. n.

²⁹³ Fővárosi Törvényszék 511.B.587/2020/156. számú ítélete

²⁹⁴ BH 2023.90.

²⁹⁵ Somogyi Gábor: Betekintés a Kúria joggyakorlat-elemző munkacsoportjának munkájába. Belügyi Szemle, 2022/2. 360. o.

Megegyező büntetési tétellel fenyegetett a két felnőttkorú sértett sérelmére, egyéb minősítő körülmény hiányában való elkövetés, és az akár több tucat vagy több száz 12–18 év közötti gyermek sérelmére megvalósított, esetleg más, azonos szinten szabályozott minősítő körülményt is kimerítő emberkereskedelem. Ugyanakkor ebből az egységből kimaradnak a még súlyosabban minősülő elkövetések, mint a több felnőttkorú személy és egy tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére való elkövetés, ha az egyik felnőtt sérelmére elkövetett cselekmény életveszélyt is okozott. Ez összesen három rendbeli emberkereskedelemnek minősül, amiből egy rendbeli a Btk. 192. § (4) bekezdés d) pontja, egy rendbeli a (6) bekezdés a) pontja, egy rendbeli pedig a (6) bekezdés b) pontja szerint minősül.²⁹⁶

²⁹⁶ Uo. 360–361. o.

III.6. Az emberkereskedelem (és kényszermunka) tényállásának jogösszehasonlító vizsgálata

Ezen alfejezetben az összehasonlító jogi vizsgálat módszerének segítségével vetem össze a hazai szabályozást a némettel, a hollanddal, valamint a törökkel.

A magyar áldozatok jelentős része szexuális célú kizsákmányolás áldozata, akik elsősorban Nyugat-Európai országokban válnak sértetté, a célországok között említhető Hollandia és Németország.²⁹⁷ Ezen két állam szabályozásának vizsgálatát követően egy nem uniós országot is górcső alá veszem.

III.6.1. Az emberkereskedelem német szabályozása

A német jogrendszer hagyományosan a római-germán (kontinentális) jogcsalád tagja,²⁹⁸ és a germán jogkörbe tartozik, csakúgy mint Svájc, Ausztria és Magyarország.²⁹⁹ Az azonos jogkör miatt esett a választásom a német büntető törvénykönyv vizsgálatára elsőként.

A Strafgesetzbuch (továbbiakban StGB) a személyi szabadság elleni bűncselekmények körében külön tényállásban szabályozza az emberkereskedelmet, a kényszerprostitúciót, a kényszermunkát és a gyermekkereskedelmet.³⁰⁰

III.6.1.1. Az emberkereskedelem

Az StGB az emberkereskedelmet a 232. §-ban a következőképpen szabályozza:

(1) Aki más gazdasági vagy külföldi állapotából származó kiszolgáltatott helyzetét kihasználva, vagy huszonegyedik életévét be nem töltött személyt szállít, átad, átvesz

1. kizsákmányolási célzattal

- a) prostitúciós, egyéb szexuális cselekményekhez, harmadik személy részére vagy harmadik személy által kért szexuális cselekmények végrehajtására;
- b) foglalkoztatás révén;
- c) koldulás révén;
- d) sértett által elkövetett bűncselekmény révén

2. rabszolgaság, szolgaság, adórszolgaság, illetve ehhez hasonló kiszolgáltatott helyzetben tartásával, ilyen helyzet előidézésével

3. a sértett szerveinek eltávolításának céljából

hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Foglalkoztatás útján történő kizsákmányolás akkor állapítható meg, ha a foglalkoztatás során a magasabb profitszerzés céljából a munkavégzés olyan munkakörülmények között történik, amelyek jelentősen eltérnek az azonos vagy hasonló tevékenységet végzőkétől (kizsákmányoló foglalkoztatás).

(2) Aki más személy kizsákmányolása érdekében

²⁹⁷ Belügyminisztérium, Európai Együttműködési Főosztály: Emberkereskedelem elleni küzdelem Magyarországon https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf (Letöltés ideje: 2021.01.09.)

²⁹⁸ Belling, Detlev W. – Szűcs Tünde Tünde: Bevezetés a német jogba. Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica, 2011/1. 89. o.

²⁹⁹ Visegrády Antal: Mozaikok a világ nagy jogrendszerei köréből. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2021. 15. o.

³⁰⁰ Strafgesetzbuch (Az 1998. november 13. napján kelt német Büntető Törvénykönyv, továbbiakban StGB).

1. kényszerrel, fenyegetéssel, erőszakkal vagy megtévesztéssel toboroz, vagy ahhoz segítséget nyújt, a sértettet átadja, elszállásolja vagy átveszi
 2. elrabol, bántalmaz vagy harmadik személynek elad
- hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Az (1) bekezdésben foglalt eset hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha

1. tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el
2. az elkövető a sértettet súlyosan bántalmazza, vagy legalább gondatlanságból életveszélyt, vagy súlyos egészségkárosodást okoz
3. az elkövető üzletszerű magatartást folytatva olyan bűnszervezet tagjaként jár el, amely ilyen bűncselekmények elkövetésének folytatására szerveződött.

A (2) bekezdésben foglalt esetekben a büntetés egy évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdés 1. és 3. pontjában leírt körülmények is fennállnak.

(4) Az (1), a (2) és a (3) bekezdés 1. pont előkészülete³⁰¹ is büntetendő.³⁰²

Az StGB szabályozása alapján álláspontom szerint két alapesetet különböztethetünk meg.

1. fordulat: aki más gazdasági vagy külföldi állapotából származó kiszolgáltatott helyzetét kihasználva, vagy huszonegyedik életévét be nem töltött személyt szállít, átad, átvesz

- kizsákmányolási céllal
 - prostitúciós, egyéb szexuális cselekményekhez, harmadik személy részére vagy harmadik személy által kért szexuális cselekmények végrehajtására;
 - foglalkoztatás révén;
 - koldulás révén;
 - sértett által elkövetett bűncselekmény révén;
- rabszolgaság, szolgaság, adósrabszolgaság, illetve ehhez hasonló kiszolgáltatott helyzetben tartásával, ilyen helyzet előidézésével;
- a sértett szerveinek eltávolításának céljából.

2. fordulat: aki más személy kizsákmányolása érdekében

- kényszerrel, fenyegetéssel, erőszakkal vagy megtévesztéssel toboroz, vagy ahhoz segítséget nyújt, a sértettet átadja, elszállásolja vagy átveszi;
- elrabol, bántalmaz vagy harmadik személynek elad.

A német büntető törvénykönyv az alábbi elkövetési módokat ismeri:

- más gazdasági vagy külföldi állapotából származó kiszolgáltatott helyzetének kihasználása révén;
- kényszer;
- fenyegetés;
- erőszak;
- megtévesztés.

„A más gazdasági vagy külföldi állapotából származó kiszolgáltatott helyzetének” lényegében a „sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva” fordulat felel meg. Azzal a különbségtétellel, hogy a német szabályozás értelmében a kiszolgáltatottság szűkebb kört ölel fel, mint a magyar.

Az erőszakkal, fenyegetéssel, kényszerrel vagy megtévesztéssel történő elkövetés a Btk.-ban is megjelenik, továbbá az alapeset tartalmazza a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy

³⁰¹ A tényállásban 'Versuch' kísérlet szó szerepel és nem a magyar dogmatika szerinti 'Vorbereitung' előkészület szó.

³⁰² StGB 232. §-a.

befolyási viszonyával visszaélve, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva történő rábírást. A magyar szabályozás nem minden fordulat esetében rögzít elkövetési módot.

Az StGB az alábbi elkövetési magatartásokat ismeri az emberkereskedelemlé:

- átadás;
- átvétel;
- bántalmazás;
- elrablás;
- elszállásolás;
- harmadik személynek történő eladás;
- szállítás;
- toborzás, vagy az ahhoz történő segítségnyújtás.

A német tényállás nem tartalmazza valamennyi hazai jogunkban ismert elkövetési magatartást, nevezetesen a megvásárlást, az elcserélést, az ellenszolgáltatásként történő átadást vagy átvételt, a másnak történő megszerzést, és az elrejtést.

Az StGB a következő célzatokat rögzíti:

- kizsákmányolási célzat
 - prostitúciós, egyéb szexuális cselekményekhez, harmadik személy részére vagy harmadik személy által kért szexuális cselekmények végrehajtására;
 - foglalkoztatás révén;
 - koldulás révén;
 - sértett által elkövetett bűncselekmény révén;
- rabszolgaság, szolgaság, adórszolgaság, illetve ehhez hasonló kiszolgáltatott helyzetben tartás, ilyen helyzet előidézése;
- a sértett szerveinek eltávolítása.

A kizsákmányolási formáknál a német jogalkotás elkülöníti a szexuális célú kizsákmányolást, a foglalkoztatás révén történő kizsákmányolást, a koldultatást, a bűncselekmények révén történő kizsákmányolást, a rabszolgaságot és az ahhoz hasonló gyakorlatokat, valamint a szervek kivételét. Ennek értelmében a német büntető törvénykönyv nem osztja azt a magyar álláspontot, miszerint a munkaerő-kizsákmányolás speciális esete lenne a többi kizsákmányolási forma. Külön kiemelendő, hogy különbséget tesz foglalkoztatás révén történő kizsákmányolás, illetve rabszolgaság, szolgaság, adórszolgaság, vagy ehhez hasonló kiszolgáltatott helyzetben tartás, vagy ennek előidézése között.

Foglalkoztatás útján történő kizsákmányolás akkor állapítható meg, ha a foglalkoztatás során a magasabb profitszerzés céljából a munkavégzés olyan munkakörülmények között történik, amelyek jelentősen eltérnek az azonos vagy hasonló tevékenységet végzőkétől (kizsákmányoló foglalkoztatás).³⁰³

Az StGB az alábbi minősített eseteket tárgyalja:

Súlyosabban büntetendő, ha az 1. fordulatot

- tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el;
- az elkövető a sértettet súlyosan bántalmazza, vagy legalább gondatlanságból életveszélyt, vagy súlyos egészségkárosodást okoz;
- az elkövető üzletszerű magatartást folytatva olyan bűnszervezet tagjaként jár el, amely ilyen bűncselekmények elkövetésének folytatására szerveződött.

A 2. fordulatban említett esetek egy évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők, ha az 1. fordulatban rögzített körülmények is fennállnak.

³⁰³ Uo. 232. § (1) bek 2. pont.

Ezen minősített esetek közül hazai jogunkban a tizennyolcadik életévet be nem töltött személy sérelmére történő elkövetés, valamint az életveszély okozása jelenik meg. A magyar szabályozás többszintű minősített eseti rendszert tartalmaz.

A német tényállás 1. fordulatóban külön nevesíti a huszonegyedik életévet be nem töltött személyt. Ezen személyek védelme a magyar tényállásban nem jelenik meg.

Az StGB minősített esetként rögzíti a tizennyolcadik életévet be nem töltött személy sérelmére elkövetett cselekményeket. A magyar Büntető Törvénykönyv úgyszintén ekként szabályozza ezt az esetet (Btk. 192. § (5) bekezdés a) pont). Még súlyosabban büntetendő, ha az emberkereskedelmet a tizenkettedik életévet be nem töltött személy sérelmére követik el (Btk. 192. § (6) bekezdés a) pont).

Az StGB a büntetési tételeket a következőképpen rögzíti:

- első fordulat: hat hónaptól öt évig;
- második fordulat: hat hónaptól tíz évig;
- minősített esetben: hat hónaptól tíz évig, illetve egy évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés.

A hazai szabályozás szerint a büntetési tételek a következők szerint alakulnak:

- a munkaerő-kizsákmányolási célú emberkereskedelem büntetési tétele két évtől nyolc évig;
- a szexuális, illetve emberi test tiltott felhasználását célzó emberkereskedelem büntetési tétele öt évtől tíz évig;
- minősített esetben öt évtől tizenöt évig, illetve öt évtől húsz évig terjedő szabadságvesztés.

Fentiek alapján a magyar szabályozás a némethez képes szigorúbb az emberkereskedelmet illetően.

III.6.1.2. A kényszerprostitúció

Az StGB különbséget tesz a prostituáltak kizsákmányolása (180a. §), valamint a kényszerprostitúció (232a. §) között.

A 180a. § a prostituáltak kizsákmányolásáról szól, amely abban különbözik a kényszerprostitúciótól, hogy a prostitúciót végző személyek részére működési lehetőséget biztosít, illetve ezért cserébe a prostituáltakat gazdasági függőségben tartja. A prostitúcióról szóló törvény megalkotásakor a jogalkotó figyelembe vette, hogy a népesség nagy részében olyan változás ment végbe, mely szerint már nem tekintik a prostitúciót erkölcsstelen magatartásnak.³⁰⁴

Az emberkereskedelemhez a kényszerprostitúció intézménye kapcsolódik.

232a. § (1) Aki mást külföldi tartózkodáshoz kapcsolódó személyes vagy gazdasági nehézségeit kihasználva vagy kiszolgáltatott helyzetével visszaélve, vagy huszonegyedik életévet be nem töltött személyt

1. prostitúcióra, vagy annak folytatására bír rá
2. szexuális cselekményeket végez vagy harmadik személy előtt végeztet, illetve harmadik személy részére lehetővé teszi, hogy a prostitúciót végzőt kizsákmányolják

hat hónaptól 10 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az előkészület büntetendő.

³⁰⁴ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi... i. m. 119. o.

(3) Aki kényszerrel, fenyegetéssel vagy megtévesztéssel mást prostitúcióra, illetve az (1) bekezdés 2. pontjában megjelölt szexuális cselekmények végzésére, annak folytatására bír rá egy évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) A büntetés az (1) bekezdés szerinti esetekben egy évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, a (3) bekezdés szerinti esetekben legalább egy évig terjedő szabadságvesztés, ha a 232. § (3) bekezdés 1-3. pontokban felsorolt körülmények is megvalósulnak.

(5) A büntetés az (1) bekezdés enyhébb eseteiben három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés, a (3) és (4) bekezdés enyhébb eseteiben hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztés.

(6) Három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a sértettel

1. emberkereskedelemtől szóló 232 § szakasz (1) és (2) bekezdése szerinti,
2. jelen szakasz (1)-(5) bekezdésben foglaltak szerinti prostitúciót folytat, díj ellenében szexuális cselekményt végez, vagy másoknak lehetővé teszi, hogy az idegen országban való tartózkodásuk miatt személyes vagy gazdasági szempontból kiszolgáltatott személyek helyzetével visszaéljen.

Ha a szexuális cselekmény elkövetője gondatlanságból tévesen ítéli meg az (1) bekezdésben meghatározott körülményeket, vagy a sértett személyi vagy gazdasági helyzetét vagy kiszolgáltatottságát, három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A büntető törvénykönyv rögzíti továbbá a büntetés mellőzésének esetét is.³⁰⁵

Ezen tényállásban az emberkereskedelem a kényszerprostitúció minősített eseteként jelenik meg.

III.6.1.3. A kényszermunka német tényállása

A német büntető törvénykönyv különbséget tesz kényszermunka (232b. §), valamint a munkaerő-kizsákmányolás (233. §) között. Az emberkereskedelem szempontjából a kényszermunka tényállása bír jelentőséggel.

232b. § (1) Aki mást gazdasági, külföldi állapotából származó kiszolgáltatott helyzetét kihasználva, vagy huszonegyedik életévét be nem töltött személyt

1. kizsákmányoló munkára fog, vagy ilyen munkát folytat vele (232. § (1) bekezdés 2. mondat);
2. rabszolgaságba, szolgaságba, adórszolgaságba vagy ehhez hasonló kiszolgáltatott helyzetbe helyez;
3. koldulásban való részvételre vagy annak folytatására bír rá, amelynek eredményeként az adott személyt kizsákmányolják

hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az előkészület büntetendő.

(3) Egy évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki mást kényszerrel, fenyegetéssel vagy megtévesztéssel rábír arra, hogy

1. kizsákmányoló munkát vállaljon, vagy folytasson (232. § (1) bekezdés 2. mondat);
2. rabszolgaságban, szolgaságban, adórszolgaságban vagy ahhoz hasonló feltételekben részt vegyen;
3. kolduljon, amelyben kizsákmányolják.³⁰⁶

³⁰⁵ StGB 232b. §-a.

³⁰⁶ Uo. 233. §.

III.6.1.4. A gyermekkereskedelem

Az StGB külön tényállásban (StGB. 236. §) szabályozza a gyermekek kereskedelmét.

(1) Aki gondozási és nevelési kötelezettségét súlyosan megszegi és a tizennyolcadik életévét be nem töltött gyermekét, gyámoltját vagy nevelt gyermekét vagyoni haszonszerzés céljából, vagy saját vagy harmadik személy meggazdagodása céljából határozatlan időre másnál hagyja öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő. Ugyanígy büntetendő, aki az 1. mondatban foglalt esetekben a gyermeket, gyámoltat vagy nevelt gyermeket határozatlan időre otthonába fogadja és ezért ellenszolgáltatást nyújt.

(2) Aki jogellenesen,

1. tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt örökbe fogad;

2. beszerzési tevékenységet folytat

abból a célból, hogy tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt határozatlan időre otthonába fogadja, és ellenszolgáltatásért vagy saját vagy harmadik személy meggazdagodása céljából cselekszik, három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő. Ugyanígy büntetendő az az örökbefogadást közvetítő, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy örökbefogadását látja el és anyagi ellenszolgáltatást fogad el annak érdekében, hogy a szükséges hozzájárulást megadja az örökbefogadáshoz. Aki az 1. mondatban megszerzett személyt Németországba vagy külföldre juttatja öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(3) Az előkészület büntetendő.

(4) A büntetés az elkövető esetén hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztés

1. az elkövető kereskedelmi alapon vagy egy olyan szervezet tagjaként követi el a bűncselekményt, amelynek célja gyermekkereskedelem folyamatos elkövetése;

2. a gyermeket vagy a megszerzett személyt testi-lelki fejlődés jelentős károsodás veszélyének teszi ki.

A büntetés bizonyos esetekben korlátlanul enyhíthető, bizonyos esetekben mellőzhető.³⁰⁷

A német büntető törvénykönyv álláspontom szerint hat alapesetet alkot a gyermekkereskedelemnek.

1. fordulat: aki gondozási és nevelési kötelezettségét súlyosan megszegi és a tizennyolcadik életévét be nem töltött gyermekét, gyámoltját vagy nevelt gyermekét vagyoni haszonszerzés céljából, vagy saját vagy harmadik személy meggazdagodása céljából határozatlan időre másnál hagyja.

2. fordulat: aki az első fordulatban szabályozott esetekben a gyermeket, gyámoltat vagy nevelt gyermeket határozatlan időre otthonába fogadja és ezért ellenszolgáltatást nyújt.

3. fordulat: aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt jogellenesen örökbe fogad.

4. fordulat: aki jogellenes beszerzési tevékenységet folytat abból a célból, hogy tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt határozatlan időre otthonába fogadja, és ellenszolgáltatásért vagy saját vagy harmadik személy meggazdagodása céljából cselekszik.

5. fordulat: az az örökbefogadást közvetítő, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy örökbefogadását látja el és anyagi ellenszolgáltatást fogad el annak érdekében, hogy a szükséges hozzájárulást megadja az örökbefogadáshoz.

6. fordulat: aki az 5. fordulatban megszerzett személyt Németországba vagy külföldre juttatja.

A gyermekkereskedelem tényállása nem tartalmaz elkövetési módokat, ebben merőben eltér az emberkereskedelem esetköreitől.

³⁰⁷ Uo. 236. §-a.

Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről Szóló Egyezménye szerint egy gyermek a toborzás, elszállítás, átadás, rejtegetés vagy átvétel módjára tekintet nélkül az emberkereskedelem áldozatának tekintendő, feltéve, hogy annak célja a kizsákmányolás.³⁰⁸

A gyermekkereskedelemtől az StGB számos elkövetési magatartást szabályoz:

- gondozási és nevelési kötelezettség súlyos megszegése és a tizennyolcadik életévét be nem töltött gyermek, gyámolt vagy nevelt gyermek másnál hagyása;
- gyermek, gyámolt vagy nevelt gyermek otthonba fogadása és ezért ellenszolgáltatás nyújtása;
- jogellenes örökbefogadás;
- jogellenes beszerzési tevékenység folytatása;
- anyagi ellenszolgáltatás elfogadása, a szükséges hozzájárulás megadása az örökbefogadáshoz;
- a gyermek Németországba vagy külföldre juttatása.

Célzatként jelenik meg a gyermek otthonba fogadása, az anyagi haszonszerzés, valamint az örökbefogadás.

Felmerül a kérdés, hogy: ezen tényállás esetében beszélhetünk-e kizsákmányolási célzatról, és ha igen az konkrétan mit takar? Ezeket a kérdéseket és válaszokat a disszertációmban később tárgyalom.

A munkaerő-kizsákmányolás, a szexuális kizsákmányolás, és a szervek kivétele nem jelenik meg a tényállásban, így a magyar szabályozás szerint ezen rendelkezés a Btk. 192. § (1) bekezdésének feleltethető meg.

Az StGB az alábbi minősített eseteket tárgyalja:

- az elkövető kereskedelmi alapon vagy egy olyan szervezet tagjaként követi el a bűncselekményt, amelynek célja gyermekkereskedelem folyamatos elkövetése;
- a gyermeket vagy a megszerzett személyt testi-lelki fejlődés jelentős károsodás veszélyének teszi ki.

Az 1-2. fordulat öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel, a 3-5. fordulat három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel, a 6. fordulat öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő. A minősített esetek hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel szankcionálhatóak. Bizonyos esetekben a büntetés korlátlanul enyhíthető, vagy akár mellőzhető.

III.6.1.5. Alfejezeti összegzés

Mint láthattuk a német büntető törvénykönyv külön tényállásban szabályozza az emberkereskedelmet, a kényszerprostitúciót, a kényszermunkát és a gyermekkereskedelmet.

Véleményem szerint a német szabályozás legnagyobb érdeme a gyermekkereskedelem külön tényállásban szabályozása. Ezzel a jogalkotó elismerte azt, hogy a gyermekek sérelmére elkövetett emberkereskedelem nem feltétlenül csupán egy minősített eset. Továbbá megfelel a 2011/36/EU irányelvben rögzített minimum követelményeknek is.

Főbb különbségek:

- a két törvénykönyv szerkezeti felépítése eltér az emberkereskedelmet illetően;

³⁰⁸ Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről Szóló Egyezménye. Az Áldozatok Jogai <https://rm.coe.int/16805d41ee> (Letöltés ideje: 2021.04.15.)

- a német szabályozás szerint egymástól függetlenek a kizsákmányolási formák, azonban a magyar álláspont szerint a munkaerő-kizsákmányolás speciális eseteinek tekinthető a többi (pl.: szexuális kizsákmányolás, koldultatás);
- a gyermekek kiemelt védelme jelenik meg az StGB-ben, amikor külön tényállásban szabályozza a gyermekkereskedelmet;
- apróbb eltérések mutatkoznak az elkövetési módok, és magatartások körében;
- a magyar szabályozás szigorúbban lép fel az emberkereskedelemmel szemben;
- a Btk. nem rögzíti az emberkereskedelem nélkülözhetetlen elemeként sem a különféle elkövetési módokat, sem pedig a kizsákmányolói célzatot, így a hazai jogunk tágabban értelmezi annak fogalmát.

Ezen alfejezetben két germán jogkörbe tartozó kódexet hasonlítottam össze. A következő pontban pedig egy germán és egy romanista törvénykönyv tényállását/tényállásait vetem össze.

III.6.2. Az emberkereskedelem holland szabályozása

A holland jogrendszer a római-germán (kontinentális) jogcsaládon belül a romanista jogkörhöz tartozik csakúgy, mint Franciaország, Belgium és Olaszország.³⁰⁹

Amszterdam „piroslámpás negyedében” – a rendelkezésekre álló adatok szerint – a magyar lányok és nők képezik a legnagyobb csoportot a külföldi prostituáltak körében, illetve ők teszik ki az összes prostituált 25-30%-át.³¹⁰

III.6.2.1. Az emberkereskedelem

A holland büntető törvénykönyv (Wetboek van Strafrecht) a személyi szabadság elleni bűncselekmények körében, a 273f. §-ban szabályozza az emberkereskedelmet.³¹¹

Aki

- a) mást kényszerrel, fenyegetéssel, vagy bármilyen más cselekménnyel vagy erőszakkal való fenyegetés vagy más cselekmény kilátásba helyezésével, zsarolással, csalással, megtévesztéssel vagy de facto körülményekből adódó hatalmi helyzettel való visszaéléssel, kiszolgáltatott helyzettel való visszaéléssel vagy díjazás vagy más ellenszolgáltatás adásával vagy fogadásával egy olyan személy beleegyezésének megszerzése érdekében, aki egy másik személy felett ellenőrzést gyakorol, toboroz, szállít, elszállít, elszállásol vagy fogad abból a célból, hogy őt kizsákmányolja vagy szerveit kivegye;
- b) tizenhatalmadik életévét be nem töltött személyt toboroz, szállít, elszállít, átad vagy átvesz, ideértve a másik személy feletti irányítás megváltoztatását vagy átruházását is, abból a célból, hogy ezt a másik személyt kizsákmányolja vagy szerveit eltávolítsa;
- c) mást toboroz, megvesz, vagy elrabol abból a célból, hogy elősegítse harmadik fél számára ellenszolgáltatás fejében történő szexuális szolgáltatás végzését külföldön vagy harmadik országban;
- d) az a) pontban felsorolt módok valamelyikével arra kényszerít vagy bír rá mást, hogy rendelkezésre álljon munkavégzéshez vagy szolgáltatás nyújtáshoz, vagy

³⁰⁹ Visegrády Antal: Mozaikok... i. m. 13. o.

³¹⁰ Matolcsi Andrea: Emberkereskedelem és szexuális kizsákmányolás. In: Balogh Lídia – Betlen Anna – Kassa Nóra – Matolcsi Andrea – Sáfrány Réka (szerk.): Emberkereskedelem, szexuális kizsákmányolás, prostitúció. MONA – Magyarországi Női Alapítvány, Budapest, 2012. 10. o.

³¹¹ Wetboek van Strafrecht. Wet van 3 maart 1881.

szerveit rendelkezésre bocsássa, vagy az a) pontban meghatározott esetekhez kapcsolódóan bármely olyan intézkedést megtesz, amelyről tudja vagy alapos okkal feltételezi, hogy a másik személy ezáltal rendelkezésre bocsátja magát munka vagy szolgáltatás végzésére, vagy rendelkezésre bocsátja szerveit;

- e) tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt arra bír rá, hogy ellenszolgáltatás fejében harmadik féllel vagy harmadik fél számára szexuális cselekményt végezzen, vagy szerveit ellenszolgáltatás ellenében rendelkezésre bocsássa, vagy aki mással szemben bármilyen olyan intézkedést tesz, amelyről tudja vagy alapos okkal feltételezi, hogy másik személy ezáltal rendelkezésre áll ezen cselekmények elvégzésére, vagy szerveit ellenszolgáltatás ellenében rendelkezésre bocsátja;
- f) szándékosan hasznot húz más kizsákmányolásából;
- g) szándékosan hasznot húz más szerveinek eltávolításából, miközben tudja, vagy alapos okkal feltételezi, hogy az a) pontban meghatározott körülmények valamelyike fennáll;
- h) szándékosan hasznot húz a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy ellenszolgáltatás fejében vagy harmadik személlyel folytatott szexuális cselekményeiből, vagy szerveinek eltávolításából;
- i) haszonszerzés céljából mást az a) pontban rögzített módok bármelyikével arra kényszerít vagy bír rá, hogy a harmadik féllel folytatott szexuális cselekményeiből vagy a szerveinek eltávolításából származó bevételt biztosítson számára

tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A kizsákmányolás magában foglalja legalább a más prostitúció révén történő kizsákmányolását, a szexuális kizsákmányolás egyéb formáit, a kényszermunkát vagy munkára kényszerítést, valamint ehhez hasonló gyakorlatokat – ideértve a koldulást, a rabszolgaságot és a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatokat, szolgáltatást, valamint a bűncselekmények révén történő kizsákmányolását.

(3) Tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, ha az (1) bekezdésben meghatározottakat

- a) két vagy több személy közösen követi el;
- b) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, vagy kiszolgáltatott helyzetben lévő személy sérelmére követik el;
- c) erőszak alkalmazásával követik el.

(4) Tizennyolc évig terjedő szabadságvesztéssel, vagy pénzbüntetéssel büntetendő, ha az (1) bekezdésben foglalt bűncselekmények súlyos testi sérülést vagy életveszélyt okoznak.

(5) Ha az (1) bekezdésben foglalt bűncselekmény halált okoz, a büntetés életfogytig tartó szabadságvesztés vagy harminc évet meg nem haladó határozott idejű szabadságvesztés, illetve pénzbüntetés is kiszabható.

(6) Kiszolgáltatott helyzet az a helyzet is, amelyben az embernek nincs más valódi vagy elfogadható választása, mint a jogsértésnek alávetni magát.³¹²

A holland szabályozás kilenc fordulatot tárgyal.

1. fordulat: aki mást kényszerrel, fenyegetéssel, vagy bármilyen más cselekménnyel vagy erőszakkal való fenyegetés vagy más cselekmény kilátásba helyezésével, zsarolással, csalással, megtévesztéssel vagy de facto körülményekből adódó hatalmi helyzettel való visszaéléssel, kiszolgáltatott helyzettel való visszaéléssel vagy díjazás vagy más ellenszolgáltatás adásával vagy

³¹² Uo. 273f. §-a.

fogadásával egy olyan személy beleegyezésének megszerzése érdekében, aki egy másik személy felett ellenőrzést gyakorol, toboroz, szállít, elszállít, elszállásol vagy fogad abból a célból, hogy őt kizsákmányolja vagy szerveit kivegye.

2. fordulat: aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt toboroz, szállít, elszállít, átad vagy átvesz, ideértve a másik személy feletti irányítás megváltoztatását vagy átruházását is, abból a célból, hogy ezt a másik személyt kizsákmányolja vagy szerveit eltávolítsa.

3. fordulat: aki mást toboroz, megvesz, vagy elrabol abból a célból, hogy elősegítse harmadik fél számára ellenszolgáltatás fejében történő szexuális szolgáltatás végzését külföldön vagy harmadik országban.

4. fordulat: aki az a) pontban felsorolt módok valamelyikével arra kényszerít vagy bír rá mást, hogy rendelkezésre álljon munkavégzéshez vagy szolgáltatás nyújtáshoz, vagy szerveit rendelkezésre bocsássa, vagy az a) pontban meghatározott esetekhez kapcsolódóan bármely olyan intézkedést megtesz, amelyről tudja vagy alapos okkal feltételezi, hogy a másik személy ezáltal rendelkezésre bocsátja magát munka vagy szolgáltatás végzésére, vagy rendelkezésre bocsátja szerveit.

5. fordulat: aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt arra bír rá, hogy ellenszolgáltatás fejében harmadik féllel vagy harmadik fél számára szexuális cselekményt végezzen, vagy szerveit ellenszolgáltatás ellenében rendelkezésre bocsássa, vagy aki mással szemben bármilyen olyan intézkedést tesz, amelyről tudja vagy alapos okkal feltételezi, hogy másik személy ezáltal rendelkezésre áll ezen cselekmények elvégzésére, vagy szerveit ellenszolgáltatás ellenében rendelkezésre bocsátja.

6. fordulat: aki szándékosan hasznot húz más kizsákmányolásából.

7. fordulat: aki szándékosan hasznot húz más szerveinek eltávolításából, miközben tudja, vagy alapos okkal feltételezi, hogy az a) pontban meghatározott körülmények valamelyike fennáll.

8. fordulat: szándékosan hasznot húz a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy ellenszolgáltatás fejében vagy harmadik személlyel folytatott szexuális cselekményeiből, vagy szerveinek eltávolításából.

9. fordulat: aki haszonszerzés céljából mást az a) pontban rögzített módok bármelyikével arra kényszerít vagy bír rá, hogy a harmadik féllel folytatott szexuális cselekményeiből vagy a szerveinek eltávolításából származó bevételt biztosítson számára.

A holland büntető törvénykönyv az alábbi elkövetési módokat szabályozza:

- kényszer;
- fenyegetés;
- bármilyen cselekménnyel vagy erőszakkal való fenyegetés vagy más cselekmény kiállításba helyezése;
- zsarolás;
- csalás;
- megtévesztés;
- de facto körülményekből adódó hatalmi helyzettel való visszaélés;
- kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés;
- díjazás vagy más ellenszolgáltatás adása vagy fogadása egy olyan személy beleegyezésének megszerzése érdekében, aki egy másik személy felett ellenőrzést gyakorol.

A holland törvény szerint kiszolgáltatott helyzet az a helyzet is, amelyben az embernek nincs más valódi vagy elfogadható választása, mint a jogsértésnek alávetni magát.³¹³

³¹³ Uo. 273f. § (2) bekezdés.

A „de facto körülményekből adódó hatalmi helyzettel való visszaéléssel” történő elkövetés a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve történő elkövetésnek felel meg.

Vannak bizonyos elkövetési módok, melyek a magyar szabályozásban nem jelennek meg, viszont a holland törvénykönyv nevesíti őket, ilyen a zsarolás és a csalás.

A holland büntető törvénykönyv az alábbi elkövetési magatartásokat rögzíti:

- toborzás;
- szállítás;
- elszállítás;
- elszállásolás;
- fogadás;
- átadás;
- átvétel;
- más személy feletti irányítás megváltoztatása vagy átruházása;
- megvétel;
- emberrablás;
- kényszerítés;
- rábírás;
- olyan intézkedés tévése, amelyről tudja vagy alapos okkal feltételezi, hogy a másik személy ezáltal rendelkezésre bocsátja magát munka, szolgáltatás, szexuális cselekmény végzésére, vagy rendelkezésre bocsátja szerveit;
- haszon húzása más kizsákmányolásából.

Mutat némi eltérést a két ország szabályozása az elkövetési magatartások között: a magyar Btk. nem tartalmazza az emberrablást, a holland szabályozás pedig az elcserélést, az elrejtést. Az elkövetési magatartások döntő többsége azonban megegyezik.

A Wetboek van Strafrecht számos célzatot rögzít, ezek a

- kizsákmányolás;
- szervek kivétele;
- segítségnyújtás harmadik fél számára ellenszolgáltatás fejében történő szexuális szolgáltatás végzésére külföldön vagy harmadik országban;
- más rendelkezésre állása munkavégzéshez vagy szolgáltatásnyújtáshoz;
- más szerveinek rendelkezésre bocsátása;
- más ellenszolgáltatás fejében harmadik féllel vagy harmadik fél számára szexuális cselekmény végzése;
- haszon más kizsákmányolásából;
- haszon a harmadik féllel folytatott szexuális cselekményeiből vagy a szerveinek eltávolításából.

A holland büntető törvénykönyv értelmében a kizsákmányolás magában foglalja legalább a más prostitúció révén történő kizsákmányolását, a szexuális kizsákmányolás egyéb formáit, a kényszermunkát vagy munkára kényszerítést, valamint ehhez hasonló gyakorlatokat. Ideértve a koldulást, a rabszolgaságot és a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatokat, szolgaságot, valamint a bűncselekmények révén történő kizsákmányolást.

A holland szabályozás a szervek kivételét nem tekinti kizsákmányolási formának, így az nem a munkaerő-kizsákmányolás súlyosabb formája.

A Wetboek van Strafrecht külön tárgyalja a munka és a szexuális célú kizsákmányolást. Nem osztva ezzel azt a magyar jogalkotói álláspontot, miszerint utóbbi az előbbi minősített esete lenne.

Súlyosabban büntetendő, ha az 1. fordulatban meghatározottakat:

- két vagy több személy közösen követi el;
- tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, vagy kiszolgáltatott helyzetben lévő személy sérelmére követik el;
- erőszak alkalmazásával követik el.

Még súlyosabban büntetendő, ha az 1. fordulatban leírt cselekmények súlyos testi sérülést vagy életveszélyt okoznak.

Ennél is súlyosabban büntetendő, ha az 1. fordulatban meghatározott cselekmények halált okoznak.

A minősített esetek jelentős eltérést mutatnak a hazai szabályozáshoz képest, azonban annak többszintű rendszere mindkét törvénykönyvben megjelenik.

A holland büntető törvénykönyv a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyeket külön védelemben részesíti.

A Btk. minősített esetként rendeli büntetni a tizennyolcadik, és még súlyosabban a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére történő elkövetést.

Az alapesetek tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendők.

A minősített esetek tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel, tizennyolc évig terjedő szabadságvesztéssel, vagy pénzbüntetéssel, illetve életfogytig vagy harminc évet meg nem haladó határozott idejű szabadságvesztéssel büntetendők, de pénzbüntetés is kiszabható.

III.6.2.2. A fogyasztói magatartások büntetése

A jogalkotó ezen tényállás megalkotásával a szexuális célú emberkereskedelem fogyasztóját rendeli büntetni.

273g. § (1) Aki más személlyel szexuális cselekményt végez, miközben tudja, vagy alapos okkal feltételezi, hogy a másik személy a 273f. cikk első bekezdésének 1. pontjában említett körülmények között szexuális cselekményt végez harmadik személlyel ellenszolgáltatás fejében, négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.
(2) Hat évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő aki az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követi el.³¹⁴

A fogyasztó büntetése a Btk.-ban is megjelenik.

III.6.2.3. Alfejezeti összegzés

A holland büntető törvénykönyv külön szabályozza a rabszolgakereskedelmet, valamint a családi jogállás megsértését (mely nem azonos a német törvénykönyvben szereplő gyermekkereskedelem esetkörével).

A holland szabályozás figyelemre méltó pontja a fogyasztói magatartások büntetendővé nyilvánítása.

Főbb különbségek:

- a két törvénykönyv szerkezeti felépítése eltér az emberkereskedelmet illetően;

³¹⁴ Uo. 273g. §.

- a holland szabályozás szerint egymástól függetlenek a kizsákmányolási formák, azonban a magyar nézőpont alapján a munkaerő-kizsákmányolás speciális eseteinek tekinthető a többi forma (pl.: szexuális kizsákmányolás, koldultatás);
- a szervek kivétele a kizsákmányolás fogalmán kívül esik;
- apróbb eltérések mutatkoznak az elkövetési módoknál, és magatartásoknál;
- a gyermekek védelme kapcsán a holland szabályozás csak a tizennyolcadik életévet jelöli meg.

Ismert jelenség, hogy a prostitúció céljából Hollandiába érkező sértett ellenkezése kiválthatja a kényszer, fenyegetés eszközcselekményét, s ez a magatartás emberkereskedelemmé alakulhat. Ebben az esetben a prostituált passzív alanya, sértettje, míg a kényszert alkalmazó, őt futtató személy elkövetője lesz a bűncselekménynek. A rendszeres haszonszerzés céljából történő szexuális cselekmény végzése rendszerint közvetlen összefüggésben áll a bűnözési tevékenységek egyéb formáival.³¹⁵

III.6.3. Az emberkereskedelem török szabályozása

A török törvénykönyv külön tárgyalja a kényszermunka és az emberkereskedelem tényállását. Vizsgálatom tárgyának indoka egyrészt abban gyökerezik, hogy Törökország – a migrációs nyomásnak köszönhetően – jelentős szereppel bír az emberkereskedelmi hálózatok működésében, működtetésében. Másrészt az uniós irányelvekből (és más aktusokból) fakadó kötelezettségeken – lévén, hogy nem tagállam – kívül esik.

A törökök földjén különféle jogrendszerek működtek. A jogrendszerek és az implementációk eltérőek voltak az iszlám előtt és azt követően. Az Oszmán Birodalomban az iszlám jogon alapult, azonban ezzel szemben a Török Köztársaság jogrendszere nem minősül iszlám jognak, hanem az a kontinentális európai jogon alapszik.³¹⁶ A muzulmán jog gyökeres átalakítását Kemal Atatürk vezetésével Törökország megvalósította. Három év lefolyása alatt nyolc teljességgel idegen kódexet vezettek be, melyek a hatályos jogot szinte teljesen felváltották.³¹⁷ Tehát, ahogy Murat Şen is rögzíti: a jelenlegi török jogrendszer a kontinentális jog családjába tartozik.³¹⁸ A kontinentális jogrendszer kodifikált, ami azt jelenti, hogy a jogi szabályokat kódexekben gyűjtik és állítják össze (kodifikáció), ezért írott jogrendszernek minősül.³¹⁹

A jelenleg hatályos török büntető törvénykönyv nagyrészt a német büntető törvénykönyvből vette át a rendelkezéseit.³²⁰

III.6.3.1. Az emberkereskedelem

A Türk Ceza Kanunu³²¹ az emberkereskedelmet az alábbiak szerint szabályozza:

80. § (1) Aki mást kényszermunka, szolgáltatás, prostitúciós tevékenység, rabszolgaság, vagy szervek kivétele céljából fenyegetéssel, nyomás gyakorlással, kényszer vagy erőszak alkalmazásával, befolyással visszaélve, megfélemlítés, hatalmi befolyással vagy ki-

³¹⁵ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi... i. m. 113. o.

³¹⁶ Şen, Murat: The Historical Development of Turkish Law. HUFES GLOBAL LAW REVIEW, 2014/2. 75. o.

³¹⁷ Visegrády Antal: Mozaikok... i. m. 94. o.

³¹⁸ Şen, Murat: The Historical... i. m. 75. o.

³¹⁹ Özkes, Muhammet: Temel Hukuk Bilgisi. Yetkin, Ankara, 2010. 63. o.

³²⁰ Artuk, Mehmet Emin – Gökçen, Ahmet – Yenidünya, Caner: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Turhan, Ankara, 2007. 90. o.

³²¹ 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.

szolgáltatott helyzetükkel visszaélve az ország területére behoz, az ország területéről kivisz, ellát, elrabol, egy helyről egy másikra szállít, átad, vagy átvesz nyolc évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel és tízezer napig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Ha az (1) bekezdésben meghatározott célból elkövetett cselekmények bűncselekménynek minősülnek, a sértett beleegyezése érvénytelen.

(3) Aki a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt az (1) bekezdésben meghatározott célból megszerez, elrabol, egyik helyről a másikra visz, átad vagy átvesz, az (1) bekezdésben foglaltak szerint büntetendő még akkor is, ha a bűncselekményhez tartozó eszközcselekmények egyikét sem valósítja meg.

(4) Ezen bűncselekmények miatt jogi személyekkel szemben intézkedés alkalmazható.³²²

A török törvény két alapesetet szabályoz:

1. fordulat: aki mást kényszermunka, szolgáltatás, prostitúciós tevékenység, rabszolgaság, vagy szervek kivétele céljából fenyegetéssel, nyomás gyakorlással, kényszer vagy erőszak alkalmazásával, befolyással visszaélve, megtevesztés, hatalmi befolyással vagy kiszolgáltatott helyzetükkel visszaélve az ország területére behoz, az ország területéről kivisz, ellát, elrabol, egy helyről egy másikra szállít, átad, vagy átvesz.

2. fordulat: aki a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt az 1. fordulatban meghatározott célból megszerez, elrabol, egyik helyről a másikra visz, átad vagy átvesz, ha a bűncselekményhez tartozó eszközcselekmények egyikét sem valósítja meg.

A török büntető törvénykönyv az alábbi elkövetési módokat rögzíti:

- befolyással visszaélés;
- fenyegetés;
- hatalmi befolyással visszaélés;
- kényszer vagy erőszak alkalmazása;
- kiszolgáltatott helyzettel visszaélés;
- megtevesztés;
- nyomás gyakorlás.

A török szabályozás lényegében a magyarral megegyező elkövetési módokat ismeri.

A törvény a következő elkövetési magatartásokat nevesíti:

- átadás;
- átvétel;
- az ország területére behozatal;
- az ország területéről kivitel;
- egy helyről egy másikra szállítás;
- ellátás;
- elrablás.

Mindkét ország törvénykönyvében szerepel olyan elkövetési magatartás, ami a másikéban nem. Ilyen a törökben az ország területére behoz, az ország területéről kivisz, az ellátás, valamint az emberrablás. A Btk. tartalmazza továbbá a toborzást, az eladást, a megvásárlást, az elcserélést, az ellenszolgáltatásként történő átadást vagy átvételt, a másnak megszerzést, az elszállásolást és az elrejtést.

A török tényállás az alábbi célzatokat rögzíti:

- kényszermunka;
- szolgáltatás;
- prostitúciós tevékenység;
- rabszolgaság;

³²² Uo. 80. §-a.

– szervek kivétele.

A török szabályozás nem tartalmaz minősített esetet, ez egyúttal azt is jelenti, hogy az ottani jogalkotás sem tekinti a munkaerő-kizsákmányolás speciális esetének sem a szexuális célú kizsákmányolást, sem pedig a szervek kivételét.

A 2. fordulatban az elkövetés módjára tekintet nélkül büntetni rendeli a jogalkotó azt, aki a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követi el az emberkereskedelmet.

A magyar jogalkotással szemben nem jelenik meg minősített esetként a kiskorúak védelme.

III.6.3.2. Alfejezeti összegzés

A hazai szabályozás elemzése, valamint a török törvényi tényállás ismeretében megállapítható, hogy a magyar jog lényegesen szigorúbban lép fel az emberkereskedelemmel szemben. A hazai szabályozás a 192. § (1) bekezdésében kizsákmányolási célzat, és elkövetési mód nélkül rendeli büntetni az emberkereskedelmet. Túlteljesítve ezzel a 2011/36/EU irányelvben rögzített tagállami elvárást. A török szabályozás mind az elkövetési magatartások, mind az elkövetési módok számánál, formáinál messze elmarad a hazai jogunktól.

Figyelem felkeltő, hogy a török büntető törvénykönyvben nem található minősített eset az emberkereskedelemtől.

Szükséges továbbá kitérni a vizsgált bűncselekmény törvényben elfoglalt helyére is, hiszen még a magyar kódexben az emberi szabadság elleni bűncselekményeket (és így az emberkereskedelem és kényszermunkát is) számos más bűncselekmény megelőz (nem elhanyagolhatóan az emberiesség elleni, a háborús, az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények stb.), addig a török különös részi rendelkezések közt az első fejezetben, a nemzetközi bűncselekmények körében helyezkedik el. Mi sem bizonyítja jobban, hogy Törökországban az emberkereskedelem és az embercsempészet szorosan összefügg, minthogy ezen két bűncselekmény együtt, külön a második szakban foglal helyet.

IV. A gyermekkereskedelem meghatározása, valamint az áldozattá válás folyamata

IV.1. A gyermekkereskedelem meghatározása

Az emberi jogok megsértésének egyik legsúlyosabb formája nem más, mint a gyermekkereskedelem.³²³

Az emberkereskedelemben részt vevő szervezett bűnözői csoportokkal³²⁴ szemben az egyik legkiszolgáltatottabb kört a gyermekek alkotják. Gyakran azért a gyermekeket célozzák meg az emberkereskedelem elkövetése céljából, mert őket könnyebben tudják toborozni, ellenőrizni.³²⁵

A gyermekek a jövő társadalmának alapkövei. Tevékenységüket, érdeklődésüket, fejlődésüket az őket körülvevő szűkebb és tágabb környezet hatásai határozzák meg. Egyben ez formálja azt is, hogy milyen lesz a jövő társadalma. Egy gyermek sem születik áldozatnak, vagy bűnözőnek, mégis könnyen válhatnak és válnak mindkettővé. A folyamatosan változó társadalmi elvárások, változó kriminálpolitikai, szociálpolitikai, oktatáspolitikai célok mellett a rájuk irányuló figyelem, a megfelelő prevenció és a védelem eredményessé tétele is minden területen kiemelt figyelmet kell hogy kapjon.³²⁶

Az egyéni és a társadalom közös érdeke, hogy a gyermek ne váljon bűncselekmény áldozatává, sem elkövetővé. A gyermek társadalmi beilleszkedésének elősegítése, egészséges erkölcsi, érzelmi, testi, értelmi fejlődésük biztosítása a család, a gyermekeket ellátó, védő, nevelő, oktató intézmények mellett a társadalom minden tagjának feladata és érdeke is egyben.³²⁷

IV.1.1. A gyermekkor tartama

A XX. század második felében ismerték el a gyermekek jogait, amely nélkülözhetetlen feltétele annak, hogy a gyermekek a társadalom teljes értékű tagjaivá váljanak.

Az ENSZ Közgyűlése – közel 10 év előkészítő munka után – 1989. november 20-án fogadta el a Gyermekjogi Egyezményt, miszerint „*gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.*”³²⁸

Annak ellenére, hogy az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye megadja a gyermek fogalmát, napjainkban sem beszélhetünk egységes gondolkodásról, hiszen a nyugati országok gyermek

³²³ Obertová, Zuzana – Cattaneo, Cristina: Child Trafficking and the European Migration Crisis: The Role of Forensic Practitioners. Forensic Science International, 2018/Január. 46. o.

³²⁴ A szervezett bűnözésről lásd: Tóth, Dávid – Gál, István László – Kóhalmi, László: Organized Crime in Hungary. Journal of Eastern-European Criminal Law, 2015/2. 22–27. o.

³²⁵ Europol: Fighting Child Trafficking: a Main Priority for EU Law Enforcement <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/fighting-child-trafficking-main-priority-for-eu-law-enforcement> (Letöltés ideje: 2023.01.14.)

³²⁶ Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Rábírás és/vagy felajánlás, avagy az emberkereskedelem és a kiskorú veszélyeztetése kérdései. Ügyészségi Szemle, 2021/1. 59. o.

³²⁷ Uo. 59. o.

³²⁸ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény I. rész 1. cikk.

fogalma jelentősen eltérhet más kultúrák felfogásaitól. Mászt jelent gyermeknek lenni Európában és mászt egy kis afrikai törzsben.³²⁹

Általában a nyugati kultúrában gyermeknek tekintünk mindenkit, amíg be nem tölti a tizen-nyolcadik életévét, azonban ez a világ más részein nem feltétlenül történik így. Ázsiában, Afrikában és még sok más helyen (ahol a törzsi szokások máig is erősen jelen vannak) gyakran már akár tizenkét-tizenhárom évesen, a serdülőkor kezdetén felnőtté válnak. Kenyérkeresők, családfenntartók lesznek, fiatalon házasságot kötnek és gyermeket vállalnak.³³⁰

A gyermekkor meghatározásánál arra a tényre is figyelemmel kell lenni, hogy a világ egyes régióiban eltérő a születéskor várható élettartam. Azokban az országokban, ahol ez 40-50 éves kor körülire tehető, ott teljesen más státuszban van egy tizennyolc éves fiatal, mint ott, ahol ez a szám eléri akár a 70 évet is.³³¹

A 2011/36/EU irányelv szerint „„gyermek” minden 18. életévét be nem töltött személy.”³³² Hasonló definíciót rögzít az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye: „gyermeknek minősül minden tizennyolcadik életévét be nem töltött személy”³³³. Illetve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve: „„gyermek”: bármely 18 évesnél fiatalabb személy”.³³⁴

A gyermekkort övező szabályozásbéli ellentmondásokat a gyermekprostitúció kapcsán szemléltetem. A hatóságok, illetve az érintett egyéb szervek számos esetben csupán a tizenhat, vagy tizennégy év alatti gyermekek érintettsége esetén beszélnek gyermekprostitúcióról (és tesz meg a szükséges intézkedéseket), azonban a vonatkozó nemzetközi egyezmények, illetve a hazai Btk. is valamennyi, 18 év alatti, prostitúcióban érintett gyermeket áldozatnak tekint.³³⁵

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban Ptk.) értelmében kiskorú a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú pedig cselekvőképtelennek minősül. A Ptk. használja emellett a kiskorú gyermek, nagykorú gyermek, továbbtanuló nagykorú gyermek, ítélőképessége birtokában lévő kiskorú gyermek, tizennegyedik életévét betöltött gyermek fogalmát is.³³⁶

A Ptk. fogalomrendszere szerint kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, azonban a kiskorú házasságkötéssel nagykorúvá válik. A 16. életév betöltését követően a gyámhatóság engedélyezheti a házasságkötést. Ha a házasságot a bíróság – a cselekvőképesség vagy a kiskorúság miatt szükséges gyámhatósági engedély hiányáért – érvénytelennek nyilvánítja, megszűnik a házasságkötéssel szerzett nagykorúság, viszont a házasság megszűnése a házasságkötéssel megszerzett nagykorúságot nem érinti.³³⁷

³²⁹ Végh Eszter: Gyermekkatona – a Sierra Leone-i Polgárháború Igazi Áldozatai. In: PPKE BTK: A XX. és a XXI. század nagy konfliktusai és megoldási kísérletei" c. konferencia. PPKE BTK, Budapest, 2011. 7. o.

³³⁰ Uo. 7. o.

³³¹ Uo. 7. o.

³³² 2011/36 EU irányelv 2. cikk (6) bekezdése.

³³³ Az Európa Tanács Egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről 4. cikk d) pont.

³³⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU Irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (továbbiakban 2011/93/EU irányelv) 2. cikk a) pont.

³³⁵ Hatvani Erzsébet – Sebhelyi Viktória – Vaskuti Gergely: Gyermekprostitúció visszaszorítása, gyermekkereskedelem. Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, Budapest, 2018. 10. o.

³³⁶ Uo. 10. o.

³³⁷ Uo. 10. o.

A magyar Btk. a gyermekkorú és a fiatalkorú egymástól elhatárolt fogalmát használja. Gyermekkorú minden tizenkettedik életévét be nem töltött személy, illetve fő szabályként nem büntethetőek³³⁸ a tizennegyedik életévüket be nem töltött személyek sem. Bizonyos bűncselekmények esetében a Btk. szerinti büntethetőségi korhatár már a tizenkettedik életév. A Szabálysértési törvény (továbbiakban Szabs. tv.) szerint szabálysértés elkövetése miatt csak a tizennegyedik életévüket betöltött személyek büntethetőek. Előzőeken felül a Btk. több tényállásban használja a „gyermek” fogalmát, tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyeket értve alatta. Így alapvetően elmondható, hogy a büntetőjog és a szabálysértési jog, a polgárjogi értelemben vett kiskorúságot gyermek-és fiatalkorra, gyermekkorúra és fiatalkorúra bontja.³³⁹

Büntetőjogi értelemben a szülési folyamat megindulásától – a magzatnak az anya testétől való elszakadási folyamat kezdetétől – az ún. tolófájások jelentkezésétől (vagy császármetszésnél a műtéti beavatkozás kezdetétől) beszélhetünk emberi életről.³⁴⁰ Ám nem szabad figyelmen kívül hagyni az állapotos nők sérelmére elkövetett emberkereskedelem speciális esetkörét sem.

Az áldozatok életkorának a büntetés kiszabásánál is fontos szerepe van; a hatályos magyar Büntető Törvénykönyv súlyosabban rendeli büntetni a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett emberkereskedelem és kényszermunkát. Még súlyosabban minősül, ha azt tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el.³⁴¹

IV.1.2. A gyermekkereskedelem fogalma

A gyermekkereskedelem számos meghatározásával találkozhatunk a szakirodalomban, ezek közül ismertetek néhányat az alábbiakban.

A gyermekkereskedelem és a modern rabszolgaság a gyermekbántalmazás egyik formája. Az az eset tekintendő gyermekkereskedelemnek, amikor a gyerekeket megtevesztik, kényszerítik vagy rábírók arra, hogy elhagyják otthonukat, és elköltöztetik vagy elszállítják őket, majd kizsákmányolják, munkára kényszerítik vagy eladják.³⁴² Ezen fogalom meghatározást nem tartom szerencsésnek, hiszen nélkülözhetetlen elemként rögzíti a helyváltoztatást.

Büşra Uslu Ak rögzíti, hogy a gyermekkereskedelem a nemzetközi jog szerint a 18 éven aluli személy toborzását, szállítását, átszállítását, rejtegetését vagy fogadását jelenti, melynek célja a szexuális kizsákmányolás, rabszolgaság, kényszermunka, szolgaság vagy más kizsákmányolás, ideértve a szervek eltávolítását is. A gyermekkereskedelem az emberkereskedelem egyik eleme, amely valamennyi országot és régiót összeköti a nemzetközi szervezett bűnözés révén.³⁴³ Ezen fogalom meglátásom szerint nem tartalmaz minden olyan elkövetési magatartást, ami jelentőséggel bír. Továbbá a cél rögzítését sem tartom indokoltnak.

³³⁸ A gyermekkorról, mint büntethetőséget kizáró okról lásd: Balogh Ágnes: A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok. In: Homoki-Nagy Mária – Karsai Krisztina – Fantoly Zsanett – Juhász Zsuzsanna – Szomora Zsolt – Gál Andor (szerk.): Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2018. 53–61. o.

³³⁹ Hatvani Erzsébet – Sebhelyi Viktória – Vaskuti Gergely: Gyermekprostitúció... i. m. 10. o.

³⁴⁰ Nagy Zoltán: Az emberi szabadság... i. m. 42. o.

³⁴¹ Btk. 192. §-a.

³⁴² NSPCC: Child trafficking <https://www.nspcc.org.uk/what-is-child-abuse/types-of-abuse/child-trafficking/> (Léptetés ideje: 2023.06.05.)

³⁴³ Uslu Ak, Büşra: Çocuk ticareti suçunu anlamak. Uluslararası Suçlar ve Tarih, 2022/23. 93. o.

Gyermekkereskedelem a 18 évnél fiatalabb személyek kizsákmányolás céljából történő toborzása és mozgatása.³⁴⁴ Ezen definíció álláspontom szerint nem rögzít mindennemű elkövetési magatartást. Emellett a cél meghatározását is túlzónak tartom.

A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv 2. cikke meghatározza a gyermekkereskedelem fogalmát. Mely szerintem megfelelő általánosságban kíván számunkra útmutatást adni, törekedve arra, hogy minél széleskörűbb meghatározás álljon a rendelkezésünkre. Eszerint „[g]yermekek eladásának minősül minden olyan cselekmény vagy tranzakció, amelynek során egy gyermeket egy személy vagy személyek csoportja átad egy másik személynek vagy személyek csoportjának díjazás vagy más ellenszolgáltatás fejében”.³⁴⁵ Egy gyermek a toborzás, elszállítás, átadás, rejtegetés vagy átvétel módjára tekintet nélkül az emberkereskedelem áldozatának tekintendő, feltéve, hogy annak célja a kizsákmányolás.³⁴⁶

A gyermekkereskedelem esetében passzív alany csak és kizárólag tizennyolcadik életévét be nem töltött személy lehet. A Ptk. szerint a kiskorú házasságkötéssel nagykorúvá válik, azonban ez a gyermekkereskedelemnél nem bír relevanciával.

Az elkövetési magatartás minden olyan cselekmény, vagy tranzakció amely során a gyermek átadása megvalósul. A Fakultatív Jegyzőkönyv tehát nem ad egy taxatív felsorolást a gyermekkereskedelmet megvalósító magatartások köréről, ami éppen azt eredményezi, hogy bármely módon kivitelezhető. Az emberkereskedelemmel szemben nem beszélhetünk túlszűkítésről, így az elkövetési magatartások lényegesen szélesebb kört ölelnek fel. Felmerül ugyan a kérdés, hogy: például a toborzás beleértendő-e a meghatározásba?

A gyermekkereskedelem fogalma nem tartalmaz elkövetési módokat, így amennyiben a korábban ismertetett emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények bármelyike gyermekekre irányul, a nemzetközi jog szerint büntetendő emberkereskedelemnek minősül akkor is, ha az nem jár az ott ismertetett elkövetési módok alkalmazásával.³⁴⁷

A cél álláspontom szerint jelentős eltérést mutat a gyermekkereskedelem esetében. Felmerül, hogy szükséges-e egyáltalán a kizsákmányolási cél annak megvalósításához és ha igen, azonosak-e ezek a célok az emberkereskedelemnél tárgyaltakkal? A gyermekkereskedelem, csakúgy mint az emberkereskedelem díjazás vagy más ellenszolgáltatás fejében kell, hogy történjen.

Abban az esetben, ha az emberkereskedelem áldozata gyermek az esetleges beleegyezést sohasem lehet érvényes hozzájárulásnak tekinteni.³⁴⁸

IV.1.3. Alfejezeti összegzés

Ezen alfejezetben a gyermekkor tartamát határoztam meg a nemzetközi, valamint a hazai hatályos jogszabályok segítségével. Végül pedig áttértem a gyermekkereskedelem fogalmára, melyet a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv 2. Cikke határoz meg.

³⁴⁴ Ottisova, Livia – Smith, Patrick – Shetty, Hitesh – Stahl, Daniel – Downs, Johnny – Oram, Sian: Psychological consequences of child trafficking: An historical cohort study of trafficked children in contact with secondary mental health services. Plos One, 2018/3. o. n.

³⁴⁵ A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről szóló 2009. évi CLXI. törvény 2. cikk (a) pont.

³⁴⁶ Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről Szóló Egyezménye.

³⁴⁷ 2011/36 EU irányelv 2. cikk (5) bekezdése.

³⁴⁸ Uo. (11) preambulumi bekezdése.

Ahogy azt korábban láthattuk az emberkereskedelemmel kapcsolatos szándékos bűncselekmények a „[s]zemélyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása – az adott személyek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve – fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megfélemlítéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával.”³⁴⁹

„Gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.”³⁵⁰

„Gyermekek eladásának minősül minden olyan cselekmény vagy tranzakció, amelynek során egy gyermeket egy személy vagy személyek csoportja átad egy másik személynek vagy személyek csoportjának díjazás vagy más ellenszolgáltatás fejében”.³⁵¹

Az „emberkereskedelem veszélyének kitett gyermekek” kifejezés bármely olyan gyermekre utalhat, akinek az esetében – még a kizsákmányolás bekövetkezése előtt – észszerű indokok alapján vélemezhető, hogy emberkereskedelem áldozatául fog esni.³⁵²

A fogalom meghatározások alapján megállapítható, hogy a gyermekkereskedelem elkövetési magatartásai jelentősen széleskörűbbek, mint azt az emberkereskedelemnél megfigyelhettük.

Véleményem szerint gyermekkereskedelem: a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy eladása, megvásárlása, elcserélése, ellenszolgáltatásként történő átadása, átvétele, vagy ezen cselekmények megvalósítása érdekében történő toborzása, szállítása, elszállásolása, elrejtése, vagy másnak történő megszerzése.

³⁴⁹ Uo. 2. cikk (1) bekezdése.

³⁵⁰ 1991. évi LXIV. törvény I. rész 1. cikke.

³⁵¹ 2009. évi CLXI. törvény 2. cikk (a) pontja.

³⁵² European Asylum Support Office: EASO Gyakorlati Útmutató a gyermek menekültügyi eljárásokban érvényesítendő, mindenképp felett álló érdekekről. European Asylum Support Office, Valletta, 2019. 11. o.

IV.2. Kiszolgáltatottsági tényezők mint a gyermekek áldozattá válásának főbb okai a gyermekkereskedelemben

Számtalan oka van annak, hogy a potenciális áldozatok kiszolgáltatottá válnak az emberkereskedelemmel szemben és ugyanezek hatással lehetnek az elkövetők bűnözői karrierjére is. A kiváltó okok és a sebezhetőséghez kapcsolódás egy igen összetett kérdés, és nincs egyetlen okozati összefüggés a kiszolgáltatottság, valamint az emberkereskedelem között. Az elmúlt évek alatt számos, az emberkereskedelemmel kapcsolatos tényezőt azonosítottak, többek között főként gazdasági, társadalmi, és kulturális területen.³⁵³

Az emberkereskedelem áldozata ugyan bárki lehet, ám bizonyos társadalmi csoportok – nők, gyermekek, etnikai kisebbségek tagjai, fogyatékkal élők, úton lévő (migráns) gyermekek, különböző abúzusok túlélői – sérülékenyebbek az áldozattá válás szempontjából. Különösen veszélyeztetettek a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek. A prostituálódás veszélye az engedélyezett eltávozások és a szökések alkalmával fokozott.³⁵⁴

A kereskedők egyik legsérülékenyebb célba vett körét a gyermekek alkotják. A szervezett bűnözői csoportok számos esetben azért a gyermekek kereskedelme mellett döntenek, mert könnyen toborozhatóak és gyorsan „cserélhetőek”.³⁵⁵

Az áldozattá válás összefügg a sérülékeny célcsoport háttérével, gyermekkorával, azonfelül értelmi képességével is. A hanyattatott gyermekkor, háttér, a biztonságot és elfogadást nyújtó család hiánya szinte valamennyi esetben előfordul azoknál a nőknél és férfiaknál, akik emberkereskedelem és/vagy kizsákmányolás áldozatává válnak. Magyarországon ezen bűncselekmény különösen veszélyeztetett sértettjei elsősorban azok a fiatalok, akik nevelőintézetben, illetve állami gondozásban nevelkednek.³⁵⁶

A rossz családi háttér, a család teljes hiánya, a kedvezőtlen szocioökonómiai státus, a különféle személyiségzavarok, mind-mind olyan tényezők, melyek a gyermekeknek nemcsak a személyiségfejlődését, hanem iskolai, tanulmányi előmenetelüket is negatívan befolyásolják. Jelentős hátránnyal indulnak, melyek kompenzálása rendkívül nehéz feladat elé állítja az érintetteken túl az iskola intézményrendszerét is. Ugyanezen problémából erednek a nevelőotthonban vagy javítóintézetben élő fiatalok társadalmi reintegrációs nehézségei.³⁵⁷

Vidra Zsuzsanna, Baracsi Kitti, Katona Noémi és Sebhelyi Viktória a gyermekkereskedelemlennél az alábbi kiszolgáltatottsági tényezőket állapítja meg:

- kriminalizálódott környezet;
- diszfunkcionális családi háttér;
- állami gondozásban nevelkedő gyermekek;

³⁵³ Kangaspunta, Kristiina: The Social Etiology of Human Trafficking, Their Global Distribution and Differences. Setting the Scene https://www.pass.va/en/publications/acta/acta_20_pass/kangaspunta.html (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

³⁵⁴ UNICEF Magyarország: Gyermekkereskedelem elleni küzdelem <https://unicef.hu/gyermekkereskedelem-elleni-kuzdelem> (Letöltés ideje: 2021.01.09.)

³⁵⁵ Europol: Fighting... i. m. o. n.

³⁵⁶ De Coll Ágnes – Tatár Erika: Az emberkereskedelem jelenlegi helyzete Magyarországon. Igazságügyi Minisztérium – Baptista Szeretetszolgálat, Budapest, 2020. 22. o.

³⁵⁷ Verőné Jámor Noémi: Az intézményes nevelés és oktatás szerepe a prostitúció és emberkereskedelem megelőzésében. Egyetemi doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest, 2010. 16. o.

- érzelmi kapcsolatoktól való „függőség” szerepe.³⁵⁸

Magyarország az emberkereskedelem kiindulási, cél-, és tranzit országának is minősül, így szorosan összefügg mind a kiskorúak jogellenes külföldre vitelének, mind pedig a kísérő nélküli kiskorú kérdéskörével is. Ezek véleményem szerint úgyszintén kiszolgáltatottsági tényezőknek minősülnek.

Az emberkereskedelem az egyik legjövödelmezőbb személy elleni bűncselekmény. Áldozatai elsősorban kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek, de különösen veszélyeztetettek a hazájukat elhagyó külföldiek, közülük is főként a nők és a kísérő nélküli kiskorúak.³⁵⁹

A kapcsolódási pont a migrációval kétségtelenül észlelhető, mivel a migrációs folyamatokban megjelenő személyek kiszolgáltatott helyzetük révén gyakran válnak az emberkereskedelem áldozatává.³⁶⁰ Az illegális migráció, az emberkereskedelem, valamint az embercsempészet az utóbbi évtizedekben világszerte tömegjelenséggé vált.³⁶¹

Az emberkereskedelem áldozatainak száma jelentős mértékben, sőt mondhatni drasztikusan emelkedett az illegális bevándorlás példátlan növekedésével, a háború, a gazdasági lehetőségek hiánya, a diszkrimináció és a nemi alapú erőszak további veszélyeknek teszi ki a kiszolgáltatott embereket a visszaélések kapcsán. Különösen igaz azokban az esetekben, amikor a jogállamiság romlása lehetővé teszi az emberkereskedőknek, hogy büntetlenül folytassák tevékenységüket.³⁶²

A gyermekkereskedelem áldozatai esetében az alábbi hátterekről beszélhetünk:

- az áldozatok szocioökonómiai háttere;
- az áldozatok életkora;
- az áldozatok etnikai, nemzetiségi profilja;
- az áldozatok nemi identitása.³⁶³

A fiatalok a burjánzó pedofilerőszak, a brutális bántalmazások, az utcai rablások, a gyerekgyilkosságok, a terjedő szexturizmus és nem utolsósorban az ezt kiszolgáló gyermekkereskedelem potenciális áldozatai. Az erőszak már nem csupán a rideg külvilágban leselkedik rájuk, ott van a családban, az otthonok falai között, az iskolákban és a nevelési intézményekben is. A család hagyományos intézményének válságát a válások, a családok felbomlása, a gyerekek családon belüli elmagányosodása, elhanyagolása jellemzi, amely jelentős mértékben növeli a pszichés és magatartásbeli problémákkal küszködő gyerekek számát.³⁶⁴

³⁵⁸ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. Central European University, Budapest, 2015. 170–179. o.

³⁵⁹ Berkes Márton – Kis-Molnár Flóra – Marton András – Szabó Szilvia – Weidinger Brigitta: Útmutató kiadvány az emberkereskedelem külföldi áldozatainak beazonosításához. Duna-Mix Kft., Vác, 2017. 3. o.

³⁶⁰ Varga János – Kui László: A határrendészeti szervek tevékenysége a kiskorúak jogellenes külföldre vitelének megakadályozása érdekében. Határrendészeti Tanulmányok, 2017/3 Különszám. 137. o.

³⁶¹ Fehér Lenke: Nemzetközi migráció, embercsempészet, emberkereskedelem. In: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008. 239. o.

³⁶² CTED: Identifying and exploring the nexus between human trafficking, terrorism, and terrorism financing <https://www.un.org/securitycouncil/ctc/sites/www.un.org.securitycouncil.ctc/files/files/documents/2021/Jan/ht-terror-nexus-cted-report.pdf> (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

³⁶³ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 179–182. o.

³⁶⁴ Gyurkó Szilvia – Virág György: A bűn és a gyermekek ábrázolása a médiában. Virág György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 46. kötet. Országos Kriminológia Intézet, Budapest, 2009. 273. o.

A gyermek kiszolgáltatottságának legfőbb kockázati tényezői kapcsolatban állnak szocioökonómiai státuszával, szocializációjával, társadalmi és kulturális környezetével. A szegénység – különösen a mélyszegénység – az egyik legjelentősebb tényező az áldozattá válásban, azonban az általában több kockázati faktor együttes hatásából fakad és nem kizárólag a nincstelenségből.³⁶⁵

Azok a gyermekek, akik szegénységben és/vagy szegregált, gettó típusú településeken, illetve városok vagy falvak szegregált részein, valamint állami gondozásban élnek, nagyobb valószínűséggel esnek áldozatául a gyermekkereskedelemnek. A szegregált környezet, az állami gondozás, illetve a gyermekotthoni élet olyan közeget hoz létre, amelyben megsokszorozódik a gyermek áldozattá válásának valószínűsége. Azonban a kockázati tényezők (a gyermekbántalmazás, a szerhasználat, a diszfunkcionális családok stb.) ugyanúgy megtalálhatók a kevésbé szegregált és kevésbé elszegényedett környezetben is.³⁶⁶

A kiszolgáltatottsági faktoroknál beszélhetünk még például a kognitív vákuumról, a kognitív diszfunkciókról az életvitelszerű környezetben (pl.: radikálódás), valamint a szociális frusztrációról.

A Maslow féle piramis valamennyi szintje – mint látni fogjuk – jelentőséggel bír a gyermekek áldozattá válásának folyamatában. A piramis első szintjén a fiziológiai szükségletek helyezkednek el, mint az élelem, a víz, a levegő és a pihenés. A második szint a biztonsági szükségletek, amely fizikai védeltséget jelent. A harmadik szint az érzelmi szükségletek, amelynél az érzelmi függőség szerepe bír kiemelkedő jelentőséggel a gyermekkereskedelemnél. A negyedik szint a megbecsülés szükséglete, ami az önbecsülés és az elismerés, az ötödik a kognitív, a hatodik az esztétikai szükségletek. Végül a hetedik szint az önmegvalósítás szükségletére vonatkozik.

Fentiek alapján a gyermekkereskedelemnél – a teljesség igénye nélkül – az alábbi kiszolgáltatottsági tényezőket állapítom meg:

- állami gondozásban nevelkedő gyermekek;
- érzelmi kapcsolatoktól való „függőség” szerepe;
- kriminalizálódott környezet;
- diszfunkcionális családi háttér;
- státuszbeli különbség;
- kiskorú jogellenes külföldre vitele;
- kísérő nélküli kiskorú;
- az áldozatok szocioökonómiai háttere;
- az áldozatok életkora;
- az áldozatok etnikai, nemzetiségi profilja;
- az áldozatok nemi identitása;
- az áldozatok értelmi képessége;
- kognitív vákuum;
- kognitív diszfunkciók az életvitelszerű környezetben (pl.: radikálódás);
- szociális frusztráció.

Az egyes kiszolgáltatottsági tényezők nem különíthetők el élesen egymástól, azok gyakorta átfedést mutatnak. Azon faktorok, melyeket a következőben kifejték számos ponton érintik a további tényezőket. Így céлом ezen alfejezetben a gyermekek áldozattá válásának lehetséges okainak feltárása a gyermekkereskedelemben a legfontosabb kiszolgáltatottsági tényezők vizsgálatán keresztül a kriminológia szemléletének alapulvételével.

³⁶⁵ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 169. o.

³⁶⁶ Uo. 169. o.

IV.2.1. Állami gondozásban nevelkedő gyermekek

Ma Magyarországon a gyermekvédelmi szakellátói rendszerben élő gyermekek száma hozzávetőlegesen 23 ezer fő, melyből 21 ezren kiskorúak.³⁶⁷ A gyermekek mintegy kétharmada a nevelőszülői hálózatban él, egyharmaduk pedig gyermekotthonokban.³⁶⁸

Gyermekotthonban, lakásotthonban, vagy nevelőszülőnél helyezik el azokat a tizenhét év alatti gyerekeket, akikről szüleik valamiért nem tudnak gondoskodni, akiket bántalmaztak, vagy akiket környezeti okok, illetve családtagjaik, vagy saját viselkedésük miatt a gyámhatóság jobbnak látott otthoni környezetükből kiemelni.³⁶⁹

Egy akciókutatás legfőbb nevelépszichológiai eredménye az, hogy szervesen összekapcsolja az állami gondoskodásban élő fiatalok traumatizált léthelyzetét és digitális aktivitását, melynek a következő alfejezetben láthatjuk jelentőségét. A problémás internethasználatban az önértékelés mértéke kulcsfontossággal bír, más szóval: minél magasabb az önértékelés, annál kevésbé jelenik meg a problémás nethasználat.³⁷⁰

Jelentős számú gyermek van, aki még a gyermekvédelem hálójából is kiesik és emberkereskedelem, vagy szexuális kizsákmányolás áldozatává válik.³⁷¹ Szakértői becslések alapján a gyermekkereskedelem legtöbb áldozata – különösen a prostitúcióban érintettek – az állami gondozottak köréből kerül ki.³⁷²

Veszélyeztetett körnek tekintendő a saját családjából tizenévesen kiemelt gyermek, aki erőszakként éli meg a rendszerinti elhanyagolás miatt bekövetkező hatósági beavatkozást, és emiatt a gyermekvédelemből folyamatos szökésben van.³⁷³ Nem ritka az áldozattá válás a nevelőszülőktől menekülő fiatalok körében.³⁷⁴

Az FBI adatai szerint Amerikában az emberkereskedelem áldozatává vált gyermekek több mint fele az eltűnése idején a szociális szolgálatok gondozásában állt. Ez elítélendő statisztika egy olyan rendszer számára, amelynek egyetlen célja a gyermekek biztonságának garantálása.³⁷⁵

³⁶⁷ KSH: A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (2010–2020) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg013.html?lang=hu (Letöltés ideje: 2023.07.14.)

³⁶⁸ Jakab György – Németh Szilvia – Patai Rita – Timár Borbála – Bethlenfalvy Ádám: A gyermekvédelmi szakellátásban élő fiatalok online kockázati kitettsége és digitális médiahasználatának jellemzői. *Iskolakultúra*, 2022/3. 14. o.

³⁶⁹ Varga Éva Flóra: Szökésben - A gyermekvédelmi rendszerből el-eltűnő gyerekek <http://www.csagyi.hu/hirek/item/914-szokesben-a-gyermekvedelmi-rendszerbol-el-eltuno-gyerekek> (Letöltés ideje: 2023.01.27.)

³⁷⁰ Jakab György – Németh Szilvia – Patai Rita – Timár Borbála – Bethlenfalvy Ádám: A gyermekvédelmi... i. m. 28. o.

³⁷¹ Legyél nevelőszülő!: Emberkereskedelem és szexmunka áldozata, most édesanya <https://legyelneveloszulo.hu/interjuk/emberkereskedelem-es-szexmunka-aldozata-most-edesanya/> (Letöltés ideje: 2021.01.08.)

³⁷² Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 178. o.

³⁷³ Solt Ágnes: Az emberkereskedelem áldozatait segítő intézményrendszer működési jellemzői. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): *Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői.* ESZTER Alapítvány, Budapest, 2009. 44. o.

³⁷⁴ Lásd: Latzman, Natasha E. – Gibbs, Deborah A. – Feinberg, Rose – Kluckman, Marianne N. – Aboul-Hosn, Sue: Human trafficking victimization among youth who run away from foster care. *Children and Youth Services Review*, 2019/Március. 113–124. o.

³⁷⁵ Olsen, Darcy: How can social services lose 18,000 children - and not look for them? <https://eu.azcentral.com/story/opinion/op-ed/2019/01/31/sex-trafficking-victims-children-state-care-missing/2730139002/> (Letöltés ideje: 2021.01.08.)

IV.2.2. Érzelmi kapcsolatoktól való „függőség” szerepe

Akár veszélyeztetett családi közegben, akár állami gondozásban nő fel a gyermek, gyakorta szenved érzelmi kötődési zavaroktól. Az, aki a szülői szeretetet, gondoskodást és érzelmi kötődést nélkülöz, ha olyan emberrel találkozik – legyen az bárhol és bármikor –, aki neki „szeretetet” ajánl, könnyedén elfogadja.³⁷⁶

Gyakran a gyermekotthonból való szökések mögött is ez a jelenség húzódik meg. A gyermekek ott nem érzik, hogy bármilyen érzelmi odafigyelést kapnának, ezért igyekeznek máshol megtalálni azt. Néha ez egy emberkereskedő – futtató, egy „loverboy”, vagy fiatal fiúk esetében egy „mentor” stb. – személyében, illetve akár saját, diszfunkcionális családjukban valósul meg. A gyermekvédelmi rendszer diszfunkcionalitásán keresztül hozzájárul az intézményben élő gyermekek másodlagos viktimizációjához.³⁷⁷

A szülői szeretet nélkül felnövő gyermekek (akik ezáltal nélkülözik a közvetlen emocionális hatásokat) érzelmileg szegényebbek, retardáltabbak lehetnek, sőt sok esetben akár fizikai, mozgás-, kognitív- és beszédfejlődésük is zavart szenved.³⁷⁸

Az érzelmi kapcsolatoktól való „függőség”-nél szükséges kitérni a gazdag család gyermekének esetére is, aki szeretethiányos, figyelemhiányos lett és bevonódott a szexuális kizsákmányolásba. A gyermek lelki-érzelmi igényeire minimális időt fordított az a közeg, amiben felnőtt, mert a szülők vagy túlzottan elfoglaltak vagy úgy vélik, hogy az anyagiak biztosításával mindent megadtak gyermeküknek. Ez a fajta érzelmileg hanyag hozzáállás nagy veszélyeket rejt magában egy kamasz lelki világának fejlődésére.³⁷⁹

IV.2.3. Kriminálizálódott környezet

Egy telep szegénységének mértéke egyenes arányban áll azzal, amilyen mértékben az erőszakra és agresszióra panaszoknak a helyiek. Minél szegényebb egy telep, annál jellemzőbb az erőszak jelenléte. A legnagyobb nyomorban élők körzetében jellemzőbb a lopás, illetve az ebből adódó konfliktusok és fordítva: minél alacsonyabb egy telep nyomormutatója, annál kevésbé jellemző rá, hogy az emberek lopásra tesznek panaszt.³⁸⁰

Az átlagnál jelentősen nagyobb a nyomor és a szegénység azokon a telepeken, amelyekre az uzsora kamatfelvétele utáni tartozások miatt kitörő verekedések jellemzőek. Előzőek alapján megállapítható, hogy a deviancia előfordulási gyakorisága a szegénység mértékének növekedésével egyenes arányosan emelkedik.³⁸¹

Nagy a valószínűsége, hogy a szegregált és mélyszegény környezetben élők egy bizonyos hányada kriminálizálódik. A helyi társadalom egy része bűncselekményeket követ el, ami általában a többi helyi lakos különböző típusú kizsákmányolását jelenti (uzsora, prostitúció, kábítószer-kereskedelem).³⁸² Hazánk közbiztonsági helyzete az egyes települések tényleges biztonságának megítélése szerint alakul, így nem mindegy az, hogy az egyes közigazgatási

³⁷⁶ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 178. o.

³⁷⁷ Uo. 179. o.

³⁷⁸ Szótsné Karkus Zsuzsanna – Pap Éva – Pál Kornélia – Jankovics Csaba – Mirnics Zsuzsanna: Gyermekvédelmi gondoskodásban és családban nevelkedő serdülőkorúak érzelmi intelligenciája, megküzdési stratégiája és szorongása. Család, gyermek, ifjúság, 2007/2. 18. o.

³⁷⁹ Trauma Központ: Az emberkereskedelem pszichológiai mozgatórugói – interjú Sebestyén Árpád, kríziskezelő szakpszichológussal <https://traumakozpont.hu/blog/az-emberkereskedelem-pszichologiai-mozgatorugoi/> (Letöltés ideje: 2021.01.08.)

³⁸⁰ Solt Ágnes – Virág György: Veszélyeztető és kriminálizáló tényezők a szegregált telepeken élők mindennapjaiban. In: Virág György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 47. OKRI, Budapest, 2010. 220. o.

³⁸¹ Uo. 220. o.

³⁸² Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 170. o.

egységek biztonsági szintje milyennek ítélni meg.³⁸³ Az ember testi-lelki fejlődése nem csak a személyiségtől, de a szociális környezettől is függő folyamat, így ezek mind-mind negatív hatással vannak egy gyermek fejlődésére.³⁸⁴

Előfordulnak olyan esetek is, ahol az uzsora miatt eladósodott családok gyermekei válnak áldozatává a gyermekkereskedelemnek, vagy a prostitúciós célú kizsákmányolásnak. Ezekben az esetekben az uzsorások a futtatók, akik megszarolják a családokat, hogy a tartozás fejében elviszik lányukat prostituáltként dolgozni.³⁸⁵

A depriváltság következtében a patológiás és deviáns életformák állandósulnak. Ilyen körülmény a szülők tartós munkanélkülisége vagy az időszakos, alkalmi munkák elvégzése, a családi és/vagy a lakókörnyezetben mindnapossá vált kábítószer-használat és az egyéb bűnözői létformák, tevékenységek kialakulása.³⁸⁶

A mélyszegénységből és kirekesztettségéből fakadó lélektani és fizikai tényezők sok más deviancia mellett a kriminalizálódás veszélyét is fokozzák. A biológiai szükségletek kielégítetlensége, a kirekesztettség és a feleslegesség érzése súlyos frusztrációt gerjeszt, és jelentős sérüléseket okoz az érintettek személyiségében. Az agresszió mértéke, a szerhasználat, és a további különféle devianciák előfordulásának gyakorisága aggasztó méreteket ölthet.³⁸⁷ Az embert maga alá gyűri a környezet, ha pedig ez nem sikerül kitesztja.³⁸⁸

Ezeknek a „gettóknak” az egyik legjellemzőbb és legmeghatározóbb tulajdonsága, hogy ilyen lakókörnyezetben alapvetően minden gyermek veszélyeztetettnek tekinthető. Igaz ez akkor is, ha a saját családja nem vesz részt bűncselekmények elkövetésében.³⁸⁹

IV.2.4. Diszfunkcionális családi háttér

Magyarország Alaptörvénye kimondja, hogy „Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az anya nő, az apa férfi.”³⁹⁰ A „család” kifejezés a családi háttér kapcsán tágran értelmezendő, amely magában foglalja a biológiai, az örökbe fogadó vagy a nevelőszülőket, a testvéreket, illetve adott esetben a szélesebb értelemben vett családot vagy közösséget.³⁹¹

A CONFRONT projekt keretében végzett kutatás alátámasztotta, hogy a szegregált környezetben felnövő, valamint a mélyszegénységben élő családban nevelkedő gyermekek számos esetben vannak kitéve a gyermekkereskedelem veszélyeinek. E mögött húzódó főbb tényezők

³⁸³ Christján László – M. Toronykőy Márta – Polyák Zsolt: Módszertani ajánlás: A települési közbiztonsági és bűnmegelőzési stratégia kidolgozásához. Magyar Rendészet, 2022/4. 251. o.

³⁸⁴ Vörös Erzsébet: Javaslat a fiatal felnőttek speciális csoportjának létrehozására. Börtönügyi szemle, 2009/3. 107. o.

³⁸⁵ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 194. o.

³⁸⁶ Alacsony Zsóka – Földesi Judit: A szegregált oktatás és a kirekesztettség dimenzióinak kapcsolata a Hős utcai telepen. In: Angyal Emese – Fellner Zita – Katona Eszter – Kecskés Nóra – Szeitl Blanka – Vigvári András (szerk.): Kötetlen. Az ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium tanulmánykötete. ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium, Budapest, 2016. 47. o.

³⁸⁷ Solt Ágnes – Virág György: Veszélyeztető és kriminalizáló... i. m. 220–221. o.

³⁸⁸ Korinek László: A nevelés egyes kriminológiai kérdései. In: Korinek László: Paradoxonok a kriminológiában. ORAC Kiadó Kft., Budapest, 2023. 262. o.

³⁸⁹ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 170. o.

³⁹⁰ Alaptörvény L) cikk (1) bekezdés.

³⁹¹ Gyermekjogi Bizottság: 6. sz. általános kommentár: A származási országokon kívül tartózkodó, kísérő nélküli és felnőtt családtagjaiktól elszakított gyermekekkel való bánásmód, 2005. szeptember 1., CRC/GC/2005/6; az elismerésről szóló átdolgozott irányelv (19) preambulumbekkezdése.

a családok alacsony státuszából eredő családi és közösségi diszfunkciók. Ezt tetézi a különböző problémákra adott intézményi válaszok hiánya.³⁹²

Fontos hangsúlyozni, hogy azok a veszélyeztetettségi vagy halmozott veszélyeztetettségi tényezők, amelyek az alacsony státuszú családokra jellemzők, a magasabb státuszú családoknál is előfordulnak. Ilyen a diszfunkcionális család, a gyermekkori, nemritkán szexuális abúzus, a szerhasználat. Ez magyarázatul szolgál arra, hogy miért nem csak a legszegényebbek válhatnak áldozattá. Például a szexuális abúzus – mint előzmény – sokkal erősebben korrelál a későbbi áldozattá válással, mint az anyagi depriváció.³⁹³

A diszfunkcionális családban felnövő gyermekek különösen jelentős veszélynek vannak kitéve, hiszen egy stabil, érzelmi háttér nélküli közegből lényegesen könnyebb az emberkereskedők áldozatává válni. A halmozottan hátrányos, bántalmazott, illetve az utcán felnövő gyerekeket könnyebb befolyásolni és ezáltal könnyebben be is csaphatók a jobb jövő reményében. Ezeknél a gyermekeknél nem csupán az anyagi javak bírnak csábító erővel, hanem sokkal inkább egy szerető, elfogadó és támogató közeg ígérete is.³⁹⁴

Jelentős mértékű családi működési zavart jelez a veszélyeztetett kiskorúak számának folyamatos növekedése. Gyermekkorúak tízezreit érinti napi szinten a testi fenytés vagy a szülői gondozás hiánya. Ezzel párhuzamosan növekszik a gyermekbűnözés és a gyermekprostitúció. A család – a közhiedelemmel ellentétben – nemcsak a szerető és védelmet adó közösség, hanem egyúttal a legbrutálisabb fizikai erőszak színtere is. A gyermekvédelemben dolgozó szakemberek gyakran jelzik, hogy a gondozásba kerülő leányok családon belüli szexuális erőszak áldozatává váltak.³⁹⁵

A diszfunkcionális családi háttér nagyban megnehezíti a kiszolgáltatott gyermekek kilépési lehetőségeit. Az áldozatok nem bíznak a hatóságokban, és így nem fordulnak hozzá.³⁹⁶

IV.2.4.1. Kriminálitás a családban

Kockázati tényezőt jelent az egyes családtagok, vagy a teljes család – a szülőket is beleértve – kriminalizálódása. Akár a gyermek egész rokonsága érintett lehet különböző típusú bűncselekmények elkövetésében.³⁹⁷

Nem ritka az ilyen családokban a különféle bűncselekmények együttes jelenléte sem; a rablás, a lopás, az uzsora mellett ma már egyre többen vesznek részt kábítószer-kereskedelemben, valamint kerítésben. Ezekben az esetekben a gyermekek úgy szocializálódnak, hogy látják, ahogy saját szüleik vagy rokonaik ki-bejárnak a börtönbe, amit ők teljesen semlegesnek kezelnek, és idővel a normájuk részévé is válik. Azaz normálisnak, általánosan elfogadottnak tartják.³⁹⁸

³⁹² Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 179. o.

³⁹³ Uo. 179–180. o.

³⁹⁴ De Coll Ágnes – Tatár Erika: Az emberkereskedelem... i. m. 20. o.

³⁹⁵ Kerecsi Klára: A védtelen gyermek (Erőszak és elhanyagolás a családban). Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet Tudományos Kiadványai, Budapest, 2007. 4. o.

³⁹⁶ Williams, Linda M. – Frederick, Mary E.: Pathways into and out of commercial sexual victimization of children: Understanding and responding to sexually exploited teens. University of Massachusetts Lowell, Lowell, 2009. 66-67. o.

³⁹⁷ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 172. o.

³⁹⁸ Uo. 172. o.

Előfordul az is, hogy az adott szülők annyira kiszolgáltatottak anyagilag, vagy valamilyen más módon, hogy az életkörülményeik javulásában reménykedve pénzért örökbe adják gyermeküket.³⁹⁹

IV.2.4.2. Gyermekbántalmazás

Az Egészségügyi Világszervezet (továbbiakban WHO) a gyermekbántalmazás kapcsán a következő definíciót alkotta meg: „[a] gyermek bántalmazása és elhanyagolása (rossz bánásmód) magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul.”⁴⁰⁰

Gyermekbántalmazás, „ha valaki testi-lelki sérülést, fájdalmat okoz egy gyermeknek, vagy, ha a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt – noha tud róla, vagy szemtanúja – nem akadályozza meg, illetve nem jelenti”.⁴⁰¹

Alapvető elvárás, hogy a gyermekeknek biztonságban kellene érezniük magukat otthon, az iskolában és a helyi közösségekben. Ennek ellenére mégis ezek azok a helyek, ahol a leggyakrabban fordul elő a gyermekbántalmazás. Az esetek jelentős részében pedig éppen olyanok követik el, akikkel a gyerekek nap mint nap találkoznak.⁴⁰²

A viktimizáció gyakori színtere a család, ahol a családon belüli erőszak következményei lehetnek többek között a gyermekek ellen elkövetett különböző bűncselekmények, a gyermekek elleni szexuális abúzus, vagy a feleség elleni szexuális erőszak, illetve testi sértés.⁴⁰³

A gyermekbántalmazás a gyermekkereskedelem egyik legjelentősebb kockázati tényezője. A CONFRONT projekt keretein belül megkérdezett gyermekjóléti rendszerben dolgozók, családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok, valamint szociális gondozók szerint az ügyfelek családjának legalább felénél találtak a gyermekek szexuális bántalmazásával, prostitúciójával. Közel minden esetlegesen gyermekkereskedelemmel összefüggő történetben – legyen az bármilyen típusú – tetten érhető bizonyos fokú bántalmazás. Az elkövető jellemzően a gyermek közvetlen környezetében lévő felnőtt, akiben megbízik, vagyis szülő, rokon, mostohaapa, élettárs vagy a gyermekotthonban dolgozó szociális munkás, nevelő.⁴⁰⁴

Az abúzus a mentális és érzelmi bántalmazástól kezdve egészen a fizikai, sőt akár a szexuális erőszakig terjedhet. A családon belüli erőszak és gyermekbántalmazás egyik komoly problémája a látencia, amelynek oka többek között, hogy az érintettek szégyellik magukat, vagy meg vannak félemlítve, és ezért nem is fordulnak szakemberhez. A gyermekprostitúcióban érintett gyermekek élettörténetében szinte kivétel nélkül megtalálhatók a korábbi bántalmazások.⁴⁰⁵

³⁹⁹ Szilvási Léna: Az örökbefogadásról, másképpen. Reflexiók az örökbefogadásról szóló sajtóvita kapcsán. Esély, 1997/2. 76. o.

⁴⁰⁰ Árki Ildikó – Scheiber Dóra – Kovács Zsuzsanna: Gyermekbántalmazás és elhanyagolás. Gyermekgyógyászati Továbbképző Szemle, 2013/2. 73. o.

⁴⁰¹ Kovács Zsuzsanna – Scheiber Dóra – Herczog Mária (szerk.): Gyermekbántalmazás és elhanyagolás http://hivatlanul.com/wp-content/uploads/2013/12/gyermekb_mozszoertani_ajanlas.pdf (Letöltés ideje: 2021.01.07.)

⁴⁰² UNICEF Magyarország: Mit tesz az UNICEF a gyermekbántalmazás ellen? <https://unicef.hu/gyermekjogok/mit-tesz-az-unicef-a-gyermekbantalmazas-ellen> (Letöltés ideje: 2021.01.06.)

⁴⁰³ Fehér Lenke: Bűnözés, áldozattá válás, prostitúció. In: Pongrácz Tiborné – Tóth István György (szerk.): Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről. TÁRKI és a Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviselési Titkársága, Budapest, 1999. 142–152. o.

⁴⁰⁴ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 173. o.

⁴⁰⁵ Uo. 173. o.

A gyermekbántalmazás családi eltussolása nem csupán a veszélyeztetett, szegény családokban fordul elő, hanem ugyanúgy a magasabb státuszúakban is. A gyermekbántalmazás tényét sokszor figyelmen kívül hagyják a felelős intézmények és a gyermekek szülei, gondozói, miközben ez az egyik leggyakoribb oka – kockázati tényezője – annak, hogy a gyermek emberkereskedelem áldozatává válik.⁴⁰⁶

A gyermekbántalmazás fajtái:

- érzelmi;
- fizikai;
- szexuális;
- egyéb forma (pl.: szociális, gazdasági bántalmazás).⁴⁰⁷

A tevőleges bántalmazás történhet fizikailag, amely megvalósulhat a gyermeknek szándékosan vagy gondatlanul okozott sérülése, fájdalma révén. Történhet érzelmileg, rendszeresen, hosszú időn át alkalmazott rossz bánásmóddal, amely káros hatással lehet a gyermek érzelmi fejlődésére. Megvalósulhat akár szexuálisan is, ha a gyermeket olyan szexuális tevékenységbe vonják be, amelyet koránál fogva megérteni nem tud.⁴⁰⁸

A szóbeli erőszak jelenthet bántalmazással vagy veréssel fenyegetést, sértegetést, gúnyolódást, lekicsinylést, nevetségessé tételt. A lelki erőszak az alapvető érzelmi szükséglet megtagadását, elszigetelést, eltiltást, féltékenységet (például egyik gyermek előnyben részesítése a másik gyermekkel szemben), ellenőrzés alatt tartást foglal magában. A testi erőszak fizikai fájdalom okozása, a szexuális erőszak nem kívánt szexuális tevékenységre kényszerítést jelent, függetlenül attól, hogy az elszennvedő fizikai ellenállást tanúsított vagy sem. A gazdasági erőszak anyagi függőségben tartást takar, valamint teljes anyagi kiszolgáltatottságot.⁴⁰⁹

Az érzelmi bántalmazást, az érzelmi elutasítást és az érzelmi elhanyagolást együttesen pszichológiai bántalmazásnak is nevezik. Jellemzője, hogy a szülők sokszor ugyan észlelik a gyermek érzelmi szükségleteit és ezek kifejezését, de ellenségesen, hidegen, elutasítóan reagálnak, vagy egyáltalán nem válaszolnak rá.⁴¹⁰

Annak ellenére, hogy az érzelmi bántalmazás fizikai nyomot nem hagy, mégis ugyanúgy rombol, mint a verés. Komoly pszichés gondok, zavarok eredeztethetőek a gyermek megalázásából, bizonytalanságból, tartásából, megfélemlítéséből, izolációjából.⁴¹¹

A fizikai abúzus azt a nem balesetből származó sérülést, vagy annak kockázatát takarja, amelyet a 18 évesnél fiatalabb gyermek szenved el a szülői (gondozói) – kézzel vagy tárggyal megvalósító – ütés, rúgás, dobás/lökés, rázás, gondatlan leejtés, szúrás, égés, fojtogatás, mérgezés, leforrázás, vízbe fojtás következtében.⁴¹²

A szexuális bántalmazás körébe tartozik a szexuális aktus elkövetése a gyermek sérelmére, illetve aktusra kényszerítése. A szexuális aktuson kívül az erre irányuló csábító tevékenység,

⁴⁰⁶ Uo. 173. o.

⁴⁰⁷ Kovács Zsuzsanna – Scheiber Dóra – Herczog Mária (szerk.): Gyermekbántalmazás... i. m. o. n.

⁴⁰⁸ Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete: Kézikönyv a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtók számára a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos esetek ellátásához és kezeléséhez. Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete, Budapest, 2006. 5. o.

⁴⁰⁹ Tóth Nikolett: Gyermekbántalmazás a családban. Szakdolgozat. Miskolci Egyetem, Miskolc, 2013, 10–11. o.

⁴¹⁰ N. Kollár Katalin – Szabó Éva: Gyermekbántalmazás, Erőszak a családban. In: N. Kollár Katalin – Szabó Éva (szerk.): Pedagógusokpszichológiai kézikönyve. I. kötet. Osiris Kiadó, Budapest, 2017. 176. o.

⁴¹¹ Szódy Judit: Bántalmazott gyerekek <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-koznevelis/bantalmazott-gyerekek> (Letöltés ideje: 2021.01.10.)

⁴¹² N. Kollár Katalin – Szabó Éva: Gyermekbántalmazás... i. m. 173–174. o.

magamutogatás, szexuális tevékenység a gyermekek előtt, pornográf felvételek nézése, illetve ilyen tartalmú újságok nézegetése a gyermekkel.⁴¹³

Az abúzus független attól, hogy az áldozat tisztában van-e azzal, mi történik vele. A szexuális bántalmazás lehet fizikai kapcsolat, és a be nem hatoló, de molesztáló, simogató, csábító tevékenység is, megvalósulhat akár testi kapcsolaton kívüli formában is. Például gyermek bevonása pornográf anyagok megtekintésébe, vagy készítésébe. Különösen súlyos a gyermekkereskedelem, illetve a kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolás, így az ezekben részt vevő gyermekeket mindig a szexuális abúzus áldozataként kell kezelni.⁴¹⁴

A gyermekbántalmazási adatgyűjtést jelentősen megnehezíti a jelenség nagyfokú látenciája, amelyhez hozzájárulhat:

- a családok már említett közösségi elszigeteltsége;
- a gyermekeknek a velük szemben alkalmazott szülői bánásmóddal kapcsolatos kétegyeinek hiánya;
- az elszennvedett sérelmek elpanaszolásának megtiltása a bántalmazó részéről;
- illetve a társadalmi szintű viszolygás a beavatkozástól a családok belügyeibe.⁴¹⁵

Ennek ellenére a felderített bántalmazások száma évről évre növekvő tendenciát mutat. Egyes kutatások alapján arra lehet következtetni, hogy nem csupán a látencia csökken, hanem ezzel egyidejűleg a bántalmazásban érintett gyermekek valós száma is nő.⁴¹⁶

A napvilágra került és regisztrált gyermekbántalmazás legtöbb esete a fizikai bántalmazás köréből kerül ki. Ritkábban derül fény a szexuális bántalmazásra, egyrészt azért, mert a sértett szégyelli a történeteket, másrészt pedig mert nem mer segítséget kérni. Jelentősen ritkábban tárják fel az érzelmi bántalmazást.⁴¹⁷

IV.2.4.3. Elhanyagolás

Az elhanyagolás folyamán a gyermek hiányt szenved azokban a szükségletekben, amelyek testi, lelki, szociális fejlődését elősegítenék, így károsodás érheti akár hosszú távon is.⁴¹⁸ Elhanyagolás *„minden olyan mulasztás vagy baj okozása (akár szándékos, akár tudatlanságból, óvatlanságból, nemtörődömségből ered), amely jelentősen árt a gyermek egészségének vagy lassítja, akadályozza szomatikus, mentális és érzelmi fejlődését”*.⁴¹⁹

A gyermekbántalmazás mellett a szülői elhanyagolás is a probléma egyik meghatározó oka. Ezalatt nemcsak a jogi következményekkel járó gondatlanságot értjük, mint amikor a gyermek élete veszélyeztetett, ezért a hatóságok a gyermeket a családból kiemelik, hanem azt is, amikor a gyermek nem kapja meg azt a szükséges érzelmi gondoskodást, amelyre az egészséges fejlődéshez szüksége lenne.⁴²⁰

A CONFRONT projekt keretein belül megkérdezett gyermekek közül többen számoltak be érzelmi nélkülözésről, szeretethiányról továbbá, hogy szüleik nem szeretik őket eléggé. Több interjú során is elhangzott, hogy folyamatosan növekszik azon szülők száma, akik külföldre

⁴¹³ Árki Ildikó – Scheiber Dóra – Kovács Zsuzsanna: Gyermekbántalmazás... i. m. 74. o.

⁴¹⁴ Herczog Mária – Kovács Zsuzsanna: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése, felismerése és kezelése. 1. sz. Módszertani levél háziorvosok, házi-gyermekorvosok, védőnők, gyermekegészségügyi szakemberek részére. Magyar Védőnők Egyesülete, Budapest, 2004. 7. o.

⁴¹⁵ Pintér Ádám – Tóth Judit Nikolett: A bántalmazott gyermekek – Gyermekjogok és gyermekbántalmazás. Statisztikai Szemle, 2017/8-9. 850. o.

⁴¹⁶ Uo. 850. o.

⁴¹⁷ Árki Ildikó – Scheiber Dóra – Kovács Zsuzsanna: Gyermekbántalmazás... i. m. 73. o.

⁴¹⁸ Uo. 73. o.

⁴¹⁹ Kovács Zsuzsanna – Scheiber Dóra – Herczog Mária (szerk.): Gyermekbántalmazás... i. m. o. n.

⁴²⁰ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 174. o.

mennek dolgozni, és gyermeküket hátrahagyják. Általában nagymamák vagy más rokonok, néhan az idősebb testvérek gondjaira bízzák őket, akiknek sokszor nehézséget jelent a gondoskodás a gyerekekről, különösen, ha azok tinédzserkorúak. Gyakran végül állami gondozásban kötnek ki, de ha nem, akkor is fennáll a veszély, hogy elhanyagoltságuk miatt különféle „bandákhoz” csapódnak.⁴²¹

Az elhanyagolás lehet:

- érzelmi;
- fizikai;
- oktatási, nevelési.⁴²²

Érzelmi elhanyagolás során nem valósul meg a gyermek érzelmi kötődése, biztonsága, a gyermek kevesebb figyelmet kap a szükségénél. Előforduló jelenség a magasabb társadalmi helyzetben lévő családoknál is, mely az időhiányból, a szülők túlterheltségéből ered.⁴²³ Érzelmi elhanyagolásnak minősül az érzelmi biztonság, az állandóság, a szeretetkapcsolat hiánya, a gyermek érzelmi kötődésének durva mellőzése, elutasítása, továbbá a gyermek jelenlétében erőszakos, durva, támadó magatartás más családtaggal szemben.⁴²⁴

A fizikai elhanyagolás körébe tartozik többek között a nem megfelelő táplálás, az elégtelen ruházat, a nem megfelelő higiénia és gondozás (például orvosi ellátás, iskoláztatás).⁴²⁵

IV.2.4.4. Szerhasználat

A gyermekbántalmazás egyik különleges megjelenési formája az alkohol és kábítószer abúzus. A szülők vagy gondviselők alkohol, illetve kábítószer fogyasztásának olyan következményei lehetnek, amelyek a gyerekekre veszélyt jelenthetnek. Az alkohol-, vagy kábítószerfüggő szülő gyermekénél nagyobb a valószínűsége, hogy betegnek születik (pl.: magzati alkohol szindróma), fejlődése zavart szenved, továbbá hogy a későbbiekben alkohol, vagy kábítószerfogyasztóvá válik.⁴²⁶

Az alkohol és a kábítószer mind a szülőknél, mind a gyerekeknél a leginkább használt szerek közé sorolhatók, a szülők szerhasználatára elsősorban az alkohol jellemző. A veszélyeztetett családokban az alkoholizmus komoly problémákat okoz. A szülő függősége számos kockázati tényezővel összefüggésbe hozható. Például gyermekbántalmazás, családon belüli erőszak, valamint a család széthullása.⁴²⁷

A veszélyeztetett közösségekben a kábítószer-használat mértéke egyre nagyobb aggodalomra ad okot. Annak ellenére, hogy a szülők generációjára inkább az alkoholproblémák a jellemzőek, van köztük kábítószerhasználó is. A kábítószerhasználat elsődlegesen veszélyeztetett csoportját a gyerekek és a fiatalok képezik. Igen komoly problémát jelent a veszélyeztetett és szegregált közösségekben a droghasználat.⁴²⁸

⁴²¹ Uo. 174. o.

⁴²² Herczog Mária – Kovács Zsuzsanna: A gyermekbántalmazás... i. m. 5. o.

⁴²³ Árki Ildikó – Scheiber Dóra – Kovács Zsuzsanna: Gyermekbántalmazás... i. m. 74. o.

⁴²⁴ Herczog Mária – Kovács Zsuzsanna: A gyermekbántalmazás... i. m. 5. o.

⁴²⁵ Révész György: Gyermekkel szemben elkövetett erőszak. A kortárs erőszak, Mentálhigiéné és segítő hivatás. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, 2010. 340 o.

⁴²⁶ Kovács Zsuzsanna – Scheiber Dóra – Herczog Mária (szerk.): Gyermekbántalmazás... i. m. o. n.

⁴²⁷ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 175. o.

⁴²⁸ Uo. 175. o.

IV.2.4.5. Családon alapuló gyermekkereskedelem

A diszfunkcionális családi háttértől mint kiszolgáltatottsági tényezőtől eltérve a család a gyermekkereskedelem kiindulópontja is lehet, röviden erre kívánok kitérni ebben a pontban.

Az Európai Unión belül a gyerekeket többnyire rokonaik teszik emberkereskedelem tárgyává.⁴²⁹

Az emberkereskedelem áldozatává váló gyermekek jobbára nehéz társadalmi-gazdasági háttérből származnak.⁴³⁰ Az emberkereskedelmi-hálózatok a szociálisan és gazdaságilag hátrányos helyzetű családokat célozzák meg.⁴³¹ Az elkövetők pénzkölcsönöket nyújtanak adósságukba taszításukhoz. A rendkívül magas kamatlábak megakadályozzák, hogy a családok kifizessék adósságaikat, és az emberkereskedők arra kényszerítik őket, hogy gyermekeiket adják át annak fejében. Így tehát bizonyos esetekben a gyermekeket a családjuk adja el az emberkereskedőknek. Az is előfordul, hogy állapotos nőket toboroznak, majd arra kényszerítik őket, hogy adják el gyermekeiket.⁴³²

A családon alapuló gyermekkereskedelem jellemzői:

- egy vagy nagyon alacsony számú emberkereskedő bevonásával valósul meg;
- kisszámú áldozatokat tartanak ellenőrzésük alatt az emberkereskedők;
- helyi vagy rövid távú emberkereskedelem áramlását foglalja magában;
- nem igényelnek határátlépéshez szükséges úti okmányokat;
- idetartozik az intimpartner kizsákmányolása;
- korlátozott költségekkel és nyereséggel jár;
- kevésbé összetett szervezeti irányítást igényel.⁴³³

2017-ben nyilvánosságra hozott nemzetközi adatok szerint a gyermekkereskedelem azonosított eseteinek csaknem fele valamilyen családtag részvételével kezdődik.⁴³⁴

IV.2.5. A státuszbeli különbség mint a gyermekkereskedelem egyik meghatározó oka

Fentiekén túl az áldozattá válásnál jelentős szereppel bír

- az áldozatok szocio-ökonómiai háttere: a szegregált környezetben felnövő, valamint mélyszegénységben élő családban nevelkedő gyermekek sokszor vannak kitéve a gyermekkereskedelem veszélyeinek;
- életkora: a célcsoport kora a kizsákmányolás különféle típusai vonatkozásában eltérő;
- etnikai, nemzetiségi profilja: becslések szerint Magyarországon a gyermekkereskedelem áldozatai között a romák felülreprezentáltak;
- nemi identitása.⁴³⁵

⁴²⁹ Europol: Child trafficking: 92 minor victims identified across Europe <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/child-trafficking-92-minor-victims-identified-across-europe> (Letöltés ideje: 2023.01.27.)

⁴³⁰ Europol: Fighting... i. m. o. n.

⁴³¹ European Commission: SWD(2016) 159 final o. n.

⁴³² Europol: Fighting... i. m. o. n.

⁴³³ Sarson, Jeanne – MacDonald, Linda: No Longer Invisible: Families that Torture, Traffic, and Exploit Their Girl Child. Oñati Socio-Legal Series, 2018/1. 89. o.

⁴³⁴ International Office of Migration: Family members are involved in nearly half of child trafficking cases https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbdl486/files/our_work/DMM/MAD/Counter-trafficking%20Data%20Brief%20081217.pdf (Letöltés ideje: 2023.01.27.)

⁴³⁵ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 181. o.

A Nemzetközi Migrációs Szervezet (továbbiakban IOM) által gyűjtött adatok az emberkereskedelem potenciális áldozatainak gazdasági helyzetét kívánják feltárni, amelyek kiszolgáltatottá tehetik őket az emberkereskedelemmel szemben. A főként a volt Szovjetunió országai-ban gyűjtött információk alapján megállapítható, hogy amíg az emberkereskedelem áldozatainak többségét a származási országban alkalmazták – az áldozattá válást megelőzően – fizetésük rendkívül alacsony volt. Az áldozatok gyakran szegény családokból is érkeztek, és az emberkereskedő ajánlata szinte mindig magában foglalta a külföldi munkavállalás lehetőségét.⁴³⁶

Ez azt mutatja, hogy az emberkereskedelem folyamata gyakran migrációs tervként indul az áldozat gazdasági helyzetének javítása érdekében. Az anyagi tényezők mellett más feltételek is vannak, amelyek hatással lehetnek az emberkereskedelem irányára. Ide tartoznak a munkaerő-piacokkal, a migrációs politikával, a prostitúciós politikával, a jogi háttérrel és a határellenőrzés hatékonyságával kapcsolatos kérdések.⁴³⁷

A státuszbeli különbség megfigyelhető mind nemzetközi, mind országos, mind pedig közösségi szinten.

IV.2.5.1. Nemzetközi szint

A gyermekkereskedelem és annak mögöttes mozgatórugóinak jellemzői földrajzi és társadalmi összefüggések szerint eltérnek. Az emberkereskedelem áldozatául esett gyermekeket az alacsony jövedelmű országokban gyakrabban használják ki kényszermunkában. Ez különösen a szubszaharai afrikai országokra vonatkozik. Ezzel szemben a magasabb munkabérű országokban az áldozattá vált gyermekeket nagyobb valószínűséggel zsákmányolják ki szexuális célzattal.⁴³⁸

Arra lehet következtetni, hogy a gyermekkereskedelem jellege alacsony jövedelmű országokban – különösen Afrikában – látszólag a gyermekmunka szélesebb körű jelenségének része. A magas jövedelmű államokban ez inkább a gyermekek szexuális kizsákmányolásának felel meg.⁴³⁹

A szexuális kizsákmányolás jellemzően egy szervezett, nemzetközi bűncselekmény, amelyel együtt jelennek meg a bántalmazás különféle formái.⁴⁴⁰ Az ENSZ Munkaügyi Szervezete a gyermekpornográfiát, és a prostitúciót a kényszermunka legrosszabb formái közé sorolta.⁴⁴¹ Az emberkereskedelem áldozatává vált gyermekek közel egynegyedét a (házkörüli, mezőgazdasági vagy kézműves) rabszolgamunkára kényszerítés mellett szexuálisan is kizsákmányolják, rendszeresen fenytik, lelkileg és fizikailag bántalmazzák.⁴⁴²

A világ minden pontján fellelhetőek a szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem gyermekáldozatai, amely főként – de nem kizárólag – a lánygyermekeket érinti. Jelentős részük elsősorban Kelet-Ázsiában, Közép-Amerikában, és a Karib-szigeteken koncentrálódik.⁴⁴³

⁴³⁶ International Office of Migration: IOM Counter Trafficking Database. Counter Trafficking (CTM) – Return and Assistance. 2009. Unpublished material.

⁴³⁷ Kangaspunta, Kristiina: The social... i. m. o. n.

⁴³⁸ United Nations Office On Drugs And Crime: Global Report on Trafficking in Persons, UNODC, Bécs, 2020. 81. o.

⁴³⁹ Uo. 81. o.

⁴⁴⁰ Gyurkó Szilvia: A gyermekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolása–különös figyelemmel a gyermekprostitúcióra. In: Gyurkó Szilvia (szerk.): OKRI: Adás–Vétel Konferencia a prostitúcióról. OKRI, Budapest, 2011. 30. o.

⁴⁴¹ A gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről szóló 182. számú ILO-egyezmény 3. cikk.

⁴⁴² Gyurkó Szilvia: A gyermekek... i. m. 30. o.

⁴⁴³ United Nations Office On Drugs And Crime: Global Report... i. m. 84. o.

A transzregionális kereskedelem három fő célközpontjaként azonosítható Nyugat- és Közép-Európa, a Közel-Kelet, valamint Észak- és Közép-Amerika. A Közel-Keleten regisztrálták a legtöbb migránst a más régiókból származó emberkereskedelelem esetében, ahol a felderített áldozatok több mint felét más régiókból szállították. Nyugat- és Közép-Európában, Észak- és Közép-Amerikában a felderített sértettek mintegy 40% -ára volt igaz.⁴⁴⁴

A transzregionális emberkereskedelelem áldozatainak eredete rendkívül változatos, a fő származási régiók Kelet- és Közép-Európa, Dél-Amerika, Szubszaharai Afrika, Kelet- és Dél-Ázsia. A fő célrégiók közé a világ leggazdagabb országai tartoznak, a származási régiók pedig jellemzően azok, ahol az országok számos fejlesztési kihívással szembesülnek, beleértve a szegénységet, a munkanélküliséget és az instabilitást, valamint a magas migrációs mozgásokat.⁴⁴⁵

A világ gazdag régiói több transzregionális kereskedelmet generálnak az emberkereskedelelem áldozatait által nyújtott szolgáltatások és munkaerő iránti nagyobb kereslet és a kizsákmányoló vállalkozásokból származó nagyobb nyereség következtében. Az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) és a transzregionális kereskedelem aránya közötti pozitív korreláció egyértelműen azt mutatja, hogy a gazdagabb országok nagyobb arányban részesülnek ilyen fajta tevékenységben.⁴⁴⁶

IV.2.5.2. Országos szint, különös tekintettel Magyarországra

A szegénység és a jólét közötti kapcsolat a belföldi kereskedelemben is észlelhető. Gyakran magában foglalja az adott ország viszonylag szegényebb területeiről származó áldozatokat, akiket kizsákmányolás céljából a gazdagabb területekre szállítanak. Főként a fővárosba, vagy más nagyvárosba.⁴⁴⁷

Azok a gyermekek, akik mélyszegénységben élő családban nevelkednek, számtalanszor vannak kitéve a gyermekkereskedelelem veszélyeinek. A veszélyeztetettségük mögött húzódó főbb tényezők a családok alacsony státuszából eredő családi és közösségi diszfunkciók. Ezt tetézi a különböző problémákra adott intézményi válaszok hiánya.⁴⁴⁸

Az emberkereskedelemben és a szexuális kizsákmányolásban Magyarországon a roma nők és fiatalok a legkiszolgáltatottabbak. Az áldozatok főleg mélyszegény környezetben élnek, mégpedig elsősorban a keleti és észak-keleti régiókból származnak.⁴⁴⁹

IV.2.5.3. Közösségi szint

Bizonyos társadalmi-gazdasági összefüggésekben a gyermekkereskedelelem közösségi szinten is megjelenhet, nem ritkán magukat a családtagokat is bevonva. A rászoruló családok ösztönözhetik gyermekeiket a munkavállalásra, és ezért a gyerekek érezhetik azt a nyomást, hogy gazdaságilag hozzájáruljanak a család megélhetéséhez. Ily módon pedig kiszolgáltatottá válnak a kizsákmányoló gyakorlatokkal szemben.⁴⁵⁰

⁴⁴⁴ Kristiina Kangaspunta: The social... i. m. o. n.

⁴⁴⁵ Uo. o. n.

⁴⁴⁶ Uo. o. n.

⁴⁴⁷ Uo. o. n.

⁴⁴⁸ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelelem... i. m. 179. o.

⁴⁴⁹ Solt Ágnes: A legnagyobb kisebbség és a szegénység problémája. In: Finszter Géza (szerk.): Kutatási jelentés. A globalizáció hatása és bűnözés-prognózis Magyarországon 2020-ig c. kutatási témában. Belügyi Tudományos Tanács, Budapest, 2013. 64. o.

⁴⁵⁰ United Nations Office On Drugs And Crime: Global Report... i. m. 83. o.

A koldulás egyik legtipikusabb és leggyakoribb formája az, amikor a gyermekeket egyértelműen a szüleik küldik ki kéregetni.⁴⁵¹

Szélsőséges esetben – mint korábban már láthattuk – az is előfordulhat, hogy a gyermekeket a családjuk bocsátja az emberkereskedők kezére.

IV.2.6. A kiskorúak jogellenes külföldre vitele

Nem képeznek önálló jogi kategóriát a kiskorúak jogellenes külföldre vitelét magába foglaló cselekmények. Ilyen definíciót sem a magyar, sem pedig más államok joga nem tartalmaz. Ez egy speciális gyűjtőfogalom arra az esetre, amikor egy kiskorú személyt más személyek a származási vagy az aktuális tartózkodási helye szerinti állam határán kísérelnek meg átvinni annak jogszabályainak megsértése mellett.⁴⁵²

A kiskorúak jogellenes külföldre vitele egy olyan globális probléma, amely mindennapi életünk példái alapján joggal tekinthető a magyar társadalom és az egész Európai Unió számára fontos, aktuális problémának. A múltban, illetve a napjainkban zajló eljárások szabályaiban és gyakorlati végrehajtásában igen lényeges különbségek vannak aszerint, hogy a jogellenes tevékenység a határon átnyúló családjogi ügyhöz, az emberkereskedelemhez, az illegális migrációhoz, a menekültek védelméhez, vagy valamely ezektől eltérő más kategóriához kapcsolódik.⁴⁵³

A kiskorúak jogellenes külföldre vitele egy olyan speciális gyűjtőfogalom, ami a nemzeti és uniós határbiztonsági rendszerek, az integrált határigazgatás, valamint a határon átnyúló emberkereskedelem elleni küzdelemben részt vevő hatóságok feladatkörének szemszögéből határolja körbe azokat a jogellenes cselekményeket, amelynek céljából, részeként, vagy eredményeképpen egy kiskorú átlépi egy adott ország – Magyarország – államhatárát.⁴⁵⁴

Rendkívül nagy a látenciája ennek a jelenségnek. Az esetek jelentős részében az áldozatoknak nincs lehetősége kiszabadulni kényszerű sorsukból, vagy éppenséggel alávetettségük ellenére mégis úgy értékelik, hogy szabadulásuk esetén még létfenntartásuk is veszélybe kerül.⁴⁵⁵

Varga János és Kui László a „Kiskorúak jogellenes külföldre vitelének megakadályozása” című projekt keretében végzett kutatás során megállapította: arra tekintettel, hogy Romániában virágzik a gyermekkereskedelem – amelynek áldozatait kolduttatás és szexuális jellegű kihasználás céljából próbálják Nyugat-Európába juttatni –, a magyar-román viszonylatban a határrendszerek kiemelt figyelmet fordítanak a nem megfelelő szülői hozzájárulással rendelkező kiskorúak ellenőrzésére, amelyet egyébként a román határrendészeti szervek szigorúan végeznek.⁴⁵⁶

A CONFRONT projektben részt vevő szakemberek a kutatás alapján úgy vélik, hogy a Romániából érkező, kisgyermekkel kolduló nők a szervezett bűnözés áldozatai.⁴⁵⁷

Varga János és Kui László listába gyűjtötte a határátkelőhelyeken a kiskorú jogellenes külföldre juttatásával kapcsolatban észlelhető specifikus gyanúokat, melyek a következők:

⁴⁵¹ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 186. o.

⁴⁵² Székely Zoltán: Kiskorúak jogellenes külföldre vitelének jogi aspektusai. Határrendészeti Tanulmányok, 2017/3. Különszám. 46. o.

⁴⁵³ Varga János – Kui László: A határrendészeti... i. m. 135. o.

⁴⁵⁴ Székely Zoltán: Kiskorúak... i. m. 46. o.

⁴⁵⁵ Varga János – Kui László: A határrendészeti... i. m. 139. o.

⁴⁵⁶ Varga János – Kui László: A kiskorúak jogellenes külföldre vitele megakadályozásának helyzete Magyarország schengeni külső határain. Határrendészeti Tanulmányok, 2017/3. Különszám. 29. o.

⁴⁵⁷ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 187. o.

- az ellenőrzés alá vont gépjárműben kiskorú jelenlétére utaló tárgy (ruházat, játék stb.) található. Ennek ellenére a kiskorú nem észlelhető az utastérben, illetve a gépjárművel utazó felnőtt ellentmondásosan nyilatkozik a tárgyakkal kapcsolatban. Ebben az esetben javasolt a gépjármű alapos átvizsgálása esetleges rejték hely felkutatása érdekében;
- kísérő nélküli kiskorú;
- annak ellenére, hogy kísérővel utazik a kiskorú nincs névazonosság, vagy állampolgársága eltér a kísérőétől;
- a kiskorút szállító gépjárműben nincs, vagy csak kevés olyan csomag található, amely a kiskorúval kapcsolatba hozható;
- a kiskorú vízumában, vagy útlevelében okirathamisításra utaló jelek lelhetőek fel
- a kísérő vagy nem rendelkezik szülői hozzájárulással, vagy a bemutatott hozzájárulásban hamisításra utaló jelek lelhetőek fel;
- nyelvi akadályok miatt a kísérő nem tud kommunikálni a vele együtt utazó kiskorúval;
- a kiskorú kábult állapotban van;
- a kiskorú indokolatlanul idegesnek látszik, vagy szemmel láthatóan tart a vele utazó kísérőtől;
- a kiskorún szemmel látható sérülések vannak, vagy alultáplált és a kísérő nem tud erre észszerű, elfogadható magyarázatot adni;
- a kiskorú fáradt, kimerült, ruházata feltűnően szegényes;
- a kiskorú kísérője vagy rendkívül együttműködő az ellenőrzés során, vagy indokolatlanul ideges.⁴⁵⁸

A határokon átnyúló emberkereskedelem követi az általános migrációs áramlatot. Globálisan az emberkereskedelem áldozatainak többsége (mintegy 60%-a) migráns volt abban az országban, ahol felfedezték.⁴⁵⁹

IV.2.7. Kísérő nélküli kiskorú

Kísérő nélküli gyermek az „*a gyermek, aki jogszabály vagy az érintett tagállam gyakorlata alapján érte felelős nagykorú személy kísérete nélkül lépett a tagállam területére, mindaddig, amíg ilyen személy/nagykorú személy tényleges felügyelete alá nem kerül; ideértve azt a gyermeket is, aki a tagállam területére történő belépést követően maradt felügyelet nélkül*”.⁴⁶⁰

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény a kísérő nélküli kiskorú fogalmát a következőképpen rögzíti: „*kísérő nélküli kiskorú: az a tizennyolcadik életévét be nem töltött külföldi, aki jogszabály vagy szokás alapján felügyeletért felelős nagykorú személy kísérete nélkül lépett Magyarország területére, vagy a belépést követően maradt felügyelet nélkül, mindaddig, amíg ilyen személy felügyelete alá nem kerül.*”⁴⁶¹ A menedékjogi törvény nem a gyermek, hanem a 18. életévét be nem töltött külföldi szófordulatot használja, továbbá több esetben eltér a gyermekvédelmi jogszabályokban használt kifejezésektől.⁴⁶²

⁴⁵⁸ Varga János – Kui László: A határrendészeti... i. m. 149. o.

⁴⁵⁹ Szuhaí Iлона: Migráció és emberkereskedelem válság idején – A szíriai konfliktus és a kiszolgáltatottság kapcsolatának dinamikája. Magyar Rendészet, 2017/3. 86. o.

⁴⁶⁰ Gyermekjogi Bizottság: 6. sz. általános kommentár, III. szakasz, 8. pont.

⁴⁶¹ A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 2. § f) pontja

⁴⁶² Kálmán Renáta: Ki vigyáz rájuk? Avagy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete napjainkban. Állam- és Jogtudomány, 2019/4. 74. o.

A kísérő nélküli kiskorúak számában globálisan növekvő tendencia mutatkozik meg.⁴⁶³ Azok, akik származási országukból gyakran üldöztetés, erőszak vagy szegénység elől menekültek el, megteremtik a lehetőséget az embercsempészek és emberkereskedők számára, hogy kihasználják fokozott sebezhetőségüket és függő helyzetüket.⁴⁶⁴

IV.2.7.1. A legális és illegális migráció elhatárolása

Az emberi vándorlás, helyválttatás, valamint az azzal kapcsolatban érvényesülő társadalmi, gazdasági hatások már régóta szinterei a közvélekedésnek, illetőleg a tudományos gondolkodásnak.⁴⁶⁵

A mozgásszabadság és ezzel együtt a lakhely megváltoztatásának vagy a letelepedésnek a szabadsága önmagában nem jelenti azt, hogy azzal a jog címzettjei bármikor szabadon élhetnek. A nemzetközi emberi jogi szabályozás az ország területére belépés és a letelepedés jogaként elismeri az államok széles körű hatáskörét a releváns szabályok megalkotásában.⁴⁶⁶

A szuverén államok ellenőrzésük alá vonhatják államhatáraikat, és különböző feltételekhez köthetik a belépést joghatóságuk területére. Kivételt jelentenek ez alól a menedéket keresők, akik az országhatáron a visszaküldés tilalma (non-refoulement) értelmében nem fordíthatóak vissza. Számukra a menedékjog elbírálására vonatkozó eljárást biztosítani kell.⁴⁶⁷

A migráció egy társadalmi jelenség, és mint ilyen értéksemleges kifejezésnek minősül, önmagában nem jó, és nem is rossz. Vannak egyértelműen pozitív aspektusai (pl.: a népességfogyással összefüggő hatások, gazdasági recesszió csökkentése, nemzetközi védelem biztosítása az erre rászorulóknak), és árnyoldalai is (pl.: emberkereskedelem).⁴⁶⁸ A migrációnak mint a társadalmi mobilitás egyik formájának számos oka, valamint következménye van. Ám tény, hogy amint a migráció útjába komolyabb korlátok kerülnek, megjelenik az illegális migráció.⁴⁶⁹

A nemzetközi migrációban a beutazás és tartózkodás jogszerűsége vagy ellenőrzöttsége szempontjából a köztudatban általában a legalitás–illegálitás kifejezések használata a jellemző. Ez csupán egy adott országba utazás vagy az ott tartózkodás jogszerűségét fejezi ki, nem pedig azt, hogy maga a migráció megengedett vagy tiltott folyamat lenne.⁴⁷⁰

A vándorlás legális abban az esetben, ha azt a ki- és a belépési ország szerint is elfogadott, és a vándor részére kiállított, időben érvényes utazási engedély(ek) birtokában teszik meg.⁴⁷¹

A nemzetközi migráció illegális, ha az államhatárt ilyen engedély(ek) hiányában lépik át, és ez esetben irreleváns, hogy a határátlépést a szárazföldi vagy vízi határátkelőhely elkerülésével, avagy a határátkelőhelyen, de hamis, hamisított vagy más részére kiállított okmányok felhasználásával.

⁴⁶³ Maioli, Susanna Corona – Bhabha, Jacqueline – Wickramage, Kolitha – CN Wood, Laura – Erragne, Ludivine – García, Omar Ortega – Burgess, Rochelle – Digidiki, Vasileia – W. Aldridge, Robert – Devakumar, Delan: International migration of unaccompanied minors: trends, health risks, and legal protection. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 2021/12. 882–895. o.

⁴⁶⁴ Lelliott, Joseph: Smuggled and Trafficked Unaccompanied Minors: Towards a Coherent, Protection-Based Approach in International Law. *International Journal of Refugee Law*, 2017/2. 238–269. o.

⁴⁶⁵ Hautzinger Zoltán – Hegedüs Judit – Klenner Zoltán: A migráció elmélete. Nemzeti Közszerkesztési Központ, Budapest, 2014. 5. o.

⁴⁶⁶ Weller Mónika: Emberi jogok és európai integráció. Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, Budapest, 2000. 108. o.

⁴⁶⁷ Hautzinger Zoltán: Szemelvények a migráció szabályozásáról. AndAnn Kft., Pécs, 2016. 13. o.

⁴⁶⁸ Ördög István: Menekültügyi mítoszok, féligazságok. *Fundamentum*, 2013/2. 77. o.

⁴⁶⁹ Fehér Lenke: Emberkereskedelem Magyarországon. In: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008. 147. o.

⁴⁷⁰ Hautzinger Zoltán – Hegedüs Judit – Klenner Zoltán: A migráció... i. m. 17. o.

⁴⁷¹ Uo. 17. o.

nálásával, vagy járműben megbújva kísérlik meg. Rendszerint párosulhatnak az illegális migrációhoz illegális migrációs (embercsempész) hálózatok, de akár még helyi gazdasági érdekek is, amelyek az engedély nélküli beutazást, az engedély nélküli tartózkodást és munkavállalást is segíthetik.⁴⁷²

Az illegális migráció egy olyan súlyos, komplex probléma, amelynek megoldatlansága komoly katasztrófához vezethet, az egyes nemzetállamok szintjén, de összeurópai szinten is.⁴⁷³ Illegális migráció esetében a határátlépés megvalósulhat átszökéssel, embercsempészettel, vagy akár emberkereskedelem útján.

IV.2.7.2. A kísérő nélküli kiskorú korának meghatározási nehézségei

A gyermekkereskedelem fogalmánál tárgyalt életkorral kapcsolatos kérdéseket a kísérő nélküli kiskorú körüli bizonytalanságok fokozzák.

A kísérő nélküli kiskorú helyzetét jelentősen megnehezíti, hogy az esetek túlnyomó többségében a migráns gyermekek érvényes útlevél nélkül lépnek Magyarország területére. Kétség esetén az eljáró hatóságnak kell tisztáznia, hogy felnőttként, vagy gyermekként kezelje őket. A vonatkozó nemzetközi szabályok értelmében akkor kerülhet sor az életkor meghatározásra, ha a gyermek kora a hatóságok számára kétséges és szükség van egy mindenre kiterjedő, széleskörű értékelésre mind a fizikai megjelenés, mind pedig a pszichológiai érettség tekintetében.⁴⁷⁴

A magukat kísérő nélküli kiskorúnak valló migránsok életkor meghatározására vonatkozó szakmai módszertani ajánlás szerint még a határellenőrzéshez képest hosszú – az idegenrendészeti jogszabályok által biztosított 12-24 óra időtartamú – orvos szakmailag megalapozott és egységesített eljárás alapján is csak hozzávetőlegesen lehet becsülni az életkort. Optimális esetben is 1-2 éves hibahatárral számolni kell. Hangsúlyozandó, hogy az ajánlott vizsgálatokkal nem a tényleges kronológiai, hanem a biológiai életkor határozható meg, melyek között adott esetben jelentős eltérés lehet.⁴⁷⁵

A kísérő nélküli kiskorú gyermek életkorának ismerete azért kiemelten fontos, mert ez határozza meg, hogy a gyermeknek a gyermek jogairól szóló nemzetközi egyezmény, valamint a vonatkozó nemzeti jogszabályok értelmében lesznek-e meghatározott jogai. És ha igen, azok meddig illetik meg őt.⁴⁷⁶

IV.2.7.3. A kísérő nélküli kiskorú kiszolgáltatottsága

A Gyermekjogi Egyezmény 6. cikke kimondja, hogy:

„1. Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy minden gyermeknek veleszületett joga van az életre.

2. Az Egyezményben részes államok a lehetséges legnagyobb mértékben biztosítják a gyermek életben maradását és fejlődését.”⁴⁷⁷

⁴⁷² Uo. 17. o.

⁴⁷³ Christián László: "Rendőri helyzetjelentés a frontvonalról" A 2015. évi migrációs helyzet rendőri kezelése. In: Tóth Péter (szerk.): Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 150. o.

⁴⁷⁴ Iván Júlia: Kinek kellene Ők? A kísérő nélküli kiskorú külföldiek helyzete Magyarországon – A Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatai. Fundamentum, 2013/2. 80. o.

⁴⁷⁵ Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet: Szakmai módszertani ajánlás a kísérő nélküli, magukat kiskorúnak valló migránsok életkor meghatározására. Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet, Budapest, 2014. 1. o.

⁴⁷⁶ Salmerón-Manzano, Esther – Manzano-Agugliaro, Francisco: Unaccompanied Minors: Worldwide Research Perspectives. Publications, 2019/1. o. n.

⁴⁷⁷ 1991. évi LXIV. törvény 6. cikke.

Az élethez, az életben maradáshoz és a fejlődéshez való jog azon állami kötelezettség, miszerint az Egyezményben részes államok mindent megtesznek annak érdekében, hogy a gyermek ne váljon gyermekkereskedelem, szexuális, gazdasági vagy egyéb kizsákmányolás áldozatává. Az államok ezen kötelezettségeiknek rendkívül nehezen tudnak eleget tenni a kísérő nélküli kiskorúaknál. Az országukat felnőtt kísérő nélkül elhagyni kényszerülő gyermekek jelentős számban válnak gyermekkereskedelem áldozatává.⁴⁷⁸

A gyermekkereskedelem (és a gyermekcsempészet) jelentős része a gyermekmigrációval összefüggésben valósul meg. Az illegális bevándorlók egyre nagyobb százalékát teszik ki világszerte a gyermekek, beleértve a kísérő nélküli kiskorúakat, valamint a családtaggal érkezőket.⁴⁷⁹

Annak ellenére, hogy a gyermekek határokon átnyúló mozgását nehéz mérni, számos szervezettől és kormánytól származó adat jól mutatja a probléma nagyságát. Az UNHCR 2016-os statisztikái alapján a világ menekültjeinek több mint fele gyermek volt. Az Egyesült Nemzetek Gyermekalapja (továbbiakban UNICEF) 2017-ben különböző régiók adatait összegyűjtve megállapította többek között azt, hogy 100 ezer kísérő nélküli és elszakított gyermeket fogtak el az Egyesült Államok és Mexikó határán, valamint 170 ezer ilyen gyerek kért menedékjogot Európában.⁴⁸⁰

A kísérő nélküli kiskorúak főként embercsempészek segítségével jutnak el Európába. Családjaik mondhatni „vakon” bíznak meg abban – és nem utolsósorban jelentős összeget fizetnek annak –, aki megígéri, hogy eljuttatja gyermeküket valamely Nyugat-Európában élő ismerősükhöz, családtagjukhoz.⁴⁸¹

Számos esetben a családoknak nincs reálisan más lehetősége, minthogy a gyermekük sorsát egy ismeretlen személyre bízva reménykednek abban, hogy az ígéretét megtartva épségben eljuttatja gyermeküket a kívánt országba. Sajnálatos módon azonban ezen gyermekek közül a legtöbben a gyermekkereskedelem, gyermekmunka, gyermekprostitúció áldozatává válnak. A legfiatalabbakra leselkedő legnagyobb veszélyt pedig az illegális örökbefogadás jelenti.⁴⁸²

A legtöbb kísérő nélküli kiskorú Európába is a migráncsempészekre támaszkodva jutott el, akiknek gyakran természetben kell megfizetniük a szolgáltatást. Ez pedig egy hibrid csempészet-kereskedelmi jelenséget eredményezett. A csempészszoolgáltatás kezdeti vásárlója (a migráns vagy menekült) az emberkereskedelem áldozatává válik. Az emberkereskedő és a csempész azonos személy vagy bűnözői csoport, és a műveletnek egyetlen, egységes célja van.⁴⁸³

Az Európai Unió belüli migráns gyermekek is lehetnek kísérő nélküliek, és ők is ki vannak téve az emberkereskedelem veszélyének. Ez a helyzet akkor áll fenn, ha elhagyják őket a szüleik, vagy amikor szüleik vagy gyámjaik maguk az emberkereskedők. Az Unió belüli emberkereskedelem jelensége, még tagállamokon belül is növekvő tendenciát mutat. Az egyik példa a roma közösségekből származó gyerekek köre, akik fokozottan vannak kitéve annak a veszélynek, hogy kolduttatás céljából kereskednek velük.⁴⁸⁴

⁴⁷⁸ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk?*... i. m. 79. o.

⁴⁷⁹ United Nations Office on Drugs and Crime: *Children on the move, smuggling and trafficking* <https://www.unodc.org/e4j/zh/tip-and-som/module-12/key-issues/children-on-the-move--smuggling-and-trafficking.html> (Letöltés ideje: 2022.08.17.)

⁴⁸⁰ Uo. o. n.

⁴⁸¹ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk?*... i. m. 85. o.

⁴⁸² Uo. 85–86. o.

⁴⁸³ Aerts, Stijn: *Trafficking in human beings. Unaccompanied minors at risk: preventing child trafficking*. European Crime Prevention Network, Brüsszel, 2020. 6. o.

⁴⁸⁴ Uo. 6. o.

A migrációs nyomás egyre nehezebbé teszi az emberkereskedelem és a migráncscempészet közötti különbségtételt.⁴⁸⁵ A mozgásban lévő gyermekek különösen ki vannak téve az emberkereskedelem veszélyének. Ez főként akkor igaz, ha a gyermekek szülő vagy törvényes gyám nélkül utaznak, még akkor is, ha más migránsok társaságában vannak.⁴⁸⁶

Az emberkereskedelem és a migráncscempészet közötti kereszteződés különösen fenyegetőnek tűnik a kísérő nélküli kiskorúak és a gyermekek kizsákmányolásának összefüggésében. A kísérő nélküli kiskorúak annak érdekében, hogy át tudjanak jutni a határon – de távol maradjanak a hatóságoktól – gyakran a cempészszolgáltatoktól függnnek. Mivel nincs elegendő pénzügyi forrásuk az ilyen szolgáltatások egyösszegű kifizetéséhez, az üzlet része gyakran az is, hogy az adósságot természetben, pl. kényszermunkával (beleértve a háztartási rabszolgaságot is), szexmunkával vagy bűncselekmények elkövetése révén fizetik meg.⁴⁸⁷

Az emberkereskedelem általában nemzetközi határokon átívelő tevékenység és szoros összefüggést mutat a migrációval, ezért a Nemzetközi Migrációs Szervezet segítséget nyújt a tagállamok kormányainak a gyermekkereskedelem visszaszorításában.⁴⁸⁸

Az illegális migráció, valamint a köré szerveződött bűncselekmények és más jogsértések kezelése, azokkal szembeni hatékony fellépés terén a Határrendészet előtt két lehetséges irány jelentkezik, melyeken egyszerre kell haladni, egymással szoros összhangban. Ez a két irány a bűnüldözés és a bűnmegelőzés.⁴⁸⁹

IV.2.8. Alfejezeti összegzés

A gyermekek életkoruknál és fejlettségüknel fogva külön védelemre tarthatnak igényt. Egyes csoportjai ezen túlmenően kitüntetett figyelmet és fokozott védelmet kell, hogy élvezzenek:

- a kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolás és gyermekkereskedelem áldozatai;
- a bántalmazás áldozatává vált gyermekek;
- az oktatási rendszerből kiesett tanköteles korú gyermekek;
- a szökésben lévő eltűnt gyermekek;
- a roma kisebbséghez tartozó gyermekek;
- menedékkérő és kísérő nélküli kiskorúak;
- a fogyatékkal élő gyermekek.⁴⁹⁰

Sebestyén Árpád felhívja a figyelmet az emberkereskedelem pszichológiai aspektusainak jelentőségére. Manapság a legfontosabb ismeretközlési csatorna a közösségi- és elektronikus média, amelyen keresztül mindenképpen fontos felvenni a harcot az emberkereskedelem va-

⁴⁸⁵ Uo. 13. o.

⁴⁸⁶ United Nations Office on Drugs and Crime: Children... i. m. o. n.

⁴⁸⁷ Aerts, Stijn: Trafficking... i. m. 13–14. o.

⁴⁸⁸ Novoszel Ágnes: AZ IOM helye, szerepe az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben. Pécsi határőr tudományos közlemények VIII. (Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az emberkereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról) 2007/Különszám, Magyar Hadtudomány Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 45. o.

⁴⁸⁹ Balog Gábor: Az emberkereskedelem elleni küzdelem bűnüldözési és bűnmegelőzési vetületei a Határőrség szemszögéből. Pécsi határőr tudományos közlemények VIII. (Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az emberkereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról) 2007/Különszám, Magyar Hadtudomány Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 69. o.

⁴⁹⁰ Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. In: Vókó György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 49. OKRI, Budapest, 2012. 113. o.

lamennyi formájával szemben. Kiemelt jelentőségű az ismeretterjesztés az iskolákban. A kríziskezelő szakpszichológus hasznosnak tartaná továbbá pszichodramatikus eszközök segítségével videó formátumban bemutatni olyan élethelyzeteket, amelyeket az áldozati és szakértői interjúkon keresztül hallhatnánk.⁴⁹¹

Véleményem szerint a gyermekkereskedelem egyik hatékony megelőzési módja a kiszolgáltatottsági tényezők visszaszorítása. Ilyen lehet a gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése céljából a családok szociális, gazdasági helyzetének javításától, a munkahelyek teremtésétől kezdve az oktatási, nevelési feladatok ellátásáig.⁴⁹²

A családokkal és gyermekekkel foglalkozó szakemberek feladata elsőként a családi és társadalmi erőforrások feltárása, a meglévő családi funkciók támogatása, javítása, a szülői kompetenciák növelése. Amennyiben a családok – akár átmenetileg, vagy akár hosszú távon – nem képesek ezeket ellátni, akkor feladataikat a megfelelő intézményeknek, szolgáltatásoknak, karitatív szervezeteknek kell átvenni.⁴⁹³

A veszélyeztetett családok korai kiszűrése és segítése meghatározó fontosságú, ebben rendkívül fontos szerepe van a védőnőknek, a gyermekorvosoknak, a pedagógusoknak, a szociális szakembereknek. A sikeres megelőzési stratégia alapját a gyermekbántalmazás és elhanyagolás esetében a család és a gyermekorvos közti bizalmas jó kapcsolat, valamint az együttműködő szakemberek közötti korrekt, összehangolt és hosszútávra megtervezett munkakapcsolat képezi.⁴⁹⁴

A kockázati tényezők okozati szerepet játszhatnak az emberkereskedelemben, mely lehet közvetlen vagy közvetett.⁴⁹⁵

Az emberkereskedelem áldozattá válásához vezető kiszolgáltatottsági tényezők rendkívül széleskörűek. Mint láhattuk van olyan faktor, amely mind a gyermekek, mind a felnőttek kereskedelmét jellemzi, és vannak gyermekspecifikusak is.

Gyermekekre specifikusnak tekintendő az állami gondozásban nevelkedő gyermek helyzete és a diszfunkcionális családi háttér. Am az áldozattá válásban – ha kisebb arányban is –, a traumatizált gyermekkor is szerepet játszhat. A gyermekkereskedelem legtöbb áldozata – különösen a prostitúcióban érintettek – az állami gondozottak köréből kerül ki.

A „függőség” az érzelmi kapcsolatoktól és a kriminalizálódott környezet mind a gyermekek, mind a felnőttek kereskedelménél szerepet játszik.

A státuszbeli különbség és a migráció ugyanúgy kiszolgáltatottá teszi mind a gyermekeket, mind a felnőtteket. A felnőtteknél a szerhasználat (kábitószer, alkohol) kiemelt jelentőségű. (Gyermekek esetében ezt a diszfunkcionális családnál már érintettem.)

Összegezve: a gyermekeknél beszélhetünk a felnőttekétől eltérő kiszolgáltatottsági tényezőkről (pl.: állami gondozás). Vannak olyan faktorok, amik mind a gyermek-, mind a felnőttkereskedelem esetén jelentőséggel bírnak, de azok tartalma nem esik teljeskörűen egybe (pl.: szerhasználat). És vannak olyanok is, melyek lényegét tekintve nem tesznek különbséget gyermek és felnőtt között (pl.: státuszbeli különbség).

⁴⁹¹ Trauma Központ: Az emberkereskedelem pszichológiai... i. m. o. n.

⁴⁹² Kovács Zsuzsanna – Scheiber Dóra – Herczog Mária (szerk.): Gyermekbántalmazás... i. m. o. n.

⁴⁹³ Uo. o. n.

⁴⁹⁴ Pászthy Bea: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás jelenségek a gyermekorvos szemszögéből. Családi Jog, 2007/4. 15–21. o.

⁴⁹⁵ Varma, Selina – Gillespie, Scott – McCracken, Courtney – Greenbaum, V. Jordan: Characteristics of child commercial sexual exploitation and sex trafficking victims presenting for medical care in the United States. Child Abuse & Neglect, 2015/Június. 98–105. o.

IV.3. A gyermekkereskedelem toborzásának modern formái

Mint ahogy az egyes kizsákmányolási formák tárgyalásánál látni fogjuk, a gyermekkereskedelem esetében megfigyelhetőek a klasszikus toborzási módszerek, azonban annak modern formái különösen jellemzik a gyermekkereskedelmet. Így ezen alfejezetben kizárólag ennek tárgyalására keríttek sort.

A „Z” generáció tagjait gyakran illetik a „C” generáció megnevezéssel, ami az angol connection szó után kapta a nevét. Továbbá használják még a „D” generáció fordulatot, ami a digitális szóra utal, de „R”-nek is nevezik, ami az angol responsibility vagyis felelősség kifejezésből származik.⁴⁹⁶ Szemben az „X”, „Y” vagy „Z” generációkkal a „C”-nemzedék nem szigorúan demográfiai, születési évek alapján képzett csoport, hanem életmód szerinti. Számukra a közösségi média – elsősorban az okostelefonok – használata már-már a Maslow-féle szükséglet hierarchia legalsó szintjén, a fiziológiai szükségleteknél jelentkezik.⁴⁹⁷

A „C”-generációra jellemző, hogy napjaik nagy részét online felületen töltik. A tartalomfogyasztást, a kapcsolattartást elsődlegesen ezeken az eszközökön végzik. Elvárják továbbá, hogy az élet minden területén érvényesüljenek a közösségi alapelvek, mint a transzparencia, a hozzáférés, a megoszthatóság, a bevonás, a kommentelhetőség.⁴⁹⁸

A számítógép egy olyan találmány, amely alapjaiban változtatta meg élet- és munkakörülményeinket, szokásainkat, egész gondolkodásunkat.⁴⁹⁹ Az internetet alapvetően a kommunikáció szükséglete hívta életre a hidegháború éveiben és az információcsere lehetősége azóta is meghatározó funkciója. Jelenleg számtalan kommunikációs platform (chatszobák, Skype, Viber, Signal, WhatsApp, WeChat stb.) és technika létezik.⁵⁰⁰

Az internet és a további információs rendszerek utóbbi évekbeli erőteljes fejlődése lehetővé tette országhatárokat átívelően az információk, a termékek és nem utolsósorban a szolgáltatások gyors áramlását.⁵⁰¹ Ezzel párhuzamosan viszont az internet megteremtette a bűncselekmények elkövetését az egyértelmű joghatóság nélküli virtuális világban is.⁵⁰²

A XX. század második felének a számítógépek fejlődésében fellelhető hatása a bűnözés területén is megmutatkozik. Az internethasználat elterjedése együtt járt a bűnözés új formáinak megjelenésével is. Az internet számottevően megkönnyíti a bűnelkövetők dolgát mind az anonimitás, mind az elkövetési helyének, módjának szabad megválasztásában.⁵⁰³

⁴⁹⁶ Pais Ella Regina: Alapvetések a Z generáció tudomány-kommunikációjához – tanulmány. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2013. 11. o.

⁴⁹⁷ Bányász Péter: A közösségi média, mint a nyílt forrású információszerzés fontos területe. Nemzetbiztonsági Szemle, 2015/2. 23. o.

⁴⁹⁸ Uo. 23. o.

⁴⁹⁹ Nagy Zoltán András: Informatikai bűncselekmények. Magyar tudomány, 2001/8. 946. o.

⁵⁰⁰ Nagy Zoltán András: A gyermekekre leselkedő veszélyek az Interneten. In: Nagy Melánia (szerk.): Gyerekekre fókuszálva. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2022. 5. o.

⁵⁰¹ Szegediné Lengyel Piroška: Számítógépes bűnözés avagy fiatalok a cyber-térben. Hadmérnök, 2010/2. 367. o.

⁵⁰² Burbano Acuña, Danilo – Hernandez Alvarez, Myriam: Identifying human trafficking patterns online. In: 2017 IEEE Second Ecuador Technical Chapters Meeting (ETCM). Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), Salinas, 2017. 1–6. o.

Lásd bővebben: Köhalmi László: Emberkereskedelem, digitalizáció és szexuális viktimizáció. In: Lutring Erika – Tilk Péter (szerk.): Az áldozatsegítés közjogi és büntetőjogi kérdései. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2022. 107–144. o.

⁵⁰³ Parti Katalin: A számítógépes bűnözés és az internet. In: Irk Ferenc (szerk.): Kriminológiai tanulmányok 40. kötet. Országos Kriminológia Intézet, Budapest, 2003. 179. o.

A közösségi háló kényelmes eszköze lehet akár a kölcsönös kapcsolat megteremtésének, akár a véleménynyilvánításnak is. Emellett néha nyitott ajtót jelentenek a különféle típusú ragadozók számára.⁵⁰⁴ Megfigyelhetők olyan újfajta bűncselekmények felbukkanása, amelyeket az internettel, vagy információs rendszerekkel – mint eszközökkel – követnek el. Ezen bűncselekmények folyamatosan fejlődnek, és a jogalkotás, valamint a bűnüldözés nehezen tud lépést tartani velük.⁵⁰⁵

A kibertér, továbbá a különböző informatikai eszközök kiváló lehetőséget kínálnak, biztosítanak a szervezett bűnözés fejlődéséhez.⁵⁰⁶

A közösségi média alig egy évtizedes múltja jelentős mértékben formálta át a társadalmakat. Annak definícióját Andreas Kaplan és Michael Haenlein is megalkotta. Ez alapján internetes alkalmazások olyan csoportja, amelyek a Web 2.0 ideológiai és technológiai alapjaira épülnek, és lehetővé teszik a felhasználók által generált tartalmak létrehozását és cseréjét.⁵⁰⁷

Bányász Péter szerint leegyszerűsítve a közösségi média olyan oldalak és alkalmazások összessége, amelyben a tartalmat a felhasználók állítják elő (legyen szó videóról, bejegyzésről stb.), a szolgáltató csupán a keretet biztosítja.⁵⁰⁸

IV.3.1. Számítógépes bűnözés

A biztonságot fenyegető veszélyek természete az idő előrehaladtával, a társadalom, a technológia, piaci érdekek és a politikai átalakulásával, fejlődésével maga is gyorsan változik.⁵⁰⁹

A csúcstechnológiai bűnözést – ami elsősorban nem más, mint a számítógépes kriminalitás –, valamint a technika fejlődésének más vívmányait kihasználó elkövetéseket Korinek László két csoportra bontja.⁵¹⁰

Az első csoportba olyan büntetendő magatartások tartoznak, amelyek korábban is léteztek, de a kapcsolattartási és más lehetőségek a korábbiaknál jobban elősegítik azok terjedését. Így akár nagyságrendileg jelentősen növelve azok társadalmi veszélyességét, ebbe a körbe tartoznak a szervezett bűnözés hagyományos „üzletágai” (kábitószerek-kereskedés, emberkereskedelem stb.).⁵¹¹

Másrészt megjelennek olyan új kriminális megnyilvánulások is, amelyek a technika új és fejlődő eszköztára hiányában nem is létezhetnének. Ilyen a mások rendszerébe való jogtalan behatolás különböző célok érdekében.⁵¹²

⁵⁰⁴ Hernandez Alvarez, Myriam: Detection of Possible Human Trafficking in Twitter. In: 2019 International Conference on Information Systems and Software Technologies (ICI2ST). Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), Quito (Ecuador), 2019. 187–191. o.

⁵⁰⁵ Szegediné Lengyel Piroška: Számítógépes... i. m. 367. o.

⁵⁰⁶ Gyarakai Réka: A kiberbűncselekmények megjelenése és helyzete napjainkban – Különös tekintettel a szervezett bűnözéssel kapcsolatos kérdésekre. In: Mezei Kitti (szerk.): A bűnügyi tudományok és az informatika. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Pécs – Budapest, 2019. 83. o.

⁵⁰⁷ Kaplan, Andreas – Haenlein, Michael: Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. Business Horizons, 2010/1. 59–68. o.

⁵⁰⁸ Bányász Péter: A közösségi...i. m. 22. o.

⁵⁰⁹ Christján László – Erdős Ákos: A technológiai innováció szerepe a modern biztonság megteremtésében: A Biztonsági Technológiák Nemzeti Laboratórium rövid működésének margójára. Magyar Rendészet, 2022/2. 83. o.

⁵¹⁰ Korinek László: A technika fejlődése és a bűnözés. In: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerezi Klára – Lévay Miklós – Podolez Léta (szerk.): A büntető hatalom korlátainak megtartása: A büntetés mint végső eszköz – Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. 290. o.

⁵¹¹ Uo. 290. o.

⁵¹² Uo. 290. o.

Az internet, a mobil kommunikáció, valamint a globális közlekedési infrastruktúra folyamatos bővítése megkönnyíti és támogatja a nemzetközi szervezett bűnözői hálózatok és a földrajzi határok nélküli csoportosulások létrehozását, működését.⁵¹³

Az interneten számos tiltott webtartomány található, ennek eredményeként a digitális média nagyobb mértékű felhasználásával növekvő tendenciát mutatnak a különféle típusú bűncselekmények. Például az emberkereskedelem és kényszermunka. Mivel a tiltott webtartományok olyan értékes információkat tartalmaznak, mint az életkor, tartózkodási helyek, szolgáltatások ára és ezek feladásának dátuma, az információkinyerés és az adatelemzés együtt felhasználható a szervezett bűnözés elleni küzdelemben is.⁵¹⁴

Számos elkövető használta és használja ki a közösségi médiát annak érdekében, hogy elrejtse, eltitkolja személyazonosságát, és így bűncselekményeket kövessen el. Ilyen az internetes zaklatás⁵¹⁵, a kiberterrorizmus⁵¹⁶, a kábítószer-kereskedelem, vagy akár az emberkereskedelem.⁵¹⁷

IV.3.2. Emberkereskedelem és az internet

Az emberkereskedelem elkövetői különféle módszerekkel kísérelnek meg áldozatokat toborozni, mely során vagy teljesen, vagy részlegesen félrevezetik, netán kényszerítik őket. A gyermekkereskedelem valamennyi formája esetén gyakori, hogy a családtagok vagy a barátok révén próbálnak közeljutni a potenciális áldozathoz. Máskor pedig hirdetéseket tesznek közzé: munkát (háztartásvezető, pincérnő, fotómodell), tanulási lehetőséget kínálva az írott vagy elektronikus sajtóban, illetve az interneten. Az áldozatok elérésének legdrasztikusabb eszköze pedig maga az emberrablás.⁵¹⁸

Az internet anonimitása vagy a deep web használatának köszönhetően, mind az emberkereskedők, mind a fogyasztók online üzleti tevékenységet folytathatnak, minimális kockázatot vállalva az azonosításukra. Azon személyek, akik attól tartanak, hogy beazonosítják és esetlegesen büntetőeljárás alá vonják őket, a technológia segítségével hozzáférhetnek az információkhoz, és névtelenül biztonságos kapcsolatot létesíthetnek saját otthonukból. Ennek eredménye a megnövekedett kereslet és kínálat az emberkereskedelem területén.⁵¹⁹ „*A kereslet és a kínálat törvénye akkor is érvényes, ha a szóban forgó árucikk az emberi élet.*” – írja Loretta Napoleoni.⁵²⁰

Az internetes technológiák és a digitális hálózatok példátlan lehetőséget biztosítanak a felhasználók számára, hogy hatalmas távolságokat átívelően azonnal kapcsolatba léphessenek az

⁵¹³ Burbano Acuña, Danilo – Hernandez Alvarez, Myriam: Identifying... i. m. 1–6. o.

⁵¹⁴ Uo. 1–6. o.

⁵¹⁵ Az internetes zaklatásról lásd bővebben: Milas, Luka: Cyberbullying: analiza i prevencija. Stručni završni rad. Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić, Zaprešić, 2023.

⁵¹⁶ A kiberterrorizmusról lásd bővebben: Antoliš, Krunoslav: Internetska forenzika i cyber terorizam. Policija i sigurnost, 2010/1. 121–128. o.

⁵¹⁷ Chung, Wingyan – Mustaine, Elizabeth – Zeng, Daniel: Criminal intelligence surveillance and monitoring on social media: Cases of cyber-trafficking. In: IEEE: IEEE International Conference on Intelligence and Security Informatics (ISI). IEEE, Peking, 2017. 191–193. o.

⁵¹⁸ <https://thb.kormany.hu/download/4/f0/20000/T%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3%20az%20emberkereskedelem%20jellemz%C5%91ir%C5%91.pdf> (Letöltés ideje: 2023.01.26.)

⁵¹⁹ Swee Leng Tan, Olivia – Vergara, Rossanne Gale – Phan, Raphael C.W. – Khan, Shereen – Khan, Nasreen: Human Trafficking and Cyber Law sin Malaysia. In: Khosrow-Pour D.B.A., Mehdi (ed.): Encyclopedia of Criminal Activities and the Deep Web, IGI Global, Hershey, 2020. 518–532. o.

⁵²⁰ Napoleoni, Loretta: Emberkereskedők - Hogyan tették a dzsihádisták és az Iszlám Állam milliárdos üzletté az emberrablást és az embercsempészetet. HVG Könyvek kiadó, Budapest, 2017. 320. o.

emberekkel. Ezen képességek és megfizethetőség pedig lehetővé teszi az emberkereskedők számára, hogy földrajzi határokon átnyúlóan nagyobb számú áldozatot használhassanak ki.⁵²¹ Miután az emberkereskedőket már nem kötik a földrajzi korlátok, az internet használatával képesek tevékenységi köreiket kibővíteni.⁵²²

Az internet és az online apróhirdetések használata megváltoztatta az emberkereskedelem környezetét. Túlnyomórészt a tevékenységek a fizikai környezetből egyre inkább virtuális környezetbe helyeződnek át. Az emberkereskedelem alatt álló személyeket gyakran mind online felületen, mind az utcán hirdetik.⁵²³

A kiberbűnöző szervezetek folyamatosan egyensúlyba hozzák a biztonsági kockázatot az operatív szükségességgel abból a célból, hogy kapcsolatba lépjenek a piac azon keresleti oldalával, akik hajlandók fizetni termékeikért/szolgáltatásaikért.⁵²⁴ Az internet mind a keresleti, mind a kínálati oldalnak könnyebbséget nyújt. Egyrészt a keresleti oldal könnyebben, gyorsabban rátalálhat a kívánt személyre, nem utolsósorban pedig a lehetőségek széles köréből válogathat. Másrészt a kínálati oldal képviselői pedig az internetnek köszönhetően könnyebben találhatnak „vevőt”.

A prostitúcióra szánt különböző fórumok ügyfelei az internetet és a közösségi médiát is felhasználják tapasztalataik és ajánlataik megosztására.⁵²⁵

Annak ellenére, hogy az emberkereskedelem egyre inkább eltolódik a virtuális környezet felé, egyúttal láthatóbbá is válik.⁵²⁶

Az emberkereskedelem áldozatainak számos esetben volt internet-hozzáférése 2015-re, és sokan aktívan részt is vettek a közösségi médiában. Ez először tette lehetővé a munkaerő vagy szervek vásárlóinak és eladóinak a közvetlen tranzakció lehetőségét közvetítő nélkül. A két iparág dinamikáját drasztikusan megváltoztatta, módosította a kockázati profilt és mellette csökkentette azoknak az emberkereskedőknek a belépési akadályait, akik kisebb, online kereskedést kívánnak folytatni. Ettől kezdve a régi és az új kereskedőrendszerek párhuzamosan, egymás mellett működnek, a tendencia folytatódik és a feltörekvő, kisebb online kereskedelem felé tolódik el.⁵²⁷

A nők és a gyermekek szexuális kizsákmányolása globális emberi jogi válság, amelyet az új technológiák használata tovább fokoz. A technológiák lehetővé teszik a szexuális ragadozók számára, hogy hatékonyan és névtelenül károsítsák, vagy zsákmányolják ki a nőket és gyermekeket. A megfizethetőség és a globális kommunikációs technológiákhoz hozzáférés lehetővé

⁵²¹ Latonero, Mark: Human Trafficking Online: The Role of Social Networking Sites and Online Classifieds. University of Southern California, Észak Kalifornia, 2011. 12. o.

⁵²² Ibanez, Michelle – Suthers, Daniel D.: Detection of Domestic Human Trafficking Indicators and Movement Trends Using Content Available on Open Internet Sources. In: 47th Hawaii International Conference on System Sciences. Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), Waikoloa, 2014. 1556–1565. o.

⁵²³ Uo. 1556-1565. o.

⁵²⁴ Ibanez, Michelle – Suthers, Daniel D.: Detecting covert sex trafficking networks in virtual markets. In: IEEE/ACM International Conference on Advances in Social Networks Analysis and Mining (ASONAM). Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), San Francisco, 2016. 876–879. o.

⁵²⁵ Wang, Hao – Cai, Congxing – Philpot, Andrew – Latonero, Mark – Hovy, Eduard – Metzler, Donald: Data Integration from Open Internet Sources to Combat Sex Trafficking of Minors. In: Proceedings of the 13th Annual International Conference on Digital Government Research, Association for Computing Machinery, New York, 2012. 246–252. o.

⁵²⁶ Boyd, Danah – Casteel, Heather – Thakor, Mitali – Johnson, Rane: Human Trafficking and Technology: A Framework for Understanding the Role of Technology in the Commercial Exploitation of Children in the U.S. <https://www.microsoft.com/en-us/research/wp-content/uploads/2016/02/en-us-collaboration-focus-education-htframework-2011.pdf> (Letöltés ideje: 2023.01.26.)

⁵²⁷ Fraser, Campbell: An analysis of the emerging role of social media in human trafficking. Examples from labour and human organ trading. International Journal of Development Issues, 2016/2. 98–112. o.

teszi a felhasználók számára, hogy ezeket a tevékenységeket otthon, a külvilágtól elzárva, magánéletükben végezzék.⁵²⁸

IV.3.3. Érintkezési pontok a közösségi média és az emberkereskedelem között

Természeténél fogva az emberkereskedelem fizikai elemeinél az internet nem bír relevanciával. Nem beszélhetünk a személyeknek az interneten megvalósuló szállításáról, vagy éppen átvételéről. Ám a bűncselekmény első eleméről, a toborzásról elmondhatjuk, hogy ezt az internet használatával könnyedén el lehet érni.⁵²⁹

Egy nemzetközi tanulmány feltárta azokat az érintkezési pontokat a közösségi médiával, amelyek az emberkereskedelem életciklusa során felmerülnek. Ideértve a toborzást, a reklámozás megkönnyítését, a visszaéléseket vagy az általános üzleti műveleteket, továbbá a túlélők támogatását. A tanulmány rögzíti, hogy az alábbi mátrix közel sem átfogó, mivel a potenciális emberkereskedők és áldozatok számos közösségi média platformhoz hozzáférhetnek. A kapcsolódási pont hiánya pedig jelentheti azt is, hogy nem áll rendelkezésre elegendő adat vagy kutatás a metszetről.⁵³⁰

		A közösségi média platform típusa					
		Facebook	Instagram	Snapchat	Chat applikációk (Kik, KakaoTalk, WeChat, WhatsApp)	Randioldalak, társkereső applikációk	YouTube
Kizsákmányolás típusa	Mezőgazdaság és állattenyésztés	X			X		X
	Művészetek, sport és szórakoztatás	X	X				
	Bárok, sztriptízbárok	X	X				X
	Háztartási munka	X			X		
	Eszkört szolgáltatások	X	X	X	X	X	
	Illegális masszázsszolgáltatások	X	X		X		
	Személyes szexuális szolgáltatások	X	X	X	X	X	
	Pornográfia	X	X		X		X
	Távoli interaktív szexuális szolgáltatások			X	X	X	
	Éttermek és étkeztetés	X			X		
	Utazó értékesítési csoportok	X	X	X			X

1. ábra : A Polaris kutatása alapján feltárt összefüggés a kizsákmányolás típusa, valamint a közösségi média platformok között⁵³¹

⁵²⁸ Hughes, Donna M.: The Use of New Communications and Information Technologies for Sexual Exploitation of Women and Children. Hasting's Women Law Journal, 2002/1. 129–148. o.

⁵²⁹ Moldovan, Ramona Mihaela: Human trafficking cyberspace. Curentul Juridic, 2011/3. 87. o.

⁵³⁰ Polaris: On-Ramps, Intersections, and Exit Routes: A Roadmap for Systems and Industries to Prevent and Disrupt Human Trafficking. Social Media, 2018. 43. o.

⁵³¹ Uo. 17. o.

A National Human Trafficking Hotline toborzást rögzített mind a szexuális, mind a munkaerő kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem valamennyi típusában a közösségi média általános platformjain.⁵³² A fenti táblázatból egyértelműen kiolvasható, hogy az emberkereskedelemben a közösségi médiában a legnagyobb szerepet a Facebook, az Instagram, valamint a chat applikációk játsszák. Az emberkereskedelem áldozatait nem ritkán hirdetik internetes felületen munkavégzés, szexuális kizsákmányolás, vagy akár az emberi test tiltott felhasználása céljából.

A Polaris adatai szerint a 2015. január és 2017. december közötti időszakban mintegy 845 internetes platformon toborzott potenciális áldozatot azonosítottak az alábbiak szerint:

- 250 lehetséges áldozat toborzása Facebookon;
- 120 toborzási eset egy társskereső oldalon;
- 78 főt toboroztak az Instagramon;
- 489-et más típusú internetes platformon, például Craigslisten, chatszobákon vagy olyan webhelyen, amelyet nem lehetett azonosítani.⁵³³

IV.3.4. A közösségi média formáló ereje a gyermekkereskedelemben

Az internetnek köszönhetően a bűnözésnek egy új ága jelent meg, mely sokkal védtelenebbé teszi az embereket, gazdálkodó szervezeteket. Gyermek, személyes adatok, üzleti, szolgálati és államtitkok kerülnek veszélybe.⁵³⁴

A gyermekkereskedelem toborzásának módjai a közösségi média térnyerésével egyidejűleg jelentős fejlődésen mentek keresztül. A gyermekek internet – és elsősorban közösségi média – használatát az online tudatosság csekély mértékben jellemzi. A gyermekkereskedők számára könnyen megismerhetővé válik a gyermek napi rutinja, tartózkodási helye, szokásai, kedvelt dolgai.

A közösségi médiában a gyermekkereskedelemhez köthetően kiemelkedő szerepe van a Facebooknak, az Instagramnak, Snapchat-nek, valamint a TikTok-nak. A gyermekek figyelemre, népszerűsége vágyanak, így a követési kéréseket arra tekintet nélkül hagyják jóvá, hogy az adott személyt valóban ismernék, a közösségi médiában használt fiókjukat nyíltra állítják.

Többek között a Snapchat Snap Map alkalmazásával – az alkalmazás beállításainak függvényében – a gyermek bármely követője számára hozzáférhetővé válik aktuális tartózkodási helye, mely ismételten megkönnyítheti az elkövető dolgát. Említést kell tenni továbbá arról a jelenségről is, miszerint nem, vagy nem csak a gyermek a közösségi média aktív résztvevője, hanem a szülő, illetve a nagyobb testvér. És annak felelőtlen, könnyelmű magatartása biztosítja az elkövetők számára a gyermekkel kapcsolatos értékes információkat.

Az online toborzás mindaddig létező jelenség, amíg a hozzáférés széles körben elterjedt az internetes platformokhoz.⁵³⁵ A fiatalok a társadalom talán legtapasztaltabb felhasználói a közösségi médiának, mégis ők a legsebezhetőbbek az online kizsákmányolók és

⁵³² Uo. 43. o.

⁵³³ Uo. 43. o.

⁵³⁴ Szegediné Lengyel Piroska: Számítógépes... i. m. 370. o.

⁵³⁵ Polaris: On-Ramps... i. m. 43. o.

emberkereskedők által alkalmazott taktikákkal szemben.⁵³⁶

Fontosnak tartom az online tudatosság növelését Magyarországon mind a gyermekek, mind a hozzátartozóik körében. Ezt támasztja alá az IOM az Országos Rendőr-főkapitánysággal partnerségben a Belső Biztonsági Alap és a Belügyminisztérium finanszírozásában megvalósuló – Tudj róla! – Kampany az emberkereskedelem visszaszorítása keretében végzett kutatás is. Eredményeként megállapították, hogy a nagymintás kutatás online tudatosságot érintő kérdéseire adott válaszok vegyes visszajelzéseket mutatnak. A magyarországi lakosok bizonyos kérdésekben tudatos és elővigyázatos online aktivitásról nyilatkoztak, azonban ezzel párhuzamosan meglepő óvatlanság is kirajzolódott.⁵³⁷

IV.3.5. A közösségi média pozitív jelenléte a gyermekkereskedelemben

A közösségi média a gyermekkereskedelemben nem kizárólag az emberkereskedők számára nyújthat segítséget, de annak megelőzésében, áldozatsegítésében is fontos szerepet játszhat. Léteznek olyan applikációk, melyek a megelőzést, a hatékony segítségnyújtást szolgálják, ilyen a HelpAPP, a YounGo és a Kapcsolj Egyből.

A „Tudj róla!” kampány felismerve a közösségi média lehetőségét többféle kommunikációs eszközt használva, online, közösségi média- és offline platformokon egyaránt felhívta a lakosság figyelmét az emberkereskedelem elleni küzdelemre. A kampányról annak weboldalán, Facebook és Instagram oldalán, plakátokon, nyomtatott és elektronikus tájékoztató anyagokon, a szexuális, illetve a munkacélú kizsákmányolás veszélyeire figyelmeztető kisfilmekben keresztül, valamint vidéki nagyvárosokban helyszíni lakossági tájékoztatókon kaphattak információt az érdeklődők.⁵³⁸

A „Kapcsolj Egyből” applikáció fő célja a kapcsolati erőszak és az emberkereskedelem áldozatainak hatékonyabb segítése, a súlyos krízishelyzetek kialakulásának megakadályozása. Emellett további célja segítségnyújtás a gyermekbántalmazás, a prostitúció- és emberkereskedelem áldozatainak azzal, hogy szükség esetén gondoskodik az azonnali összeköttetésről a megfelelő szakemberekkel. Alkalmazásával a társadalom számára széles körben megismerhetővé válnak a segítségkérés lehetőségei, a támogató szolgáltatási formák, ezáltal csökkentve tovább az egyéni kiszolgáltatottságot.⁵³⁹

Az alkalmazás térképes keresőjének használatával a krízishelyzetbe került személy, vagy bántalmazott áldozat azonnali tájékoztatást kap a tartózkodási helyéhez legközelebbi személyes segítségkérés lehetőségéről, a releváns szervezetek címéről, elérhetőségéről és nyitvatartásáról. Az applikáció továbbá biztosítja azt, hogy a gyors hívó gombok segítségével az akut krízisbe került személy azonnal kapcsolatba tud lépni segítő szakemberrel, akár az egységes lelki segélyhívószámon, a 116-123 számon, akár a bántalmazottak segélyhívószámán, a 0680-20-55-20 számon keresztül.⁵⁴⁰

⁵³⁶ Online Safety: Social Media and Exploitation <https://ocfs.ny.gov/programs/youth/online-safety/exploitation.php> (Letöltés ideje: 2022.01.07.)

⁵³⁷ Nemzetközi Migrációs Szervezet: Az emberkereskedelemmel kapcsolatos online tudatosságról szóló jelentés BBA-5.4.4.-16-2016-0001 Tudj róla! - Kampany az emberkereskedelem visszaszorítása érdekében. Nemzetközi Migrációs Szervezet, Budapest, 2018. 3. o.

⁵³⁸ Belügyminisztérium: Ne hagyd! – Kampany az emberkereskedelem visszaszorítására. <https://emberkereskedelem.kormany.hu/ne-hagyd-kampany-az-emberkereskedelem-visszaszoritasara> (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

⁵³⁹ Kapcsolj Egyből!: Mobilalkalmazás <https://www.kapcsoljegybol.hu/mobilalkalmazas> (Letöltés ideje: 2022.05.15.)

⁵⁴⁰ Uo. o. n.

Amennyiben a gyermeket bántják, vagy veszélyben van, az UNICEF Magyarország „HelpAPP” nevű alkalmazásának használatával egyetlen gombnyomással segítséget tud hívni, vagy elküldheti GPS koordinátáit. Ezenfelül pedig a fiatal választ kaphat a bántalmazással kapcsolatos kérdéseire is. A felhasználó kiválaszthatja, hogy az erőszak otthon, az iskolában, vagy a párkapcsolatában történik-e vele, vagy mással, akinek segíteni szeretne. Megjelölheti a bántalmazás módját is, ezt követően pedig felteheti kérdéseit.⁵⁴¹

Mint korábban láthattuk a bántalmazás rendkívül fontos szerepet játszik a gyermekkereskedelem áldozattá válásához vezető okok között. Az UNICEF Magyarország azért fejlesztette ki a HelpAPP-ot, mert a XXI. század gyermekei a digitális világ szülöttei, és a legnagyobb természetességgel használják a mobiltelefonokat, számítógépeket, valamint az internetet. Így ha a segítségükre akarunk kelni, azt a nyelvet kell megtanulnunk, amit ők beszélnek és azokat az eszközöket kell használnunk, amelyeket ők használnak.⁵⁴²

A „YounGo App” egy olyan telefonos alkalmazás, mely elsősorban a gyermekvédelemben élő gyermekek és fiatalok számára készült. Mindenekelőtt az iskolai étellel összefüggő kérdésekben, a pénzkezelésben, a pályaválasztásban, vagy akár a gyermekvállalás/szexualitás kérdéskörében fogalmaz meg kérdéseket és válaszokat. Végül soron az alkalmazás segíti a kiskorúak kiszolgáltatottá válásának megelőzését. Így egyebek mellett az emberkereskedelemnek, illetve általában a kizsákmányolásnak való kitettségüket is mérsékli. Az élet számos területét átfogó támogató információival sikeresebb tájékozódáshoz és magabiztosabb helyzetkezeléshez segíti hozzá a fiatalokat, ezzel egyúttal általános védettségüket is növeli.⁵⁴³

Annak ellenére, hogy az applikáció a gyermekvédelemben nevelkedő gyermekek és fiatal felnőttek számára készült, a tartalmi elemek jelentős része olyan, amely minden gyermek és fiatal számára hasznos segítség lehet a felnőtté válás kalandos útján. A YounGo applikációt az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával fejlesztette a Rubeus Egyesület.⁵⁴⁴

IV.3.6. Alfejezeti összefoglalás

Az új kommunikációs és információs technológiák globális forradalmat hoztak létre a kommunikáció, az információ-hozzáférés és a médiaszolgáltatás területén. Ezen új kommunikációs és információs technológiák megkönnyítik – elsősorban – a nők és lányok szexuális kizsákmányolását helyi, nemzeti és transznacionális szinten.⁵⁴⁵

Az emberkereskedők módszerei változnak, melyet az internet és a közösségi média eszközei és széleskörű használata biztosít számukra. Az online tér a szervezet működtetésében és a megszerzett haszon befektetésében, hatóságok előli „elrejtésében” is megfelelő helyszínnek minősül. Ezért a bűnüldöző szerveket is külön fel kell készíteni ezen eszközök és az online tér kiváló ismeretére, a releváns információk egyszerű és hatékony megszerzésére.⁵⁴⁶

⁵⁴¹ United Nations Children's Fund: Az UNICEF Magyarország HelpAPP nevű telefonos alkalmazása a kezébe adja a segítséget, ha bántanak vagy támogatásra van szükséged. <https://unicef.hu/ezt-tesszuk-itthon/segitunk/helpapp> (Letöltés ideje: 2022.01.08.)

⁵⁴² Uo. o. n.

⁵⁴³ Belügyminisztérium: YounGo App mobiltelefonos alkalmazás a gyermekvédelemben élő gyermekek és fiatalok számára – YounGo – egy mindig ráérő segítő a zsebedben <https://emberkereskedelem.kormany.hu/youngo-app-mobiltelefonos-alkalmazas-a-gyermekvedelemben-elo-gyermek-es-fiatalok-szamara-youngo-egy-mindig-raero-segito-a-zsebedben> (Letöltés ideje: 2022.01.08.)

⁵⁴⁴ Uo. o. n.

⁵⁴⁵ Hughes, Donna M.: The Use... i. m. 129–148. o.

⁵⁴⁶ Pocsai Tamás: Emberkereskedelem a bírói gyakorlatban. Miskolci Jogi Szemle, 2021/4. 96–97. o.

A közösségi média térnyerésével a gyermekkereskedelem toborzásának módjai is jelentős fejlődésen mentek keresztül. Az áldozattá válás ezen formája elsősorban a 6-18 év közötti gyermekeket érinti.

A közösségi médián alapuló emberkereskedelem növekvő tendenciát mutat a koronavírus-járvánnyal összefüggésben.⁵⁴⁷

A közösségimédia-platformok közvetítő, azon belül pedig tárhelyszolgáltatónak minősülnek. Kiegészítő funkcióik alapján kereső-szolgáltatónak is minősíthetőek.⁵⁴⁸ Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (továbbiakban Ekertv.) 7. § (1) bekezdése szerint „[a] szolgáltató felel az általa rendelkezésre bocsátott, jogszabályba ütköző tartalmú információért.”⁵⁴⁹ Ez közösségimédia-platformok esetén a saját tartalmaikra vonatkozatható felelősségi szabály.⁵⁵⁰

Az Ekertv. alapján a közvetítő szolgáltató a más által rendelkezésre bocsátott, a közvetítő szolgáltató által nyújtott információs társadalommal összefüggő szolgáltatással továbbított, tárolt vagy hozzáférhetővé tett információért nem felel a 8-11. §-okban meghatározott feltételek fennállása esetén.⁵⁵¹ A közösségimédia-platformok függetlenek a hatóságtól.

⁵⁴⁷ United Nations: Social media-based trafficking on the rise during coronavirus pandemic <https://news.un.org/en/story/2020/11/1077402> (Letöltés ideje: 2022.01.07.)

⁵⁴⁸ Lapsánszky András: A közösségi média szabályozása az egyes államokban. Magyarország. In: Barzó Tímea – Czékmann Zsolt – Csák Csilla (szerk.): „Gondolatok közttere” A közösségi média személyiségvédelemmel összefüggő kihívásai és szabályozása az egyes államokban. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2021. 168. o.

⁵⁴⁹ Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (továbbiakban Ekertv.) 7. § (1) bekezdése.

⁵⁵⁰ Lapsánszky András: A közösségi média... i. m. 168. o.

⁵⁵¹ Ekertv. 7.§ (2) bekezdése.

V. A gyermekkereskedelem megjelenési formái

A 2011/36/EU irányelv 2. cikk (3) bekezdése rögzíti, hogy „[a] kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy szolgáltatásokat - a koldulást, a rabszolgotartást vagy a rabszolgotartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve -, a bűncselekményekhez kapcsolódó kizsákmányolást és a szervek kivételét.”⁵⁵² A kizsákmányolás formáit – mint korábban láthattuk – taxatív felsorolni nem lehet.

Az emberkereskedelem egy olyan bűncselekmény, amelynek mind a pénzügyi áramlása, mind a bevételek realizálása, mind földrajzi elhelyezkedése, mind pedig a formái eltérhetnek egymástól.⁵⁵³

Leggyakoribb célja a szexuális kizsákmányolás, mégis túlmutat a nők elleni erőszak megjelenési formáin. Számos más bűncselekményt és jogellenes jelenséget is magában foglal, így:

- az embercsempészetet;
- az illegális migrációt;
- a szervkereskedelmet;
- a kényszermunka jellegű kizsákmányolást;
- az illegális örökbefogadást;
- valamint a kényszerkoldultatást.⁵⁵⁴

Egy 2003 és 2007 között végzett kutatás 23 ügyet vizsgált, melyből 5 gyermekkorú, 7 fiatalkorú (a gyermekkereskedelem fogalmai szerint 12 gyermek) és 19 felnőttkorú nő jelent meg áldozatként, a gyermekkorúak esetében illegális örökbefogadási, illetve szexuális célú kizsákmányolási céllal valósult meg.⁵⁵⁵

A gyermekkereskedelem a globális jelleg révén Magyarországot is súlyosan érinti. Hazánk nemcsak tranzit, hanem kibocsátó (és cél) ország is egyben. A magyar statisztikákkal kapcsolatos pontos adatok, sőt még a becslések is rendkívül hiányosak (nagy a látencia), ezért nehéz megállapítani az emberkereskedelem bármely megvalósulási formájában a gyermekáldozatok számát.⁵⁵⁶

Ezen fejezetben a gyermekkereskedelem általam legfontosabbnak tartott alakzatjainak tárgyalására térek ki. Elsőként a 2011/36/EU irányelv 3. cikk (1) bekezdésében is nevesített kizsákmányolási formák átfogó áttekintését tűztem ki célul. Tárgyalom a gyermekmunkát a gyermekkereskedelem tükrében, a szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekkereskedelmet, a szervek kivételét, a bűncselekményekhez kapcsolódó kizsákmányolást, valamint a kényszerkoldultatást. Ezt követően egy kizárólag gyermekspecifikus megjelenési formára térek

⁵⁵² 2011/36 EU irányelv 2. cikk (3) bekezdése.

⁵⁵³ The Financial Action Task Force: FATF REPORT: Financial Flows from Human Trafficking. The Financial Action Task Force, Párizs, 2018. 71 o.

⁵⁵⁴ Berta Krisztina: Az Emberkereskedelem elleni irányelvhez és az Emberkereskedelem Felszámolását Célzó Európai Stratégiához kapcsolódó, valamint az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2008-2012 közötti nemzeti stratégiát felváltó 4 éves stratégiai tervdokumentum. A stratégia az Új Magyarország Fejlesztési Terv: ÁROP-1.1.19-2012-2012-0007 azonosító számú, „Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése a Belügyminisztériumban” projekt kiadásában. 10 o.

⁵⁵⁵ Györfi Éva: Az emberkereskedelem bűncselekmény igazságszolgáltatási rendszeren belüli jellemzői. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői. ESZTER Alapítvány, Budapest, 2009. 15. o.

⁵⁵⁶ Kállai Krisztina: Az emberkereskedelem kiskorú áldozatait érintő kizsákmányolás sajátosságai <http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/az-emberkereskedelem-kiskoru-aldozatait-erinto-kizsakmanyolas-sajatossagai-864> (Letöltés ideje: 2019.10.27.)

rá, ami az illegális örökbefogadás kérdéskörét boncolgatja. Végezetül a bérnyaság probléma-felvetésével zárom a fejezetet.

Nem lehet taxatív felsorolást adni azon üldözési formákról, amelyek kimondottan vagy jellemzően gyermekspecifikusak lennének. Ugyanakkor az államok gyakorlatából kiolvasható, mely típusokat ismerik el ilyennek. Idetartozik a gyermekek erőszakos besorozása, a kényszerházasság, a nőinemiszerv-csonkítás, a gyermekek kényszermunkája, a gyermekprostitúció, és az egyéb kizsákmányolási célú gyermekkereskedelem.⁵⁵⁷

A gyermekkereskedelmi formáknál fontos megjegyezni, hogy a célcsoport életkora a kizsákmányolás típusaiban különböző. A koldulás egészen kiskorú gyermekeket is érinthet, a zsebtolvajlás rekrutációja csak bizonyos kor elérését (kb. 8 éves kort) követően kezdődik, a prostitúcióba kényszerítés pedig a pubertáskorban jellemző.⁵⁵⁸

Az Europol tagállami jelentések figyelembevételével készített összesítése szerint a 2020-ban ismertté vált ügyek esetében a kizsákmányolás formái közül

- továbbra is dominál a szexuális kizsákmányolás (59%);
- ezt követi a munkacélú kizsákmányolás (21%);
- majd a bűncselekmény elkövetésére rábírás (10 %);
- a kényszer koldultatás (2%);
- a gyermek kizsákmányolása a feltárt ügyek 5%-át teszi ki;
- a házi rabszolgaság 2%-ot;
- az érdekházasságok 1 %-ot.⁵⁵⁹

Az egyes kizsákmányolási formák vizsgálatának középpontjába a hazai szabályozás megfelelőségét helyezem, melynek felismerésére és alátámasztására elsősorban a kriminológia, a nemzetközi egyezmények és az európai uniós jogi aktusoknál tárgyaltak (III.2.), valamint a tényállás dogmatikai elemzése (III.5.) nyújt segítséget.

⁵⁵⁷ Kálmán Renáta: *Ki vigyáz rájuk?*... i. m. 85. o.

⁵⁵⁸ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: *Gyermekkereskedelem*... i. m. 180. o.

⁵⁵⁹ Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda: Európai közös akció a munkacélú kizsákmányolás felszámolása érdekében. http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/europai-kozos-akcio-a-munkacelu-kizsakmanyolas?fbclid=IwAR0UZ_0UeboiHpE95-43qOV59Pt3mrVaEu-qdz76SDKmpB4mmQTwfxVogcRk (Letöltés ideje: 2022.01.29.)

V.1. Gyermekmunka a gyermekkereskedelem tükrében

Az Európai Unió Alapjogi Chartája meghatároz bizonyos jogokat, amelyek rendkívül fontosak az Európai Unión belül mozgó, vagy az Európai Unióba belépő munkavállalók számára. Ezen jogok között szerepel egyebek mellett

- a rabszolgaság és a kényszermunka tilalma (5. cikk);
- a tisztességes és igazságos munkafeltételek (31. cikk);
- a gyermekmunka tilalma és a fiatalok munkahelyi védelme (32. cikk).⁵⁶⁰

Száraz Krisztina szerint „[a]z emberkereskedelem a rabszolgaság korunkban tapasztalható változata. Magas profittal járó, ám mégis alacsony kockázatú vállalkozás.” A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) szerint a kényszermunkából származó nyereség eléri az évi 32 milliárd dollárt.⁵⁶¹ A munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem egy súlyos bűncselekmény, amely tömeges jelenségnek minősül. És nem utolsósorban sérti az alapvető emberi jogok egy részét.⁵⁶²

A növekvő globális mobilitás, valamint a világszintű bruttó gazdasági egyenlőtlenségek vezérlik a súlyos munkaerő-kizsákmányolást. A gazdasági helyzet szorításában egyre többen dolgoznak külföldön. Ők gyakran készek a helyi jogi előírásoktól messze elmaradó munkafeltételeket is elfogadni, mert ez még mindig jobb, mint a szegénység és a munkanélküliség, amely elől elmenekültek.⁵⁶³

A külföldi munkavállalók súlyos kizsákmányolása gyakran láthatatlan, ám mégis általános jelenség. A fogyasztók többségének nincs tudomása arról, hogy a bevásárlóközpontban vagy üzletben megvásárolt termékeket, vagy éppen a szállodában vagy étteremben igénybe vett szolgáltatásokat kizsákmányolt munkavállalók állítják elő, vagy szolgáltatják.⁵⁶⁴

A kizsigerelés számos gazdasági ágazatban előfordul, és a munkavállalók különféle csoportjait érintheti. Ilyenek a Magyarországon burgonyát szedő román állampolgárok, a holland útépitésekhez felvett portugál férfiak, a lengyel hajógyárban szakképzetlen munkásként dolgozó észak-koreaiak. Ezen áldozatok gyakori közös tulajdonsága, hogy

- legfeljebb 1 eurós vagy sokkal alacsonyabb órabért keresnek;
- heti hat vagy hét napon legalább napi 12 órát dolgoznak;
- nem megfelelő körülmények között vannak elszállásolva;
- nem kapnak szabadságot vagy betegszabadságot.⁵⁶⁵

A pénzügyi és gazdasági válság is hatással volt az emberkereskedelem elterjedésére és növekedésére. A válságban nőtt a munkanélküliség, az emberek gazdaságilag és szociálisan is sebezhetőbbé váltak, így könnyen fennakadhattak az emberkereskedők hálójában.⁵⁶⁶

A munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem esetében az elkövetők olyan gyermekeket, nőket és férfiakat próbálnak kizsákmányolni, akik alacsony képzettségű

⁵⁶⁰ Alapjogi Charta.

⁵⁶¹ Száraz Krisztina: Kényszermunka... i. m. 213. o.

⁵⁶² Jägers, Nicola – Rijken, Conny: Prevention of Human Trafficking for Labor Exploitation: The Role of Corporations. *Northwestern Journal of International Human Rights*, 2014/1. 47–73. o.

⁵⁶³ FRA – Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: Súlyos munkaerőkizsákmányolás: az Európai Unión belül mozgó vagy ide érkező munkavállalók. Összefoglalás. FRA, Bécs, 2015. 1. o.

⁵⁶⁴ Uo. 1. o.

⁵⁶⁵ Uo. 1. o.

⁵⁶⁶ Száraz Krisztina: Kényszermunka... i. m. 214. o.

munkára szorulnak.⁵⁶⁷ A munkaerő-kizsákmányolás globális szinten a legszélesebb körben elterjedt formája az emberkereskedelemnek. Az áldozatok lehetnek akár gyermekek, akár felnőttek, férfiak és nők egyaránt.⁵⁶⁸

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve alapján a kizsákmányolás magában foglalja többek között a kényszermunkát vagy szolgáltatásokat. A koldulást, a rabszolgotartást vagy a rabszolgotartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve.⁵⁶⁹

Az emberkereskedelem egyik legrosszabb és legkevésbé látható formája a munkaerő-kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelem. Az emberkereskedelemnek ez a sajátos formája összefonódik más jelenségekkel, kezdve a gyermekmunkától a kényszermunkáig.⁵⁷⁰

V.1.1. Gyermekmunka

A magasabb jövedelmű államok álláspontja alapján gyakran úgy tűnik, hogy a gyermekmunka a fejlődő országokban szinte mindig a gyermekbántalmazás egyik formája, amelyben a gyermekek veszélyes körülmények között dolgoznak. Ez azonban korántsem ilyen egyszerű. Valójában a „gyermekmunka” kifejezés számos, a gyermekek részvételével végzett tevékenység típust magában foglal mind az országokon belül, mind az országhatárokat átívelően. A legtöbb gyermek otthon dolgozik. Jellemzően a családjának segít azzal, hogy a családi vállalkozásban vesz részt, valamint a háztartási munkákban vállal szerepet.⁵⁷¹

A gyermekmunka alapvetően a szegénység tünete. Az alacsony jövedelem és a szegénység intézménye mozgatja annak világméretű elterjedtségét. Ennek eredményeként egyes gazdasági események vagy politikák kétértelmű hatást gyakorolhatnak a gyermekmunkára. Például egy olyan ország, amely a munkaerő iránti kereslet növekedését tapasztalja – akár a globalizáció miatt – nagyobb igényt figyelhet meg mind a felnőtt, mind pedig a gyermekmunka iránt. Ugyanakkor a felnőtt munkaerőre irányuló nagyobb kereslet növelheti a családi jövedelmeket oly módon, hogy az csökkentse a gyermekmunkát.⁵⁷²

A gyermekmunka legrosszabb formái az alábbi alapokon nyugszanak:

- a környezetet a háztartások szegénysége jellemzi, ami nyomást gyakorol a gyermekekre, hogy segítsék családjuk megélhetését;
- a szülők önzőek gyermekeikkel szemben, és döntéseket hoznak a nevükben;
- a szülők veszélyeztetik az érintett gyermekek jövőképét, például azáltal, hogy csökkentik tanulási lehetőségüket az iskolában.⁵⁷³

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülésszakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 9. törvényerejű rendelet rögzíti, hogy büntetni kell a gyermekek és fiatalok olyan munkára történő alkalmazását, amely káros az erkölcsükre vagy az egészségükre, életveszélyes

⁵⁶⁷ Smit, Monika: Trafficking in human beings for labour exploitation. The case of the Netherlands. Trends Organ Crime, 2011/14. 184–197. o.

⁵⁶⁸ BAN Human Trafficking!: Labour exploitation <http://banhumantrafficking.com/en/recognize-trafficking/labour-exploitation> (Letöltés ideje: 2023.01.03.)

⁵⁶⁹ 2011/36 EU irányelv 2. cikk (3) bekezdése.

⁵⁷⁰ Puente Aba, Luz María: Defining Child Trafficking for Labor Exploitation, Forced Child Labor, and Child Labor. In: Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.): The Palgrave International Handbook of Human Trafficking. Palgrave Macmillan, Cham, 2020. 339–351. o.

⁵⁷¹ Edmonds, Eric V. – Pavcnik, Nina: Child Labor in the Global Economy. Journal of Economic Perspectives, 2015/1. 199. o.

⁵⁷² Uo. 216. o.

⁵⁷³ Dessy, Sylvain E. – Pallage, Stéphane: A Theory of the Worst Forms of Child Labour. The Economic Journal, 2005/500. 68–87. o.

vagy akadályozza rendes fejlődésüket. Kötelesek az államok azt a korhatárt megállapítani, mely alatt a fizetett gyermekmunka tilos és törvényileg büntetendő.⁵⁷⁴

A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény 32. cikke alapján a „*részes államok elismerik a gyermeknek azt a jogát, hogy védelemben részesüljön a gazdasági kizsákmányolás ellen, és ne legyen kényszeríthető semmiféle kockázattal járó, iskoláztatását veszélyeztető, egészségére, fizikai, szellemi, lelki, erkölcsi vagy társadalmi fejlődésére ártalmas munkára*”.⁵⁷⁵

Az 1973-ban elfogadott 138. számú ILO-egyezmény a gyermekmunka tényleges felszámolására irányul.⁵⁷⁶ A tagállamok kötelezik magukat arra, hogy olyan nemzeti politikát folytatnak, amely a gyermekmunka tényleges felszámolására törekszik. Továbbá, hogy a foglalkoztatási jogviszony vagy bármilyen munkavégzés alsó korhatárát fokozatosan olyan szintre emelik, amely biztosítja a fiatalok teljes testi és szellemi fejlődését.⁵⁷⁷

A 182. számú ILO-egyezmény alapján a tagállamok kötelesek sürgősségi jelleggel, azonnali és hatékony intézkedéseket tenni a gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltása és azonnali felszámolásának biztosítása érdekében.⁵⁷⁸

A Btk. 209. §-a kimondja, hogy

„[a]ki

a) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyek foglalkoztatására vonatkozó törvényi előírásokat megszegi, vagy

b) keresőtevékenység folytatására jogosító engedéllyel nem rendelkező tizennyolcadik életévét be nem töltött harmadik országbeli állampolgárt foglalkoztat, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁵⁷⁹

V.1.2. Munkaerő-kizsákmányolás

A súlyos munkaerő-kizsákmányolás nem feltétlenül az emberkereskedelem következménye. Sokan azért esnek áldozatul a kizsákmányolásnak, mert a munkatapasztalatuk olyan feltételekre terjed ki, amelyek messze elmaradnak a törvény szerint elfogadhatónak tekintettől.⁵⁸⁰

⁵⁷⁴ Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 9. törvényerejű rendelet 10. cikk 3. pontja.

⁵⁷⁵ 1991. évi LXIV. törvény 32. cikke.

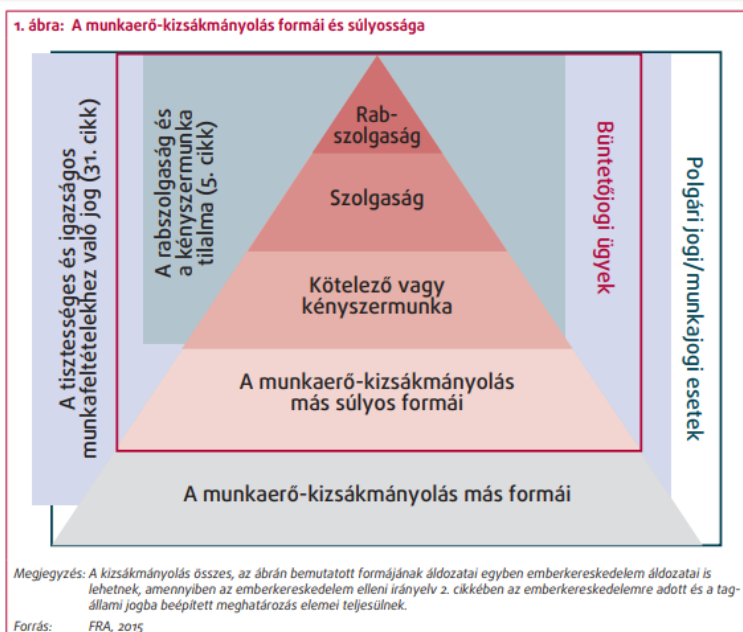
⁵⁷⁶ Glavanits Judit: Közbeszerzés a 21. század szolgálatában. UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2020. 114. o.

⁵⁷⁷ A foglalkoztatás alsó korhatáráról szóló 138. számú ILO-egyezmény.

⁵⁷⁸ 182. számú ILO-egyezmény.

⁵⁷⁹ Btk. 209. §- a.

⁵⁸⁰ FRA – Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: Súlyos munkaerőkizsákmányolás... i. m. 2. o.

2. ábra: A munkaerő-kizsákmányolás formái és súlyossága⁵⁸¹

Az emberkereskedelem jelentős mértékben fonódik össze az áruk és szolgáltatások legális forgalmával. Így ahhoz, hogy alapjaiban ellehetetlenítsük az emberkereskedelmet, a legális kereskedelmet is szabályozni kellene. Amennyiben az áru – még ha eredete kétséges is – szabadon kapható a piacon, a vásárló jóhiszeműen gondolhatja azt, hogy annak előállítása jogszerű kerekte között valósult meg. Azonban ez nem feltétlenül helytálló.⁵⁸²

A kényszermunka, a rabszolgamunka, illetve az ezekhez hasonló tevékenységek elnevezés olyan munkára utalnak, amelyet valaki nem önszántából, hanem valamilyen fajta kényszer hatására vállal. A kényszermunka esetén a kizsákmányolt dolgozó tévedésben van a munka természetét és feltételeit illetően. A kényszermunka, a rabszolgasághoz és a szolgamunkához hasonló tevékenységek bármely ipari ágazatban – annak bármely szakmáján belül – előfordulhatnak.⁵⁸³ Ők jellemzően a mezőgazdaságban, az építő-, a szórakoztató-, a szolgáltató- és termelőiparban vannak jelen,⁵⁸⁴ továbbá háztartási alkalmazottként dolgoznak.⁵⁸⁵

A kényszermunkát végző személyek főként piszkos, embertelen és veszélyes körülmények között dolgoznak.⁵⁸⁶

Számos országban napjainkban is élnek „rabszolgák”, melynek megjelenési formája lehet akár a prostitúcióra kényszerítés, a mezőgazdasági, a háztartási vagy a gyárakban, bányákban folyó kényszermunka, a kényszerházasság, akár az egész családokat érintő adósrabszolgaság, vagy a konfliktusokban domináló háborús rabszolgaság.⁵⁸⁷

⁵⁸¹ Uo. 3. o.

⁵⁸² Száraz Krisztina: Kényszermunka... i. m. 222. o.

⁵⁸³ Gyakorlati útmutató a munkaerő kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/b/46/c0000/TRAF-GUID1_Munkaer%C5%91%20kizs%C3%A1km%C3%A1nyol%C3%A1s.pdf (Letöltés ideje: 2024.01.10.)

⁵⁸⁴ United Nations Office on Drugs and Crime: Human trafficking indicators. https://www.unodc.org/pdf/HT_indicators_E_LOWRES.pdf (Letöltés ideje: 2023.06.05.)

⁵⁸⁵ Gyakorlati útmutató a munkaerő kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához i. m. o. n.

⁵⁸⁶ Uo. o. n.

⁵⁸⁷ Mihalkó Viktória – Nagy Beáta – Szabó Mónika: Az emberiség tragédiája. A modern rabszolgaság. Anthropos, Budapest, 2017. 10. o.

Klemencsics Andrea szerint „[a] rabszolgaság, mikor a személyi szabadság megfosztása mellett az egyén más személy tulajdonaként való kezelése, tárgyiasítása is megvalósul. Ezzel szemben a szolgaság a személyi szabadság megtagadásának egy különösen súlyos formája, amely más személy tulajdonaként történő kezelése mellett a munkára kényszerítését is magában foglalja.”⁵⁸⁸ A háztartási rabszolgaság a munkaeő kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem egyik formája, amelyet elsősorban a lányok és a nők sérelmére követnek el.⁵⁸⁹

A 29. számú ILO Egyezmény kimondja, hogy a „kényszer- vagy kötelező munka kifejezés vonatkozik minden olyan munkára vagy szolgálatra, amit valamilyen büntetés terhe alatt valakitől követeltek, és amire a munkára kötelezett személy nem szabad akaratóból vállalkozott”. Az Egyezmény továbbá meghatározza, hogy a „kényszer- vagy kötelező munka” kifejezés mire nem vonatkozik.⁵⁹⁰

A gyermekmunka gyakori jelenség a világ bizonyos országaiban, és számos területet fed le. A gyermekek gyári munkásként dolgoznak, mezőgazdaságban, bányákban foglalkoztatják őket, segítik szüleiket az „üzletben”, alkalmi munkákat vállalnak, vagy akár saját tevékenységbe fognak, mint utcai élelmiszer-eladó vagy cipőfényező. Mint láthattuk gyakori eset az is, hogy a gyermekeket katonáknak toborozzák, prostitúcióra, kábítószer-kereskedelemre kényszerítik, vagy „rabszolgának” adják el. Ezeket a gyakran igen veszélyes munkákat a gyermekek minimális bérért végzik, már ha egyáltalán kapnak értük bárminemű fizetséget. Mindaddig, amíg a családok arra kényszerülnek, hogy szegénységben éljenek (elsősorban a világ fejletlen részein), lehetetlen felszámolni a gyermekmunka intézményét.⁵⁹¹

Becslések alapján a világ összes fegyveres erőinek, hadseregének, lázadó csoportjainak és terrorista szervezeteinek⁵⁹² mintegy negyven százaléka alkalmaz gyermekeket vallási, etnikai vagy egyéb katonai célokra. Bár a gyermekkatonák, mint a gyermek kizsákmányolásának más formái (gyermekmunka és gyermekprostitúció) minden kontinensen előfordulnak, még mindig rendkívül nagy a bizonytalanság a jelenséggel kapcsolatban. A gyerekkatona szó negatív csengése, valamint a téma „soft issue” jellege sok esetben a kérdés marginalizálását eredményezi a politika részéről.⁵⁹³

A gyerekek katonaként való felhasználása hosszú múltra tekint vissza az emberiség történetében. Gyakran alkalmazzák a gyerekeket katonának/gerillának/militánsnak katonai csoportok, milíciák vagy terrorista szervezetek olyan területeken, ahol bizonyos hiányosságok lelhetőek fel. A gyermekkatonák használatában nem képez kivételt a Kurd Munkáspárt (Partiya Karkerên Kurdistan) sem.⁵⁹⁴

Annak ellenére, hogy Olaszországban nincs fegyveres konfliktus, aggodalomra ad okot a gyermekek felhasználása szervezett bűnözésben olyan csoportok által, mint a maffia, amelyben akár már 11 éves gyerekeket tanítanak fegyverek összeszerelésére és használatára. A szicíliai

⁵⁸⁸ Klemencsics Andrea: Modernkori rabszolgaság, különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatára <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/modernkori-rabszolgasag-kulonos-tekintettel-az-emberi-jogok-europai-birosaganak-joggyakorlatara/> (Letöltés ideje: 2019.12.27.)

⁵⁸⁹ BAN Human Trafficking!: Domestic servitude <http://banhumantrafficking.com/en/recognize-trafficking/domestic-servitude> (Letöltés ideje: 2023.01.03.)

⁵⁹⁰ A kényszer- vagy kötelező munkáról szóló 29. számú ILO Egyezmény, 1930.

⁵⁹¹ U.o.

⁵⁹² A terrorizmus tipológiájáról bővebben: Tóth, Dávid – Nagy, Melánia: The types of terrorism - with special attention to cyber and religious terrorism. Jura, 2019/1. 413–422. o., Tóth Dávid: A terrorizmus típusai és a kiberterrorizmus. In: Virág Rab (szerk.): XII. Országos Grastyán Konferencia előadásai. PTE Grastyán Endre Szakkolégium, Pécs, 2014. 286–296. o.

⁵⁹³ Szijj Dóra: Az „új” háborúk hozadéka: a gyerekkatonaság modernkori formái. Nemzet és Biztonság, 2010/május. 27. o.

⁵⁹⁴ Kekevi, Serkan – Kılıçoğlu, Gökmen: Uluslararası Hukuk Açısından Çocuk Askerler ve PKK'nın Çocuk Askerleri/Militanları. Ankara Barosu Dergisi, 2016/3. 485. o.

Caltanissetta város rendőrfőkapitánya elmondta, hogy a maffiában a gyerekeket általában támogató szerepekben alkalmazzák, öröködnék és fegyvereket gyűjtenek. Hozzátette jelentősen csökkent az életkor, amikortól a fiatalok elkezdnek embert ölni.⁵⁹⁵

A terrorizmus új arcát is megismerhetjük a gyermekkatonák⁵⁹⁶ toborzásával. Az Iszlám Állam, amely Szíria és Irak jelentős részét birtokolja, új értelmezést ad a jelenségnek. Nemcsak a jelenlegi pozícióját kívánja a gyermekek bevonásával megerősíteni, hanem az a hosszú távú célok elérését is szolgálja: nevezetesen a kalifátus kiterjesztését.⁵⁹⁷

Csak akkor lehetséges a hatékonyságának biztosítása, ha a szervezet nemcsak túléli, hanem „fel is készíti” saját jövőbeli generációját. Ennek fő eszköze a gyermekek toborzása, hogy megfelelő mentális, pszichológiai és fizikai képzés után egy jövőbeli, hűséges és önfeláldozó hadsereget szervezhessenek, amely továbbviszi az Iszlám Állam ideológiáját, még akkor is, ha a terrorista szervezet megszűnik létezni jelenlegi formájában.⁵⁹⁸

Megfigyelhetőek a napjaink gyermekkatonaságára különösen jellemző tényezők, így például hogy sokkal kevésbé keltenek gyanút, ha tegyük fel az ellenség területére kell beszivárogni, vagy hogy a gyerekek kevesebbet esznek, isznak, így olcsóbbak.⁵⁹⁹

V.1.3. A munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekkereskedelem arculata

Becslések szerint mintegy 25 millió ember van kitéve „modern rabszolgaságnak” kényszermunka, vagy emberkereskedelem formájában. Ezek a gyermekek, nők és férfiak gyakran migráns munkavállalók, akiket különböző ágazatokban, például mezőgazdaságban, bányászatban, halászatban, gyári, háztartási és szexmunkában zsákmányolnak ki. Bár a modern rabszolgaság felszámolása a 2030-ig szóló fenntartható fejlődési célok közé tartozik, az áldozatoknak nyújtott támogatásra és az emberkereskedelem megelőzésére adott hatékony válaszok kidolgozása továbbra sem érzékelhető.⁶⁰⁰

Még az óvatos becslések is azt sugallják, hogy évente legalább 2,5 millió gyermeket, nőt és férfit csábítanak vagy kényszerítenek a nemzetközi határokat átívelően, vagy akár saját országukon belül emberkereskedelembé. Míg a transznacionális emberkereskedelem elvonja a civil társadalom figyelmét, a szélesebb értelemben vett kizsákmányolás – beleértve a gyermekmunkát, a kényszermunkát, a kényszerprostitúciót stb. – sokkal több embert érint, mintsem „csupán csak” az emberkereskedelem áldozatait.⁶⁰¹

⁵⁹⁵ United Nations High Commissioner for Refugees: Child Soldiers Global Report 2001 – Italy. https://www.refworld.org/docid/498805ee28.html#_ftn985 (Letöltés ideje: 2023.06.28.)

⁵⁹⁶ Lásd bővebben: Nagy Melánia: Gyermek a terrorizmusban. In: Németh Katalin (szerk.): Tavaszai Szel Konferencia 2019: Nemzetközi Multidiszciplináris Konferencia: Absztraktkötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ), Budapest, 2019. 120. o., Gál István László – Nagy Melánia – Ripszám Dóra: Gyermekkereskedelem a terrorizmus tükrében. In: Mezőfi Nóra – Németh Kornél – Péter Erzsébet – Püspök Krisztián (szerk.): V. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia tanulmánykötet. Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz, Nagykanizsa, 2021. 9–17. o.

⁵⁹⁷ Gál Csilla Emese: Elrabolt ártatlanság - az Iszlám Állam gyerekkatonái. Magyar Rendészet, 2018/5. 93–112. o.

⁵⁹⁸ Uo. 93–112. o.

⁵⁹⁹ Surányi Dániel: Gyermekkatonák alkalmazása konfliktusokban. Szakdolgozat. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2023. o. n.

⁶⁰⁰ Kiss, Lgia – Zimmerman, Cathy: Human trafficking and labor exploitation: Toward identifying, implementing, and evaluating effective responses. PLoS Med, 2019/1. o. n.

⁶⁰¹ Koettl, Johannes: Human Trafficking, Modern Day Slavery, and Economic Exploitation. The World Bank, Washington, 2009. 3. o.

A gyermekmunka legrosszabb formáiról szóló egyezmény (182. sz.) 3. cikke kimondja, hogy a gyermekmunka legdurvább alakjai a következők:

- a rabszolgaság vagy a rabszolgasághoz hasonló gyakorlat valamennyi formája;
- egy gyermek prostitúció, pornográfia készítés vagy pornografikus előadás céljára történő vásárlása, felajánlása, vagy használata;
- egy gyermek illegális tevékenységre történő vásárlása és felajánlása, vagy használata;
- olyan munka, amely valószínűleg veszélyezteti a gyermekek egészségét, biztonságát vagy erkölcsét.⁶⁰²

A munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem áldozatainak közös jellemzői:

- csoportokban élnek a munkavégzés helyén, és ritkán hagyják el ezeket a helyiségeket (ha egyáltalán elhagyják);
- nem megfelelő helyeken kerülnek elszállásolásra (mezőgazdasági vagy ipari épületekben);
- nem rendelkeznek megfelelő öltözettel/felszereléssel az adott munkához (hiányozhat a védőfelszerelés vagy a meleg ruházat);
- csak maradék ételleket kapnak;
- a jövedelmükhöz nincs hozzáférésük;
- nem rendelkeznek munkaszerződéssel;
- a munkaidejük feltűnően hosszú;
- számos szolgáltatás függ a munkáltatójuktól, ideértve a munkát, a szállítást és a szállást.⁶⁰³

A szexuális kizsákmányolás egy tipikusan nemzetközi, szervezett bűnözésen alapuló jelenség, amelyben a visszaélések különböző formái együtt jelennek meg. Az ILO a prostitúciót és a gyermekpornográfiát a kényszersmunka legrosszabb formáinak minősítette, különös hangsúlyt fektetve arra, hogy az emberkereskedelem gyermekáldozatainak közel egynegyedét kényszersmunkába, szexuális kizsákmányolásba, vagy rabszolgaságba kényszerítik, illetve mentálisan és fizikailag bántalmazták.⁶⁰⁴

Az emberkereskedelem magyar áldozatainak többsége szexuális célú kizsákmányolás sértettje. Emellett egyre több „klasszikus” munka célú kizsákmányolással összefüggő eset válik ismertté. A magyar állampolgárok elsősorban Nyugat-európai országokban válnak áldozattá.⁶⁰⁵

Tekintettel arra, hogy a klasszikus munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem gyermek sértettjeiről nem áll rendelkezésre statisztikai adat, az áldozatok életkor szerinti megoszlásának feltárására a gyermekmunka, valamint a kényszersmunka esetei alapján tesztek kísérletet.

A Legfőbb Ügyészség által kezelt egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika (továbbiakban ENyÜBS) alapján megállapítható, hogy 2018. év közepétől 2020. év végéig a gyermekmunka 4 sértettjéről beszélhetünk. Ők mind 14-17 év közöttiek, 3 fiú és 3 lány. Kényszersmunka esetében szintén 5 eset került feltárássra, ők mind 0-13 év közöttiek voltak; 1 fiú és 4 lány.

⁶⁰² 182. számú ILO-egyezmény 3. cikke.

⁶⁰³ United Nations Office on Drugs and Crime: Human trafficking... i. m. o. n.

⁶⁰⁴ Gyurkó Szilvia: A gyermekek... i. m. 30. o.

⁶⁰⁵ European Commission: Together Against Trafficking in Human Beings https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf (Letöltés ideje: 2022.12.10.)

Főszabályként elmondható, hogy a munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem áldozatai jellemzően 10. életévüket betöltötték, azonban főként a lányoknál a háztartási munkákban alacsonyabb életkor is megjelenik.

A munkacélú kizsákmányolás hazai fő megjelenési formája az úgynevezett házi szolgaság, a ház körüli munkáltatás. Emellett számos esetben a bűncselekmények elkövetésére kényszerítés. A ház körüli munkáltatás, a lakóhelyen történő kizsákmányolás a látenciában lévő cselekményeket még inkább a négy fal közé rekeszti, így ezekben az ügyekben rendkívül fontos a közösség szerepe.⁶⁰⁶

V.1.4. Alfejezeti összegzés

A munkaerő-kizsákmányolás céljából történő gyermekkereskedelem célzata azonos a felnőttek kereskedelmével. Ez a kizsákmányolás. Így a rendszeres előny szerzés (a Btk. 192. § (2) bekezdésében célzatként rögzíti), és a munkavégeztetés, munka jellegű tevékenység végeztetése, az egyéb szolgáltatás, vagy jogellenes cselekmény végeztetése. Emellett a magyar szabályozásban, a Btk. 192. (3) bekezdésének célzata az ezekhez történő segítségnyújtás.

A munkaerő-kizsákmányolás alatt álláspontom szerint azonos fogalmat értünk a gyermek és a felnőtt esetében. Annak megjelenési formái az életkorra, illetve nemre tekintettel eltérnek. A kisebb gyermekek elsősorban háztartási munkákat látnak el. Gyakori még a gyermekek gyárakban dolgoztatása. Nincs külön gyermekspecifikus munkaerő-kizsákmányolási forma.

A 2011/36/EU irányelv 2. cikk (1) bekezdése tartalmazza az emberkereskedelemmel kapcsolatos elkövetési módokat. Rögzíti továbbá a 2. cikk (5) bekezdésében, hogy „[h]a az (1) bekezdésben említett magatartás gyermekre irányul, büntetendő emberkereskedelemnek minősül akkor is, ha az nem jár az (1) bekezdésben felsorolt elkövetési módok alkalmazásával.”⁶⁰⁷ Az uniós jog értelmében tehát az emberkereskedelem elkövetési módjai esetében meghatározó különbség van aközött, hogy az gyermekre, vagy felnőttre irányul-e.

A magyar jogalkotás túlteljesítve tagállami kötelezettségét nem rögzíti szükségszerű elemként az elkövetési módokat sem a gyermek, sem a felnőttek kereskedelmében. A kényszermunka (Btk. 192. § (2) bekezdés) esetében a törvény előír bizonyos elkövetési módokat, melyek életkorra tekintet nélkül a bűncselekmény megvalósulásának feltétele.

Ahhoz, hogy a munkaerő-kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelem szabályozásának megfelelőségét megvizsgáljuk elengedhetetlen az annak alapjául szolgáló kényszermunka, valamint az arra épülő emberkereskedelem tárgyalása.

A Btk. 192. § (2) bekezdése kimondja, hogy „[a]ki mást rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására

a) megtévesztéssel, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva rábír, vagy

b) erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít,

büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁶⁰⁸

⁶⁰⁶ Balogh Krisztina – Windt Szandra: A munkáltatással összefüggésben elkövetett emberkereskedelem jellemzői elméleti és gyakorlati szempontból. Belügyi Szemle, 2022/2. 273. o.

⁶⁰⁷ 2011/36/EU irányelv 2. cikk (1) és bekezdése.

⁶⁰⁸ Btk. 192. § (2) bekezdése.

A Btk. 192. § (2) bekezdése rögzíti a célzatot, ami a rendszeres előny szerzése más munkavégzése, munka jellegű tevékenység végzése, egyéb szolgáltatása, vagy jogellenes cselekmény folytatása révén.

Fenti bekezdés tartalmazza továbbá az elkövetési módokat, melyek a megtevesztéssel, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával való visszaélés, a sértett kiszolgáltatott helyzetének kihasználásával, erőszakkal vagy fenyegetéssel.

A Btk. 192. § (3) bekezdése szerint „[a]ki mást a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében toboroz, átad, átvesz, elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, másnak megszerez, szállít, elszállásol, elrejt, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁶⁰⁹

A (3) bekezdés visszautal a (2) bekezdésre, így ezen fordulat célzata az ott meghatározott cselekmény megvalósítása. A tárgyi bekezdés megadja az emberkereskedelem tényállásának harmadik (a célzatot és az elkövetési módot követő) lényeges elemét: az elkövetési magatartásokat. Ezek:

- a toborzás;
- az átadás;
- az átvétel;
- az eladás;
- a megvásárlás;
- az elcserélés;
- az ellenszolgáltatásként történő átadás vagy átvétel;
- a másnak történő megszerzés;
- a szállítás;
- az elszállásolás;
- és az elrejtés.

A Btk. 192. § (5) bekezdése szerint „[a] büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés [...], ha azt a) tizenharmadik életévét be nem töltött személy sérelmére [...]
követik el.”⁶¹⁰

A (6) bekezdés alapján „[a] büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés [...], ha azt a) tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére [...]
követik el.”⁶¹¹

A Btk. tehát fokozottan lép fel a gyermekek sérelmére elkövetett munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelemmel szemben.

A Btk. (7) bekezdése értelmében „[a]ki emberkereskedelem és kényszermunkára irányuló előkészületet követ el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt egy évig, a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig, a (4) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁶¹²

⁶⁰⁹ Uo. 192. § (3) bekezdés.

⁶¹⁰ Uo. 192. § (5) bekezdés.

⁶¹¹ Uo. 192. § (6) bekezdés.

⁶¹² Uo. 192. § (7) bekezdés.

A törvény a munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett ember és egyúttal gyermekkereskedelem előkészületét is büntetni rendeli.

A Btk. (8) bekezdése „[a]ki

a) a (2) bekezdésben meghatározott emberkereskedelem és kényszermunka sértettjének munkáját, munka jellegű tevékenységét, egyéb szolgáltatását vagy jogellenes cselekményét igénybe veszi vagy felhasználja, három évig terjedő szabadságvesztéssel,

b) az a) pontban meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény igénybevételével vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel

büntetendő.”⁶¹³

A magyar szabályozás érdemének tartom az ember és egyúttal a gyermekkereskedelem „fogyasztójának” büntetését.

Álláspontom szerint az emberkereskedelem és kényszermunka hatályos szabályozása teljeskörűen lefedi a munkaerő-kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelmet. Egyetértek azzal a jogalkotói állásponttal, miszerint a gyermekek kereskedelme munkaerő-kizsákmányolás céljából az emberkereskedelem minősített eseteként értelmezendő, és nem önálló jelenség. A jogszabály módosításának ezen kizsákmányolási forma esetében nem látom szükségét.

⁶¹³ Uo. 192. § (8) bekezdés.

V.2. A szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelem

Évente többmillió nő és gyermek esik hazájának határain belül vagy akár azon kívül szexuális kizsákmányolás – kényszerített prostitúciós tevékenység – céljából emberkereskedők áldozatául világszerte. Az emberkereskedelem, valamint az ahhoz kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények az egyik legnagyobb bevételi forrását jelentik a szervezett bűnözői körök számára. A szexuális kizsákmányolást célzó emberkereskedelem szorosan összefügg a prostitúciós tevékenységgel. Az áldozatokat magántulajdonként, árucikként kezelik, korlátozva, vagy egyenesen megfosztva őket alapvető emberi jogaiktól.⁶¹⁴

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve meghatározza az emberkereskedelem fogalmát, melyben – mint korábban láthattuk – rögzíti, hogy „[a] kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit...”.⁶¹⁵

Szexuális kizsákmányolás alatt értjük többek között a prostitúcióra való kényszerítést, a pornográfiát és a bárókban, hotelekben fürdőkben, masszázsszalonokban, valamint szórakoztatóiparban nyújtott szexuális szolgáltatásokat.⁶¹⁶

A szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló emberkereskedelem egy gazdasági tevékenység, amelyet a profit vezérel.⁶¹⁷

A gyermekkereskedelemből közvetlenül profitálnak bizonyos transznacionális, fegyveres, és terrorista bűnöző szervezetek is. Az áldozatokat elrabolják, jövedelmező munkára vagy biztonságos életre csábító hamis ígérekkel megtevesztik. Ezzel megteremtik a szexuális rabszolgaság, valamint a kényszerprostitúció lehetőségét.⁶¹⁸

Gyermekek milliói esnek áldozatául évente a gyermekkereskedelemnek, valamint a kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolásnak.⁶¹⁹

Az Európa Tanács becslései alapján Európában minden ötödik gyermek a szexuális erőszak valamilyen formájának (bántalmazás, kizsákmányolás) áldozatává válik.⁶²⁰

Ezen alfejezet során a gyermekek szexuális kizsákmányolását célzó emberkereskedelem jellemzőit kívánom feltárni. A szexuális kizsákmányolás kérdésére csupán az ehhez szükséges mértékben térek ki.

A szexuális kizsákmányolás a Btk. XIX. Fejezetében (A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények) foglalt szinte valamennyi bűncselekmény esetében megjelenik (pl. gyermekpornográfia). Azonban a gyermekkereskedelem szempontjából a prostitúciós bűncselekmények a legmeghatározóbbak. Így az V.2.3. alpontban nevesítve csupán a prostitúció céljából megvalósuló gyermekkereskedelem elemzésére térek ki.

⁶¹⁴ Kovács István: Az emberkereskedelem, valamint az ahhoz szorosan kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények áldozatai jogainak érvényesülése, illetve azok megghiúsulása, csorbulása hazánkban. Műszaki Katonai Közlöny, 2014/1. 213. o.

⁶¹⁵ 2011/36 EU irányelv 2. cikk (3) bekezdése.

⁶¹⁶ Gyakorlati útmutató a szexuális kizsákmányolás célú emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/c/46/c0000/TRAF-GUID2_Szexu%C3%A1lis%20%20kizs%C3%A1km%C3%A1nyol%C3%A1s.pdf (Letöltés ideje: 2020.07.09.)

⁶¹⁷ Jakobsson, Niklas – Kotsadam, Andreas: The law and economics of international sex slavery: prostitution laws and trafficking for sexual exploitation. European Journal of Law and Economics, 2013/2. 87. o.

⁶¹⁸ United Nations: Security Council: Report of the Secretary-General on Conflict-Related Sexual Violence, 2018.

⁶¹⁹ Todres, Jonathan: Taking Prevention Seriously: Developing a Comprehensive Response to Child Trafficking and Sexual Exploitation Vanderbilt Journal of Transnational Law, 2010/1. 1. o.

⁶²⁰ A gyermekek szexuális bántalmazása elleni hatékonyabb küzdelmet célzó uniós stratégia, COM (2020) 607 final, Brüsszel, 2020. július 24., 1. o.

V.2.1. A szexuális kizsákmányoláshoz kapcsolódó jelenségek

A nemzetközi szervezetek által létrehozott lista alapján a gyermekek (legtágabb értelemben véve) szexuális kizsákmányolása a következő visszaélési formákat tartalmazza:

- prostitúció: a gyermek szexuális kizsákmányolása, amelyet általában közvetítőn (szülő, családtag, kerítés stb.) keresztül szerveznek, pénzért vagy más ellenszolgáltatásért cserébe;
- pornográfia: gyermekről készült pornográf video-, film-, fénykép- vagy hangfelvétel készítése, terjesztése, forgalmazása;
- házasságra kényszerítés;
- sexturizmus;
- gyermekek nemi identitását sértő hagyományok, szokások, csonkítás.⁶²¹

Ezen alfejezetben a hazai gyermekkereskedelem szempontjából leggyakoribb jelenségek; a prostitúció, a pornográfia, a gyermekpornográfia, valamint a sexturizmus rövid meghatározására törekszem.

A Btk. 459. § (1) bekezdés 25. pontja alapján „*prostitúció a rendszeres haszonszerzés céljából történő szexuális cselekmény végzése*”.⁶²² Amíg a prostitúció önmagában sem mentes az erőszaktól – ami mind a kerítők, mind a kitartottaknál, mind pedig az ügyfeleknél egyaránt megnyilvánul – addig a prostitúcióra kényszerítés, a szexuális célú emberkereskedelem nélkülözhetetlen eleme az erőszak.⁶²³

Kránitz Mariann szerint a gyermekek esetében nem is beszélhetünk „valódi” prostitúcióról, hiszen náluk „*a prostitúció alapvető ismérvei nem valósulnak meg*”⁶²⁴ A gyermekprostitúció fogalmát a 2011/93/EU irányelv adja meg számunkra, miszerint a gyermekprostitúció a „*gyermek felhasználása szexuális cselekményekre, ahol pénzt, egyéb díjazást vagy ellenértéket adnak vagy ígérnek azért cserébe, hogy a gyermek szexuális tevékenységben vesz részt, függetlenül attól, hogy azt a gyermek vagy harmadik személy számára adják vagy ígérik*”.⁶²⁵

A pornográfia egy tartalom, amely szexuális érzéseket vagy gondolatokat hoz létre vagy erősít meg, illetve amely szexuális cselekvések példálózó bemutatását vagy leírását tartalmazza, amelyekben megjelennek a nemi szervek, az anális közösülés, az orális szex vagy a maszturbáció.⁶²⁶

Gyermekpornográfiának minősül

- „*minden olyan anyag, amely vizuálisan ábrázolja a kifejezetten szexuális magatartást tanúsító vagy ilyen magatartást színlelő gyermeket; vagy*
- *gyermek nemi szerveit mutatja be, elsődlegesen szexuális céllal; vagy*
- *minden olyan anyag, amely vizuálisan ábrázolja a kifejezetten szexuális magatartást tanúsító vagy ilyen magatartást színlelő gyermeknek tűnő személyt, vagy amely gyermeknek tűnő személy nemi szerveit mutatja be, elsődlegesen szexuális céllal; vagy*

⁶²¹ Gyurkó Szilvia: A gyermekek... i. m. 31. o.

⁶²² Btk. 459. § (1) bekezdés 25. pontja.

⁶²³ Fehér Lenke: Bűnözés, áldozattá válás... i. m. 142–152. o.

⁶²⁴ Kránitz Mariann: A gyermekek szexuális kizsákmányolása: prostitúció, pedofília, pornográfia. Belügyi Szemle, 2000/4-5. 92–103. o.

⁶²⁵ 2011/93/EU irányelv 2. cikk d) pont.

⁶²⁶ Reid, Rory C. – Li, Desiree S. – Gilliland, Randy – Stein, Judith A. – Fong, Timothy: Reliability, validity, and psychometric development of the pornography consumption inventory in a sample of hypersexual men. Journal of Sex and Marital Therapy, 2011/5. 364. o.

- *kifejezetten szexuális magatartást tanúsító gyermek valóságghű képei, vagy gyermek nemi szerveinek valóságghű képei, elsődlegesen szexuális céllal*.⁶²⁷

A turizmus nem más, mint a „vagyak, álmok iparága”, ahol bármi valóra válhat, legalábbis pár napra. Sajnálatos módon számos esetben a gyermekek válnak a szexuális vágyak kielégítésének áldozatává a szexturizmus során. A gyermekek testét áruba bocsátják, mint valami egzotikus szolgáltatást, vagy árut, amit ugyanúgy meg lehet vásárolni, mint bármilyen más árucikket, vagy szuvenírt.⁶²⁸

A turizmus robbanásszerű növekedésével párhuzamosan a gyermekprostitúció is egyre virágzóbb, és nem utolsó sorban egyre szélesebb földrajzi térségekben megjelenő iparág. Már nem korlátozódik az olyan desztinációkra, ahol „hagyománya van” ennek a deliktumnak (például Délkelet-Ázsia, Latin-Amerika), vannak „feltörekvőben levő” új úti célok, amelyek felkerültek erre a kétes hírű térképre. Ilyen Európa és Észak-Amerika, és nem utolsó sorban sajnálatos módon Magyarország is érintett a körben.⁶²⁹

V.2.2. A gyermekek szexuális kizsákmányolása

A gyermekek szexuális kizsákmányolásának kérdése nem különíthető el a gyermekkereskedelemtől. Azokat gyakorta együtt tárgyalják és ellenük egységesen lépnek fel.

Az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek védelméről a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen című, úgynevezett Lanzarote-i Egyezményt⁶³⁰ hazánk 2010. november 29-én írta alá, azonban annak kihirdetésére⁶³¹ 2015-ig várni kellett. Ez a dokumentum a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni harc megelőző, megelőző és büntetőjogi aspektusaira koncentrált. Emellett létrehoz egy megfigyelő mechanizmust, az úgynevezett Lanzarote Bizottságot, mely az Európa Tanács Lanzarote-i Egyezményének tartását felügyelő szervezete, ami 2019 júniusában adta ki a magyar helyzetjelentését.⁶³²

A 2011/93/EU irányelv többek között kötelezi a tagállamokat arra, hogy büntetőjogi szankciókat írjanak elő nemzeti jogszabályaikban a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló uniós jogszabályok előírásai szerint. Mellette a megelőzésre és az áldozataik védelmére szolgáló rendelkezésekre fókuszál.⁶³³ Az irányelvben a Bizottság hangsúlyozza, hogy annak teljes mértékben ki kell egészítenie a 2011/36/EU irányelvet, mivel az emberkereskedelem egyes áldozatainak egyben szexuális bántalmazás vagy szexuális kizsákmányolás gyermekáldozata is.⁶³⁴

A 2011/36/EU irányelvvel⁶³⁵ kapcsolatban a Bizottság 2016-ban készült, úgynevezett átültetési jelentésében⁶³⁶ éppen emiatt szól a gyermekkereskedelemmel kapcsolatban az uniós jog

⁶²⁷ 2011/93/EU irányelv 2. cikk c) pont.

⁶²⁸ Ernszt Ildikó: „Fény és árnyék” nemzetközi kitekintésben: A turizmus két oldala - nemcsak a turista lehet áldozat... Turizmus Bulletin, 2018/2. 21–23. o.

⁶²⁹ Uo. 23. o.

⁶³⁰ Az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek védelméről a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen, Lanzarote-i Egyezmény (2007.10.25.)

⁶³¹ 2015. évi XCII. törvény az Európa Tanácsnak a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló Egyezménye kihirdetéséről, valamint ezzel összefüggésben egyes törvények módosításáról

⁶³² Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1691. o.

⁶³³ 2011/93/EU irányelv.

⁶³⁴ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1691–1692. o.

⁶³⁵ 2011/36 EU irányelv.

⁶³⁶ European Commission: Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Assessing the extent to which Member States have taken the necessary measures in order to comply with Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims in accordance with Article 23 (1) 2016. (COM/2016/722 final)

átültetésében fennálló hiányokról. Így a különös gyermekvédelmi intézkedésekről, a gyermekkor vélelméről és a gyermekek életkorának meghatározásáról, a büntetőeljárás előtti és alatti védelmükről, a feltétel nélküli segítségnyújtás igénybevételéről, a kártérítésről, a büntetés mellőzéséről, a gyermekáldozat családtagjainak nyújtott segítségről és támogatásról, és nem utolsósorban a megelőzésről.⁶³⁷

Az Európai Parlament 2017. december 14-i állásfoglalása a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló, 2011. december 13-i 2011/93/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv végrehajtásáról is fontos mérföldkő. Ebben az Európai Parlament felszólítja az összes uniós intézményt és tagállamot, hogy tegyék meg a megfelelő intézkedéseket a fizikai és pszichológiai erőszak minden formájának megakadályozása érdekében, beleértve a fizikai és szexuális bántalmazást és a szexuális kizsákmányolást, és védjék meg ezektől a gyermekeket.⁶³⁸

Felszólítja az összes uniós intézményt és tagállamot, hogy tegyenek egységes és hatékony lépéseket a szexuális zaklatás és kizsákmányolás felszámolására és általában a gyermekek elleni összes szexuális bűncselekmény eltörlésére. Felszólítja az uniós intézményeket és a tagállamokat, hogy tekintsék prioritásnak a gyermekek védelmét az olyan politikák meghatározása és végrehajtása során, amelyek negatív hatással lehetnek rájuk.⁶³⁹

A jogalkalmazók is hangsúlyozzák ezen jelenségek komolyságát a jogalkotók mellett. Az Europol a 2018-as kiadványában kiemeli, hogy a gyermekek interneten történő szexuális kizsákmányolása a kiberbűnözés egyik legaggasztóbb aspektusa, amely az utóbbi három évben tovább erősödött. Sőt a 2021-ben kiadott úgynevezett IOCTA (Internet Organised Crime Threat Assessment) jelentés⁶⁴⁰ már részletesen foglalkozik ezzel.⁶⁴¹

2019-ben további két fontos dokumentum látott napvilágot. Az Európai Unió Tanácsának következtetései a gyermekek szexuális zaklatása elleni küzdelemről címmel, amelyben kiemelik, hogy „*a gyermekek szexuális zaklatása és szexuális kizsákmányolása elleni küzdelem gyakran jelent egyidejűleg a szervezett bűnözés és az emberkereskedelem elleni küzdelmet is*”⁶⁴².

Valamint a 2019-ben megjelent Európai Parlament állásfoglalás⁶⁴³ a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 30. évfordulója kapcsán a gyermekek jogairól. Az egyezmény elítéli többek között a gyermekekkel szembeni erőszak minden formáját, beleértve a fizikai, a szexuális és a verbális erőszakot, az online és az offline erőszakot, a prostitúciót és az emberkereskedelmet.⁶⁴⁴

2020 júliusában az Európai Bizottság elfogadta a gyermekek szexuális bántalmazása elleni hatékonyabb küzdelmet célzó uniós stratégiáját, mely a 2020–2025 közötti évekre szól. A megelőzés, a büntetőjog, valamint a gyermekkorú áldozatok segítségét, támogatását és védelmét célzó intézkedések teljeskörű végrehajtásának biztosítása érdekében a Bizottság 2019-ben kötelezettségsegzési eljárást indított 23 tagállammal (köztük Magyarországgal) szemben. Kulcsintézkedésként rögzíti, hogy „*[a] tagállamoknak kiemelt feladatként teljesen be kell fejezniük a gyermekek szexuális bántalmazásáról szóló irányelv végrehajtását*”.⁶⁴⁵

⁶³⁷ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1692. o.

⁶³⁸ Uo. 1692. o.

⁶³⁹ Uo. 1692. o.

⁶⁴⁰ Europol: Internet Organised Crime Threat Assessment.

⁶⁴¹ A Tanács következtetései a gyermekek szexuális zaklatása elleni küzdelemről, Brüsszel, 2019. október 8. (OR. en) 12862/19.

⁶⁴² Uo. o. n.

⁶⁴³ European Parliament: Resolution on children's rights on the occasion of the 30th anniversary of the UN Convention on the Rights of the Child. [2019/2876(RSP)] (2019. október 8).

⁶⁴⁴ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1692–1693. o.

⁶⁴⁵ A gyermekek szexuális bántalmazása elleni hatékonyabb küzdelmet célzó uniós stratégia.

A 2021 márciusában elfogadott uniós gyermekjogi stratégia rögzíti, hogy „[a]z elmúlt évtizedekben a Bizottság fontos kezdeményezéseket indított, amelyekkel fellépett a gyermekkereskedelem, a gyermekek szexuális bántalmazása és kizsákmányolása, valamint a gyermekek eltűnése ellen, továbbá előmozdította a gyermekbarát igazságszolgáltatási rendszereket.”⁶⁴⁶

2021 áprilisában a Bizottság kiadta az emberkereskedelem elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáját, mely úgyszintén a 2021-2025-ös időszakot öleli fel.⁶⁴⁷

V.2.3. A szexuális kizsákmányolási célú gyermekkereskedelem jellege

„A prostitúció utánpótlásának globális rendszere van, ami összefügg az emberkereskedelemmel és embercsempészettel. A nagy bordélyházak mindenhol a világon nemzetköziek, a prostituáltak a világ legkülönbözőbb régióiból érkeznek.” – írja Fehér Lenke.⁶⁴⁸

Annak ellenére, hogy az emberkereskedelem és a szexuális kizsákmányolás jelenségét gyakran egymástól függetlenül kezelik, mégis elválaszthatatlanul összefüggenek egymással.⁶⁴⁹ Nem képez kivételt ez alól a prostitúciós tevékenység sem.⁶⁵⁰

A prostitúció és a szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem között szétválaszthatatlan a kapcsolat. A prostitúció tolerálása egyben az emberkereskedők és a szervezett bűnözés támogatását is jelenti. Az emberkereskedelem:

- táplálja a prostitúció intézményrendszerét, hiszen az emberkereskedelem a szexuális kizsákmányolás iránti kereslet kielégítését szolgálja újabb és újabb áldozatok biztosítása révén;
- tünete a társadalom egyes tagjainak szexuális kizsákmányolásában nyilvánul meg;
- minimális anyagi vagy egyéb ráfordítást igényel, ugyanakkor óriási hasznot termel.⁶⁵¹

Svitlana Batsyukova véleménye szerint azonban nem maga a prostitúció ösztönzi a szexuális kereskedelmet, hanem annak a kizsákmányolása.⁶⁵²

A szexuális célú kizsákmányolás esetében legtöbbször egyértelműen a prostitúciós tevékenység a végzendő munka. Azonban a feladott hirdetésekben általában erotikus bárókba felhasználói vagy táncos munkákra keresnek jelentkezőket, vagy pusztán csak erotikus munkát említenek, annak részletezése nélkül.⁶⁵³

A toborzás számos módon megvalósulhat. Például megtévesztéssel: éttermi vagy házimunka ígéretével, előfordul, hogy a kitartó, emberkereskedő szerelmi kapcsolatot is létesít az áldozataival annak érdekében, hogy könnyebben bele tudja csalni őket a prostitúcióba. Gyakori módszer továbbá az áldozatok eladósodottságán alapuló zsarolás és kényszerítés, valamint hogy erőszakot, illetve azzal való fenyegetést is alkalmaznak: verést, kínzást és szexuális erőszakot. Az áldozatok kizsákmányolása és eladása nem ritkán köthető ismerősökhöz, uzsorásokhoz, az

⁶⁴⁶ Az Európai Unió gyermekjogi stratégiája, COM (2021) 142 final.

⁶⁴⁷ Az emberkereskedelem elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról, 2021.

⁶⁴⁸ Országos Kriminológiai Intézet: Előszó. In: Gyurkó Szilvia (szerk.): OKRI: Adás–Vétel Konferencia a prostitúcióról. OKRI, Budapest, 2011., 4. o.

⁶⁴⁹ Matolcsi Andrea: Emberkereskedelem... i. m. 3. o.

⁶⁵⁰ Kovács István: Az emberkereskedelem... i. m. 213. o.

⁶⁵¹ Matolcsi Andrea: Emberkereskedelem... i. m. 3–4. o.

⁶⁵² Batsyukova, Svítlana: Prostitution and Human Trafficking for Sexual Exploitation. Gender Issues, 2007/2. 46–50. o.

⁶⁵³ Belügyminisztérium, Európai Együttműködési Főosztály: Emberkereskedelem... i. m. o. n.

áldozatok férfipartnerként viselkedő férfiakkhoz, férjekhez, bizonyos esetekben pedig családtagokhoz. Például apák vagy fivérek adják el a lányukat, illetve lánytestvéreiket.⁶⁵⁴

A digitális média szerepének növekedésével a legális tevékenységekhez hasonlóan az internet a gyermekekkel szembeni szexuális kizsákmányolásban is egyre növekvő tendenciát mutat.⁶⁵⁵ Noha a reklámok gyakran nem a valóságnak megfelelően tüntetik fel az áldozatok életkorát, bizonyos kulcsszavak jelzésként szolgálhatnak azoknak a vásárlóknak, akik a kiskorúakkal szembeni szexuális kizsákmányolás iránt támasztanak igényt. Annak ellenére, hogy a jelek és a kifejezések gyakorta változnak, a kiskorú szexuális szolgáltatásainak reklámozása a vásárlók számára mégis lehetővé teszi a hirdetés valós tartalmának felismerését.⁶⁵⁶

A szexuális szolgáltatások reklámozása mellett az emberkereskedők az internetet a potenciális áldozatok kapcsolatfelvételéhez is használják.⁶⁵⁷ A szexuális célú kizsákmányolás áldozatainak kihasználása számos formában megvalósulhat. Ilyenek lehetnek a weboldalak, chatszobák, valamint az élő videó.

A valós idejű szinkron kommunikáció vagy az interneten zajló „chat” népszerű eszköz. Több mint 100 ezer chatszoba érhető el a felhasználók számára világszerte. Ezen formátumok és a felhasználók által létrehozott „szobák” némelyike nyilvános, mások privát jellegűek és jelszavakat igényelnek.⁶⁵⁸

A prostitúció nemzetközileg szervezett szex-iparrá vált, ahol az Eros-centerekben és masszázs-szalonokban foglalkoztatottak exportja, valamint importja jórészt az erre szakosodott hálozatos útván bonyolódik. A prostitúció nem más, mint a szervezett bűnözés egyik magasan jövedelmező üzletága, amelynek profitja akár kábítószer, vagy fegyverkereskedelemre is fordítható. Mindemellett fontos megemlíteni, hogy a szex-szalonok engedélyezett, legális működése esetén ez az üzletág a bűnözésből származó pénz tisztára mosására is alkalmas.⁶⁵⁹

Gyakran a bűncselekmények elkövetésének – különösen a szervezett bűnözői csoportok – célja, hogy rövid idő alatt nagy mennyiségű pénzt termeljenek, a bűnszervezetek azonban különböznek a bevételek kezelésében.⁶⁶⁰ A pénzmosásra⁶⁶¹ azért van szükség, hogy a legális gazdasági tevékenység részévé váljanak az egyéb bűncselekményekből származó jövedelmek.⁶⁶²

A gyermekkereskedelem megvalósulhat mind belföldön, mind pedig külföldön, azonban lényegesen hátrányosabb helyzet áll elő a külföldre jutott sértett esetében. Nem ismeri a nyelvet, a kultúrát, a helyet, a hatóságokat stb., így nehezebben tud kikerülni a kényszerű szituációból.⁶⁶³

A Közép-Kelet Európából kiinduló emberkereskedelem főként azokba a nyugat-európai országokba irányul, amelyekben a prostitúció reglementációs jellegű jogi megközelítése uralkodik. A masszázs-szalonok és további, hasonló intézmények részéről folytonos az új, egzotikus

⁶⁵⁴ Matolcsi Andrea: Emberkereskedelem... i. m. 10. o.

⁶⁵⁵ Wang, Hao – Cai, Congxing – Philpot, Andrew – Latonero, Mark – Hovy, Eduard – Metzler, Donald: Data Integration... i. m. 246–252. o.

⁶⁵⁶ Latonero, Mark: Human Trafficking... i. m. 18. o.

⁶⁵⁷ Uo. 19. o.

⁶⁵⁸ Internet Crime Forum IRC sub-group: Chat Wise, Street Wise – children and Internet chat services, Internet Crime Forum IRC sub-group, London, 2001. 1. és 8. o.

⁶⁵⁹ Fehér Lenke: Bűnözés és prostitúció. In: Lévai Katalin – Tóth István György (szerk.): Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről. TÁRKI és a Munkaügyi Minisztérium Egyenlő Esélyek Titkársága, Budapest, 1997. 150. o.

⁶⁶⁰ Petrunov, Georgi: Managing money acquired from human trafficking: case study of sex trafficking from Bulgaria to Western Europe. Trends in Organized Crime, 2011/3. 165–183. o.

⁶⁶¹ Lásd: Gál, István László – Tóth, Mihály: The Fight against Money Laundering in Hungary. Journal of money laundering control, 2004/2. 186–192.o.

⁶⁶² Felméry Zoltán: A súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékeléséről szóló Europol jelentés ismertetése Nemzet és Biztonság, 2019/1. 109. o.

⁶⁶³ Fehér Lenke: Bűnözés, áldozattá válás... i. m. 142–152. o.

megjelenésű szépségek iránti kereslet, azonban üzleti szempontból természetes törekvés a legolcsóbb megoldások keresése. Ennek következtében egyrészt a lányokat egy bizonyos rotáció szerint cserélik, másrészt pedig a kevésbé költséges piacon verbuválják. A Kelet-Közép Európából származó áldozatok alkalmazása nem csupán olcsóbb (minimális utazási költségek, hiányzó vízumkényszer vagy enyhébb vízumszabályok, olcsóbb munkabér), de kevésbé kockázatos is, mint az ázsiaiaké.⁶⁶⁴

Fontos azonban leszögezni, hogy a határátlépéssel megvalósuló prostitúció nem feltétlenül minősül emberkereskedelemnek abban az esetben sem, ha ez kitartottsággal⁶⁶⁵ párosul.

Létezik továbbá egy „keletről keletre” típusú forgalom is, a gazdaságilag szegényebb országokból a tehetősebbek irányába. Egyik formája az ún. „ingázó prostituáltak” megjelenése, amikor a prostituált és a kitartó néhány napra vagy hétvégére egy másik országba látogat és ott az utcai prostitúció „piacán” jelenik meg. Ez a jelenség megvalósulhat „kelet-nyugat” irányban is, akár a prostituált egyéni kezdeményezésére, akár szervezett módon is.⁶⁶⁶ Tapasztalható azonban egy olyan megnyilvánulása is, mely esetében nem a prostituált az, aki az utazás mellett dönt, hanem maga az ügyfél.

Magyarország elsősorban kiindulási és tranzitországnak tekinthető mind a nők, mind pedig a gyermekek sérelmére elkövetett, szexuális kizsákmányolást célzó emberkereskedelmet illetően. Vannak azonban olyan esetek is, amikor a szomszédos országokból – elsősorban az ottani magyar nyelvű lakosság köréből –, illetve távolabbi országokból kerülnek Magyarországra nők, lányok és fiúk emberkereskedelem áldozataiként.⁶⁶⁷

A magyar sértettek tekintélyes része szexuális célú kizsákmányolás áldozata, akik elsősorban Nyugat-európai országokban válnak sértetté. A célországok között említhető Ausztria, Belgium, az Egyesült Királyság, Hollandia, Németország, valamint Svájc.⁶⁶⁸

Utaltam már rá, hogy Amszterdam „piroslámpás negyedében” – a rendelkezésekre álló adatok szerint – a magyar lányok és nők képezik a legnagyobb csoportot a külföldi prostituáltak körében, ők teszik ki az összes prostituált 25-30%-át. Zürichben 98-99%-a magyar az utcai prostituáltak száma. A szexuális kizsákmányolás, valamint az emberkereskedelem áldozatainak forgalma országon belül jellemzően a szegényebb, kevésbé fejlett térségek felől a fejlettebb, városiasodottabb területek felé zajlik. Főként a falvakból és kisvárosokból a nagyvárosok irányába, elsősorban Budapestre.⁶⁶⁹

Az emberkereskedelem áldozatai között a gyermekek aránya az állampolgárságuk szerint az Európai Unió 28 tagállamában 2017-2018-ban a következők szerint alakult: Magyarország (55%), Észtország (50%), Románia (48%), Egyesült Királyság (43%), Görögország és Portugália (29%). Ez az arány javulást mutat a 2015-2016-os adatokhoz képest, amikor is Észtország (83%), Magyarország (63%), Görögország (56%), Lettország (37%) és Hollandia (28%) volt leginkább érintett.⁶⁷⁰

Az Európai Unión belüli áldozatok nagy részét továbbra is a gyermekek teszik ki, többségük szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló emberkereskedelem áldozatául esett lány. A gyerekek folyamatos jelenléte az emberkereskedelem áldozatai között aggasztó tendenciát mutat. A gyermekek az összes áldozat közel egynegyedét teszik ki az Európai Unióban, döntő

⁶⁶⁴ Uo. 142–152. o.

⁶⁶⁵ Btk. 202. § „[a]ki prostitúciót folytató személlyel egészben vagy részben kitartatja magát, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

⁶⁶⁶ Fehér Lenke: Bűnözés, áldozattá válás ... i. m. 142–152. o.

⁶⁶⁷ Matolcsi Andrea: Emberkereskedelem... i. m. 10. o.

⁶⁶⁸ Belügyminisztérium, Európai Együttműködési Főosztály: Emberkereskedelem... i. m. o. n.

⁶⁶⁹ Matolcsi Andrea: Emberkereskedelem... i. m. 10. o.

⁶⁷⁰ European Commission: Data Collection on trafficking in human beings in the EU, 2020. Európai Bizottság, Luxemburg, 2020., 20. o.

többségük lány (78%). Az összes gyermekáldozat közel 75%-a uniós állampolgár volt, a nem uniós gyermekáldozatok majdnem háromnegyede (69%) lány. Az Unión belüli gyermekáldozatok több mint 60%-a szexuális célú kizsákmányolás áldozatául esett.⁶⁷¹

Hazánkban a szexuális célú emberkereskedelem a domináns.⁶⁷² Magyar állampolgárok mind belföldön, mind pedig külföldön gyakran válnak kizsákmányolás, emberkereskedelem áldozatává. Az alacsony iskolázottsággal rendelkező fiatalok, a mélyszegénységben élők, a romák, az egyedülálló anyák, és a hajléktalan férfiak a leginkább érintett társadalmi csoportok közé tartoznak. Az áldozatok hazánkban jellemzően állami nevelő- és javítóintézetből kerülnek ki. Gyakran súlyos, feldolgozatlan gyerekkori traumát szenvedtek el, nem ritkán szexuális abúzust. Az áldozattá válás esélyét növeli a támogató baráti és családi kapcsolatok részleges, vagy teljes hiánya, amit az emberkereskedők tudatosan igyekeznek kihasználni.⁶⁷³

A viktimizációban valamennyi prostituált és a szexuális szolgáltatások iparában dolgozó személy veszélyben van. Különösen a különböző kisebbségek tagjai, utcagyerekek, szülők vagy gondviselők nélkül élő gyermekek, elhanyagolt és olyan fiatal személyek, akiknek pénzre van szükségük, valamint olyan gyermekek és fiatalok, akik aktív tagjai internetes hálózatoknak.⁶⁷⁴

A diszfunkcionális, valamint bűnözői életmódot folytató családokban felnövekvő gyermekek mellett az egyik leginkább kiszolgáltatott csoport azoké, akik állami gondoskodásban kénytelenek felnőni. Ezek a gyermekek kedvességgel bármire rávehetőek és nagyon könnyen befolyásolhatóak, így rendkívül veszélyeztetettek.⁶⁷⁵

A gyermekotthonok a szexuális kizsákmányolás céljából történő gyermekkereskedelem fő kibocsájtó közegének tekinthetők mind a fiú-, mind pedig a lánygyermekek esetében.⁶⁷⁶ Különösen nagy a kiszolgáltatottságuk abban az esetben, amikor elhagyják az állami gondoskodási helynek kijelölt intézményt.⁶⁷⁷

Jelentős számú olyan gyermek van, aki még a gyermekvédelem hálójából is kiesik és emberkereskedelem, szexmunka áldozatává válik.⁶⁷⁸ A gyermekotthonokból való szökések száma különösen aggasztó mértékű, 2018-ban a KSH adatai alapján 18.861 eset volt, a szökések idején 218 gyerek követett el bűncselekményt.⁶⁷⁹

Különböző módjai vannak annak, ahogyan az otthonokban élő gyermekek a gyermekkereskedelem áldozatává válhatnak. Ennek egyik tipikus esete, amikor a gyermekek az otthonban a társaiktól kapnak információkat az ügyfelekről. Tehát gyakran maguk a gyermekek toboroznak más gyermekeket az otthonból az ügyfelek kontaktjának átadásával, vagy próbálják meggyőzni társaikat, hogy folytassanak prostitúciós tevékenységet.⁶⁸⁰

A lányok esetében a meggyőzés elsősorban a kényszerítésben vagy a megtévesztésben jelenik meg. Főként a lányok szexuális kizsákmányolásának jellemző formája az úgynevezett „loverboy” jelenség, amely során a futtatók szerelmet tettetnek és udvarlással, ajándékokkal és a

⁶⁷¹ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1696. o.

⁶⁷² Szenczy Sándor: A civil szervezet és az emberkereskedelem áldozatai. Pécsi határőr tudományos közlemények VIII. (Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az emberkereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról), 2007/Különszám. Magyar Hadtudomány Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 39. o.

⁶⁷³ Trauma Központ: Az emberkereskedelem Magyarországon <https://traumakozpont.hu/az-emberkereskedelem-magyarorszagon> (Letöltés ideje: 2020.07.28.)

⁶⁷⁴ Gyakorlati útmutató a szexuális kizsákmányolás célú emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához o. n.

⁶⁷⁵ Borza Beáta Zita: Kiszolgáltatott méltóság: vázlat a bentlakásos intézmények lakóinak alapjogi helyzetéről. Magyar Jog, 2017/1. 11–16. o.

⁶⁷⁶ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 191. o.

⁶⁷⁷ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1698. o.

⁶⁷⁸ Legyél nevelőszülő!: Emberkereskedelem... i. m. o. n.

⁶⁷⁹ KSH: Szociális Statisztikai Évkönyv, 2018. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2019., 88. o.

⁶⁸⁰ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 191. o.

szeretet, a szerelem illúziójával tévesztik meg a fiatal, gyakran intézetben nevelkedő lánygyermekeket, akik ezen érzelmi bevonódás következtében könnyebben „rávehetők” a prostitúcióra. A megtévesztést, valamint a meggyőzést számos esetben erőszak, kényszer követi. A lányoknak a futtatójuk gyakran kötelezővé teszi, hogy újabb lányokat toborozzanak az otthonból, így tehát az intézményen belüli toborzás ezekben az esetekben is erőteljesen megjelenik.⁶⁸¹

A szexuális kizsákmányolás vonatkozásában a toborzás fázisában a magyar elkövetők ritkán alkalmaznak erőszakot, sokkal inkább hitegetéssel, szerelmi kapcsolatok színlelésével kötik magukhoz érzelmileg későbbi áldozataikat, tehát megjelenik az érzelmi kapcsolatoktól „függőség”.⁶⁸²

A fiúgyermeknél a gyermekotthonon belül történő, ilyen jellegű toborzás és prostitúcióra kényszerítés jelenléte nem nyert megerősítést, azonban az intézményen belüli toborzás a fiatal fiúk esetében is megjelenik. Őket elsősorban az elérhetetlen javak, tárgyak megszerzése motiválja, melyekhez a prostitúció által juthatnak hozzá. Jellemző, hogy az idősebb, tapasztaltabb fiúk próbálják bevonni a fiatalabbakat, nekik már van meglévő ügyfélkörük, akikhez küldhetik őket.⁶⁸³

A prostitúcióban érintett lányok és fiúk általában valamilyen értékesebb használati tárggyal rendelkeznek: mobiltelefonnal, ruhákkal, fehérneművel, melyeket a többiek irigyelnek. A gyermekeket általában vonzzák a különbözőféle „jó cuccok”, valamint az, hogy a társaik ezekkel a tárgyakkal rendelkeznek, valódi motivációnak bizonyul a prostitúcióban részvételre. A gyermekáldozatok különféle kizsákmányolása – beleértve a fiúgyermek szexuális célú kizsákmányolását is – nem ritkán előforduló jelenség Magyarország egész területén a gyermekvédelmi intézményekben.⁶⁸⁴

Az emberkereskedelem dinamikája, valamint céljai nagymértékben eltérőek a felnőttek és a gyermekek, valamint a lányok és a fiúk esetében.⁶⁸⁵ A fiúgyermek kereskedelmével meglehetősen kevés kutatás foglalkozik.⁶⁸⁶ Mike Dottridge és Ann Jordan is felhívja a fiúgyermek szexuális célú kereskedelmére a figyelmet.⁶⁸⁷ Őket kisebb valószínűséggel azonosítják áldozatként és így kevesebb szolgáltatáshoz jutnak hozzá.⁶⁸⁸

Vidra Zsuzsanna, Baracsi Kitti, Katona Noémi és Sebhelyi Viktória összegyűjtötte a fiúgyermekeket érintő szexuális célú kizsákmányolás fő tendenciáit.⁶⁸⁹

Az első az intézményen belüli toborzás. (Ami egyaránt érinthet fiúkat és lányokat is.) Ilyenkor gyermekotthonokban élők egymást vonják be a prostitúcióba, sőt az is előfordul, hogy az intézmény alkalmazotta(i) közvetít(enek) kiskorúakat klienseknek.⁶⁹⁰

Egy másik jellemző típus, amikor a kiskorú fiúgyermeknek van egy úgynevezett „mentora”, aki anyagi támogatást nyújt a gyermeknek, sőt akár valamifajta érzelmi kötődése is lehet hozzá. Ez a személy lehet egy egyszerű ügyfél is, aki rendszeresen fiatal fiúkkal alakít ki szexuális-érzelmi kapcsolatot pénz ellenében.⁶⁹¹

⁶⁸¹ Uo. 191-192. o.

⁶⁸² Belügyminisztérium, Európai Együttműködési Főosztály: Emberkereskedelem... i. m. o. n.

⁶⁸³ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 192. o.

⁶⁸⁴ Uo. 192–193. o.

⁶⁸⁵ Rafferty, Yvonne: Challenges to the rapid identification of children who have been trafficked for commercial sexual exploitation. Child Abuse & Neglect, 2016/Február. 161. o.

⁶⁸⁶ International Office of Migration: Exploratory research on trafficking in boys in Viet Nam. Hanoi, ILO, 2012., 6. o.

⁶⁸⁷ Dottridge, Mike – Jordan, Ann: Children, adolescents and human trafficking: Making sense of a complex problem. Issue Paper 5., Washington, 2012. 3. o.

⁶⁸⁸ Federick, John: Sexual abuse and exploitation of boys in South Asia: A review of research findings, legislation, policy and program responses. UNICEF Innocenti Research Center, Florence, 2009. 1. o.

⁶⁸⁹ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 190. o.

⁶⁹⁰ Uo. 190. o.

⁶⁹¹ Uo. 190–191. o.

Úgyszintén gyakori jelenség, hogy a gyermekkorú fiúk prostitúciója nyilvános (parkok, közterek), vagy részben nyilvános (bárok, internet) terekben zajlik.⁶⁹²

Továbbá jellemző forma még, hogy a futtatók közvetítenek fiúgyermeket az ügyfelek lakására vagy egyéb privát helyekre. Ez a prostitúció még kevésbé látható formája, ahol a kizsákmányolás és a kényszer mértéke általában még nagyobb és az emberkereskedelem és a szervezett bűnözés valószínűsége is magasabb.⁶⁹³

A fiú sértetteknel két nagy csoport rajzolódik ki. Egyrészt mint láthattuk a gyermekotthonban élő fiúk, másrészt pedig azok a fiúgyermek, akiket édesanyjuk egyedül nevel, anyagi gondokkal küzdenek, az édesanya sokat egyedül hagyja őket munkája miatt, így nehezen tudja a fiát kordában tartani. Nem, vagy alig van eszköze a fiú nevelésében, a család már a gyermekjóléti szolgálat látókörében van, a szexuális kizsákmányolás azonban sokáig fel sem merül.⁶⁹⁴

A gyermekprostitúció kihasználása miatt indult ügyek vizsgálata során fiú sértettek is voltak, azonban fontos leszögezni, hogy a homoszexualitással vagy a fiúk prostituálódásával kapcsolatban a tabusítás, a szemérmesség a jellemző attitűd.⁶⁹⁵ (Így feltehető, hogy a szexuális célú gyermekkereskedelem esetében is ez a jellemző.)

A fiúknak lehet mentoruk, barátjuk, állandó kapcsolatuk, amelyben a mentor támogatást nyújt a gyermek számára. A mentor egyúttal ügyfél is, aki akár érzelmileg is kötődhet a kiskorúhoz. Nem minősül futtatónak abban az értelemben, hogy nem keres pénzt a fiú kizsákmányolásával, bár nem kizárt annak az esete, hogy „kölcson adja” őt a barátainak. A mentorok szexuális igényeik kielégítése céljából létesítenek kapcsolatot a fiúkkal, és nem pedig az anyagi haszonszerzés az elsődleges motivációjuk. A jellemzően szegény családból származó és veszélyeztetett helyzetben lévő fiúgyermek az együttlétért cserébe szállást és ételt kaphatnak. Más esetekben az idősebb férfiak szexuális kapcsolatot létesítenek fiatal fiúkkal, akiknek pénzt és ajándékokat (pl. ruhát, mobiltelefont) adnak az együttlétért cserébe. Ezek a fiatal fiúk számos esetben vidéki gyermekotthonokból kerülnek ki.⁶⁹⁶

Amíg a lányoknak szinte valamennyi esetben van futtatójuk – aki ráveszi, kényszeríti őket a prostitúcióra, és elveszi az ebből megkeresett pénzt – a fiúknak jellemzően a mentoraikkal kell szexuális kapcsolatot létesíteniük. A mentorokkal folytatott viszony megélhetés érdekében folytatott szexuális kapcsolatként értelmezhető, melyben a mentor szexuális kényszerítést és visszaélést követ el a gyermekkorú fiúval szemben.⁶⁹⁷

Előfordul az a jelenség is, amikor idősebb nők tartanak ki fiú prostituáltakat, vagy fizetnek nekik szexuális szolgáltatásaikért. Ez jellemzően a férfi kliensekhez hasonlóan működik, azaz az idősebb nő támogatja a fiút azzal, hogy szállást és ételt biztosít számára.⁶⁹⁸

A számos hasonlóság mellett lényeges különbségeket is felfedezhetünk közöttük, amilyen módon a fiúkat, illetve a lányokat kizsákmányolják. Az egyik fő különbség az, hogy bár a fiúknak is lehet „mentoruk”, sokkal kevésbé jellemző, hogy az adott személy abból a jövedelemből él, amihez a prostitúción keresztül jut. A lányoknál a legjellemzőbb és egyben legelterjedtebb formája a prostitúciónak az, amikor a lányok vagy nők férje, barátja vagy teljes családja és gyermekei élnek a tevékenységéből.⁶⁹⁹

⁶⁹² Uo. 191. o.

⁶⁹³ Uo. 191. o.

⁶⁹⁴ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1699. o.

⁶⁹⁵ Windt Szandra: „Aki még nincs 18 éves, az tabu” – egy gyermekprostitúcióról tartott kerekasztal-beszélgetés összegzése. <http://ugyeszeklapja.hu/?tag=windt-szandra> (Letöltés ideje: 2022.11.04.)

⁶⁹⁶ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 194–195. o.

⁶⁹⁷ Uo. 195. o.

⁶⁹⁸ Uo. 195. o.

⁶⁹⁹ Uo. 196. o.

2021-ben a Hintalovon Alapítvány, az ECPAT International (a gyermekek szexuális kizsákmányolása ellen küzdő világszervezet) magyarországi partnerszervezeteként, velük együttműködve, úttörő kutatást végzett a magyarországi fiúgyermek szexuális bántalmazásáról, valamint kizsákmányolásáról. Nemzetközi viszonylatban is uralkodónak tekinthető az az álláspont, miszerint a szexuális kizsákmányolás elsősorban a leánygyermekeket érinti. Ez a nézőpont a korábbi kutatások és vizsgálatok folyamán gyakran úgy nyilvánult meg, hogy szinte egyáltalán nem jelentek meg azok a fiúgyermek a statisztikában, akik szexuális bűncselekmények sértettjeivé váltak. Az ECPAT ezt világméretű problémának látja, ezért kezdeményezett kutatást több országban kifejezetten a fiúk érintettségére fókuszálva. A Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány ennek a kutatási folyamatnak volt részese 2021-ben mint az ECPAT magyarországi tagszervezete.⁷⁰⁰

A kutatás elsődleges célja az volt, hogy felderítsék, milyen okai lehetnek annak, hogy a fiúk bántalmazási esetei még a lányokénál is ritkábban kerülnek napvilágra, és melyek azok a társadalmi, pszichológiai és intézményes tényezők, amelyek befolyásolják a fiúk segítségkérését, a bántalmazási esetek napvilágra kerülését. Továbbá, hogy az érintett fiúk számára milyen segítő szolgáltatások érhetőek el, és hogy nekik milyen speciális szükségleteik lehetnek az áldozatsegítés területén.⁷⁰¹

A kutatás alapján a következő legfontosabb következtetések vonhatók le:

- a felnőtt férfiak 5%-a számolt be gyermekkori szexuális bántalmazásról, 20 fiúból 1 lehet érintett szexuális visszaéléssel kapcsolatban;
- az elkövetők 89%-a rokon, családtag, vagy más olyan személy, akivel a gyermekáldozat bizalmi kapcsolatban állt;
- a bántalmazás idején a fiúáldozatok fele nem töltötte be a 12. életévét;
- a gyermekbántalmazás és a családon belüli erőszak sérülékennyé teszi a fiúkat.⁷⁰²

A szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekkereskedelem szemléltetéseképpen két jogesetet ismertettek.

A Pécsi Ítéltábla Bf.18/2022/12. számú határozata szerint a vádlottak a sértetteket rendszeres előny szerzése céljából részben a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával kapcsolatos hatalmi vagy befolyási viszonytal visszaélve, illetve a sértettek kiszolgáltatott helyzetét kihasználva szexuális cselekmények végzésére bírták rá. A sértettek rendezett családi kapcsolatokkal nem rendelkeztek, a gyermekotthon közösségébe nem tudtak beilleszkedni, folyamatosan szökésben voltak, így anyagilag és érzelmi is a vádlottaktól függő helyzetbe kerültek. A kiszolgáltatott helyzet megállapítása az esetben ezért egyértelműen igazolható volt. A vádlottakat a bíróság társtettesként elkövetett a Btk. 192. § (2) bekezdés a) pontjában meghatározott és a (4) bekezdés I. fordulatra figyelemmel az (5) bekezdés a) és d) pontja szerint minősülő emberkereskedelem és kényszermunka büntette miatt elítélte.⁷⁰³

Ezen jogeset elsősorban az állami gondozásban nevelkedő gyermekek kiszolgáltatottságát szemlélteti, de az érzelmi kapcsolatoktól való függőség is megjelenik benne, mint kiszolgáltatottsági tényező.

Hazánkban is válnak gyermekek szexuális, munka- és egyéb célú kizsákmányolás áldozataivá, mégpedig sokszor a szüleik aktív közreműködésével. Az alábbi ügyben (Kecskeméti Törvényszék 2.B.218/2019/45. számú ítélete) a szexuális kizsákmányolás áldozata egy 13 éves gyermek, akit az édesapja heti rendszerességgel adott át egy ismeretlen férfinak. Feltehetően a

⁷⁰⁰ Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány: A fiúk nem sírnak – Fiúk szexuális bántalmazása és kizsákmányolása Magyarországon <https://hintalovon.hu/2022/02/03/a-fiuk-nem-sirnak/> (Letöltés ideje: 2022.11.04.)

⁷⁰¹ Uo. o. n.

⁷⁰² Uo. o. n.

⁷⁰³ A Pécsi Ítéltábla Bf.18/2022/12. számú határozata emberkereskedelem büntetében.

nővérével ugyanez történt, bár arra csak utaltak az eljárás során.⁷⁰⁴ „2016. és 2017. évben N. G. és élettársa K. M. T-n laktak öt gyermekükkel, köztük K. R., 2003. augusztus 4. napján született sértettel. 2016 novemberében N. G. megbeszélte K. J.-val, hogy szexuális vágyának kielégítése végett hétvégeként pénzért elviheti K. R.-t. K. J. 2016. november végétől hétvégeként személygépkocsijával megjelent N. G. házában és néhány órára magával vitte a sértettet a T. külterületén található ingatlanába, hogy vele szexuális cselekményeket végezzen. A sértett nem akart elmenni K. J.-val, gyakran sírva tiltakozott, de az apja agresszív magatartása miatt kénytelen volt engedelmeskedni. Előfordult, hogy amikor a kislány megmakacsolta magát, N. G. a ház előtt megpofozta és K. J. gépkocsijához lökdöste, majd oda betuszkolta. N. G. K. R.-t akkor is megpofozta, amikor a kislány visszavitele után K. J. panaszkodott, hogy R. nem tette azt, amit ő akart. K. J. R.-t 2017 júniusáig vitte el heti gyakorisággal addig, míg végül R. a rokonaihoz menekült.”⁷⁰⁵

Mint korábban láthattuk a kerítéstől (Btk. 200. §) való kiinduló elhatárolási szempont a tettes célja és a szexuális cselekmény alkalmi vagy rendszeres volta. A fenti jogesetben a rendszeres szexuális cselekmény és a rendszeres haszonszerzési célzat egyértelműen megjelenik. A jogeset példa értékűen szemlélteti a diszfunkcionális családi hátteret, mint a gyermekek áldozattá válásához vezető kiszolgáltatottsági tényezőt. Sőt a családon alapuló emberkereskedelem bemutatására is alkalmas.

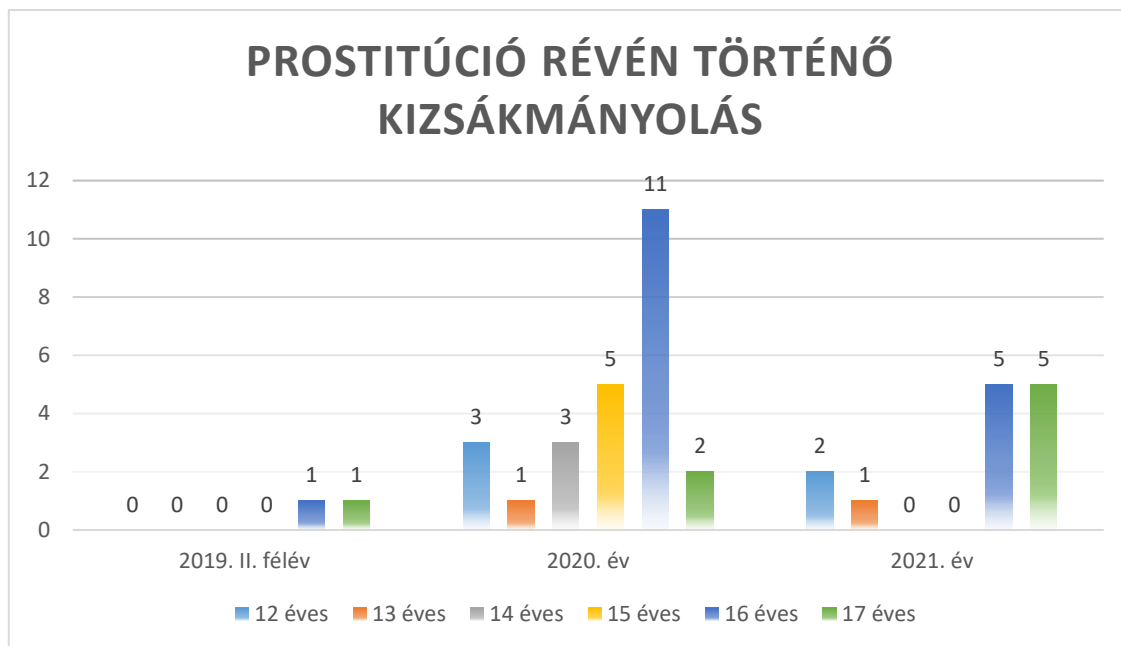
A szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekkereskedelem áldozatai között egyértelműen a lányok többsége mutatható ki, az ő testi fejlettségük, „érintetlenségük”, a „könnyű elérhetőségük” csábító az igénybe vevő/üggyfél számára.⁷⁰⁶

Az ENyÜBS adatai alapján megállapítható, hogy 2019-2021. között egyetlen fiú gyermek-áldozat sem szerepel a szexuális célú kizsákmányolás áldozatai között, így az bizton állítható, hogy a fiúk aránya lényegesen elmarad a lány áldozatokétól. Ennek ellenére mégsem lehet levonni azt a következtetést, hogy az ő számuk elhanyagolható lenne; egyrészt a vizsgált időszak rövidege (technikai okokból) nem teszi lehetővé a messzemenő konklúziók levonását, másrészt a szakirodalom rendre felhívja rá a figyelmet, hogy a fiúknál a látencia meghaladja a lányokét. Mindazonáltal véleményem szerint egy ilyen jelentőségű bűncselekménynél egyetlen sértetté válást sem tekinthetünk elhanyagolhatónak. Összességében tehát megállapítható, hogy a szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelem fiú áldozatainak száma nem elhanyagolható.

⁷⁰⁴ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1689. o.

⁷⁰⁵ Kecskeméti Törvényszék 2.B.218/2019/45. számú ítélete.

⁷⁰⁶ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1698. o.

3. ábra: Lánygyermek prostitúciós kizsákmányolása⁷⁰⁷

A 3. ábrából kiolvasható, hogy a szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekáldozatok életkora a 10. életévüket meghaladja. A vizsgált időszakban egyéb szexuális jellegű kizsákmányolásra csupán két esetben derült fény.

A gyereketthonoknak, de a gyereketthonban élők számára (is) rendkívül fontos a megelőzés, a figyelemfelkeltés. Ebben a rendőrség jelentős szerepet vállal, és láthatóan a gyermekvédelem oldaláról is megfogalmazódott már az igény az együttműködés erősítésére. Ehhez vezet az is, hogy mind a gyermekvédelem, mind pedig a rendőrség számos információval rendelkezik a gyermekprostitúcióban érintettekkel kapcsolatban. Azonban ezek sok esetben a közös cél (értsd a gyermekek védelmének prioritása) ellenére sem találkoznak egymással, pedig rendkívül fontos, rendszerszintű feladat. A fiúk prostitúcióba történő bevonódásának megítélésével, annak megelőzésével kapcsolatban a gyermekvédelemben is számos teendő adódik. Azaz, ha van erről információja, akkor a lányokéhoz hasonló módon kell jelzőrendszeri tagként eljárniuk.⁷⁰⁸

Verőné Jámbor Noémi felhívja rá a figyelmet, hogy „[f]ontos, hogy még az előtt felvilágosítást kapjanak a veszélyeztetett fiatalok, mielőtt belekerülnének a prostitúció és emberkereskedelem világába.” Meggyőződése, hogy megelőzhető a prostitúció pedagógiai eszközökkel, abban az esetben, ha még időben eljut a fiatalokhoz a felvilágosító szó. Elsősorban a téma szempontjából kiemelten veszélyeztetett régiókba. Nevezetesen a keleti országrészbe, az elmaradottabb régiók kis falvainak általános iskoláiba, valamint a nevelőotthonokba és a javítóintézetekbe.⁷⁰⁹

2020 július elsejét követően a tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyek szexuális kizsákmányolása esetén a kiskorú veszélyeztetése mellett a gyermekpornográfia és az emberkereskedelem és kényszermunka tényállásának jelentősége van. Ennek a rendőrségi munkában rendkívüli súlya van.⁷¹⁰

⁷⁰⁷ Forrás: A Legfőbb Ügyészség által kezelt egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika ENyÜBS) segítségével kérelemre nyújtott adatszolgáltatás alapján.

⁷⁰⁸ Windt Szandra: „Aki még... i. m. o. n.

⁷⁰⁹ Verőné Jámbor Noémi: Az intézményes nevelés... i. m. o. n.

⁷¹⁰ Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Rábírás... i. m. 47. o.

Magyarországon jellemző, hogy az éppen tizennyolcadik életévüket betöltött személyek válnak a határon átnyúló emberkereskedelem áldozatává. Nem ritkán a tizenhét éves gyermekotthonban nevelkedő lányok körül ott „legyeskednek” a leendő elkövetők.

Jordan Greenbaum és társai számos szakirodalmi forrás alapján a gyermekek szexuális célú kereskedelme kapcsán különféle jeleket, mutatókat gyűjtött össze:

- a gyermekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolására utaló jelek a következők:
 - a gyermek egy uralkodó felnőtt kíséretében van, aki nem engedi, hogy a kérdésekre válaszoljon;
 - a gyermek nem rokon felnőtt kíséretében van;
 - a gyermek – más gyerekekkel együtt – egyetlen felnőtt kíséretében van;
 - a gyermek változó információkat nyújt a demográfiai adatokról;
 - a fő panasz az akut szexuális zaklatás vagy akut fizikai bántalmazás;
 - a fő panasz az öngyilkossági kísérlet;
 - a gyermek alváshiány, vagy kábítószer-mérgezés miatt dezorientált
- fizikai mutatók a gyermekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolása kapcsán:
 - az okozott kárra utaló bizonyítékok;
 - tetoválások (szexualitás kifejezése, férfi neve, bandatagság);
 - a gyerek visszahúzódó, fél;
 - a szerrel való visszaélés jelei;
 - drága tárgyak, ruházat, szállodai kulcsok;
 - nagy mennyiségű készpénz;
 - rossz fogazat vagy krónikus ellátás hiánya
- a szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekkereskedelmet megelőző jelei közé tartozik:
 - a szexuális úton terjedő fertőzés;
 - a korábbi terhesség/abortusz;
 - a gyakori látogatások sürgősségi fogamzásgátlás céljából;
 - a krónikus menekülő viselkedés;
 - a krónikus iskolakerülés vagy iskolai problémák;
 - a szexuális bántalmazás/fizikai bántalmazás/elhanyagolás története;
 - a gyermekvédelmi szolgálatok (különösen nevelőszülők/nevelőotthonok) bevonása;
 - együttműködés az igazságszolgáltatással;
 - a feltűnően idősebb pár;
 - a gyakori szerhasználat/visszaélés;
 - az egészségügyi otthon hiánya és / vagy a sürgősségi osztály gyakori látogatása.⁷¹¹

A szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló emberkereskedelemnél a megelőző intézkedéseket Jorn Johannes Marinus Van Rij aszerint csoportosítja, hogy azok áldozat-, helyzet-, vagy elkövető-orientáltak.⁷¹²

⁷¹¹ Greenbaum, Jordan – Crawford-Jakubiak, James E. – Committee on Child Abuse and Neglect: Child Sex Trafficking and Commercial Sexual Exploitation: Health Care Needs of Victims. *Pediatrics*, 2015/3. 566–574. o.

⁷¹² Van Rij, Jorn Johannes Marinus: The trafficking and sexual exploitation of native Hungarian speaking women in the Netherlands. A case study into the nature of forced prostitution and the modus operandi of organised crime groups involved in human trafficking in Europe. Egyetemi doktori disszertáció. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2014. 234 o.

V.2.4. Alfejezeti összegzés

A szexuális kizsákmányolás céljából történő gyermekkereskedelem célzata – ahogy a munkaerő-kizsákmányolásnál is – azonos a felnőttek kereskedelmével. Ez a kizsákmányolás. Így a rendszeres előnyszerzés (a Btk. 192. § (2) bekezdésében célzatként rögzíti), és a szexuális cselekmény végzése más által. Emellett a magyar szabályozásban, a Btk. 192. (3) bekezdésének célzata az ezekhez történő segítségnyújtás.

A szexuális célú kizsákmányolás alatt álláspontom szerint közel azonos fogalmat értünk a gyermek és a felnőtt esetében. Azonban fontosnak tartom kitérni a pornográfia, illetve a prostitúció kérdésére. A Btk. a 192. § (4) bekezdésben nem a „szexuális kizsákmányolás”, hanem a „szexuális cselekmény végzése” fordulatot rögzíti. A Btk. 459. § 27. pontja értelmében „szexuális cselekmény: a közösülés és minden súlyosan szeméremsértő cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul”.⁷¹³

A Tanács 2002/629/IB kerethatározata, valamint 2011/93/EU Irányelv – a 2011/36/EU irányelvvel szemben – a szexuális kizsákmányolás egyéb formái körében nevesíti a pornográfiát is. A szexuális kizsákmányolás célú emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához készített gyakorlati útmutató szerint is – számos nemzetközi szervezettel egyetértve – a szexuális kizsákmányolás fogalma magában foglalja többek között a prostitúcióra kényszerítést, a pornográfiát és a bárókban, hotelekben fürdőkhöz, masszázsszalonokban, valamint a szórakoztatóiparban nyújtott szexuális szolgáltatásokat.⁷¹⁴ Álláspontom szerint azonban a hatályos törvényi tényállásban ennek értékelése nem valósul meg, a gyermekpornográfia halmazati kérdései eseti mérlegelést igényelnek.

A Btk. 203. § (2) bekezdése értelmében „[a]ki tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel való szexuális cselekményért ellenszolgáltatást nyújt, büntetett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁷¹⁵ A Szabs. tv. a tiltott prostitúció kapcsán a következőt rögzíti „172. § (2) Nem büntethető a szexuális szolgáltatásra felajánlkozás tilalmának megszegése miatt az elkövető, ha a cselekmény elkövetésekor a tizennyolcadik életévét nem töltötte be”⁷¹⁶

Ezen rendelkezésekből az olvasható ki, hogy a tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyeknek – a tizennyolcadik életévüket betöltött személyekkel szemben – nincs joguk ellenszolgáltatásért szexuális cselekményt végezni. A szexuális önrendelkezési joguk a felnőttekétől messzemenően alulmarad. Ha a prostitúciónál a beleegyezést, illetve az ellenszolgáltatás nyújtásának lehetőségét eltérően ítéljük meg a felnőtteknél, illetve gyermekeknél, akkor okkal feltelezhetjük, hogy a szexuális kizsákmányolás sem bír azonos tartalommal.

Álláspontom szerint a jogalkotásban ennek a fogalombeli különbségnek nem szükséges megjelennie, azonban a jogalkalmazóktól fokozott figyelmet igényel annak megítélésében, hogy a kizsákmányolás mennyiben szélesebb a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy esetében.

A 2011/36/EU irányelv 2. cikk (1) bekezdése tartalmazza az emberkereskedelemmel kapcsolatos elkövetési módokat. Rögzíti továbbá a 2. cikk (5) bekezdésében, hogy „[h]a az (1) bekezdésben említett magatartás gyermekekre irányul, büntetendő emberkereskedelemnek minősül akkor is, ha az nem jár az (1) bekezdésben felsorolt elkövetési módok alkalmazásával.”⁷¹⁷

⁷¹³ Btk. 459. § 27. pontja.

⁷¹⁴ Gyakorlati útmutató a szexuális kizsákmányolás célú emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához. o. n.

⁷¹⁵ Btk. 203. § (2) bekezdése.

⁷¹⁶ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (továbbá Szabs. tv.) 172. § (2) bekezdése.

⁷¹⁷ 2011/36/EU irányelv 2. cikk (1) és bekezdése.

Az uniós jog értelmében tehát az emberkereskedelem elkövetési módjainál meghatározó különbség van aközött, hogy az gyermekre, vagy felnőttre irányul-e. A magyar jogalkotás túlteljesítve tagállami kötelezettségét nem rögzíti szükségszerű elemként az elkövetési módokat sem a gyermek, sem a felnőttek kereskedelménél. Mindazonáltal kriminológiai szempontból jelentősége van az elkövetési módoknak.

Hazai viszonylatban a gyermekek „önként bevonódásáról” beszélhetünk elsősorban. Kezdetben a csábítás, az érzelmi kötődés kihasználása, a haszonnal kecsegtetés a jellemző a prostitúciós célú emberkereskedelemben bevonás esetében. Amikor a gyermek nem akar tovább szexuális szolgáltatást nyújtani és ki akar lépni a kizsákmányolási helyzetéből, akkor jelenik meg rendszerint a kényszer és fenyegetés alkalmazása, ami nem ritkán pszichés bántalmazással is párosul.

A szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelem szabályozásának megfelelőségének vizsgálatához elengedhetetlen az annak alapjául szolgáló kényszermunka, valamint az arra épülő emberkereskedelem tárgyálása.

A Btk. 192. § (2) bekezdése alapján: „[a]ki mást rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására

a) megtevesztéssel, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva rábír, vagy

b) erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít,

büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁷¹⁸

A jogszabály megjelöli az elkövetési módokat, melyek a megtevesztés, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával való visszaélés, a sértett kiszolgáltatott helyzetének kihasználása, az erőszak vagy fenyegetés.

A Btk. 192. § (3) bekezdése szerint „[a]ki mást a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében toboroz, átad, átvesz, elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, másnak megszerez, szállít, elszállásol, elrejt, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁷¹⁹

A (3) bekezdés visszautal a (2) bekezdésre, így ezen fordulat célzata az ott meghatározott cselekmény megvalósítása. Elkövetési magatartás a toborzás, az átadás, az átvétel, az eladás, a megvásárlás, az elcserélés, ellenszolgáltatásként történő átadás vagy átvétel, a másnak történő megszerzés, a szállítás, az elszállásolás, és az elrejtés.

A Btk. 192. § (4) bekezdése kimondja, hogy „[a]ki a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény végzése vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, büntett miatt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁷²⁰

A szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelem kapcsán a Btk. 192. (4) bekezdésében találkozhatunk először a célzattal, nevezetesen a szexuális cselekmény végzésével. Ennek értelmében a magyar szabályozás a munkaerő-kizsákmányolás egy speciális esetének tekinti a szexuális célú kizsákmányolást.

⁷¹⁸ Btk. 192. § (2) bekezdése.

⁷¹⁹ Uo. 192. § (3) bekezdés.

⁷²⁰ Uo. 192. § (4) bekezdés.

192. § „(5) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,

[...]

követik el.

(6) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől húsz évig vagy életfogytig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére, vagy

[...]

követik el.”⁷²¹

A Btk. tehát fokozottan lép fel a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális kizsákmányolás céljából elkövetett emberkereskedelemmel szemben.

192. § „(7) Aki emberkereskedelem és kényszermunkára irányuló előkészületet követ el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt egy évig, a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig, a (4) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁷²²

A törvény a szexuális célból elkövetett ember és egyúttal gyermekkereskedelem előkészületét is büntetni rendeli.

192. § „(8) Aki

a) a (2) bekezdésben meghatározott emberkereskedelem és kényszermunka sértettjének munkáját, munka jellegű tevékenységét, egyéb szolgáltatását vagy jogellenes cselekményét igénybe veszi vagy felhasználja, három évig terjedő szabadságvesztéssel,

b) az a) pontban meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény igénybevételével vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel

büntetendő.”⁷²³

A magyar szabályozás érdemének tartom az ember és egyúttal a gyermekkereskedelem „fogyasztójának” büntetését, azonban a szexuális célú gyermekkereskedelem esetében nem bír relevanciával. Ahogy már korábban tárgyaltam a tizennyolcadik életévét be nem töltött prostituált ügyfelére nem ezt a bűncselekményt, hanem az életkori specialitás elve alapján a Btk. 203. § (2) bekezdés szerinti gyermekprostituáció kihasználását kell megállapítani (amit a törvény súlyosabban rendel büntetni). A kényszermunkára jellemző többlettényállási elemek fennállása mellett sem lehet a tizennyolc év alatti, kényszermunka sértettjének tekinthető prostituált ügyfelét a Btk. 192. § (8) bekezdése szerint büntetni, ezzel ugyanis a súlyosabb magatartását priviligizálnánk a Btk. 203. § (2) bekezdéséhez képest.⁷²⁴

Álláspontom szerint az emberkereskedelem és kényszermunka hatályos szabályozása teljeskörűen lefedi a szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelmet. Egyetértek azzal a jogalkotói állásponttal, miszerint a gyermekek kereskedelme szexuális kizsákmányolás céljából az emberkereskedelem minősített eseteként értelmezendő, és nem önálló jelenség. A jogszabály módosításának ezen kizsákmányolási forma esetében nem látom szükségét.

⁷²¹ Uo. 192. § (5)-(6) bekezdés.

⁷²² Uo. 192. § (7) bekezdés.

⁷²³ Uo. 192. § (8) bekezdés.

⁷²⁴ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

V.3. Gyermekkereskedelem az emberi test tiltott felhasználása céljából

Az emberkereskedelemnél a kizsákmányolás magában foglalja többek között a szervek kivételét,⁷²⁵ amely az emberi méltóság és a testi épség súlyos megsértését jelenti.⁷²⁶ A szervek eltávolítása az egyéb kizsákmányolási formák közé tartozik.⁷²⁷

Az Alapjogi Charta rögzíti, hogy

„(1) Mindenkinek joga van a testi és szellemi sérthetlenséghez.

(2) Az orvostudomány és a biológia területén különösen a következőket kell tiszteletben tartani:

a) az érintett személy szabad és tájékoztatáson alapuló beleegyezése a törvényben megállapított eljárásoknak megfelelően,

b) az eugenikai, különösen az egyedkiválasztást célzó gyakorlat tilalma,

c) az emberi test és részei ekként történő, haszonszerzési célú felhasználásának tilalma,

d) az emberi lények szaporítási célú klónozásának tilalma”.⁷²⁸

Benedek Nándor⁷²⁹ szerint a világon közel 21 millió ember közvetlenül szenved az emberkereskedelemtől. Áldozatai nem ritkán olyan gyermekkorúak, akiket adásvétel után munkára kényszerítenek vagy szerveiket veszik el.⁷³⁰

Bár maga az emberkereskedelem nagyon hosszú múltra tekint vissza, a szervkereskedelem és a szerveltávolítás céljából folytatott emberkereskedelem (THOR) jelensége az 1990-es évek elején kezdett feltűnni. Az elmúlt két évtizedben, bár a transzplantációs létesítmények száma világszerte szaporodott, a szervek iránti kereslet is nőtt, ami az átültetésre rendelkezésre álló szervek folyamatos hiányát eredményezte.⁷³¹

V.3.1. A legális transzplantáció

Mind a szervátültetés, mind pedig a szövetátültetés a modern orvostudomány fontos, gyorsan fejlődő területének minősül, ami számos betegség lefolyását változtathatja meg, jelentősen javítva a betegek életkilátásait és/vagy életminőségét. Ugyanakkor a szerv- és szövetátültetés számos etikai problémát is felvet. A jogi szabályozásnak pontosan ki kell jelölnie a határokat, meghatározni, hogy a technikailag lehetséges, tág és egyre szélesedő területén belül mi az, ami

⁷²⁵ 2011/36 EU irányelv 2. cikk (3) bekezdése.

⁷²⁶ Uo. (11) preambulumi bekezdés.

⁷²⁷ European Commission: SWD(2016) 159 final o. n.

⁷²⁸ Alapjogi Charta 3. cikk.

⁷²⁹ Benedek Nándor, az Interpol magyarországi képviselője: 2015. október 14-én, a Belügyminisztériumban, az emberkereskedelem elleni küzdelem 9. európai napja alkalmából rendezett konferencián tartott előadása. Belügyminisztérium, Budapest, 2015.

⁷³⁰ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem tárgyi súlyának társadalmi megítélése. Magyar Rendészet, 2016/1. 78. o.

⁷³¹ Bagheri, Alireza: Child organ trafficking: global reality and inadequate international response. Med Health Care and Philos, 2016/2. 239. o.

erkölcsileg elfogadható és így jogilag is megengedett.⁷³² Kevés olyan beavatkozás van a biotechnológiában, illetve a medicinában, amely olyan heves érzelmeket váltana ki, mint amelyet a szerv- és a szövettranszplantáció esetköre.⁷³³

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (továbbiakban Eütv.) a szerv- (sejt-) és a szövetátültetés kérdéskörét együtt szabályozza annak ellenére, hogy a két terület biológiai, orvosi, erkölcsi és jogi megítélése jelentősen eltér egymástól. Mindkét esetben két mozzanatot kell élesen elhatárolni: a szerv (sejt) vagy szövet kivételét és a szerv beültetését, mely kettő együtt képezi az átültetést.⁷³⁴

A szervátültetés esetében – elsősorban élő donort érintő, nem elhanyagolható kockázatok miatt – megszorítóbb és részletesebb szabályozásra van szükség, mint a szövetátültetés (sejtátültetés) esetében.⁷³⁵ Akkor kerülhet sor halottból szerv, illetve szövet eltávolítására átültetés céljából, ha az elhunyt életében ez ellen nem tett tiltakozó nyilatkozatot.⁷³⁶

A szerv- és szövetátültetés a „szerv és szövet eltávolítása emberi testből, valamint annak más élő személy testébe történő beültetése az emberi test bizonyos funkcióinak helyreállítása céljából”.⁷³⁷ Mint láthattuk – két mozzanatról áll: egyrészt a szerv vagy szövet testből történő eltávolításából, másrészt az eltávolított szervnek, szövetnek más élő személy testébe történő beültetéséből. A cél az emberi test bizonyos funkcióinak helyreállítása. Abban az esetben beszélünk csak átültetésről, ha ezen feltételek együttesen teljesülnek.⁷³⁸

Nem tekinthető átültetésnek, ha kutatási célból távolítanak el szövetet akár élő, akár halott személyből, de nem ültetik át más személybe. Abban az esetben, ha eltávolítás és beültetés is történik, azonban nem más személybe, hanem ugyanazon testbe, akkor jogi értelemben szintén nem beszélünk átültetésről, az Eütv. általános szabályai vonatkoznak rá. Például csontdarabátültetés a test más részére, szabad lebeny átültetés emlőrekonstrukció céljából.⁷³⁹

„[D]onor: az a személy, aki szervet, szövetet adományoz más személybe való átültetés céljából, illetve akinek testéből halála után szervet vagy szövetet távolítanak el más személy testébe történő átültetés céljából”, „recipiens: az a személy, akinek testébe más személyből eltávolított szervet, illetve szövetet ültetnek át gyógykezelés céljából”.⁷⁴⁰

Az egészségügyi törvény rögzíti, hogy elsősorban halottból eltávolított szervet és szövetet kell felhasználni átültetésre.⁷⁴¹ Ezen alapelv indoka, hogy az elhunytból történő szerv-, illetve szövetátültetés lényegesen kevesebb erkölcsi problémát vet fel. Az élőből történő eltávolítás esetén az adományozónál az élő szervezet integritása sérül. Egy egészséges szervezetből távolítanak el szövetet vagy egészséges jól működő szervet, és az adományozót kockázatnak teszik ki más érdekében. A halottból történő eltávolítás esetén ez a probléma nem merül fel. Ugyanakkor szükséges megjegyezni, hogy az elhunytból történő szervátültetés nem feltétlenül szolgálja mindig a legjobban a recipiens érdekét. Veseátültetés esetében egyértelműen jobb eredmények érhetőek el nem genetikai rokonok (például házastársak) közötti adományozással, mint halottból származó szervekkel.⁷⁴²

⁷³² Dósa Ágnes: Szerv- és szövetátültetés. In: Kovácsy Zsombor (szerk.): Nagykomentár az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényhez, 2022. május 26. időállapotú, 2022. évi Jogtár-formátumú kiadás.

⁷³³ Szebik Imre: A szerv- és szövettranszplantáció etikai kérdései 1. rész. Aszklepion. Orvosi Etika, 2015/4-5. 229. o.

⁷³⁴ Dósa Ágnes: Szerv- és szövetátültetés... i. m. o. n.

⁷³⁵ Uo. o. n.

⁷³⁶ Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (továbbiakban Eütv.) 211. § (1) bekezdése.

⁷³⁷ Uo. 202. § (1) bekezdés d) pontja.

⁷³⁸ Dósa Ágnes: Szerv- és szövetátültetés... i. m. o. n.

⁷³⁹ Uo. o. n.

⁷⁴⁰ Eütv. 202. § (1) bekezdés e)-f) pontja.

⁷⁴¹ Uo. 203. § (1) bekezdés.

⁷⁴² Dósa Ágnes: Szerv- és szövetátültetés... i. m. o. n.

Élődonoros szervátültetés esetében több fontos szempontot is egyszerre szem előtt kell tartani.⁷⁴³

Egyrészt a recipiens szempontjából alapvető jelentőségű a szerv minőségének és biztonságának a garantálása. A minőségtől nagymértékben függ, hogy az átültetett szerv megfelelően fog-e működni, és hogy nem jelent veszélyt a recipiens szervezetre. Például kórokozók vagy daganatsejteknek a recipiens szervezetébe juttatásával.⁷⁴⁴

Másrészt ugyanilyen fontos alapelv az is, hogy a szervátültetés az élő donorok lehető legmagasabb szintű védelmének biztosításával történjen. A donor számára a lehető legkisebb kockázatot és legkisebb megterhelést jelentve, hiszen önzetlenül vállalja a donációt.⁷⁴⁵

Az alapelvek között szerepel továbbá, hogy a tartósan tárolható, átültetés céljára felhasználható, élőből vagy halottból eltávolított szerveket, szöveteket szerv- és szövetbankban⁷⁴⁶ kell tárolni.⁷⁴⁷

Nem minden szerv és szövet alkalmas arra biológiailag, hogy más személy testébe történő átültetés céljából élő személy testéből eltávolítsák, hiszen az eltávolítás nem károsíthatja a donor szervezetét, egészségét, annak nagyobb egészségkárosodás nélkül kell tovább működnie.⁷⁴⁸

A hatályos hazai szabályozás értelmében „[é]lő személy testéből más személy testébe történő átültetés céljára csak a következő szerveket, szöveteket szabad eltávolítani:

a) olyan páros szerv egyikét, amelynek eltávolítása nem okoz súlyos és maradandó fogyatékossgot,

b) olyan szerv részletét (szervszegment), amelynek eltávolítása esetén a szerv jelentősebb funkciókiesés nélkül működik tovább;

c) regenerálódó szövetet.”⁷⁴⁹

A szervek közül csak az alkalmas az élődonoros átültetésre, amely páros szerv egyike, és emellett eltávolítása nem okoz súlyos és maradandó fogyatékossgot. Ennek a meghatározásnak a vese felel meg elsősorban, hiszen egy vese eltávolítása esetén a másik egészséges elegendő, a vesefunkciók nem károsodnak.⁷⁵⁰

A tüdő is páros szerv, mellyel kapcsolatban számos országban végeznek is élődonoros átültetést. A fél tüdő (vagy egy tüdőlebeny) eltávolítása azonban nagyobb össz-szervezeti egészségkárosodást okoz, mint a fél vese eltávolítása, de ez sem tekinthető súlyos fogyatékossgnak.⁷⁵¹

Más páros szervek (például az ivarmirigyek) esetében a szervátültetés nem gyakorlat. Olyan szerv is alkalmas lehet átültetésre, amely ugyan nem páros, mégis, ha egy részletét eltávolítják, akkor a szerv jelentősebb funkciókiesés nélkül működik tovább. Ilyen a máj, ahol a szegmentek biztonságosan távolíthatók el a vérellátással együtt, és a megmaradt rész a donorban képes pótolni az elvett májszegment funkcióit is. A szövetek közül pedig csak azok alkalmasak élők közötti átültetésre, amelyek újra képződésre képesek.⁷⁵²

Az élő emberből történő szerv-, illetve szövetexplantációnál társadalmainkban az egyik legnehezebb kérdés, hogy szabad-e az élő szövetekért pénzt fizetni.⁷⁵³

⁷⁴³ Uo. o. n.

⁷⁴⁴ Uo. o. n.

⁷⁴⁵ Uo. o. n.

⁷⁴⁶ Lásd bővebben: A humán genetikai adatok védelméről, a humán genetikai vizsgálatok és kutatások, valamint a biobankok működésének szabályairól szóló 2008. évi XXI. törvény.

⁷⁴⁷ Dósa Ágnes: Szerv- és szövetátültetés... i. m. o. n.

⁷⁴⁸ Uo. o. n.

⁷⁴⁹ Eütv. 205. § (1) bekezdése.

⁷⁵⁰ Dósa Ágnes: Szerv- és szövetátültetés... i. m. o. n.

⁷⁵¹ Uo. o. n.

⁷⁵² Uo. o. n.

⁷⁵³ Szebik Imre: A szerv-... i. m. 231. o.

Az Eütv. rögzíti, hogy „[s]zerv, illetve szövet adományozása kizárólag ellenérték nélkül történhet.”⁷⁵⁴ Ezt az alapelvet a Biomedicina Egyezmény a következőképpen rögzíti: „[a]z emberi test és részei, mint ilyenek, nem képezhetik haszonszerzés forrását”.⁷⁵⁵

A szervek pénzért történő adományozása egyenes út a szervkereskedelemhez, ami ellen számos erkölcsi ellenérv szól még akkor is, ha a szervek esetében állandó a hiány. Igen hosszú a várólista Magyarországon és másutt is a fejlett egészségügyi ellátással rendelkező országokban, és az ellenérték fejében történő adományozás az átültetés számára elérhető szervek számát valószínűleg növelné. A legfontosabb etikai ellenérv, hogy az emberi szerv nem áru. A szervek pénzért történő adásvétele a szervdonorok kizsákmányolásához vezetne – nem utolsó sorban emberkereskedelmet generálna –, az elérhető szervek minősége pedig romlana.⁷⁵⁶

A donornak felmerülnek bizonyos költségei az adományozással kapcsolatban. A törvény meghatározza, hogy ezek közül melyek megtérítésére tarthatnak igényt. Ezek két csoportra bonthatók.⁷⁵⁷

Az egyik csoport csak olyan donornál merül fel, aki nem minősül biztosítottnak (például nem magyar állampolgár), és így a társadalombiztosítás a szerv kivételével járó költségeket nem téríti meg. A másik csoport a mindenképpen felmerülő, a társadalombiztosítás által biztosított donor esetében sem fedezett költségek köre.⁷⁵⁸

Az első csoportba tartoznak a donornak az adományozással összefüggésben szükséges egészségügyi ellátásának máshonnan meg nem térülő költségei. A másik csoportba pedig az adományozásról szóló nyilatkozat megtételével a donornál felmerült kiadások (pl. közjegyzői okirat), továbbá az utazással összefüggésben ténylegesen felmerült és igazolt – társadalombiztosítási jogviszony alapján nem fedezett – költségek tartoznak. A donor jogosult továbbá az adományozással kapcsolatos jövedelem kiesésének a megtérítésére is. Abban az esetben, ha a társadalombiztosítás ennek egy részét fedezi (táppénz), akkor az azzal csökkentett összegre tarthat igényt. Jogosult még a többlétszállítási költségek megtérítésére a szervkivételt elrendelő egészségügyi intézménybe történt átszállítása esetén is. A „szervkivétel elrendelése” ebben az összefüggésben nehezen értelmezhető, hiszen a szerv kivétele a donor döntésén alapul.⁷⁵⁹

Nem minősül az adományozás ellenértékének, és így nem jogellenes az átültetéssel összefüggésben végzett jogszerű orvosi vagy kapcsolódó technikai szolgáltatások igazolható díjának a donor részére történő kifizetése. A saját célú köldökzsínórvér-tárolás például jelentős költségekkel jár –, ha a minta letevője (illetve törvényes képviselője) később úgy dönt, hogy a mintát átengedi másnak, aki erre rászorul, de az addig kifizetett költségek megtérítésére igényt tart.⁷⁶⁰

A szerv-, szövetátültetésnél szükséges megjegyezni, hogy átültetéssel összefüggésben végzett jogszerű orvosi vagy kapcsolódó technikai szolgáltatások igazolható díjának a kifizetése nem minősülhet haszonszerzésnek. (Ebben a kérdésben a hatósági joggyakorlat bizonytalan.) Maga a rendelkezés összhangban van az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről szóló, Oviedóban, 1997. április 4-én kelt Egyezményéhez kapcsolódó, az emberi eredetű szervek és szövetek átültetéséről szóló, Genfben, 2005. május 4-én aláírt Kiegészítő Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2006. évi LXXX. törvénnyel.⁷⁶¹

⁷⁵⁴ Eütv. 207. § (1) bekezdése.

⁷⁵⁵ Az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására való tekintettel történő védelméről szóló, Oviedóban, 1997. április 4 -én kelt egyezménye: Egyezmény az emberi jogokról és a biomedicináról 21. Cikk.

⁷⁵⁶ Dósa Ágnes: Szerv- és szövetátültetés... i. m. o. n.

⁷⁵⁷ Uo. o. n.

⁷⁵⁸ Uo. o. n.

⁷⁵⁹ Uo. o. n.

⁷⁶⁰ Uo. o. n.

⁷⁶¹ Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény indoklása.

V.3.2. A szervkereskedelemről röviden

Az Alaptörvény kimondja, hogy „[t]ilos emberen tájékoztatáson alapuló, önkéntes hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni. Tilos az emberi fajnemesítést célzó gyakorlat, az emberi test és testrészek haszonszerzési célú felhasználása, valamint az emberi egyedmásolás.”⁷⁶²

Az emberi szervek felhasználása mind az erkölcsi, – bioetikai – mind pedig a technikai, szakmai szabályok elemzése során komoly kihívás elé állítják a jogalkotót, valamint a jogalkalmazót egyaránt. Kétségtelen, hogy az emberi szervek, szövetek beültetésének, átültetésének orvosi lehetősége nemcsak hogy a betegségek gyógyítását eredményezte, de a korlátozott források száma miatt közvetetten hozzájárult a szervek illegális megszerzését célzó cselekmények – közismerten a „szervkereskedelem” – megjelenéséhez is.⁷⁶³

A szervkereskedelem, egy igen jövedelmező, globálisan tiltott kereskedelem. Bonyolult és gyakran lappangó jellege miatt az emberkereskedelem kevésbé tárgyalt formája a gyermekkereskedelem elleni küzdelem során.⁷⁶⁴

A szervkereskedelmet elsőként a 2008-as Isztambuli Nyilatkozat határozta meg. Ezen fogalom az Európa Tanács emberi szervkereskedelem elleni 2015. évi egyezményének 4. cikkében is megtalálható. A 2018-as Isztambuli Nyilatkozat módosította a meghatározását annak érdekében, hogy az összhangba kerüljön az Európa Tanács Egyezményével. Eszerint szervkereskedelem mindenekelőtt

- emberi szervek eltávolítása élő, vagy elhunyt donorból, ahol a szerv eltávolítása az élő, vagy elhunyt donorból érvényes beleegyezése nélkül, vagy a donor és/vagy harmadik személy részére nyújtott jogtalan előnyért cserébe történik;
- az ilyen szerv szállítása, módosítása, beültetése, vagy beültetéstől eltérő célra történő felhasználása;
- jogtalan előny felajánlása egészségügyi szakembernek, köztisztviselőnek, vagy a magánszektorban létesített intézményben dolgozó személyek számára, abból a célból, hogy ezen személy az emberi szerv eltávolítását vagy beültetését illegális módon segítsék vagy végrehajtsák;
- az egészségügyi szakemberek, köztisztviselők vagy a magánszektorban létesített intézményben dolgozó személyek által bármilyen jogtalan előny kérése, vagy elfogadása abból a célból, hogy az emberi szerv eltávolítását vagy beültetését illegális módon segítsék vagy végrehajtsák;
- szervdonor vagy recipiens felkeresése és toborzása, amennyiben jogtalan előnyért cserébe végzik;
- a fent említett bűncselekmények esetén kísérlet, elkövetésben való közreműködés, vagy felbujtás.⁷⁶⁵

⁷⁶² Alaptörvény III. Cikk (3) bekezdés.

⁷⁶³ Kovács Gábor: Az egészségügyi beavatkozás és kutatás rendje elleni bűncselekmények, valamint az egészségügyi önrendelkezési jog megsértése. UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2015. 221. o.

⁷⁶⁴ ACAMS Today: Organ Trafficking: The Unseen Form of Human Trafficking <https://www.acamstoday.org/organ-trafficking-the-unseen-form-of-human-trafficking/> (Letöltés ideje: 2022.11.06.)

⁷⁶⁵ Organ trafficking research: Organ trafficking. <https://www.organtraffickingresearch.org/organ-trafficking/> (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

A szervkereskedelem tipikus tárgya a vese és a máj. Az Egyesült Nemzetek Szervezete által készített jelentés alapján a szervkereskedelem olyan bűncselekmény, amely három nagy kategóriába sorolható.⁷⁶⁶

Az első kategóriában az emberkereskedők arra kényszerítik, vagy arra veszik rá megtevesztéssel az áldozatokat, hogy adják át a szervüket.⁷⁶⁷

A második esetben az áldozatok hivatalosan vagy informálisan megállapodnak abban, hogy eladják egy szervüket, de nem fizetnek érte, vagy kevesebbet fizetnek a megígért árnál.⁷⁶⁸

A harmadik kategóriában kiszolgáltatott embereket (pl.: migráns munkavállalókat, hajléktalanokat, írástudatlanokat) olyan betegség miatt kezelnek, amely esetleg még nem is létezik, így majd szerveiket a tudtuk nélkül eltávolítják.⁷⁶⁹

A szervkereskedelem áldozatai jellemzően veszélyeztetett csoportokból kerülnek ki (pl. olyanok, akik mélyszegénységben élnek) és a szervkereskedők gyakran egy nagyobb, transznacionális hálózat tagjai.⁷⁷⁰

2010-ben a 106.879 ismert szervátültetési művelet közül az illegálisan szerzett szervekkel végzett beavatkozások akár a 10%-ot is elérhették. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) becslése szerint a szervátültetés jelenleg a globális szükségletnek csupán 10%-át fedi le – mondta Luc Noel a WHO részéről. 2012-ben a vesék illegális kereskedelme olyan szintre emelkedett, hogy az emberi szervek bevonásával körülbelül 10 ezer fekete piaci művelet valósul meg évente. A 2008-as gazdasági visszaesés óta a szervkereskedelem gyakorisága nőtt.⁷⁷¹

A Btk. 175. § (1) bekezdése kimondja, hogy „[a]ki emberi gént, sejtet, ivarsejtet, embriót, szervet, szövetet, halott testét vagy annak részét, illetve halott magzatot jogellenesen megszerez, vagyoni haszonszerzés végett forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” Súlyosabban büntetendő, ha az emberi test tiltott felhasználását egészségügyi szolgáltató alkalmazottja a foglalkozása körében követi el.⁷⁷²

A tizennyolcadik életévet be nem töltött személy sérelmére történő elkövetés minősített eseti rögzítése Szomora Zsolt szerint meglehetősen szakmaiatlanul kíván eleget tenni a nemzetközi kötelezettségeknek (2009. évi CLXI. törvény).⁷⁷³

A minősített esetet ugyanis a védett személyi kör „sérelmére” kell elkövetni, aminek pontos jelentése ebben a bűncselekményi körben nem egyértelmű. A deliktum tipikus megvalósulása esetén az elkövetési tárgyak eredeti „gazdája” – aki esetleg sértett lehetne – képbe sem kerül. Ilyenkor a bűncselekmény elkövetése általában tudtán kívül valósul meg a testéből eltávolított sejtre, szövetre.⁷⁷⁴

A törvényi szóhasználatot a bírói gyakorlat megfelelő módon értelmezheti. Igaz, a sértetti tudomásulvétel figyelmen kívül hagyása a felelősséget kiterjesztő értelmezést jelent. A fokozott védelem célja az, hogy a szigorúbb fellépéssel visszaszorítsa a kiskorúak szerveivel kapcsolatos illegális keresletet és kínálatot. Az elkövetési tárgy azon jellemzője, hogy kiskorú személyből származik, a tényállás objektív egyéb ismérvei közé tartozik, így a fokozottabb (minősített eseti) felelősség megállapításának az alapja az erre kiterjedő elkövetői tudat. Objektív alapon

⁷⁶⁶ Scutti, Susan: Organ Trafficking: An International Crime Infrequently Punished <https://www.medical-daily.com/organ-trafficking-international-crime-infrequently-punished-247493> (Letöltés ideje: 2019.11.02.)

⁷⁶⁷ United Nations Office on Drugs and Crime: Trafficking in persons for organ removal https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-19.pdf (Letöltés ideje: 2019.10.29.)

⁷⁶⁸ Uo. o. n.

⁷⁶⁹ Uo. o. n.

⁷⁷⁰ Uo. o. n.

⁷⁷¹ Scutti, Susan: Organ Trafficking... i. m. o. n.

⁷⁷² Btk. 175. § (1)-(2) bekezdése.

⁷⁷³ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

⁷⁷⁴ Uo. o. n.

nem lehet a tettes terhére róni, ha később kiderül, hogy a szerv, szövet (stb.) kiskorú személyből származott.⁷⁷⁵

Az Isztambuli Nyilatkozat megkülönbözteti a transzplantációs turizmust a transzplantációs utazástól. Az átültetés céljából történő utazás a szervek, donorok, recipiensek vagy transzplantációs szakemberek joghatósági határokon át történő mozgatása transzplantációs célból. Az átültetésre való utazás transzplantációs turizmussá válik, ha szervkereskedelmet és/vagy transzplantációs kereskedelmet foglal magában. Vagy ha az országon kívüli betegek transzplantációjára fordított erőforrások (szervek, szakemberek és transzplantációs központok) aláássák az ország azon képességét, hogy saját lakossága számára ilyen szolgáltatásokat nyújtson.⁷⁷⁶

V.3.3. Az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett gyermekkereskedelem arculata

Mint azt korábban láthattuk, az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett gyermekkereskedelem, az emberkereskedelem és kényszermunka minősített esetét képezi.

Az emberkereskedelem körén belül kisebb mértékű, de az esetek száma alapján növekvő tendenciát mutat a szervkereskedelemre irányuló emberkereskedelem.⁷⁷⁷ Az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett emberkereskedelemnél csakúgy, mint a többi forma esetében az áldozatok kiszolgáltatott csoportokból kerülnek ki (például súlyos szegénységben szenvednek).⁷⁷⁸

A szervkereskedők elsősorban, de nem kizárólag hajléktalanok, gyermekvédelmi, vagy végrehajtási intézményből kikerült, valamint súlyos betegséggel küzdő emberek között keresik az áldozataikat. Ezen potenciális sértetteket jellemzően az interneten, esetlegesen személyesen választják ki. A kapcsolatfelvétel ezt követően beszervezett személyek (pl.: szervkivételre már átesett emberek, külföldi „ügynökök”) segítségével történik. Az emberek a kapcsolatfelvételt lebonyolító személytől számos esetben csak annyit tudnak meg, hogy kedvező feltételekkel belföldi, vagy külföldi munkára lehet jelentkezni. Azonban helyette elkábítják, elrabolják, majd rövid időn belül megoperálják őket.⁷⁷⁹

Az emberkereskedők gyakran a transznacionális szervezett bűnözői csoportok részét képezik. Az emberkereskedelemben, valamint az emberi test tiltott felhasználásában gyakran közreműködnek orvosok és más egészségügyi szakemberek.⁷⁸⁰

A szervek eltávolításával kapcsolatos beleegyezési és kizsákmányolási kérdéseket tovább bonyolítja az a tény, hogy az áldozatok nem ritkán hozzájárulnak szerveik eltávolításához, sőt akár magas juttatást is kaphatnak értük.⁷⁸¹ Előfordul az is, hogy egyesek súlyos anyagi gondjaik miatt önként ajánlják fel szerveiket az interneten, de sok embert a szervkereskedők elrabolnak, vagy becsapnak a szervekért cserébe járó magas haszon érdekében.⁷⁸² Ugyanakkor – ahogy az emberkereskedelem bármilyen kizsákmányolás céljából elkövetett fordulata kapcsán – a „szolgáltatás” nyújtását a szélsőséges szegénységgel és a sebezhetőséggel való visszaélés vezérli.⁷⁸³

⁷⁷⁵ Uo. o. n.

⁷⁷⁶ Delmonico, Francis L.: The implications of Istanbul Declaration on organ trafficking and transplant tourism. *Current Opinion in Organ Transplantation*, 2009/2. 116–119. o.

⁷⁷⁷ Mihalkó Viktória – Nagy Beáta – Szabó Mónika: Az emberiség... i. m. 71. o.

⁷⁷⁸ United Nations Office on Drugs and Crime: Trafficking in persons for... i. m. o. n.

⁷⁷⁹ Mihalkó Viktória – Nagy Beáta – Szabó Mónika: Az emberiség... i. m. 71. o.

⁷⁸⁰ United Nations Office on Drugs and Crime: Trafficking in persons for... i. m. o. n.

⁷⁸¹ Uo. o. n.

⁷⁸² Mihalkó Viktória – Nagy Beáta – Szabó Mónika: Az emberiség... i. m. 71. o.

⁷⁸³ United Nations Office on Drugs and Crime: Trafficking in persons for... i. m. o. n.

A magyar szabályozásban az élő személyekből való szerveltávolítást a Btk.-ban az emberkereskedelem és kényszermunka minősített eseteként használatos „emberi test tiltott felhasználása” kifejezés fedi le. Továbbá a Büntető Törvénykönyv hivatalos kommentárja ezt a bűncselekményt egy másik személy testével való szervkereskedelemhez fűzi. Mindemellett egy külön rendelkezés, a Btk. 175.§ (1) bekezdése kriminalizálja – többek között – az emberi sejtek, szervek és szövetek illegális, pénzbeli haszonszerzés céljából történő vásárlását, eladását, vagy az azzal való kereskedelmet.⁷⁸⁴

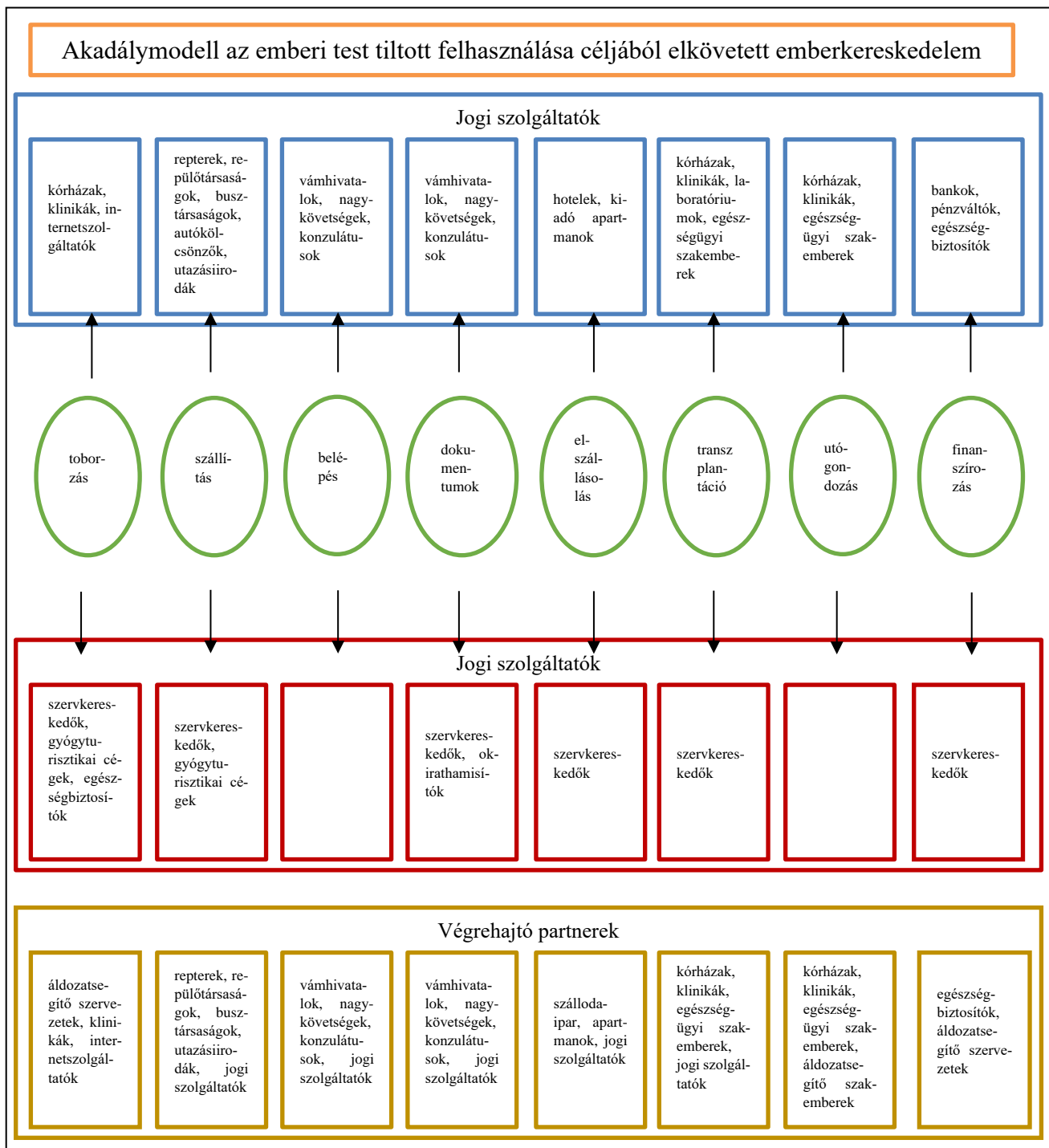
„Küzdelem az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett emberkereskedelem ellen”, más néven HOTT projekt volt az első Európai Unió által finanszírozott projekt az emberkereskedelem ezen „új” és nem utolsó sorban elhanyagolt formája ellen. A program célja egyebek mellett az volt, hogy növeljék az ismereteket a témával kapcsolatban, felhívják a figyelmet az adott bűncselekményre, és javítsák a nem jogalkotáshoz kapcsolódó reakciókat. A HOTT projekt 2012-től 2016-ig tartott.⁷⁸⁵

Az alábbi ábrán látható mutatók empirikus kutatási adatokon alapulnak, amelyeket a HOTT projekt keretein belül gyűjtöttek össze. Ezen mutatókat a rendőrséggel, az ügyészekkel, a betegekkel és a transzplantációs szakemberekkel folytatott mélyinterjúk, a tanúk és sértettek vallomásai, valamint az ítéletek alapján állapították meg.⁷⁸⁶

⁷⁸⁴ GRETA: Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés. GRETA, Strasbourg, 2015. 17. o.

⁷⁸⁵ Organ trafficking research: Combating trafficking in human beings for the purpose of organ removal. <https://www.organtraffickingresearch.org/research-projects/the-hott-project/> (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

⁷⁸⁶ de Jong, Jessica– Ambagtsheer, Frederike: Indicators to Identify Trafficking in Human Beings for the Purpose of Organ Removal. Transplant Direct, 2016/2. o. n.

4. ábra: Akadálymodell
Az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett emberkereskedelem⁷⁸⁷

A mutatók azon személyekre vonatkoznak, akik érintkezhetnek a (potenciális) recipienssekkel, donorokkal vagy közreműködőkkel, akik a THBOR segítségével szervet kérnek vagy szolgáltatottak, vagy ezt tervezik. Ezek a személyek lehetnek egészségügyi szakemberek, igazságügyi és büntető hatóságok ideértve a határrendészeti és nagykövetségi tisztviselők, valamint az áldozatoknak segélyt nyújtó munkavállalók.⁷⁸⁸

⁷⁸⁷ Uo. o. n.

⁷⁸⁸ Uo. o. n.

A szervátültetésben az emberi szervek iránti kereslet lényegesen gyorsabb ütemben nőtt, mint a szervek utánpótlása. Ez megnyitotta az utat az illegális szervkereskedelem, valamint a gyermekkereskedelem előtt. A szervezett bűnözői csoportok, valamint az egyéni szervek közvetítők kihasználják a helyzetet, és ennek eredményeként a feketepiacok egyre nagyobb számban fordulnak elő. A szervezett szervkereskedelem világszerte terjeszkedik.⁷⁸⁹

Addig, amíg a fejlődő országokban a hátrányos helyzetű és kiszolgáltatott nők és férfiak az emberkereskedelmi szervek egyik fő forrásai (de akár maguk is kereskedhetnek illegális szervkivétel és -kereskedelem céljából) a gyermekeket különösen fenyegeti a kizsákmányolás veszélye. A gyermeki szervek kereskedelmének megerősített eseteivel a gyermekszervkereskedelem, amelyet egykor „modern városi legendának” neveztek, szomorú valósággá vált a mai világban. Ahogy a kereslet és kínálat közötti szakadék egyre nagyobb, nőnek a feketepiacok, és a szervezett szervkereskedelem világszerte terjeszkedik.⁷⁹⁰

A gyermekszervi kereskedelem esetei még borzalmasabbak, mint a felnőtteké, mivel az áldozatok fizikailag teljesen kiszolgáltatott, védtelen gyermekek. Míg a legtöbb esetben a felnőttek szervkereskedelme vagy a THOR esetében az áldozatokat a szerveltávolítást követően szabadon engedik, a gyermekszervkereskedelem megerősített eseteiben az emberkereskedelem vagy elrabolt gyermekektől származó szervek begyűjtése az életükbe került. Bár nem állítható, hogy minden eltűnt gyermek szervkereskedelem áldozata, de tény, hogy a gyermekszervkereskedelem megerősített esetei eltűnt gyermekek, akiket holtan találtak a szerv eltávolítás után.⁷⁹¹

Van még egy baljós kép a gyermekszervkereskedelemről, ami a szervkereskedelem legrosszabb formájává teszi. Míg a szülőknek különleges kötelességük, hogy megvédjék gyermekeiket a szükségtelen károktól, vannak olyan esetek, amikor a gyermekeket éppen a szüleik közvetítették szerveltávolítási célból. Ezen esetekben általában a szervkereskedelem áldozatává vált szülőt a szervek közvetítők vagy egy csoport tagjai nyomás alá helyezik netán megfenyegetik, hogy további adósságainak kifizetése érdekében a szervkereskedelem áldozatává váljon gyermeke.⁷⁹²

A mai napig nem áll rendelkezésre elegendő információ az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett gyermekkereskedelemről, mely szükségessé teszi a fokozott adatgyűjtést és kutatást.⁷⁹³

Az orvostudomány bővülő hazai és nemzetközi ismeretanyagának szélesebb körű bevonását a szervezett bűnözés elleni küzdelembe több racionális ok is indokolja. Egyrészt maga a bűnözés is alkalmaz egészségügyi ismeretekkel rendelkező szakértőket, melynek legkézenfekvőbb példája a szűrt és lőtt sebek illegális ellátása. Azonban az orvosi ismeretek felhasználása ennél lényegesen tágabb spektrumon mozog. A kábítószer hatású, tiltólistán nem szereplő szerek kidolgozásától, az illegális gyógyszerkereskedelmen, az emberkereskedelem, embercsempészet-alanyainak egészségügyi ellátásán túl, a szervkereskedelemig bezárólag. A hazai tapasztalatok is azt mutatják, hogy az orvosi szakértelem, különösen az igazságügyi orvostan jól hasznosíthatóan egészíti ki a felderítőket, bűnüldözőket egyes szakterületre, vagy konkrét bűnügyi probléma megoldására megfogalmazott ismeretanyagát.⁷⁹⁴

⁷⁸⁹ Bagheri, Alireza: Asia in the spotlight of international organ trade: Time to take action. Asian Journal of WTO and International Health Law and Policy, 2007/1. 12–14. o.

⁷⁹⁰ Uo. 12–14. o.

⁷⁹¹ Bagheri, Alireza: Child organ trafficking... i. m. 241. o.

⁷⁹² Budiani-Saberi, Debra A.: Human trafficking for and organ removal: A call for prevention, protection, investigations and accountability. Briefing before the Senate Foreign Relations Committee and the Tom Lantos Human Rights Commission United States Congress. <http://cofs.org/home/publications/>. (Letöltés ideje: 2015.08.14.)

⁷⁹³ United Nations Office on Drugs and Crime: Trafficking in persons for... i. m. o. n.

⁷⁹⁴ Révai Róbert – Bedros J. Róbert – Istvanovszki László – Huszár András – Székely György: A szervezett bűnözés egészségbiztonsági aspektusai. Hadmérnök, 2010/2. 192–193. o.

A transzplantáció technikai követelményei annyira félelmetesek, hogy az ilyen tevékenységek titkos végzése gyakorlatilag lehetetlen, hacsak nem vonnak be egészségügyi szakembereket. Annak érdekében, hogy egy szervátültetésnek bármilyen esélye legyen a sikerre, számos kifinomult orvosi eljárást kell lefolytatni. Például meg kell határozni a szerv transzplantációra alkalmasságát, hogy lehetővé váljon a potenciális recipiensekkel való egyezés. Különösen a helyes szövet- és vértipizálás kritikus fontosságú a donorszervek és a potenciális transzplantált betegek megfeleltetése szempontjából. Ennek eredményeként a szervkereskedelemben nemcsak közvetítők vesznek részt, hanem orvosok és egyéb egészségügyi szakemberek is.⁷⁹⁵

Az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett emberkereskedelem szorosan összefügg a szervkereskedelemmel.⁷⁹⁶ A kétszeres értékelés kizárása érdekében a minősítő célzatok és eredmények pontos értelmezését feltételezik. Kizárt a halmazat az emberi test tiltott felhasználásával (Btk. 175. §), amely a célzat realizálására tekintettel büntetlen utócselkménynek tekintendő.⁷⁹⁷

V.3.4. Alfejezeti összegzés

Az emberi test tiltott felhasználása céljából történő gyermekkereskedelem célzata azonos a felnőttek kereskedelmével. Ez a kizsákmányolás. Így a rendszeres előnyszerzés (a Btk. 192. § (2) bekezdésében célzatként rögzíti), és a szervek kivétele. Emellett a magyar szabályozásban, a Btk. 192. (3) bekezdésének célzata az ezekhez történő segítségnyújtás.

Az emberi test tiltott felhasználásával történő kizsákmányolás alatt álláspontom szerint azonos fogalmat értünk a gyermek és a felnőtt esetében. Azonban kiemelendő az a tény, hogy a szervek kivétele gyakran a gyermekek életébe kerül. Így ugyan a kizsákmányolásban nem tehetünk különbséget, annak eredménye mégis eltérő.

Mint láthattuk az uniós jog értelmében az emberkereskedelem elkövetési módjainál meghatározó különbség van aközött, hogy az gyermekre, vagy felnőttre irányul-e. Azonban magyar jogalkotás túlteljesítve tagállami kötelezettségét nem rögzíti szükségszerű elemként az elkövetési módokat sem a gyermek, sem a felnőttek kereskedelménél.

Az emberi test tiltott felhasználása céljából megvalósuló gyermekkereskedelem szabályozásának megfelelőségének vizsgálatához elengedhetetlen az annak alapjául szolgáló kényszermunka, valamint az arra épülő emberkereskedelem tárgyalása.

A Btk. 192. § (2) bekezdése alapján: „*[a]ki mást rendszeres előny szerzése céljából munkavégzésre, munka jellegű tevékenység végzésére, egyéb szolgáltatásra, vagy jogellenes cselekmény folytatására*

a) megtévesztéssel, a sértett nevelésével, felügyeletével, gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve, vagy a sértett kiszolgáltatott helyzetét kihasználva rábír, vagy

b) erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít,

büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁷⁹⁸

A (3) bekezdés szerint „*[a]ki mást a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében toboroz, átad, átvesz, elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad*

⁷⁹⁵ Bagheri, Alireza: Child organ trafficking... i. m. 241–242. o.

⁷⁹⁶ United Nations Office on Drugs and Crime: Trafficking in persons for... i. m. o. n.

⁷⁹⁷ Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

⁷⁹⁸ Btk. 192. § (2) bekezdése.

vagy átvesz, másnak megszerez, szállít, elszállásol, elrejt, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁷⁹⁹

A (3) bekezdés visszautal a (2) bekezdésre, így ezen fordulat célzata az ott meghatározott cselekmény megvalósítása. Tárgyi bekezdés megadja az emberkereskedelem tényállásának második lényeges elemét, az elkövetési magatartásokat. Elkövetési magatartás a toborzás, átadás, átvétel, eladás, megvásárlás, elcserélés, ellenszolgáltatásként történő átadás vagy átvétel, a másnak történő megszerezés, szállítás, elszállásolás, és az elrejtés.

„(4) Aki a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény végzése vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, büntett miatt öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁸⁰⁰

Az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett emberkereskedelem kapcsán a Btk. 192. § (4) bekezdésében találkozhatunk először a konkrét célzattal, nevezetesen az emberi test tiltott felhasználásával. Ennek értelmében a magyar szabályozás a munkaerő-kizsákmányolás egy speciális esetének tekinti az emberi test tiltott felhasználását célzó kizsákmányolást.

(5) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,

[...]

követik el.

(6) A büntetés a (2) vagy a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől húsz évig vagy életfogytig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére, vagy

[...]

követik el.⁸⁰¹

A Btk. tehát fokozottan lép fel a gyermekek sérelmére elkövetett emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett emberkereskedelemmel szemben.

„(7) Aki emberkereskedelem és kényszermunkára irányuló előkészületet követ el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt egy évig, a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig, a (4) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁸⁰²

A törvény az emberi test tiltott felhasználása céljából elkövetett ember és egyúttal gyermekkereskedelem előkészületét is büntetni rendeli.

(8) Aki

a) a (2) bekezdésben meghatározott emberkereskedelem és kényszermunka sértettjének munkáját, munka jellegű tevékenységét, egyéb szolgáltatását vagy jogellenes cselekményét igénybe veszi vagy felhasználja, három évig terjedő szabadságvesztéssel,

b) az a) pontban meghatározott bűncselekményt szexuális cselekmény igénybevételével vagy emberi test tiltott felhasználása érdekében követi el, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel

büntetendő.”⁸⁰³

⁷⁹⁹ Uo. 192. § (3) bekezdés.

⁸⁰⁰ Uo. 192. § (4) bekezdés.

⁸⁰¹ Uo. 192. § (5)-(6) bekezdés.

⁸⁰² Uo. 192. § (7) bekezdés.

⁸⁰³ Uo. 192. § (8) bekezdés.

A magyar szabályozás érdemének tartom az ember és egyúttal a gyermekkereskedelem „fogyasztójának” büntetését.

Álláspontom szerint az emberkereskedelem és kényszermunka hatályos szabályozása teljeskörűen lefedi az emberi test tiltott felhasználása céljából megvalósuló gyermekkereskedelmet. Egyetértek azzal a jogalkotói állásponttal, miszerint a gyermekek kereskedelme emberi test tiltott felhasználása céljából az emberkereskedelem minősített eseteként értelmezendő, és nem önálló jelenség. A jogszabály módosításának ezen kizsákmányolási forma esetében nem látom szükségét.

V.4. A jogellenes cselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás és a gyermekkereskedelem

A „bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás” kifejezés alatt azt értjük, hogy egy adott személyt azáltal zsákmányolnak ki, hogy az elkövető – többek között – zsebtolvajlást, áruházi lopást, kábítószerrel való kereskedést és más hasonló, büntetendő és anyagi haszonnal járó tevékenységet követ el.⁸⁰⁴

A 2011/36/EU irányelvben rögzített „bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás” szófordulatot a magyar Btk. „jogellenes tevékenység végzésére” történő rábírásként, kényszerítésként emelte át a hazai jogunkba. A magyar jogalkotó ezzel bővebben határozta meg a kizsákmányolási formákat.

2017-2018 között az európai adatok alapján az emberkereskedelemmel kapcsolatos vádemelések 2%-ában szerepelt csupán a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás.⁸⁰⁵ A 2011/36/EU irányelv a kényszerkoldulást, továbbá a bűncselekmények révén történő kizsákmányolást a munkaerő-kizsákmányolás formáinak tekinti.⁸⁰⁶

A munkacélú kizsákmányolás hazai fő megjelenési formája az úgynevezett házi szolgaság, a ház körüli munkáltatás és emellett sok esetben a jogellenes cselekmények elkövetésére kényszerítés.⁸⁰⁷

V.4.1. Az egyes jogellenes cselekmények

A jogellenes cselekmény nem csupán a bűncselekményt, hanem az annak nem minősülő szabálysértéseket is magában foglalja.⁸⁰⁸ Ide tartoznak továbbá a közigazgatási úton tiltott tevékenységek is.

A 2011/36/EU irányelv a zsebtolvajlást, az áruházi lopást és a kábítószerrel való kereskedést nevesíti.

A gyermekek által elkövetett zsebtolvajlás vagy az ehhez kapcsolódó más bűncselekmények elsősorban „bandákban” fordulnak elő. A fiatalok hasonló korú és helyzetű társaikkal együttesen követnek el bűncselekményeket, ami a deviáns kortárs kultúra szerves részét képezi.⁸⁰⁹

Jellemző a gyermekek körében az áruházi lopás mellett, a betöréses lopás, illetve az ATM-lopás is.

A téma szempontjából az egyik legnagyobb jelentősége – és egyúttal gyakorisága is – a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények elkövetésére történő rábírásnak van. Jellemző mind a kábítószer birtoklása, mind pedig a kábítószer-kereskedelem.

⁸⁰⁴ 2011/36 EU irányelv (11) preambulumi bekezdése.

⁸⁰⁵ European Commission: Data Collection... i. m. 39. o.

⁸⁰⁶ Gyakorlati Útmutató a koldulásra vagy bűncselekmények elkövetésére kényszerített személyek első szintű azonosításához https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/d/46/c0000/TRAFGUID3_Koldul%C3%A1s.pdf (Letöltés ideje: 2023.01.07.)

⁸⁰⁷ Balogh Krisztina – Windt Szandra: A munkáltatással... i. m. 273. o.

⁸⁰⁸ Windt Szandra: Elkövető és/vagy áldozat? Az emberkereskedelem áldozatai által kényszer/fenyegetés hatására elkövetett jogellenes cselekményekről. Belügyi Szemle, 2023/10. 1908. o.

⁸⁰⁹ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 159. o.

V.4.2. A jogellenes cselekmények révén történő kizsákmányolás

Tipikusak azok az esetek, amelyekben a család kényszeríti rablásra vagy más bűncselekmények elkövetésére a gyermeket. Ilyenkor gyakran a létfenntartásról, a családtagok ellátásáról van szó, nem pedig a család meggazdagodásáról. A szülők megtanítják a gyermekeket arra, hogyan lopjanak, és melyik a legjobb és leghatékonyabb módszer.⁸¹⁰

Vannak a gyermekek bűnözésre kényszerítésének olyan esetei, amikor a környezet befolyása a felelős a gyermekek kriminalizálódásáért. A szülők gyakran szerhasználók, munkanélküliek, gyermekeiket elhanyagolják, és nem ritkán mentális problémákkal küzdenek, de nem szükségszerűen bűnelkövetők.⁸¹¹

Egy vizsgált hazai esetben egy fiatal férfi (aki korábban futtatóként dolgozott) elkezdett gyermekeket bűncselekmények elkövetésére kényszeríteni és kizsákmányolni a saját környezetében. A gyermekek 8-10 évesek voltak, és a rablásokat a férfi ellenőrzése alatt végezték. Azt követően elvette tőlük az „árut”, és egy kevés pénzt adott nekik a „munkájukért”.⁸¹²

Glasgow-ban and Merseyside-ban gyermekeket zsákmányoltak ki kábítószer-kereskedelem révén.⁸¹³

Hazánkban a CONFRONT projekt keretein belül nem tártak fel olyan esetet, ahol egyértelmű lett volna a gyermekkereskedelem. Mindazonáltal figyelemfelkeltő, hogy a megkérdezett szakértők elmondása szerint – és ahogy a fenti példák is szemléltetik – a gyermekek által elkövetett zsebtolvajlás és rablás mögött gyakran jelennek meg a kényszer különböző formái. Az elkövetők a kiskorúakat gyakran kizsákmányolják, tehát egyúttal maguk is bűncselekmény áldozatai. A kortársak hatása alatt elkövetett bűncselekmények szintén gyakran megjelenő formája a zsebtolvajlásra való kényszerítés, ahol az idősebb gyermekek betanítják a fiatalabbakat. Bizonyos környezetben, különösen a gyermekotthonokban, ahol a gyermekek különböző, de többnyire veszélyeztetett háttérből érkeznek, egymást vonják be a bűnözésbe.⁸¹⁴

V.4.3. A gyermekkereskedelem áldozatai által elkövetett jogellenes cselekmények

Az emberkereskedők által használt formák folyamatosan fejlődnek, az emberkereskedelem egyik különálló, de gyakran kevésbé azonosított megjelenési formája a kényszerbűnözés.⁸¹⁵

A leggyakoribb bűncselekmények, melyeket az emberkereskedelem áldozatai elkövetnek – a nemzetközi tapasztalatok alapján – a kábítószerrel kapcsolatos és a vagyoni elleni bűncselekmények.⁸¹⁶ A magyar kriminálstatisztikai adatok szerint hazánkban szintén a vagyoni elleni és a különböző kábítószerrel összefüggő bűncselekmények elkövetésére rábírás jellemző.⁸¹⁷

⁸¹⁰ U.o. 189. o.

⁸¹¹ U.o. 189. o.

⁸¹² U.o. 189. o.

⁸¹³ Robinson, Grace – McLean, Robert – Densley, James: Working County Lines: Child Criminal Exploitation and Illicit Drug Dealing in Glasgow and Merseyside. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 2018/5. 694–711. o.

⁸¹⁴ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 190. o.

⁸¹⁵ The use of forced criminality: Victim hidden behind the crime <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/233938.pdf> (Letöltés ideje: 2023.01.13.)

⁸¹⁶ Rodríguez-López, Silvia: Telling Victims from Criminals: Human Trafficking for the Purposes of Criminal Exploitation. In: John Winterdyk – Jackie Jones (eds.): *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020. 303–318. o.

⁸¹⁷ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1694. o.

Sem adatok, sem pedig becslések nem állnak rendelkezésünkre a gyermekkereskedelemmel kapcsolatos zsebtolvajlásról. Az általában más típusú bűncselekményekkel is együtt jár, mint lopás, rablás vagy zaklatás (bullying).⁸¹⁸

Az emberkereskedők arra kényszeríthetik a felnőtteket és a gyermekeket, hogy áldozatként bűncselekményeket kövessenek el. Beleértve a lopást, a tiltott kábítószerbirtoklást és -kereskedelmet, a terrorcselekményt, és az emberölést. Mexikóban például szervezett bűnözői csoportok arra kényszerítették a gyermekeket és a migránsokat, hogy „bérgyilkosként” dolgozzanak. Továbbá kábítószer előállításában, szállításában és értékesítésében használták fel őket.⁸¹⁹

Franciaországban 2013 novemberében a rendőrség letartóztatott hat felnőtt romát, akiket azal vádoltak, hogy gyermekeiket betörésekre kényszerítették Párizsban és annak külvárosaiban. Az áldozatokat állítólag fizikailag bántalmazták, mert nem szállították le a lopott áruk napi kvótáját.⁸²⁰

Afganisztánban a felkelő csoportok arra kényszerítik az idősebb afgán gyermekeket, hogy öngyilkos merénylőként szolgáljanak.⁸²¹

A pakisztáni nem állami katonai csoportok pedig arra kényszerítik a gyermekeket – akár már 9 éves kortól –, hogy öngyilkos merénylőként szolgáljanak Pakisztánban és Afganisztánban egyaránt.⁸²²

Az elsősorban Vietnámból és Kínából származó gyermekeket és férfiakat arra kényszerítették, hogy kábítószer termesztésben dolgozzanak az Egyesült Királyságban és Dániában.⁸²³

Peruban hamisítási műveletekbe, kábítószer előállításába és -szállításba, valamint egyéb bűncselekmények elkövetésébe vonják be a gyermekeket.⁸²⁴

Olaszországban szintén megjelenik a gyermekáldozatok bűncselekmény elkövetésére kényszerítése.⁸²⁵

Gyermekeket és felnőtteket adnak el az Egyesült Királyságba, és zsebtolvajlásra, ATM-lopásra, fémlopásra és kábítószertermesztésre kényszerítik őket. A bűnözés miatti emberkereskedelem egyre jelentősebb kérdés, de csak a közelmúltban ismerték el kényszermunkaként.⁸²⁶

Vidra Zsuzsanna, Baracsi Kitti, Katona Noémi és Sebhelyi Viktória kutatása során a gyermekek által elkövetett zsebtolvajlás látens jelenségnek bizonyult.⁸²⁷

A zsebtolvajlásra kényszerítés azonosítása – mint a gyermekkereskedelemhez kapcsolódó kizsákmányolási forma – jelentős problémákba ütközik. A kérdés, miszerint a bűncselekmény mennyiben tekinthető kényszerítés eredményének, az intézmények számára sem egyértelmű, következésképpen annak kizsákmányoló jellege sem. Sokak szerint egyáltalán nincs is szó kényszerítésről, és meglátásuk szerint a fiatalok saját akaratukból cselekszenek. Amikor az intézmények elismerték, hogy a gyermekeket kényszerítették, akkor is többnyire kortárs kényszerítést értettek alatta.⁸²⁸

⁸¹⁸ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 159. o.

⁸¹⁹ The use of forced criminality: Victim hidden... i. m. o. n.

⁸²⁰ Uo. o. n.

⁸²¹ Uo. o. n.

⁸²² Uo. o. n.

⁸²³ Uo. o. n.

⁸²⁴ U.S. Department of State: 2023 Trafficking in Persons Report: Peru. <https://www.state.gov/reports/2023-trafficking-in-persons-report/peru> (Letöltés ideje: 2023.07.15.)

⁸²⁵ U.S. Department of State: 2022 Trafficking in Persons Report: Italy. <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/italy/> (Letöltés ideje: 2023.07.15.)

⁸²⁶ Antislavery: Trafficking into crime and begging <https://www.antislavery.org/what-we-do/past-projects/trafficking-crime-begging/> (Letöltés ideje: 2023.01.13.)

⁸²⁷ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 188–189.

o.

⁸²⁸ Uo. 220–221. o.

A jogellenes cselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás (ideértve a koldulást is) céljából elkövetett emberkereskedelem áldozataira az alábbiak jellemzőek:

- gyermekek, idős emberek vagy fogyatékkal élő bevándorlók, akik hajlamosak nyilvános helyeken és tömegközlekedésen koldulni;
- kábítószer magánál tartó és/ vagy értékesítő gyermekek;
- rendelkeznek olyan testi sérüléssel, amely látszólag a megcsonkítás következménye;
- azonos nemzetiségű vagy etnikai hovatartozású gyermekek, akik felnőttek nagyobb csoportjaival mozognak együtt;
- kísérő nélküli kiskorúak, akiket azonos nemzetiségű vagy etnikai hovatartozású felnőtt „talált meg”;
- csoporttal mozgás a tömegközlekedési eszközön;
- részt vesznek szervezett bűnöző „bandák” tevékenységeiben;
- nagyobb csoportba tartozó gyermekek, akiknek ugyanaz a felnőtt a gyámja;
- büntetést kapnak, ha nem gyűjtenek vagy lopnak eleget;
- csoportban élnek;
- együtt utaznak a rendeltetési országba;
- csoportosan élnek olyan felnőttekkel, akik nem a szüleik;
- nagy csoportokban és jelentős távolságokat tesznek meg naponta.⁸²⁹

Az emberkereskedelem áldozatai nem tehetők felelőssé olyan jogellenes tevékenységekben való részvételükért, amelyek viktimizációjuk közvetlen következményei. A bűncselekmény elkövetésére kényszerített személyeket általában elkövetőként azonosítják áldozat helyett és ezért ekként kezelik őket a bűnüldöző és igazságügyi szervek⁸³⁰. Az emberkereskedelem számos áldozata a megfelelő áldozatazonosítás hiánya miatt továbbra is észrevétlen a bűncselekmények elkövetői között.⁸³¹

Az Egyesült Államokban az emberkereskedelem azon áldozatai, akiket kereskedelmi célú szexuális cselekmények elkövetésére kényszerítenek, majd prostitúcióval kapcsolatos bűncselekmény miatt büntetőeljárás alá vonnak, számos állam (köztük New York is) olyan törvényt fogadott el, amelyek lehetővé teszik számára, hogy hatályon kívül helyezze ezeket az ítéleteket, amennyiben a bűncselekmény elkövetése az áldozat kizsákmányolása körébe tartozik.⁸³²

2009-ben három vietnami gyermeket tartóztattak le, mert az Egyesült Királyságban kábítószer termesztésben vettek részt. Egy fellebbviteli bíróság azonban 2013-ban hatályon kívül helyezte az ítéleteket, és megállapította, hogy a gyermekek emberkereskedelem áldozatai voltak. Ez az eset azt tükrözi, hogy egyre inkább tudatában vannak annak, hogy a kényszerbűnözésben részt vevő emberkereskedelem áldozatait meg kell óvni a büntetőeljárástól.⁸³³

A bűncselekményre kényszerítést az emberkereskedelem áldozatainak azonosítását végző szervek sokszor nem úgy azonosítják, mint az emberkereskedelemmel kapcsolatba hozható je-

⁸²⁹ United Nations Office on Drugs and Crime: Human trafficking... i. m. o. n.

⁸³⁰ A fiatalkorú terheltek elleni büntetőeljárásról lásd bővebben: Bertaló András: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Egyetemi doktori disszertáció. Pécs, 2021. 207 o.

⁸³¹ The use of forced criminality: Victim hidden... i. m. o. n.

⁸³² Uo. o. n.

⁸³³ Uo. o. n.

A fiatalkorú sértetteket nyomozás során megillető jogokról lásd bővebben: Bakonyi Mária: A 14. és 18. életévét be nem töltött különleges bánásmódot igénylő sértett és tanú jogai a nyomozás során. In: Zséger Barbara (szerk.): Válogatás a Magyar Kriminológia Társaság 2018-2019. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2019. 97–116. o.

lenséget. Éppen ezért az áldozatokat csupán elkövetőnek definiálják, ezáltal nem érvényesíthetik áldozati jogait. A jogellenes cselekményre kényszerítés áldozatai főként gyermekek, akiket arra kényszerítenek, hogy akaratuk ellenére hajtsanak végre bűncselekményeket, melyek leggyakrabban: kábítószer-kereskedelem, zsebtolvajlás, bolti lopás, autók feltörése, bankautomatákkal kapcsolatos lopások.⁸³⁴

Az emberkereskedelem áldozatául esett gyermekeket elsősorban bűnözői tevékenységre kényszerítés útján használják ki. Ezeket a gyermekeket gyakran hamisan az adott bűncselekmény elkövetőjeként azonosítják, és nem az emberkereskedelem áldozataként. Ennek következtében az esetek nagy része nem kerül napvilágra az Európai Unión belül.⁸³⁵

Az áldozatokat olyan büntetendő cselekmények elkövetésével vádolják, amelyekre kényszerítették őket, és a büntetőeljárás megalázó élményének vannak kitéve.⁸³⁶ Fontos, hogy a kormányok olyan politikákat dolgozzanak ki és hajtsanak végre, amelyek azonosítják és megfelelő védelemben részesítik az emberkereskedelem azon áldozatait, akiket bűncselekményben való részvételre kényszerítenek.⁸³⁷

Arra vonatkozóan, hogy a gyermekkereskedelem áldozatai által kényszer/fenyegetés hatására elkövetett büntetendő cselekményeket mikor nem lehet a gyermek terhére felróni, a magyar Btk. két rendelkezést is tartalmaz, melyek közül a gyermekkor már korábban tárgyaltam. A másik:

A Btk. 19. §-a rögzíti, hogy „(1) Nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt olyan kényszer vagy fenyegetés hatása alatt követi el, amely miatt képtelen az akaratának megfelelő magatartásra.

(2) A büntetés korlátlanul enyhíthető, ha a kényszer vagy a fenyegetés a bűncselekmény elkövetőjét korlátozza az akaratának megfelelő magatartásban.”⁸³⁸

A kriminálstatisztikai adatok alapján hazánkban igen kevés olyan ügy volt, ahol jogellenes cselekmény folytatására bírták rá az emberkereskedelem áldozatát. Azonban előfordulhatott, hogy az elkövető személyében az eljáró hatóságok tagjai nem ismerték fel az áldozatot, illetve az áldozat maga – elkövetőként – nem tudott, nem mert erre hivatkozni. Így magas lehet a látencia. Szükséges erre a rendőrök, ügyészek, bírák képzései során is felhívni a figyelmet.⁸³⁹

Az elmúlt években a statisztikai adatok alapján egyre inkább előtérbe kerülnek az emberkereskedelem áldozataival elkövetett jogellenes cselekmények. Ezzel párhuzamosan az is megfogalmazásra kerül, hogy ezekért ne büntessék őket. Amennyiben ezt az üzenetet a sértettek felé közvetíteni lehetne, miszerint ők nem tartoznak felelősséggel a kényszer, fenyegetés miatt elkövetett cselekményekért, és ez valóban így is történne, a rendőrségbe/igazságszolgáltatásba vetett bizalmuk erősödne.⁸⁴⁰

V.4.4. Alfejezeti összegzés

A jogellenes cselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás céljából történő gyermekkereskedelem célzata azonos a felnőttek kereskedelmével, ami a kizsákmányolás. Konkrétizálva a rendszeres előnyszerzés (a Btk. 192. § (2) bekezdésében célzatként rögzíti), és a jogellenes

⁸³⁴ De Coll Ágnes Ráhel – Tatár Erika: Az emberkereskedelem... i. m. 15. o.

⁸³⁵ Europol: Fighting... i. m. o. n.

⁸³⁶ Criminalization of Trafficking Victims. <https://www.law.cuny.edu/wp-content/uploads/page-assets/academics/clinics/hrj/publications/Criminalization-of-Trafficking-Victims.pdf> (Letöltés ideje: 2023.01.13.)

⁸³⁷ The use of forced criminality: Victim hidden... i. m. o. n.

⁸³⁸ Btk. 19. §-a.

⁸³⁹ Windt Szandra: Elkövető és... i. m. 1911. o.

⁸⁴⁰ U.o. 1911–1912. o.

tevékenység végzése más által. Emellett a magyar szabályozásban, a Btk. 192. (3) bekezdésének célzata az ezekhez történő segítségnyújtás.

A jogellenes cselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás alatt álláspontom szerint azonos fogalmat értünk a gyermek és a felnőtt esetében. Annak megjelenési formái az életkorra, illetve nemre tekintettel eltérnek. Gyermekeknél gyakori a zsebtolvajlás.

Mint láthattuk az uniós jog értelmében az emberkereskedelem elkövetési módjainál meghatározó különbség van aközött, hogy az gyermekre, vagy felnőttre irányul-e. Azonban magyar jogalkotás túlteljesítve tagállami kötelezettségét nem rögzíti szükségszerű elemként az elkövetési módokat sem a gyermek, sem a felnőttek kereskedelménél.

A szakirodalmi álláspontok alapulvételével a magas látencia mellett viszonylag gyakorinak becsülhetjük azt az esetet, amikor valaki a gyermekét lopás céljából „kölcsonadja”. Ilyenkor a kerítés elhatárolásánál tárgyalt rendszeres haszonszerzési célzat bírhat jelentőséggel.

A 2011/36/EU irányelv a kényszermunka körében nevesítve tárgyalja a jogellenes cselekményre történő rábírást, kényszerítést. Így a jogellenes cselekmény folytatására való kényszerítés céljából elkövetett gyermekkereskedelem szabályozásának értékelése nem tér el a munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekkereskedelemnél tárgyaltaktól. A jogellenes cselekményre történő rábírást, kényszerítés a munkaerő-kizsákmányolás egyik formája, így az ott tárgyaltak az irányadóak.

Álláspontom szerint az emberkereskedelem és kényszermunka hatályos szabályozása teljeskörűen lefedi a jogellenes cselekmény folytatása céljából megvalósuló gyermekkereskedelmet. Egyetértek azzal a jogalkotói állásponttal, miszerint a gyermekek kereskedelme jogellenes cselekmény folytatása céljából az emberkereskedelem minősített eseteként értelmezendő, és nem önálló jelenség. A jogszabály módosításának ezen kizsákmányolási forma esetében nem látom szükségét.

V.5. Kényszerkoldultatás és gyermekkereskedelem

A gyermekkereskedelem számos tekintetben összefüggésbe hozható a szexuális célú kereskedelemmel és a gyermekek szexuális célból történő kizsákmányolásával, azonban ezen túlmenően a koldulás, a zsebtolvajlás és a bolti lopások is olyan jogellenes cselekmények, amelyekre előszeretettel használnak kiskorúakat.⁸⁴¹

A koldulás problematikája Európa szerte szorosan kötődik a szegénység, a szegénygondozás kérdésköreire. A „szegény” fogalom a történelem folyamán felölelte a koldusokat, a vándorlókat, a beteg, család nélkül élő felnőtteket, valamint az árvákat és a családból kiesett, magukra maradt gyermekeket is.⁸⁴²

A koldulás önmagában nem minősül jogellenesnek, ám csak a néma koldulás megengedett. Legális a koldulás akkor, amikor az emberek sajnálatára, együttérzésére apellál a földön ülő vagy sapkáját tartogató koldus.⁸⁴³ Nem megalapozatlan az az álláspont, miszerint a koldulásnak a bűnözéssel – akár a szervezett bűnözéssel, mint a „koldusmaffia” – lehetnek és vannak összefüggései.⁸⁴⁴

V.5.1. Gyermekkoldulás

Magyarországon – csakúgy, mint Európa szerte is többnyire jellemző – az önkormányzatok hatáskörébe tartozik a koldulás szabályozása. Határozatot hozhatnak annak megtiltásáról bizonyos közterületeken, a tilalom megszegése esetén pedig szabálysértési bírságot róhatnak ki az elkövetőkre. Speciális szabályozás vonatkozik arra, ha valaki gyermekkel koldul, vagy a gyermek egyedül van az utcán, hiszen az a „gyermek veszélyeztetésének” minősül, így az intézményeknek kötelességük lépni.⁸⁴⁵

A Szabs. tv. 185. § kimondja, hogy

„(1) Aki gyermekkorú személy társaságában koldul, szabálysértést követ el.

(2) Aki közterületen vagy nyilvános helyen, olyan módon koldul, hogy a járókelőket, illetve a nyilvános helyen jelenlévőket pénz átadása céljából leszólítja, továbbá az is, aki házról házra, illetve lakásról lakásra járva kéreget, szabálysértést követ el.

(3) A szabálysértési hatóság, valamint a helyszíni bírságolásra jogosult szerv vagy személy haladéktalanul értesíti az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés tényéről, az érintett gyermek és az elkövető adatairól a gyermek lakóhelye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatot.

(4) Az (1) és (2) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt a közterület-felügyelő is szabhat ki helyszíni bírságot.”⁸⁴⁶

A gyermekkorú személy társaságában megvalósuló koldulás a Szabs. tv. 185. § (1) bekezdésébe ütközik. Az elkövetési mód, a hely, valamint az indok közömbös. Az tekinthető bevett

⁸⁴¹ Felméry Zoltán: A szervezett bűnözés hatása az európai gazdasági és társadalmi helyzetre. A súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékeléséről szóló 2021. évi Europol jelentés ismertetése. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések, 2021/20. 10. o.

⁸⁴² Bódiné Beliznai Kinga: Szegény a koldus, ha király is a neve. Koldulás és bírói gyakorlata a Kbt. tükrében, pro publico bono. Magyar Közigazgatás, 2020/3. 41. o.

⁸⁴³ Cserép Attila – Fábrián Adrián – Rózsás Eszter: Nagykommentár a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértés nyilvántartási rendszeréről szóló 2012. évi II. törvényhez, 2022. március 1. időállapotú, 2022. évi Jogtár-formátumú kiadás.

⁸⁴⁴ Gází Adrienn: A koldulás korlátozása jogi és szociális szempontú megközelítésben. Esély, 2005/3. 80. o.

⁸⁴⁵ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 218. o.

⁸⁴⁶ Szabs. tv. 185. §-a.

gyakorlatnak, amikor a gyermek csak jelen van, de nem ő folytatja a koldulást, hanem a felnőtt. Az elkövető nem szán neki tevőleges szerepet, a gyermek látványa legfeljebb nyomatékosító hatású. Azonban a kéregetés gyakorta a gyermekekre tekintettel történik, ami arra épül, hogy az emberekben sajnálatot, együttérzést váltson ki a szerencsétlen sorsú – testi hibás, éhező, rosszul öltözött – gyermek iránt. A tényállás alaki (immateriális), így tehát nem feltétel az eredmény, nevezetesen, hogy a gyermekekre tekintettel kapjon is pénzt az elkövető. A gyermek jelenlétében megvalósuló koldulásnál irreleváns, hogy a kéregetés egyébként néma.⁸⁴⁷

Btk. 208. § „(1) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy - ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él -, aki e feladatából eredő köteleességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, az (1) bekezdés szerint büntetendő az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt

a) bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására rábír vagy rábírnai törekszik,

b) bűncselekmény elkövetéséhez felajánl.”⁸⁴⁸

Amennyiben koldultatás történik – tehát a gyermek maga kéreget a felnőtt ráhatására közterületen vagy házalva – a tényállás kettős alakzatú. A Btk. 208. § (2) bekezdése szerinti kiskorú veszélyeztetése büntetett követi el az a nagykorú személy, aki kiskorút szabálysértés elkövetésére rábír, vagy rábírnai törekszik. Az elkövetési magatartás felbujtásszerű cselekménnyel valósul meg.⁸⁴⁹

A züllött életmód fogalmát a törvény nem határozza meg. A vonatkozó miniszteri indokolás szerint a züllött életmód nem elszigetelt, egyszeri magatartást, hanem huzamosabb időn át tartó, erkölcsileg kifogásolható olyan életvitelt jelent, amely még nem valósít meg bűncselekményt (pl. csavargás, kéregetés stb.).⁸⁵⁰

Tekintve, hogy a koldulás veszélyeztetési cselekmény, a büntetőjogi felelősség a koldulásra való rábírással, illetve annak kísérletével (a rábírnai törekvéssel) megállapíthatóvá válik, a bűncselekmény alanya bármely nagykorú személy lehet, feltéve hogy a kiskorú nincs a gondozására vagy felügyeletére bízva.⁸⁵¹

A gyermekkorú társaságában koldulás felveti a bűncselekmény gyanúját, amennyiben szülő vagy törvényes képviselő használja fel a gyermeket. Kiskorú veszélyeztetése büntetett követ el a gyermek nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, aki köteleességét súlyosan megszegve veszélyezteti a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését (Btk. 208. § (1) bekezdés). A huzamos ideje, rendszeresen előforduló közös koldulás súlyos köteleesség-megszegésnek minősül.⁸⁵²

A koldulásban részt vevő gyermekekkel és felnőttekkel, valamint az érintettekkel készített interjúk alapján elmondható, hogy a gyermekkoldulás időnként túlélési stratégiaként jelentkezik, mivel a kéregető gyermekek olyan elszegényedett családokból származnak, akiknek nincs alternatív jövedelemszerző tevékenységük. Egyes esetekben a klasszikus koldulás olyan tevékenységnek tűnik, amely a teljes családot felöleli. Mivel a kisgyerekek nagyobb valószínűséggel váltanak ki együttérzést, aktívan felhasználhatók a klasszikus koldulásra. A kéregetést mint

⁸⁴⁷ Cserép Attila – Fábrián Adrián – Rózsás Eszter: Nagykomentár... i. m. o. n.

⁸⁴⁸ Btk. 208. §-a.

⁸⁴⁹ Cserép Attila – Fábrián Adrián – Rózsás Eszter: Nagykomentár... i. m. o. n.

⁸⁵⁰ BH 1985.2.51

⁸⁵¹ Cserép Attila – Fábrián Adrián – Rózsás Eszter: Nagykomentár... i. m. o. n.

⁸⁵² Uo. o. n.

túlélési stratégiát támasztja alá a gyerekek és a kísérő felnőttek közötti jó kapcsolat is. Sőt, előfordultak olyan helyzetek, amikor a gyerekek és az őket kísérő felnőttek beszélgetéseit végig hallgatva kiderült, hogy ezek a felnőttek valóban az érintett gyermek családtagjai. A legtöbb esetben a felnőttek koldulásban részt vevő gyermekek anyja vagy nagymamája.⁸⁵³

V.5.2. A gyermek kényszerkoldultatása

A kényszerkoldultatás a kényszerszermunka egy speciális esetének minősül, melyben az áldozatokat kéregetésre kényszerítik, majd az összegyűjtött összeg egészét vagy egy részét a kizsákmányolók elveszik tőlük. A kényszerkoldulás esetében a toborzók elsősorban olyan áldozatok közül válogatnak, akik valamilyen testi fogyatékoságban szenvednek annak reményében, hogy így a járókelők és a tömegközlekedésen utazók hamarabb megsajnálják őket. Így végsősoron könnyebben adnak pénzt nekik. Kétségtelenül az egyik potenciális áldozati kör a gyermekeké, akiket a legtöbb esetben pszichikai ráhatással bírnak rá a cselekvésre.⁸⁵⁴

A kolduló gyermekek indítékai az életviteli, anyagi nevelési és elhanyagolási veszélyeztetettségi okok közé ágyazódnak. Így sokszor a bujtatott szülői bűnözés rejlik a gyermekkoldulás problematikája mögött.⁸⁵⁵

Fontos leszögezni, hogy ezek a gyermekek szélsőségesen kiszolgáltatott helyzetben vannak, és sokuk bűncselekmények áldozatai (a szexuális kizsákmányolást is beleértve). Bizonyos esetben a koldulás (és a zsebtolvajlás is) egy túlélési stratégia azok számára, akik áldozattá váltak, és nem kapnak megfelelő segítséget az illetékes intézményektől.⁸⁵⁶

A bizonytalanság akörül, hogy a gyermekeket kényszerítették-e (pl.: a család küldte-e ki) a koldulásra vagy sem (a gyermek saját akaratából koldul), kritikus pont az azonosítás során. Ezt tovább bonyolítja, hogy maguk a gyermekek sem érzékelik, hogy kizsákmányolás áldozatai. Sőt előfordulnak olyan esetek, amikor a kolduló gyermekek úgy vélik, hogy a kéregetést szervező személy a megmentőjük, a jótevőjük, a patrónusuk, akire támaszkodhatnak, és aki segít a túlélésben.⁸⁵⁷

A gyermekek kényszerkoldulása alapvetően két kategóriára bontható:

- egyrészt vannak olyan gyermekek, akiket „harmadik felek” kényszerítenek koldulásra (pl.: a bűnszervezetek tagjai, hitoktatók, tágabb értelemben vett családtagok, család „barátok” vagy a gyerekek saját „barátai”);
- a másik csoportot azok a gyermekek alkotják, akiket szüleik vagy gondviselőik kényszerítenek koldulásra.⁸⁵⁸

A gyermekek kéregetésre kényszerítéséhez kapcsolódó egyik legfontosabb kérdés, hogy a vizsgált eset a szervezett bűnözés részének tekintendő-e, vagy pedig egyedinek minősül.⁸⁵⁹

A harmadik fél által kényszerített gyermekkoldulást további három alpontra bonthatjuk:

- „koldusmaffia”;
- bentlakásos iskolákba küldött gyermekek, akiket a tanáraik kényszerítenek kéregetni;

⁸⁵³ European Commission: Report for the Study on Typology and Policy Responses to Child Begging in the EU (JLS/2009/ISEC/PR/008-F2). Európai Bizottság, Brüsszel, 30. o.

⁸⁵⁴ De Coll Ágnes Ráhel – Tatár Erika: Az emberkereskedelem... i. m. 13. o.

⁸⁵⁵ Ferenczi Zsuzsanna: Változások – A gyermekvédelemben. A Szociális Szakmai Szövetség hírlevele, 2004/1. 7.o.

⁸⁵⁶ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 188. o.

⁸⁵⁷ Uo. 220. o.

⁸⁵⁸ Delap, Emily: Forced child begging: A toolkit for researchers. Anti-Slavery International, London, 2009. 3. o.

⁸⁵⁹ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 187. o.

– a kábítószer-függőséggel összefüggő kényszerkoldulás.⁸⁶⁰

Egy 2009-es Európai bizottsági jelentés szerint a koldulás célját szolgáló gyermekkereskedelem áldozatai (az Európai Uniót vizsgálva) elsősorban az Egyesült Királyságból, Romániából, illetve Franciaországból származnak. A gyermekkoldulás nem kezelhető elszigetelt jelenségként más bűncselekményektől, hiszen a gyermekek más (illegális) tevékenységekben is részt vehetnek.⁸⁶¹

A legtöbb kolduló gyermek – különösképpen azok, akik gyermekotthonban élnek és az utcán „bandáznak” – amellett, hogy pénzt kéregetnek a járókelőktől gyakran követnek el bűncselekményeket. Ezért előbb vagy utóbb a rendőrség elfogja őket. Egyben ez azt is jelenti, hogy a kolduló gyermekek gyakran kriminalizálódnak.⁸⁶²

Az Európai Unió kutatása alapján megállapítható, hogy a gyerekeket a kizsákmányolás veszélye fenyegeti a kolduláson keresztül, ha elszegényedett családokból vagy közösségekből származnak, különösen, ha olyanból, amelyek szélsőséges megbélyegzésnek, strukturális marginalizációnak és diszkriminációnak vannak kitéve. Mint például egyes roma családok az Európai Unió bizonyos országain belül. Mindazonáltal, figyelembe véve az Európai Unió roma lakosságának méretét – amely becslések szerint 4,7-12 millió között változik – csak nagyon kis hányad foglalkozik kolduló tevékenységgel.⁸⁶³

A legtöbb visszatérő kockázati tényező, amely sebezhetőbbé teszi a gyermekeket a koldulással szemben, a szegénység és a társadalmi kirekesztés, a diszkrimináció, valamint a támogatás hiánya. Amit gyakran tetéz az a tény, hogy ezen gyermekek közül sokan nem járnak iskolába. (Vagy soha nem iratkoztak be, vagy lemorzsolódtak.) Néhány esetben azonban a kolduló gyermekeknek is lehet bátorító környezete, például akkor, amikor a koldulást társaival vagy családtagjaival együtt folytatja.⁸⁶⁴

V.5.3. A kényszerkoldultatás és az alapjául szolgáló gyermekkereskedelem arculata

Magyarország sajátos földrajzi elhelyezkedésére és tranzit-jellegére tekintettel a koldulás szabályozásánál számos problémával nézünk szembe. A „koldusmaffia” hazánkban is fellelhető jelenség, azonban felderítése a sértettek félelme, rászorultsága miatt – kevés kivételtől eltekintve – közel lehetetlen. Magyarországot a környező országok közt a koldusok paradicsomának tartják. Ebből a szempontból a külső államokból érkező migráció óriási kihívást jelent, a jelenséggel gyakran együtt jár a bűnözés, hiszen a frekventált helyeknek értéke van.⁸⁶⁵

A CONFRONT projekt keretében megszólítottak szerint Magyarország a romániai koldusok egyik fő célszövege. Okkal feltételezhető, hogy a romániai, gyermekükkel kolduló nők esetében szervezett bűnözés áll a háttérben, azonban miután ezeket az eseteket a rendőrség nem vizsgálja, nincs erre bizonyíték. A szakértők viszont felfedezni vélnék bizonyos fokú szervezettséget a koldulás mögött. Többek között tudatosságot látnak abban, hogy gyakran kerületek határainál koldulnak, ahol a hatóságok nem avatkoznak be arra hivatkozva, hogy az adott terület

⁸⁶⁰ Delap, Emily: Begging for Change. Research findings and recommendations on forced child begging in Albania/Greece, India and Senegal. Anti-Slavery International, London, 2009. 6.o.

⁸⁶¹ European Commission: Report for the Study... i. m. 29. o.

⁸⁶² Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 219. o.

⁸⁶³ European Commission: Report for the Study... i. m. 29–30. o.

⁸⁶⁴ Uo. 30. o.

⁸⁶⁵ Gazsi Adrienn: A koldulás... i. m. 97. o.

közel van a másik kerülethez, ami már egyúttal egy másik kerületi hatósághoz tartozik. A szervezettség mértékéről, valamint arra, hogy ez konkrétan bünszervezetet takar-e, a szakértőknek sincsen releváns információja.⁸⁶⁶

Tovább bonyolódik a helyzet abban az esetben, ha a gyermek, akit koldulásra kényszerítettek, illetve az, aki a gyermekkel kéreget, nem magyar állampolgár. Amennyiben idegen állampolgárokról van szó, kérdéses, hogy „a gyermekkel koldulás” szabálysértés megvalósítása esetében miként érvényesíthető a szabálysértési hatóság törvényes kötelezettsége: haladéktalanul értesítenie kell a gyermek lakóhelye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálatot a szabálysértés tényéről, és az érintett gyermek, valamint az elkövető adatairól.⁸⁶⁷

A Budapesten kolduló gyermekek nagy része a délkeleti szomszédból, vagy egyéb külföldi országokból érkezik. Így belátható, hogy az intézkedés során a legjobb esetben a külföldiekkel foglalkozó gyermekvédelmi intézménybe kerülnek, ahol azonban hosszú ideig rendezetlen maradhat a helyzetük, mert a szülőket nehéz felkutatni. Másrészt a gyermeket nem küldhetik vissza abba a környezetbe, ahol szélsőséges esetben akár meg is csonkították őket abból a célból, hogy „alkalmasabbak” legyenek a koldulásra.⁸⁶⁸

A CONFRONT projekt keretében végzett kutatás során a külföldön koldultatott magyar gyermekekről egyetlen interjúalanyunk – beleértve az intézményeket és családokat is – sem volt tudomása. Az intézmények azonban hangsúlyozták, hogy amennyiben egy család külföldre távozik, nem rendelkeznek a továbbiakban információval arra vonatkozóan, mi történik velük, illetve a gyermekekkel. Végül soron az sem kizárható, hogy koldulásra kényszerítik őket, azonban ezt semmilyen forrás nem támasztja alá.⁸⁶⁹

A kényszerkoldultatás hazai arculata elsősorban az állampolgári jogok országgyűlési biztosságának jelentéséből – a koldusmaffia és a bérkoldultatás AJB-2301/2010 – ismerhető meg.

Az ombudsmani jelentés az akkori Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (2010-ben Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummá alakult át, majd 2014-től Igazságügyi Minisztérium), az akkori Önkormányzati Minisztérium (jogutódja a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, majd ezt követően a Belügyminisztérium), az Országos Rendőr-főkapitányság, valamint a Közigazgatási Hivatalok által szolgáltatott információkra és adatokra épül.⁸⁷⁰ A jelentés Budapestet és a megyeszékhelyeket (2023-tól vármegyeszékhelyeket) azonosította a gyermekkoldulás tipikus helyszíneiként.⁸⁷¹

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (jelenleg Igazságügyi Minisztérium) felhívta rá a figyelmet, hogy miután a statisztikai rendszer kódszótára nem tartalmazza sem a bérkoldulás, sem a koldultatásra kényszerítés fogalmakat, mint lehetséges elkövetési magatartásokat, nem lehet nyomon követni, hogy a szóban forgó tevékenységhez esetleg köthető-e a Btk.-ban meghatározott valamely alapbűncselekmény. Például kényszerítés, zsarolás, emberrablás, emberkereskedelem.⁸⁷²

A „koldusmaffia” kifejezés nem szakmai elnevezés: a köznyelv és a média által kialakított kategória. A maffiaszerű elkövetésre a Btk. fogalomrendszere a bünszervezet fogalmát alkalmazza. A hasonló bűncselekményeket pedig üzletszerűen vagy bünszövetségben követik el.⁸⁷³

⁸⁶⁶ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 187–188. o.

⁸⁶⁷ Gazsi Adrienn: A koldulás... i. m. 96–97. o.

⁸⁶⁸ Uo. 97. o.

⁸⁶⁹ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 188. o.

⁸⁷⁰ Az állampolgári jogok országgyűlési biztosságának jelentése (A koldusmaffia és a bérkoldultatás. AJB-2301/2010)

⁸⁷¹ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 157. o.

⁸⁷² AJB-2301/2010 o. n.

⁸⁷³ Uo. o. n.

Az Országos Rendőr-főkapitányság által szolgáltatott adatok azt mutatják, hogy Magyarországon a magyarokon kívül elsősorban román állampolgárok érintettek a kéregetésben. A Budapesti Rendőr-főkapitányság vizsgálatot kezdeményezett a bűnözés ezen formájánál, azonban nem találtak bűnszervezetre utaló nyomokat a koldulós esetek mögött, annak ellenére, hogy a koldusok Romániából érkeztek.⁸⁷⁴ A koldulás bizonyíthatóan több formában, mind szervezetten, mind pedig szervezetlenül is előfordul különböző kategóriába sorolható területeken, eltérő céllal.⁸⁷⁵

A jelentés alapján elmondható, hogy a különböző régiók közel mindegyikében indult eljárás koldulás vagy gyermekkoldulás miatt, de bűnszervezetet nem találtak az elkövetések hátterében. Az ombudsmani jelentés nem tárt fel bizonyítékot arra, hogy a nyomozhatóságok által üldözött koldulós esetek kapcsolatban állnának a szervezett bűnözéssel. Ez azért is ellentmondásos, mert a jelentés rögzíti, hogy Magyarország a koldulók tranzit- és célországja is, akik főleg Romániából jönnek. Így tehát nem életszerű az a feltételezés, hogy a koldulók mind egyedül érkeztek hazánkba.⁸⁷⁶

Annak ellenére, hogy kényszerkoldulás esetében Magyarország célországként is fontos szerepet tölt be, az emberkereskedelem szempontjából elsősorban kiindulási és tranzitorszagnak tekinthető.⁸⁷⁷

A koldulásról szóló ombudsmani jelentés következtetései a 2012-es International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) jelentés eredményeinek némileg ellentmondanak. Az utóbbi egyértelműen azt állítja, hogy az utcán egyedül kéregető gyermek – a gyermekvédelmi szakemberek gyanúja szerint – összefüggésbe hozható a szervezett bűnözéssel, még akkor is, ha erre nincsen hivatalos bizonyíték. Ez az alapvető különbség abból adódhat, hogy míg az ombudsmani jelentés kizárólag az állami szervek adataira támaszkodik (eljárások száma), addig az ICMPD beszámolója szociális munkásokkal és más, kolduló gyermekekkel kapcsolatban álló személyekkel készített interjúkat használ.⁸⁷⁸

Az ombudsman-jelentés számos esetben említést tesz külföldről, elsősorban Romániából érkező kolduló személyekről, és az ICMPD jelentés is utal a koldulók származási helyére. Az egyedül kolduló gyermekek többnyire román, vagy magyar nemzetiségű román állampolgárok.⁸⁷⁹

Az interjúalanyok véleménye alapján az esetek mögött gyakran emberkereskedelem és szervezett bűnözés áll, továbbá az utcán egyedül kolduló magyar állampolgárságú gyermek ritka, aminek az lehet az oka, hogy a hatóságok vagy nem látják, vagy nem akarják látni őket. A kéregető felnőtt nőknél található gyermekek kora általában 0-7 éves korig terjed. Ezen gyermekek lehetnek akár magyarok, akár románok is. A gyermekekkel kolduló nők főszabályként nem részesei a szervezett bűnözésnek. A CONFRONT projektben részt vevő szakemberek feltételezése szerint a Romániából érkező, kisgyermekkel kéregető nők a szervezett bűnözés áldozatai.⁸⁸⁰

A gyermekkoldulás megvalósulhat a családdal együtt végzett koldulásként (többnyire kisgyermekkel), valamint kéregetésként és az ahhoz hasonló tevékenységekként, melyeket tinédzserek végeznek, többnyire 12-13 éves kortól 17-18 éves korig. A koldulásban résztvevő családban élő gyermekek, többnyire fiatalabbak, 14 év alattiak.⁸⁸¹

⁸⁷⁴ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 157. o.

⁸⁷⁵ Gazsi Adrienn: A koldulás... i. m. 98. o.

⁸⁷⁶ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 158. o.

⁸⁷⁷ De Coll Ágnes Ráhel – Tatár Erika: Az emberkereskedelem... i. m. 18. o.

⁸⁷⁸ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 158. o.

⁸⁷⁹ Uo. 158. o.

⁸⁸⁰ Uo. 159. és 187. o.

⁸⁸¹ Uo. 185. o.

A gyermekeket érintő koldulás egyik legtipikusabb és leggyakoribb formája az, amikor a gyermekeket egyértelműen a szülei küldik ki koldulni. Ez számos módon megvalósulhat: például a szegény családok abból a célból küldik a gyermekeiket, hogy élelmiszert kéregessenek ismerősöktől, de a gyermekekkel való koldulás akár a hajléktalan családok jellemző megélhetési stratégiája is lehet.⁸⁸²

Nem minden esetben egyértelmű, hogy a koldulás háttérében maga a család áll-e, vagy a gyermek egyedül végzi a tevékenységet. Jellemző példa a parkolóban vagy bevásárlóközpontokban a bevásárlókocsi visszavitelét felajánló gyermek. Azonban a gyermekjóléti szolgálatoknak nincs arról információjuk, hogy a család tud-e minderről vagy sem annak ellenére, hogy az ő jogkörük és felelősségük, hogy ilyen esetekben utánajárjanak a gyermek feltételezhető veszélyeztettségének.⁸⁸³

Annak ellenére, hogy a gyermekek koldulása, koldultatása esetén az intézményeknek kötelességük fellépni, a valóságban ez csak igen ritkán történik meg. Ugyan számos esetben értesítik a gyermekvédelmi rendszert, mégsem érnek oda időben. A gyermekek koldulása legtöbb esetben a hatóságok közbeavatkozása nélkül zajlik, másrészt abban a kevés alkalommal, amikor a hatóságok mégis cselekednek, az eredmény ellentétes is lehet. Például a túlzott hivatalos reakció: egy anya a tízéves gyermekével kéregetett, aki egy metróaluljáróban énekelt, a rendőrséget értesítették, akik három szirénázó autóval érkeztek a helyszínre.⁸⁸⁴

Egy másik alapvető probléma a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel kapcsolatban, hogy a koldulás esetében nem érzik úgy senki sem, hogy személy szerint az ő kötelessége lenne a gyámhatóság értesítése.⁸⁸⁵

Az azonosítás és jelzés egyik legfontosabb indikátora, hogy a gyermekeket ellátó szakemberek egy gyermek koldulását kényszerítésként vagy önkéntes tetteként látják-e. Más szóval: veszélyeztetésnek ítélik-e meg a gyermek helyzetét és eszerint megteszik-e a szükséges intézkedést, vagy sem. Ha a szakemberek nem kényszerítésként tekintenek rá, akkor tagadják annak kizsákmányoló voltát annak ellenére, hogy a gyermekkereskedelem jogi definíciója szerint a kizsákmányolás még akkor is fennáll, ha az önkéntes vagy a gyermek beleegyezésével történik.⁸⁸⁶

A gyermekvédelmi jelzőrendszer nem kellően hatékony ahhoz, hogy a kolduló gyermekek esetébe beavatkozzon. Továbbá számos alkalommal nem tudnak meggyőződni arról, hogy a kolduló gyermekek felnőttek nyomására cselekszenek-e, vagy sem. A rendőrség álláspontja szerint nehéz annak bizonyítása, hogy egy gyermeket a család, vagy más kényszerített koldulásra. Amikor a rendőrség jelzést kap, és tetten érik a gyermeket, a család többnyire azt állítja, hogy nem voltak tudatában annak, hogy az érintett gyermek kolduló tevékenységet folytat.⁸⁸⁷

A kényszerkoldultatás céljából elkövetett gyermekkereskedelem áldozatait nem ritkán a szülei/törvényes gyámjaik bocsátják a gyermekkereskedők rendelkezésére, vagy kéregetés útján zsákmányolhatják ki őket. Így a gyermekek részt vesznek kolduló és egyéb, tiltott tevékenységekben, annak érdekében, hogy pénzt adjanak emberkereskedőiknek/kizsákmányolóiknak.⁸⁸⁸

Szakirodalmi álláspont alapján megállapítható, hogy a kényszerkoldultatás céljából megvalósuló gyermekkereskedelem áldozattá válásában a család szerepe nyomatékos. Ez jelentkezik akár a rendezetlen családi háttérben, de megnyilvánulhat úgy is, hogy a szülő aktív tevékenységet végez a kereskedelemben.

⁸⁸² Uo. 185. o.

⁸⁸³ Uo. 185. o.

⁸⁸⁴ Uo. 218–219. o.

⁸⁸⁵ Uo. 219. o.

⁸⁸⁶ Uo. 219–220. o.

⁸⁸⁷ Uo. 220. o.

⁸⁸⁸ European Commission: Report for the Study... i. m. 56. o.

Az alábbi jogesetben az állami gondozásban felnövekvő gyermekek kiszolgáltatottsága figyelhető meg, külön kiemelve azt, hogy társaik nem csak közvetett, de közvetlen szerepet is játszhatnak az áldozattá válásban.

A Budapest Környéki Törvényszék mint fiatalkorúak bíróságának 10.Fk.7/2022. számú ügyében a fiatalkorú vádlott 2021. március 16-a és március 26-a közötti, pontosan már meg nem állapítható napokon, illetve alkalommal, gyermekotthonban az értelmi fogyatékos kiskorú sértetteket többször bántalmazta úgy, hogy a fejüket a szekrénybe, a padlóba verte, vagy arcon ütötte őket. A vádlott a sértetteket a bántalmazásuk kilátásba helyezésével fenyegetve, arra kényszerítette, hogy az otthonból kiszökjenek és a járókelőktől a Szabs. tv. 185. §-ának (2) bekezdésébe ütköző koldulással pénzt kéregessenek. A sértettek a fenyegetések és a bántalmazások hatására, először 2021. március 17-én kéregettek ismeretlen személyektől, és három különböző alkalommal 4-5 ezer forintot szedtek össze, amelyet a vádlott felszólítására és a további bántalmazástól való félelmükben átadtak a vádlottnak. Ezt követően a sértettek 2021. március 30-ig minden nap koldultak, majd a szintén ismeretlen személyektől megszerzett, ismeretlen pénzüsségeket újra átadták a vádlottnak.⁸⁸⁹

V.5.4. Alfejezeti összegzés

A koldulás tiltásának kérdése számos aspektusban igényelne általános nemzetközi megközelítést, állásfoglalást.⁸⁹⁰

A koldulós gyermekkereskedelem célzata azonos a felnőttek kereskedelmével, mely a kizsákmányolás. Így a rendszeres előnyszerzés (a Btk. 192. § (2) bekezdésében célzatként rögzíti), és koldultatás. Emellett a magyar szabályozásban, a Btk. 192. (3) bekezdésének célzata az ezekhez történő segítségnyújtás.

A koldultatásos kizsákmányolás alatt álláspontom szerint eltérő fogalmat értünk a gyermek és a felnőtt esetében. A koldultatás mellett a gyermekeknél a gyermekkel való koldulást is érteni kell.

Mint láthattuk az uniós jog értelmében az emberkereskedelem elkövetési módjainál meghatározó különbség van aközött, hogy az gyermekekre, vagy felnőttre irányul-e. Azonban magyar jogalkotás túlteljesítve tagállami kötelezettségét nem rögzíti szükségszerű elemként az elkövetési módokat sem a gyermek, sem a felnőttek kereskedelménél.

A kényszerkoldultatás fentiekben tárgyaltak értelmében jogellenes cselekmény. Így a jogellenes cselekmény folytatására kényszerítés céljából elkövetett gyermekkereskedelem szabályozásának értékelése az irányadó, amely nem tér el a munkaerő-kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekkereskedelemnél tárgyaltaktól. A jogalkotó a kényszermunka körében nevesítve tárgyalja a jogellenes cselekményre történő rábírást, kényszerítést, így a kényszerkoldultatás a munkaerő-kizsákmányolás egyik formája, a tényállásnál az ott tárgyaltak az irányadók.

Álláspontom szerint az emberkereskedelem és kényszermunka hatályos szabályozása teljeskörűen lefedi a koldultatás céljából megvalósuló gyermekkereskedelmet. Egyetérték azzal a jogalkotói állásponttal, miszerint a koldultatásos gyermekkereskedelem az emberkereskedelem minősített eseteként értelmezendő, és nem önálló jelenség. Álláspontom szerint e körbe tartozik az emberkereskedelem áldozatául esett gyermek jelenlétében történő koldulás is, amikor a gyermek csak jelen van, de nem ő kéreget.

A jogszabály módosításának ezen kizsákmányolási forma esetében nem látom szükségét.

⁸⁸⁹ Budapest Környéki Törvényszék mint fiatalkorúak bíróságának a 10.Fk.7/2022. számú ügye.

⁸⁹⁰ Gazi Adrienn: A koldulás... i. m. 96. o.

V.6. Az illegális örökbefogadás és a gyermekkereskedelem

A nemzetközi egyezmények egyértelműen rögzítik a gyermek azon jogát, hogy őt szülei neveljék, és hogy számára különleges helyettesítő védelmet biztosítsanak családi, családias elhelyezés, hazai örökbefogadás vagy – ennek sikertelensége esetén – nemzetközi örökbefogadás formájában abban az esetben, ha a gyermek a vér szerinti családjában nem hagyható. Az örökbefogadás elsődleges célja, hogy annak a gyermeknek, akinek nincsenek vér szerinti szülei, vagy a szülők a gyermeket nem tudják, nem akarják megfelelően nevelni, az örökbefogadott gyermek családban nevelkedése érdekében rokoni kapcsolatot létesítsen az örökbefogadó, annak rokonai és az örökbefogadott gyermek között.⁸⁹¹

A magyar közvélemény elsősorban magánügyként kezeli az örökbefogadást, melyet gyakran körbeleng személyes szinten a titkolózás, társadalmi szinten pedig a tabusítás és egyes – például az esetleges gyermekkereskedelem gyanúját ébresztő – részleteknek az elhallgatása.⁸⁹²

Az örökbefogadások többségét jellemző, a biológiai és az örökbefogadó szülő között társadalmi státuszbeli különbség nemcsak a nemzetközi példákban⁸⁹³, de a hazai gyakorlatban is megfigyelhető.⁸⁹⁴ Akkor beszélhetünk az örökbefogadás esetén társadalmi osztálykülönbségről, mikor a jellemzően hátrányos helyzetben lévő, iskolázatlan, jogait kevésbé érvényesíteni tudó örökbe adó és a jellemzően iskolázott, középosztálybeli örökbefogadó sajátos életútja találkozik az örökbefogadható gyermek kapcsán.⁸⁹⁵

Az ilyen esetekben felmerülnek a társadalomban meghúzódó osztálykülönbségből fakadó egyenlőtlenségek.⁸⁹⁶ Az örökbeadó és az örökbefogadó között megjelenő osztályalapú megkülönböztetést sok esetben a rendszer tovább is táplálja.⁸⁹⁷

Az örökbefogadásra várakozó szülők és az örökbeadható gyermekek szociális helyzetének eltérése egyfajta strukturális igazságtalanság, melyben az internet terjedésével a magánutas örökbefogadások – vagyis amikor az örökbeadó és örökbe fogadni szándékozó előbb ismeri meg egymást, és csak ezután vonnak be közvetítő szervezetet (Ptk. 4:125.§) – jelentenek nagyobb veszélyt. Ebben az esetben a piaci logika egyszerűbben tud érvényesülni. Egyik oldalon áll az örökbeadó szülő, aki szabadulni szeretne/kényszerül a számára terhet jelentő terhességtől, gyermektől, másik oldalon pedig ott áll a mindenre kész örökbefogadásra váró személy. A magánutas örökbefogadás esetén – annak kevésbé szabályozott kereteire tekintettel – jellegéből adódóan felmerülnek a gyermekkereskedelemmel kapcsolatos aggályok.⁸⁹⁸

A fent ismertetett helyzet felveti a strukturális diszkrimináció kérdését, miszerint kizsákmányolja az örökbefogadás az alacsonyabb státuszú nőket a középosztálybeli, meddő családok javára.⁸⁹⁹

⁸⁹¹ Katonáné Pehr Erika: Örökbefogadás. In: Jakab András – FeketeBalázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia. <http://ijoten.hu/szocikk/orokbefogadas> (Letöltés: 2023.01.05.)

⁸⁹² Szilvási Léna: Az örökbefogadásról... i. m. 75. o.

⁸⁹³ Slot, B.M.J.: Adoptie en welvaart; een analyse van vraag en aanbod van adoptiekinderen. M.P.C. Scheepmaker (ed.): Adoptie onder vuur. Justitiële Verkenningen, 2008/7. 24. o.

⁸⁹⁴ Szilvási Léna: Az örökbefogadásról... i. m. 82. o.

⁸⁹⁵ Keresztes-Takács Orsolya: Az örökbefogadó családok szociálpszichológiai és interkulturális aspektusai. Egyetemi doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és pszichológiai Kar, Budapest. 2019. 55. o.

⁸⁹⁶ Szilvási Léna: Az örökbefogadásról... i. m. 79. o.

⁸⁹⁷ Keresztes-Takács Orsolya: Az örökbefogadó... i. m. 55. o.

⁸⁹⁸ Uo. 55. o.

⁸⁹⁹ Neményi Mária – Takács Judit: Az örökbefogadás és diszkrimináció. Esély, 2015/2. 71. o.

Az örökbefogadásnál alapvető fontosságú a megfelelő jogszabályi háttér, illetve a nemzetközi örökbefogadás jogi szabályozása. Maga az anyakönyvezés is egy alapvető feltétel, hiszen azok a gyermekek, akik jogilag nem is léteznek, könnyen áldozatává válhatnak a gyermekkereskedelemnek, valamint az illegális örökbefogadásnak. Az UNICEF 1998-as felmérése szerint évente hozzávetőleg 40 millió gyermek születik anyakönyvezés és mindenféle regisztráció nélkül. Banglades nem vezet nyilvántartást a születésekről, így a gyermekeknek 3%-át anyakönyvezik mindössze. Venezuelában ez a szám eléri a 400 ezret.⁹⁰⁰

Szükséges jogszabályban rögzíteni az elhanyagolást a szülők részéről és a gyermekről lemondás kritériumait is. Ám még a megfelelő jogszabályok léte sem garantálja, hogy nem történik visszaélés a nemzetközi örökbefogadás terén.⁹⁰¹

Az örökbefogadás egyik alapelve, hogy *„mindig a gyermekhez kell szülőt választani, nem pedig a szülőhöz gyermeket”*.⁹⁰² Az örökbefogadási eljárás kezdő és egyben középpontjának is magának a gyermeknek kell lennie. Ebből kifolyólag az örökbefogadási folyamat nem indulhat el pusztán azért, mert valaki kifejezte azon óhaját, hogy örökbe szeretne fogadni egy gyermeket.⁹⁰³ *„Az örökbefogadás nem arról szól, hogy gyermeket találjunk a családoknak, hanem arról, hogy családot találjunk a gyerekeknek”*.⁹⁰⁴

V.6.1. A nemzetközi örökbefogadás

A nemzetközi örökbefogadás egy alternatív gyermekgondozási eszköznek tekinthető abban az esetben, ha nincs arra lehetőség, hogy a gyermeket a származási országban gondozzák.⁹⁰⁵ Ugyanakkor lehetőséget is nyújt azoknak az embereknek, akik akaratuk ellenére gyermektelenek, hogy teljesítsék a családalapítás iránti vágyukat.⁹⁰⁶

A nemzetközi örökbefogadás bonyolult és frusztráló érzelmi folyamat lehet számos olyan család számára, akik gyermeket próbálnak örökbe fogadni a világ bármely tájáról.⁹⁰⁷ Szükségessége, valamint helyessége megosztja a közvéleményt. Az örökbefogadás eredeti célja, hogy az elhagyott gyermek számára családot biztosítson. Ez nemcsak a szülők nélkül maradt gyermekeknek jelenthet jó megoldást, hanem a gyermekek nélkül maradt szülők számára is.⁹⁰⁸

Az örökbefogadók egyre növekvő igénye is közrejátszik a nemzetközi örökbefogadások számának növekedésében. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy az elsődleges szempont mindenekelőtt mindig a gyermek érdeke. A gyermek legjobb érdekének és jogainak meghatározása nagyon összetett kérdés. A nemzetközi örökbefogadás vizsgálata során a belföldi örökbefogadásnál számba vett jogokon és érdekeken kívül továbbiakra is figyelemmel kell lenni.⁹⁰⁹

⁹⁰⁰ Marschalkó Linda: Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke. *Iustum Aequum Salutare*, 2013/4. 230. o.

⁹⁰¹ Uo. 230. o.

⁹⁰² Kálmán Renáta: Ne hagyj árván! Avagy a külföldre történő örökbefogadás hazai gyakorlata. *Ars Boni*, 2018/2. 47. o.

⁹⁰³ Bogár Zsuzsa fordítása: A gyermekek jogai a hazai és a külföldi örökbefogadás esetén. *Család, Gyermek, Ifjúság*, 2001/2. 10. o.

⁹⁰⁴ Pavao, Joyce Maguire

⁹⁰⁵ de Witte, Iara: *Illegal adoption as child trafficking*. Egyetemi doktori disszertáció. University of Amsterdam, Amsterdam, 2012. 11. o.

⁹⁰⁶ Van der Linden, A.P.: *Adoptie in het kennelijk belang van het kind?*. M.P.C. Scheepmaker (ed.): *Adoptie onder vuur*. Justitiële Verkenningen, 2008/7. 82. o.

⁹⁰⁷ Orr, Shelly: *Human Trafficking Through International Adoption*. Global Honors Theses. 58., University of Washington, Tacoma, 2018. 4. o.

⁹⁰⁸ Marschalkó Linda: *Nemzetközi örökbefogadás...* i. m. 221. o.

⁹⁰⁹ Uo. 221. o.

Az örökbefogadási folyamat során előfordulhat a gyermek legalapvetőbb jogainak megsértése. Gyakran a cselekmény állítólagos humanitárius céljának égisze alatt követik el mondván, hogy a gyermeknek „jobb” lesz egy anyagilag gazdagabb országban. A szervezett bűnözői körök bevonhatják a párokat és a közvetítőket, akik készek bármire (különféle visszaélésekre) az örökbefogadás lebonyolítása érdekében. A gyermek jogainak védelmét az alkalmazott módszerek sokfélesége és a szereplők széles köre biztosítja a nemzetközi örökbefogadás során.⁹¹⁰

A nemzetközi örökbefogadás keretein belül van lehetőség arra, hogy egy magyar állampolgár külföldi állampolgárságú gyermeket, illetve magyar állampolgárságú gyermeket külföldi fogadjon örökbe. Ennek hátulütője, hogy ebben az esetben fokozottan nő a gyermekkereskedelem veszélye. Továbbá az ilyen eljárások a gyermeket kiszakítják az addigi országából, annak vallási és kulturális hagyományaiból, mivel származási helyétől messze kerül.⁹¹¹

A gyermekkereskedelem megakadályozása érdekében Magyarországon a gyermek külföldre örökbefogadása – a rokonok, illetve a szülő házastársa általi örökbefogadás kivételével – csak örökbe fogadható nevelésbe vett gyermek esetében engedélyezhető. Feltétele, hogy belföldön a gyermek örökbefogadására azért nem került sor, mert az örökbefogadása érdekében tett intézkedések nem vezettek eredményre. Az országos nyilvántartás lehetővé teszi nagyon rövid idő alatt annak megállapítását, hogy hazánk területén van-e egy adott gyermek számára alkalmas örökbe fogadni szándékozó.⁹¹²

Az esetek zömében külföldre a magasabb életkorú vagy egészségileg problémás gyermekek örökbeadása történik. Nem ritkán hármas, esetenként négyes testvérsorokat is örökbe fogadnak.⁹¹³

Egyesek számára az országok közötti örökbefogadás már önmagában többé-kevésbé a gyermekkereskedelem egyik formáját jelenti. Ennek alapja, hogy magába foglalja a gyermekeknek a szegényebb régiókból a gazdagabb országokba áthelyezését annak érdekében, hogy kielégítsék a gazdagabb társadalmak gyermekek iránti keresletét. Az a tény, hogy azokat, akik örökbe szeretnének fogadni gyermeket nem a szexuális kizsákmányolás vagy a munkaerő-kizsákmányolás motiválja úgy tűnik nem elégséges különbség azok számára, akik leginkább ideológiailag ellenzik az országok közötti örökbefogadást.⁹¹⁴

Mivel a nemzetközi örökbefogadás magában foglalja a gyermek származási országából egy másik országba történő átadását, szállítását, áthelyezését és fogadását ezen magatartások annak szükségszerű velejárói,⁹¹⁵ nem pedig feltétlenül az emberkereskedelem elkövetési magatartásai.

Az az alapvető probléma általánosságban, hogy a gazdag országok polgárai hatalmukat és vagyonukat a szegények kiszolgáltatott gyermekeinek „megvásárlására” használják fel. Ebből a szempontból azoknak, akik valóban törődnek a fejlődő országokban élő gyermekek szenvedésével, segítséget kell, hogy nyújtsanak a gyermekeknek saját társadalmukban, ahelyett, hogy

⁹¹⁰ Cantwell, Nigel: Adoption as a Protection Measure: Where the Responsibilities Lie. statement made at the International Conference on Protecting Children through Adoption. Konferencia előadás. Bukarest, 1995. október 16–17.

⁹¹¹ Katonáné Pehr Erika: Az örökbefogadás és az örökbefogadási eljárás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1999. 174 o.

⁹¹² Deli Judit – Lantai Csilla: Változások az örökbefogadás területén. Kapocs, 2014/3. 47. o.

⁹¹³ Uo. 47. o.

⁹¹⁴ Smolin, David M.: Intercountry Adoption as Child Trafficking. ValpoScholar Valparaiso University Law Review Valparaiso University Law Review, 2004/2. 281–325. o.

⁹¹⁵ de Witte, Iara: Illegal adoption... i. m. 51. o.

túl sok pénzt költenének arra, hogy megfosszák a gyermekeket nemzeti identitásuktól és anyanyelvüktől. Az elhagyott, árva, árvaházakban hagyott, vagy az utcán élő gyermekek mind ki vannak szolgáltatva az örökbefogadás sürgető igényének.⁹¹⁶

Sok etióp gyermeket illegálisan fogadnak örökbe. Az örökbefogadási ügynökségek összefognak a nemzeti hatóságokkal, hogy felkeressék a fiatal etiópokat a nemzetközi örökbefogadásra. A Nemzetközi Migrációs Szervezet szerint az elszegényedett etióp családok csekély, 1,50 (!) dollár körüli összegért adják el gyermekeiket.⁹¹⁷

Az örökbefogadás, és különösen – de nem kizárólag – az országok közötti örökbefogadás magában foglalhat olyan gyakorlatokat, amelyek nagymértékű kockázatot jelentenek a gyermekekre és szülőcsaládjaikra (különösen az anyjukra). Akár a visszaélések, az emberkereskedelem, vagy az emberrablás szempontjából. Sajnos számos esetben az örökbefogadás egy olyan eszköz a párok és az egyedülállók (mind az adott állam, mind más állam állampolgárai) számára, amely során annak érdekében, hogy kielégítsék a gyermek iránti vágyukat, nem fordítanak kiemelkedő figyelmet a gyermek érdekeire.⁹¹⁸

Az örökbefogadásnak csak és kizárólag a gyermek védelmét szolgáló intézkedésnek kellene lennie. Ez azonban nemcsak az egyénetet érintő ügy, ez szociális és jogi intézkedés a gyermekek védelme érdekében, és az állam vagy az érintett államok felelősségi körébe tartozik.⁹¹⁹

V.6.2. Az illegális örökbefogadás és az ahhoz kapcsolódó kizsákmányolási kérdések

Az illegális örökbefogadások olyan bűncselekményekből adódnak össze, mint a gyermekkereskedelem, a gyermekrablás, az örökbefogadási okmányok hamisítása. Továbbá minden olyan illegális tevékenység vagy gyakorlat, mint

- a biológiai szülők jogszabályszerinti beleegyezésének hiánya;
- a közvetítők nem megfelelő pénzügyi nyeresége;
- valamint az ahhoz kapcsolódó korrupció.⁹²⁰

Az ilyen örökbefogadások számtalan gyermekjogi normát és elvet sértenek. Sértik a gyermek mindenképp felett álló érdekét, a szubszidiaritás elvét, valamint a nem megfelelő anyagi haszonszerzés tilalmát. Ezek az eszmék sérülnek, ha az örökbefogadás célja, hogy az örökbefogadó szülők számára gyermeket találjanak, nem pedig családot a gyermeknek.⁹²¹

Valahányszor illegális eljárásokat alkalmaznak a nemzetközi örökbefogadás folyamán, a gyermek identitása valószínűsíthetően veszélybe kerül. Gyermekkereskedelem esetén a gyermekek családjukról, etnikai gyökereiről és körelőzményeiről szóló ismereteik, adataik örökre elvesznek.⁹²²

A gyermekkereskedők gyakran próbálják úgy elfedni a nyomaikat, hogy az érintett gyermekeket más országokba költöztetik mielőtt megszerveznék a külföldön történő örökbefogadásu-

⁹¹⁶ Smolin, David M.: *Intercountry Adoption...* i. m. 283. o.

⁹¹⁷ Humanium: *Children of Ethiopia*. <https://www.humanium.org/en/ethiopia/> (Letöltés ideje: 2023.07.16.)

⁹¹⁸ United Nations Children's Fund: *Intercountry adoption*. UNICEF, Firenze, é.n. 13. o.

⁹¹⁹ Uo. 13. o.

⁹²⁰ United Nations: *Illegal adoptions* <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Children/Pages/Illegaladoptions.aspx> (Letöltés ideje: 2021.04.22.)

⁹²¹ Uo. o. n.

⁹²² Cadena Rámila, Ramón: *New Forms of Violence Against Children: A Report on the Trafficking of Children and International Adoptions in Guatemala*. Summary of Spanish original, Mimeo, 1994. o. n.

kat. Megtörtént eset, hogy guatemalai gyermekeknek hamis születési bizonyítványokat és útleveleket szereztek, majd átszállították őket Salvadorba és Hondurasba. Ezt követően pedig örökbeadásukról gondoskodtak harmadik országokban.⁹²³

Az illegális örökbefogadás általános magyarázata a gyermekpiac megléte, hiszen a nemzetközi örökbefogadás rendszere magában foglalja a leendő szülők igényét, a családtól megfosztott gyermekek felajánlását, a közvetítőket (például örökbefogadó ügynökségeket), valamint az örökbefogadásért adott, vagy kapott ellenértéket.⁹²⁴

A haszonszerzés tilalma mind a hazai, mind a nemzetközi örökbefogadásban alapelvnek minősül.

A Gyermekegyezmény értelmében a részes államoknak meg kell tenniük a megfelelő intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy külföldi örökbefogadás esetén a gyermek elhelyezése az abban részt vevő személyek számára ne járjon jogtalan haszonszerzéssel.⁹²⁵ Ennek a tilalomnak az országon belüli örökbefogadás esetén is érvényre kell jutnia.

Az örökbefogadást elősegítő és az örökbefogadás utánkövetését végző közhasznú szervezetek tevékenységéről és működésük engedélyezéséről szóló 72/2014. (III. 13.) Kormányrendelet a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban: Gyvt.) 69/A. §-ában foglaltak szerint előmozdítja a nyílt örökbefogadást. Így örökbefogadást elősegítő tevékenységet végez, továbbá szolgáltatást nyújt, melyet írásbeli megállapodás alapján végeznek. A Gyvt. rendelkezik továbbá a költségek viseléséről, melynek értelmében a szolgáltatásért a szolgáltatás igénybe vevőjétől⁹²⁶ a 72/2014. (III. 13.) Kormányrendeletben megjelölt költségek megtérítésén felül egyéb költséget például szolgáltatási díjat vagy más vagyoni előnyt nem követelhetnek.⁹²⁷

A Ptk. 4:130. §-a rögzíti a haszonszerzés tilalmát, miszerint „[a]z örökbefogadást nem lehet engedélyezni, ha az örökbefogadás a felek vagy az örökbefogadásban közreműködő személyek vagy szervezetek részére indokolt költségeiket meghaladó vagyoni előnnyel jár”.⁹²⁸ Nem lehet azonban kizárni azt, hogy bizonyos felmerült költségek megtérítésére ne kerüljön sor. A gyámhatóság ítélni tudja, hogy az adott tétel indokolt-e, vagy azt meghaladó mértékű.⁹²⁹

Törvény szerint örökbefogadást orvos, szülésznő, ápoló nem közvetíthet és pláne nem fogadhat el érte pénzt. A szülőanya sem kaphat pénzt a gyermekéért. Ha a hatóságok tudomására jut, hogy jogtalan vagyoni előny szolgáltatása történik, az örökbefogadás nem engedélyezhető.⁹³⁰ A haszonszerzés polgárjogi tilalma mellett, a büntetőjog mint ultima ratio lép fel a pénzért, vagy más ellenszolgáltatás fejében történő örökbeadással szemben.

V.6.3. Az illegális örökbefogadás arculata

A „kereskedelmi célú örökbefogadás” egyértelműen téves elnevezés, hiszen természeténél fogva az eljárás, nem pedig a cél a „kereskedelmi” jellegű. A gyermekkereskedelem gyakran egyének, jellemzően egymás számára ismeretlen bűnözői hálózatú összejátszásán alapul. Ide tartozhatnak az orvosok és szülésznők, a kórházi személyzet, az anyakönyvvezetők, ügyvédek.

⁹²³ Uo. o. n.

⁹²⁴ Slot, B.M.J.: Adoptie en welvaart... i. m. 23–24. o.

⁹²⁵ Gyermekegyezmény 21. cikk d) pontja.

⁹²⁶ Vér szerinti szülő, várandós anya, adott helyzetben törvényes képviselőjük, örökbefogadásra kerülő gyermek gyámja, de bizonyos esetben maguk az örökbe fogadni szándékozik.

⁹²⁷ Szeibert Orsolya: Az örökbefogadás: Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, 2023. január 1. időállapotú, 2023. évi Jogtár-formátumú kiadás.

⁹²⁸ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban Ptk.) 4:130. §-a.

⁹²⁹ Szeibert Orsolya: Az örökbefogadás... i. m. o. n.

⁹³⁰ ÖRÖKBE.HU: Mennyibe kerül? <https://orokbe.hu/2014/05/17/mennyibe-kerul/> (Letöltés ideje: 2021.04.18.)

A korrupció ezen hosszú láncolata a befogadó országokra is kiterjedhet, ahol közvetítők állnak rendelkezésre az emberkereskedelem áldozatául eső gyermekek elhelyezésére.⁹³¹

Egy 1994-es jelentés felhívta a figyelmet egy titkos piacra, amely számos volt kommunista országban felerősítette a nemzetközi örökbefogadást.⁹³²

Egyre gyakoribb sajnálatos módon az olyan örökbefogadott gyermek, akinek valójában nem lett volna feltétlenül szüksége „helyettesítő” családra. Ezek a gyermekek a saját vérszerinti szüleikkel, rokonaikkal is felnevelkedhettek volna, ha a nehéz helyzetbe került család megfelelő anyagi támogatást kapott volna az államtól, illetve, ha az örökbefogadók a felajánlott pénzeszeggel nem gyakoroltak volna befolyást a szülők döntésére. A felvázolt helyzet visszaéléseket, sőt bűncselekményeket generál.⁹³³

Számos esetben a gyermekkereskedők odáig merészkednek, hogy a gyermek már pénzért fogan, és az anya már a gyermek megszületése előtt visszavonhatatlanul lemond róla. A kiszolgáltatott helyzetben lévő anyák nem utasítják vissza a megélhetésüket biztosító pénzt. A „kereslet” növekedésével együtt nő ezen visszaélések száma. A gyermekkereskedelemhez kapcsolódnak egyéb más bűncselekmények is: például okmányokat hamisítanak, hatóságokat vesztegetnek meg, gazdasági és politikai befolyást gyakorolnak a kormányokra.⁹³⁴

Sajátos kereslet-kínálati viszonyok jellemzik az örökbefogadási piacot. A keresleti oldalon helyezkednek el az örökbefogadásra váró fizetőképes szülők, akik gyakran a meddőségük miatt szeretnék ily módon gyermekhez jutni, és így hajlandóak magas árat/áldozatot is hozni. A jövedelmi helyzetük és gyermek iránti vágyuk erőssége eltérő. Azok a szülők, akik jobb anyagi körülmények között élnek, jelentős árat is hajlandóak megadni egy egészséges csecsemőért.⁹³⁵

A kínálati oldalt két csoportra bonthatjuk. Az egyik csoportot azok a szülők alkotják, akik különféle okok miatt nem képesek felnevelni a gyermeküket, ők mindenféle anyagi ellenszolgáltatás nélkül mondanak le róluk. A másik csoportot pedig azok a szülők alkotják, akik ingyen ugyan nem, de egy bizonyos ár felett hajlandóak átadni a már megszületett gyermeküket. Ezek a szülők lehetnek kiszolgáltatottak anyagilag oly mértékben, hogy az örökbefogadástól, illetve a gyermekért kapott összegtől az életkörülményeik javulását remélik.⁹³⁶

Amennyiben magára hagyják a piacot, a fizetőképes örökbefogadó szülők egyre többet hajlandóak fizetni. Amint létrejön annak a lehetősége, hogy ellenszolgáltatásért cserébe lehet örökbeadni gyermeket, lesznek olyan szülők is, akik ingyen ugyan nem, de egy bizonyos összegű anyagi ellenszolgáltatásért már lemondanak gyermekükről. A keresleti nyomás pótlólagos kínálatához vezet és egyúttal megnöveli az örökbe adható gyermekek számát. Minél nagyobb a kereslet, és így minél magasabb az ár, annál több nehéz helyzetben lévő szülő fontolja meg az örökbeadást, mint a jövedelemszerzés egyik forrását.⁹³⁷

Másfelől a piaci logika sajátos módon párosítja össze az örökbe fogadni szándékozókat, valamint az örökbe adható gyermekeket. Minél többet tud fizetni valaki, annál, „jobb minőségű” (pl. életkor) gyermekhez jut hozzá.⁹³⁸

Az örökbefogadáson alapuló gyermekkereskedelemnél nem elhanyagolható az a tény, hogy szükség van közvetítőre ahhoz, hogy a gyermektelen szülők gyermekekre találjanak.

A közvetítőnek egyrészt tudnia kell örökbeadható gyermekekről, másrészt ismernie kell az örökbeadás jogi lehetőségeit. A közvetítőnek mind az örökbe fogadni kívánó, mind pedig az

⁹³¹ United Nations Children's Fund: Intercountry... i. m. o. n.

⁹³² Uo. o. n.

⁹³³ Marschalkó Linda: Nemzetközi örökbefogadás... i. m. 230. o.

⁹³⁴ Uo. 230. o.

⁹³⁵ Szilvási Léna: Az örökbefogadásról... i. m. 75–76. o.

⁹³⁶ Uo. 76. o.

⁹³⁷ Uo. 76. o.

⁹³⁸ Uo. 76. o.

örökbe adó szülők kiszolgáltatottak, hiszen a közvetítőn múlik, milyen gyorsan jutnak gyermekhez az örökbefogadók. Az örökbeadók pedig egy társadalmilag elítélt tettet követnek el.⁹³⁹ Ez a kiszolgáltatottsági helyzet a visszaélés újabb formáinak nyit teret.

Az örökbefogadás céljából szolgáló gyermekkereskedelem virágzásának hatékony eszköze az internet. Előfordulnak olyan szélsőséges esetek, amikor a gyermeket a közösségi média platformjain hirdetik.

V.6.4. Alfejezeti összegzés

Az örökbefogadás érdekében megvalósuló gyermekkereskedelem célja nem tekinthető azonosnak a felnőttek kereskedelmével. Nem szükségszerű eleme a rendszeres előnyszerzés (bár nem kizárható) és nem valósul meg a klasszikus értelemben vett kizsákmányolás. Amennyiben valamelyik korábban tárgyalt kizsákmányolási forma is megjelenik az illegális örökbefogadásnál, úgy az ott tárgyaltak lesznek az irányadóak.

Az örökbefogadásnál a haszonszerzési tilalmat a Ptk. rögzíti. A Btk.-ban ennek értékelésére csak az emberkereskedelemnél lenne relevanciája. A haszonszerzés egyszeri ügylettel is megvalósulhat.

A felnőttek esetében nem beszélhetünk örökbefogadás céljából történő emberkereskedelemről, így ezt egy gyermekspecifikus formának tekinthetjük.

Álláspontom szerint az illegális örökbefogadás céljából történő gyermekkereskedelem esetében kizsákmányolásnak minősül a gyermekek családjuktól, etnikai gyökereikről és kórelőzményeiről szóló ismereteiktől megfosztás. Mindenekelőtt sérül a gyermek származás megismeréséhez, identitáshoz és családi kapcsolatokhoz való joga.

Mint láthattuk az uniós jog értelmében az emberkereskedelem elkövetési módjainál meghatározó különbség van aközött, hogy az gyermekekre, vagy felnőttekre irányul-e. Azonban magyar jogalkotás túlteljesítve tagállami kötelezettségét nem rögzíti szükségszerű elemként az elkövetési módokat sem a gyermek, sem a felnőttek kereskedelménél.

Lévé, hogy a 192. § (2) bekezdésétől fogva a tényállás a klasszikus kizsákmányolási formákra épül, ezek tárgyalásától ezen alfejezetben eltekintek. Az illegális örökbefogadást célzó emberkereskedelem esetében az alábbi bekezdés vizsgálata szükséges.

A Btk. 192. § (1) bekezdése kimondja, hogy „*[a]ki mást*
a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad, átvesz, vagy
b) az a) pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállásol, elrejt, vagy másnak megszerez,
büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁹⁴⁰

Nem tartom megfelelőnek az emberkereskedelem és kényszermunka hatályos szabályozását az illegális örökbefogadás céljából elkövetett gyermekkereskedelemre. Így a következőkben azt vizsgálom, hogy másik tényállás lefed-e ezen magatartást/magatartásokat.

Amennyiben az illegális örökbefogadás kapcsán megvalósuló cselekmény nem felel meg az emberkereskedelem korábban tárgyalt tényállási elemeinek a „*családi jogállás megsértéséről*” beszélhetünk.

Btk. „213. § (1) *Aki más családi jogállását megváltoztatja vagy megszünteti, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

⁹³⁹ Uo. 77. o.

⁹⁴⁰ Btk. 192. § (1) bekezdése.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a családi jogállás megsértését
a) egészségügyi szolgáltató vagy gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmény alkalmazottja foglalkozása körében,

b) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy követi el.

(3) Ha a családi jogállás megsértését egészségügyi szolgáltató vagy gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmény alkalmazottja foglalkozása körében gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁹⁴¹

A családi jogállás megsértésének elkövetési magatartása egyrészt a megváltoztatás. Ez alatt érteni kell minden olyan cselekményt, amely a családi állást meghatározó körülmények megmásításában, hamis beállításában nyilvánul meg, s végül azzal az eredménnyel jár, hogy a külvilág számára az eredetihez képest a passzív alanyak más családi állása állapítható meg. A bűncselekmény egyfajta nyitott törvényi tényállás, amely a családi állás megváltoztatására alkalmas magatartásokkal követhető el.⁹⁴²

Az 1978-as Btk. ezek közül példálózva nevesített két jellemző magatartást: a gyermek kicserélését, illetve más családba csempészését. Annak ellenére, hogy ezen magatartásokat a Btk. már nem nevesíti továbbra is gyakorlati példának tekinthetők. A kicserélés két gyermek egymás helyére és családi helyzetébe juttatását jelenti. Tipikusan újszülöttek kórházi összecserélésével, a más családba csempészés olyan megtévesztő magatartással valósulhat meg, amikor az elkövető vagy a valódi, vagy a befogadó család tagját téveszti meg a gyermek származásával kapcsolatban, előbbinek azt színlelve, hogy a gyermek nem az ő családjába tartozik, utóbbinak pedig azt, hogy az ő családjába igen.⁹⁴³

Egyéb megtévesztő magatartások is tényállásszerűek lehetnek, például a hamis anyakönyvezés.⁹⁴⁴

Elkövetési magatartás továbbá a családi állás megszüntetése, amely az 1978. évi törvényhez képest már önálló, nevesített magatartásként szerepel. Tipikus esete, amikor is a gyermek eredeti családi állása az elkövetési magatartás következtében nem állapítható meg.⁹⁴⁵

A családi jogállás megsértésének tényállását nem tartom megfelelőnek arra, hogy az illegális örökbefogadás céljából megvalósuló gyermekkereskedelemre értelmezzük.

Az illegális örökbefogadás céljából elkövetett gyermekkereskedelemre álláspontom szerint nem megfelelő sem az emberkereskedelem és kényszermunkának, sem pedig a családi jogállás megsértésének tényállása. Javasolom gyermekkereskedelem címén új tényállás létrehozását.

Btk. 193/A. § (1) Aki jogtalan előny szerzése céljából tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt jogellenesen örökbe ad, vagy aki jogtalan előnyt nyújt azért, hogy tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt jogellenesen örökbe fogadjon büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a hivatalos személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy örökbefogadásának ügyvitele kapcsán jogtalan előnyt fogad el annak érdekében, hogy az örökbefogadáshoz szükséges hozzájárulást megadja büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetében két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés ha az nemzetközi örökbefogadást valósít meg.

⁹⁴¹ Uo. 213. §.

⁹⁴² Szomora Zsolt: Az emberi... i. m. o. n.

⁹⁴³ Uo. o. n.

⁹⁴⁴ Uo. o. n.

⁹⁴⁵ Uo. o. n.

(4) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy – ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él –, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi és a kiskorút jogtalan előnyért cserébe határozatlan időre másnál hagyja büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) A (4) bekezdés szerint büntetendő aki az ott meghatározott kiskorút határozatlan időre jogellenesen otthonába fogadja és ezért jogtalan előnyt nyújt.

(6) A büntetés az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, a (2), a (4) és az (5) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetében kettő évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) bünszövetségben, vagy

b) a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyeztetve követik el.

(7) Aki gyermekkereskedelemre irányuló előkészületet követ el, az (1)-(2) és (4)-(5) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt egy évig, a (3) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

V.7. Béranyaság és gyermekkereskedelem

Sokáig tűnt úgy, hogy az anyaméh hiánya egyben az anyaság reményének elvesztését, meg hiúsulását is jelenti. Az utóbbi években az anyaság biológiai akadályainak leküzdésére számos ígéretes kísérlet született. A megoldások között azonban nemcsak, biológiai, orvosi és jogi, de lényeges etikai különbségek is fellelhetőek. Ha a közvéleményben kapcsolódik is hozzájuk valamifajta etikai szempontú értékelés, ezek csak az adott alternatív gyermekvállalási módra vonatkoznak, gyakran leegyszerűsítő, szélsőséges formában. Azaz vagy dicsőítik, vagy démonizálják az adott beavatkozást.⁹⁴⁶

A béranyaság a legismertebb, ám etikai szempontból sok helyütt máig is vitatott alternatív gyermekvállalási mód. Manapság a leggyakrabban a béranyaság vagy dajkaterhesség intézménye segíthet azokon a nőknön, akik saját génjeiket öröklő gyermeket szeretnének, de méhüket korábban betegség vagy más műtéti szövödmény miatt eltávolították. A béranyaság, valamint a dajkaterhesség (együttesen pótanyaság) esetén nem maga a gyermeket felnevelni szándékozó anya hordja ki a magzatot, hanem egy erre felkért más személy.⁹⁴⁷

Országokként eltérő a határ a béranyaság és a dajkaterhesség között. A legtöbb helyen a dajkaterhesség egy olyan eljárás, ahol testi adottsága folytán a gyermek kihordására képtelen anya és apa ivarsejtjeiből a testen kívül létrehozott embrió más nő, a dajkaanya méhébe ültethető be. Ebben az esetben a genetikai anyánál szakorvos igazolja az egészségügyi indikációt és általában hatósági engedélyhez kötött az eljárás. A dajkaanya csak és kizárólag a genetikai anya vagy apa közeli hozzátartozója lehet, és az embrió kihordásáért pénzt nem fogadhat el.⁹⁴⁸

A béranya azonban bárki lehet, aki arra egészségügyileg alkalmas. Ráadásul az embrió kihordásáért nemcsak a felmerült költségei megtérítését kérheti, hanem bármekkora összeget, amelyben megállapodott a genetikai szülőkkel. Ebben az esetben a genetikai anya részéről nincs szükség egészségügyi indikációra. Az esztétikai megfontolásokon túl késői gyermekvállalással járó esetleges kockázatok elkerülése is motiválhatja a házaspárt abban, hogy a béranyaság mellett döntsön.⁹⁴⁹

A dajkaanya kifejezés hazánkban – a fenti elhatároláson alapulva – azt az esetet öleli fel, amikor a gyermek kihordására és megszületésére vállalkozó nő mindezt önzetlen, segítőkészségből, ingyenesen teszi. Ehhez képest a béranya kifejezés már jelzi a vállalkás visszterhességét.⁹⁵⁰

A béranyaságnak két formája van. Az első esetben a béranya petesejtjén alapul a folyamat, így genetikailag rokon a születő gyermekkel. A béranyaság ezen formáját „egyenes”, „természetes” béranyaságnak is nevezik. A másik formájában a petesejt a gyermeket nevelni szándékozó nőé, így genetikailag is rokon lesz a születendő gyermekkel.⁹⁵¹

A korai béranyasági megállapodásokban a béranya petesejtjét vették igénybe, mára azonban már leginkább az a forma terjedt el, amikor a nevelőanya petesejtjét megtermékenyítik, s az így

⁹⁴⁶ Sándor Judit: Dajkaterhességtől a méhátültetésig: Az anyaságért való küzdelem etikája. <https://qubit.hu/2019/08/13/dajkaterhességtol-a-mehatultetesig-az-anyasagert-valo-kuzdelem-etikaja> (Letöltés ideje: 2021.10.16.)

⁹⁴⁷ Uo. o. n.

⁹⁴⁸ Illés Blanka: Béranyaság. <https://jogaszvilag.hu/eletmod/beranyasag/> (Letöltés ideje: 2022.08.05.)

⁹⁴⁹ Uo. o. n.

⁹⁵⁰ Navratyil Zoltán: Az anyaság útvesztői. A dajkaanyaság és béranyaság rejtelmek a jogi szabályozásban, különös tekintettel az Egyesült Államokra. *Iustum Aequum Salutare*, 2010/3. 191. o.

⁹⁵¹ Reilly, Dan R.: Surrogate pregnancy: A guide for Canadian prenatal healthcare providers. *Canadian Medical Association Journal*, 176/4. 483–485. o.

létrejött embriót a béranya méhébe ültetik. Magyarországon a dajkaterhesség 1997-ben ugyan bekerült a törvényi szabályozásba⁹⁵², de 2000-től nemcsak a béranyaságot, hanem a dajkaterhességet is betiltották.⁹⁵³

Nem vitatható, hogy az emberkereskedelem szabályainak helye van a nemzetközi kereskedelmi béranyaság hálózatán belül annak érdekében, hogy megakadályozzák és észleljék azokat az eseteket, amikor a béranyaságot emberkereskedelem eszközeként használják fel.⁹⁵⁴

Az új orvosi technológiák fejlődésével az emberkereskedelemre vonatkozó jogszabályok az emberkereskedelem új megjelenési formáira is kiterjedtek. Nevezetesen a szervek és szövetek, köztük nem utolsó sorban az emberi petesejt érdekében történő emberkereskedelemre.⁹⁵⁵

A béranyaság intézménye két ponton is kapcsolódik az emberkereskedelem jelenségével; egyrészt beszélhetünk a béranyák kizsákmányolás célú kereskedelméről⁹⁵⁶, másrészt pedig a születendő gyermekek árukénti megjelenéséről. Mindemellett a béranyaságnál fontos felhívni a figyelmet az emberi test tiltott felhasználására, valamint a családi jogállás megsértésére.

V.7.1. A béranyaság

Magyarország Alaptörvénye kimondja, hogy „Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az anya nő, az apa férfi.”⁹⁵⁷

A Polgári Törvénykönyv rögzíti, hogy „[a] gyermek anyja az a nő, aki megszülte.”⁹⁵⁸ A Ptk. ezzel kizárja a dajka és béranyaság elvi lehetőségét is.⁹⁵⁹

A kriminalizálás rendkívüli jelentőséggel bíró kritériuma az ultima ratio elve, amely más ismérveken keresztül – a büntetőjogi felelősség arányossága az okozott kárral és a cselekmény veszélyével, valamint a büntetőjogi felelősség szükségessége – jut érvényre. A béranya esetében a béranyasággal kapcsolatos büntetőjogi felelősség akkor válik indokolttá, ha a folyamat

⁹⁵² Az Eütv. közlönyállapota szerint:

„166. § (1) Emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásként (a továbbiakban: reprodukciós eljárás)

a) testen kívüli megtermékenyítés és embrióbeültetés,

b) a házastárs, illetve élettárs ivarsejtjeivel vagy adományozott ivarsejttel végzett mesterséges ondóbevitel,

c) ivarsejt adományozásával történő testen kívüli megtermékenyítés és embrióbeültetés,

d) embrióadományozással végzett embrióbeültetés,

e) dajkaterhesség, valamint

f) a női ivarsejt megtermékenyülését, illetőleg megtermékenyíthetőségét, valamint a megtermékenyített ivarsejt megtapadását, fejlődését elősegítő egyéb módszer alkalmazható.”

⁹⁵³ Sándor Judit: Dajkaterhességtől... i. m. o. n.

⁹⁵⁴ Truong, Thanh-Dam: Human Trafficking, Globalization, and Transnational Feminist Responses. In: Baksh-Soodeen, Rawwida – Harcourt, Wendy (szerk.): The Oxford Handbook of Transnational Feminist Movements. Oxford University Press, Oxford, 2015. 1–35. o.

⁹⁵⁵ Shalev, Caramel: Limiting Commodification: International law and its challenges. In: Rainhorn, Jean-Daniel – El Boudamoussi, Samira (eds.): New Cannibal Markets: Globalization and commodification of the human body. MSH, Párizs, 2015. 363–382. o.

⁹⁵⁶ Lásd: Kostenzer, Johanna: Human trafficking and exploitation for the purpose of reproduction. In: Gebrewold, Belachew – Kostenzer, Johanna – Müller, Andreas Th. (eds.): Human trafficking and exploitation. Lessons from Europe. Routledge, New York, 2018. n.a.

⁹⁵⁷ Alaptörvény L) cikk (1) bekezdés.

⁹⁵⁸ Ptk. 4:115. §-a.

⁹⁵⁹ Hegedüs Andrea: A magyar családi jog az új Ptk.-ban. A jogterületet érintő főbb változások In.: Vajdasági Magyar Tudományos Társaság: A magyar tudomány napja a Délvidéken 2011. A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság Konferencia kiadványa. Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék, 2012. 247. o.

nem a béranya akaratának megfelelően történik. Az akaratszabadság megsértése az a büntetőjog által klasszikusan védelmezendő érték, amelyről az állam nem mondhat le.⁹⁶⁰

A béranya beleegyezésével zajló esetek kriminalizálásának kérdése megosztja a nemzeti jogalkotókat, ezért az örökbefogadást tervezők olyan államokban törekednek a béranyával együttműködni, ahol ez a jelenség nem bűncselekmény.⁹⁶¹

Illés Blanka szerint Magyarországon a béranyaság maga nem büntetőjogi kategória, de annak legalitásáról eltérőek a vélemények. Az egészségügyi törvény kizárólagos módon sorolja fel azokat a humán reprodukciós eljárásokat, amelyeket Magyarországon legálisan választani lehet. Ezek között nem szerepel sem a dajkaanyaság, sem pedig a béranyaság. Ebből pedig az következik, hogy maga a beavatkozás Magyarországon – magyar kórházakban, magyar orvosokkal – jogszerűen nem végezhető el.⁹⁶²

Fentiek megkerülésére számos pár utazik olyan országba a béranyával, ahol a humán reprodukciós beavatkozás legálisan elvégezhető. Az egész procedúra a magyar szabályoknak csak akkor felel meg, ha a gyermeket ténylegesen megszüülő nő nyílt örökbefogadással a gyermeket örökbe adja a genetikai édesanyának.⁹⁶³

A béranyaság és dajkaterhesség szabályozásra szorul, még hozzá szükségképpen az ENSZ égisze alatt. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy ha Indiában, Thaiföldön nem lehet nemzetközi béranyasági beavatkozást végezni, akkor például Nepálba költözik az iparág. Az amerikai párok az olcsóbb lehetőségért Mexikóba utaztak, a politikai helyzet változása miatt most Afrika felé mozdult el a reprodukciós piac. Sokan azért mennek külföldre, vállalva jogi, pénzügyi nehézségeket, mert a saját országukban nem lehet, vagy bizonytalan hozzájutás az eljárásokhoz, vagy olyan összegekbe kerül az ellátás, amely elérhetlenné teszi azt.⁹⁶⁴

Annak ellenére, hogy a jelenlegi hazai szabályozás a béranyasággal járó művi beavatkozást tiltja, nem található olyan rendelkezés, amely a felek megegyezését kizárná abban a kérdésben, hogy az anya „csupán kihordja” a gyermeket, születés után pedig átadja az apának. Talán ez lehetne a kvázi béranyaság legális modellje Magyarországon.⁹⁶⁵

A béranyaság azon formáiból fakad a legtöbb probléma, amelyekben a gyermeket kívánó párok távoli országokba utaznak az olcsóbb és hazájukban nem engedélyezett reprodukciós eljárások miatt. A nemzetközi béranyasági ellátások a jogi szabályozás függvényében gyakran változnak.⁹⁶⁶

V.7.2. A béranyaság kapcsán felmerülő kizsákmányolási kérdések

A béranyaság kapcsán megjelenik:

- a szabad választáshoz való jog (szerződések megkötése);
- az önrendelkezési jog (az ember azt tehet a testével, amit szeretne);

⁹⁶⁰ Amberg Erzsébet: A büntetőjogi felelősség helye és ultima ratio szerepe a felelősségi alakzatok rendszerében? Egyetemi doktori disszertáció. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs, 2020. 52. o.

⁹⁶¹ Sagalecaité, Evelina: Ar surogacijos kriminalizavimas nepažeidžia ultima ratio principo? Egyetemi doktori disszertáció. Vytautas Magnus University, Kaunas, 2020. o. n.

⁹⁶² Illés Blanka: Béranyaság... i. m. o. n.

⁹⁶³ Uo. o. n.

⁹⁶⁴ Sándor Judit: Dajkaterhességtől... i. m. o. n.

⁹⁶⁵ Brindzik Beáta: Az apai hozzájárulás problémája a hazai és a nemzetközi gyakorlatban. Diskurzus, 2017/1. 10. o.

⁹⁶⁶ Sándor Judit: Dajkaterhességtől... i. m. o. n.

- az önmegvalósításhoz való jog (a saját gyermek nevelésén keresztül);
- valamint a magánélethez való jog.⁹⁶⁷

A béranyaság intézménye magában foglalja a csecsemők és béranyák áruvá tételének lehetőségét.⁹⁶⁸

A béranya olyan nőként definiálható, aki embrió beültetésével meddő pár számára, teljes mértékben várandósság előtti egyezség alapján gyermeket szül. Azzal a céllal teszi ezt, hogy a gyermeket átadja a szülői jogokat és kötelességeket is megszerző megbízó házaspárnak.⁹⁶⁹

Első pillantásra úgy tűnhet, hogy a béranyaság a társadalomnak csak egy nagyon kis százalékat érinti. Erre a szűk gyakorlatra is a közömbösség a társadalom általános válasza. A béranyaság intézményét gyakran azért értik meg az emberek, mert az egyén személyes döntése, aki független, így szabadon választhat és dönthet testéről, életmódjáról, ami nincs hatással a társadalomra, és amelybe a jogalkotásnak nem kell beavatkoznia.⁹⁷⁰

Úgy tűnik, a jog – és különösen a nemzetközi jog – nehezen tudja kezelni a béranyaságra vonatkozó megállapodásokat, amely vagy engedékenyen félrenéz, vagy a büntetőjog teljes szigorával csap le. Számos európai országban külföldről hazatérve a szülők a hazai jog szerint nehezen tudják elismertetni a gyermeket, és így a gyermekek identitáshoz és családi kapcsolatokhoz való jogai sérülnek.⁹⁷¹

A béranyaság nemzeti szabályozásai eltérő képet mutatnak egymástól, és három nagy kategóriába sorolhatók:

- béranyaság-ellenes országok;
- semleges vagy megengedő országok;
- országok, ahol a béranyaság nem szabályozott.⁹⁷²

A nyugati kultúrából leginkább Anglia, és az Egyesült Államok különböző tagállamai emelhetők ki. Amelyben napjainkban a dajkaanya vagy béranya igénybevétele megengedett, jogszabályi szinten szabályozott, s már kiforrott gyakorlata is van.⁹⁷³

A béranyaság egy olyan megállapodás, amelyben egy nő (a „béranya”) vállalja, hogy teherbe esik, és gyermeket hord ki egy másik egyén vagy pár (a „megbízó szülő(k)” vagy „szánt szülő(k)”) számára. A béranyaság közvetlenül a béranya és a leendő szülők között folytatható gyakorlat.⁹⁷⁴

Alternatív megoldásként a béranyaságot egy ügynökségen vagy béranyasági klinikán keresztül is meg lehet szervezni, amely össze tudja társítani a béranyát a leendő szülőkkel. Kapcsolatot tart velük, és koordinálja a béranyaság folyamatát. Ezek az „ügynökök” vagy „közvetítők” díjat számítanak fel szolgáltatásukért. Előfordul, hogy ők is felelősek nők béranyává való toborzásáért.⁹⁷⁵

⁹⁶⁷ Van Zyl, L.: Intentional parenthood: responsibilities in surrogate motherhood. *Health Care Anal*, 2002/10. 165–175. o.

⁹⁶⁸ McLachlan, Hugh V. – Swales, J. K.: Babies, Child Bearers and Commodification: Anderson, Brazier et al., and the Political Economy of Commercial Surrogate Motherhood. *Health Care Anal*, 2000/8. 16. o.

⁹⁶⁹ Abdullah, Fatma Mohamed: Legal and ethical aspects beyond commercial surrogacy: A modern form of human trafficking. *Journal of legal, Ethical and Regulatory Issues*, 2019/1. 1–7. o.

⁹⁷⁰ Uo. 1–7. o.

⁹⁷¹ Sándor Judit: Dajkaterhességtől... i. m. o. n.

⁹⁷² Edwards, Michael – Rogerson, Colin – Cornwall, Dawson: Surrogacy: National approaches and international regulation <https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed87773> (Letöltés ideje: 2022.08.12.)

⁹⁷³ Navratyil Zoltán: Az anyaság... i. m. 191. o.

⁹⁷⁴ Pande, Amrita: Commercial Surrogacy in India: Manufacturing a perfect mother-worker. *Journal of Women in Culture and Society*, 2010/4. 969–992. o.

⁹⁷⁵ Uo. 969–992. o.

A béranyaság etikai kérdéseit bonyolítja, hogy az végezhető díjmentesen (magyar fogalmak szerint itt a dajkaanyaság megnevezés a helytálló) vagy ellenszolgáltatás fejében is. Az előbbinél díjat nem fizetnek: ugyan a terhesség felállításához és kihordásához szükséges költségeket megtérítik, de a béranyaságból a béranya nem profitál. E modell szerint a béranyaságot jóindulatú cselekedetként jellemzik, másrészt a „kereskedelmi”, „nyereségszerzési célú” vagy „kompenzált” béranyaság esetén a béranya a költségein felül díjat is kap.⁹⁷⁶

Az etikai kérdések mellett a béranyasággal kapcsolatban számtalan jogi kérdés is felmerül.⁹⁷⁷ Az országok megosztottak abban, hogy a béranya-szerződések legálisak-e, és ennek következményeképpen végrehajthatók-e. Felmerülhet az a kérdés is, hogy az örökbefogadási törvények érvényesíthetők-e a béranyasági ügyekben.⁹⁷⁸

Ezenkívül nem mehetünk el azon tény mellett, hogy a béranyaság-szervezési gyakorlatai hasonlíthatnak az ember- vagy szexuális kereskedőkéhez. A béranyákat kereső ügynökök kifinomult és gyakran írástudatlan vidéki nőket zsákmányolnak ki, akik kénytelenek a saját családjuktól távol eső városokba menni.⁹⁷⁹

A béranyaság nem utolsó sorban a gyermek méltóságát veszélyezteti azáltal, hogy a gyermeket áru tárgyává teszi. Ráadásul még a béranya méltóságát is veszélyezteti – bár részvétele önkéntes – egyszerűen „kiadó méhként” kezeli őt.⁹⁸⁰

Az emberkereskedelem bűncselekményének tényállási elemei a béranyák esetében is fellelhetők. Nem állítható, hogy a béranyák a kereskedelmi béranyaságban⁹⁸¹ részvételük miatt automatikusan az emberkereskedelem áldozataivá válnak.

V.7.3. A béranyaság arculata

A gyermekek számos célból válhatnak emberkereskedelem áldozatává, amelyek gyakran átfedik egymást. Ezek régióként és országonként eltérőek lehetnek (gyermekkatona, halászat, koldultatás, béranyaság⁹⁸² és kizsákmányolás céljából történő illegális örökbefogadás).⁹⁸³

Ismertek azok a perspektívák, melyek szerint a béranyaság valójában nem más, mint gyermekkereskedelem, amely nem utolsó sorban leértékeli az emberi mivoltot.⁹⁸⁴ Számos erkölcsi ellenérv hozható fel a béranyasággal szemben. Ezen ellenvetések egyike annak az anyaság

⁹⁷⁶ Hyder-Rahman, Nishat: Commercial Gestational Surrogacy: Unravelling the threads between reproductive tourism and child trafficking. *Anti-Trafficking Review*, 2021/16. 129. o.

⁹⁷⁷ Schreiber, Hans-Ludwig: The legal situation regarding assisted reproduction in Germany. *Reprod Biomed*, 2002/6. 8–12. o.

⁹⁷⁸ Abdullah, Fatma Mohamed: Legal and ethical... i. m. 1–7. o.

⁹⁷⁹ Uo. 1–7. o.

⁹⁸⁰ Henaghan, Mark: International surrogacy trends: How family law is coping. *Australian Journal of Adoption*, 2013/3. 68–80. o.

⁹⁸¹ Lásd: Shalev, Carmel – Moreno, Adi – Eyal, Hedva – Leibel, Michal – Schuz, Rhona – Eldar-Geva, Talia: Ethics and Regulation of Inter-Country Medically Assisted Reproduction: A call for action. *Israel Journal of Health Policy Research*, 2016/1. 1–12. o.

⁹⁸² Lásd bővebben: Hrabar, Dubravka: Surogatno majčinstvo kao moderan oblik eksploatacije žena i trgovine djetom. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2020/2–3. 171–212. o.

⁹⁸³ Bondarenko, Viktoriia – Posokhova, Anzhela: Child trafficking as a form of child modern slavery. In: Л. В. Павлик – У. О. Цмоць: ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ І НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО АБО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ, Львівський державний університет внутрішніх справ, Lviv, 2022. 28. o.

⁹⁸⁴ Lásd: Trowse, Pip: Surrogacy: Is it harder to relinquish genes? *Journal of Law and Medicine*, 2011/3. 617–645. o., Davies, Iwan: Contracts to bear children. *Journal of Medical Ethics*, 1985/1. 61–65. o.

áruvá alakításában gyakorolt következményei.⁹⁸⁵ A folyamat végén a gyerek áruként jelenik meg, a szaporodás módja pedig kereskedelmi vállalkozássá válik.⁹⁸⁶

Bizonytalan marad a béranya és biológiai gyermeke kapcsolata, és a gyermek sorsában betöltött szerepe. Egyes kutatók egyenesen amellet érvelnek, hogy a hagyományos családfelfogás elveszik. Sérül a házasság, azaz a béranya és házastársa, de a megbízó pár kapcsolata is, különösen a dajkaanyaság esetében, ahol a gyermek genetikailag a családhoz tartozik.⁹⁸⁷

Görögországban 2019 szeptemberében egy illegális örökbefogadásokkal, petesejtértékesítéssel és kereskedelmi béranyasággal foglalkozó bűnszervezetet lepleztek le.⁹⁸⁸

2012 júniusában a nigériai rendőrség 32, 15-17 év körüli várandós fiatal hölgyet szabadított ki a fogságból. Közülük többen azt vallották, hogy 192 dollárt kapnak újszülött gyermekeikért. A gyerekeket pedig ezután 2000 és 6000 dollár közötti összegért értékesítették.⁹⁸⁹

A kereskedelmi béranyaságból született gyermekek túlnyomórészt szerető, gondoskodó otthonokba kerülnek. Ezeket a gyerekeket örömmel fogadják szüleik. Érkezésüket a boldog és teljes családi élet reményében ünneplik, ahogyan bármely más szülő fogadja újszülöttjét. Nem előrevetíthető az utólagos kizsákmányolás. Hyder-Rahman szerint így, ha csak nincs bizonyíték az ellenkezőjére, a béranyaság révén született gyermekek átadása nem kizsákmányoló cél, ezért nem állapítható meg emberkereskedelem.⁹⁹⁰ Azonban fontos megjegyezni, hogy a magyar Btk. szűk értelemben vett emberkereskedelem alapeseteiben nem rögzíti a kizsákmányolási célt.

Maud de Boer-Buquicchio úgy véli, hogy a béranyaság a gyermekkereskedelem egyik formájának minősül. Ez ellen a markáns vélemény ellen többen szót is emeltek.⁹⁹¹

Egyes kutatók szerint nyilvánvaló különbség van a gyermekkereskedelem és aközött, amikor meddőség okán valaki béranyához fordul. A béranyaságot támogatók szerint a visszasságok jelentős része nem a béranyaság/dajkaterhesség lehetőségéből származik. A jogi szabályozatlanságból, a külföldi megbízók sokszor irreális elvárásaiból, a béranyákkal szembeni előítéletekből, a közvetítő cégek nagy nyereségéből és nem utolsósorban a szegény országokban élő nők kiszolgáltatott helyzetéből fakad.⁹⁹²

Sándor Judit szerint a béranyaság vagy a dajkaterhesség megfelelő keretek között nem minősül gyermekkereskedelemnek. A gyermekkereskedelem főként olcsó munkaerőre, mindenesre, cselédre, gyermekprostituált megszerzésére, beszerzésére irányul.⁹⁹³

A mai napig léteznek olyan illegális megállapodások, amikor a hivatalos örökbefogadási eljárást megkerülve valaki gyermekkel kereskedik. Ezek a cselekmények a gyermekek jogait kétségkívül súlyos mértékben sértik. Álláspontja szerint azonban a mesterséges reprodukciós eljárásokban az eljárásért, az orvosi beavatkozásért kell fizetni, valamint az ivarsejt-donorok vagy béranyák költségeit kell megtéríteni. Így a gyermek itt nem lehet alkudozás tárgya, az egész eljárás a gyermek iránti vágyra épül.⁹⁹⁴

⁹⁸⁵ Abdullah, Fatma Mohamed: Legal and ethical... i. m. 1–7. o.

⁹⁸⁶ Rokсандić Vidlička, Sunčana – Hrštic, Dijana – Kirin, Zrinka: Bioethical and legal challenges of surrogate motherhood in the Republic of Croatia. JAHR: European Journal of Bioethics, 2012/5. 52. o.

⁹⁸⁷ Vatican Congregation for the Doctrine of the Faith: Donum Vitae: Instruction on respect for human life in its origin and on the dignity of procreation. Vatica, Vatican, 1987.

⁹⁸⁸ Neorytou, Katia: Assisted Reproduction Crime Network in Greece Highlights Need for Monitoring Surrogacy https://www.bionews.org.uk/page_145701. (Letöltés ideje: 2020.07.14.)

⁹⁸⁹ Abdullah, Fatma Mohamed: Legal and ethical... i. m. 1–7. o.

⁹⁹⁰ Hyder-Rahman, Nishat: Commercial... i. m. 136. o.

⁹⁹¹ Sándor Judit: Dajkaterhességtől... i. m. o. n.

⁹⁹² Tóth János: Bioetika – Az élet kezdetéhez kapcsolódó etikai kérdése – Béranyaság és dajkaanyaság. Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 2020. 4. o.

⁹⁹³ Sándor Judit: Dajkaterhességtől... i. m. o. n.

⁹⁹⁴ Uo. o. n.

Czine Ágnes felhívja rá a figyelmet, hogy annak ellenére, hogy az emberkereskedelem elkövetőjének 77%-a férfi, a bírói gyakorlatban többször lehet találkozni a bűncselekmény női elkövetőivel is. A nők e bűncselekmény törvényi tényállását elsősorban a béranyaság „vállalása” során valószínűsítik meg.⁹⁹⁵

Ukrajna a béranyaság egyik fókuszpontja, ahol 1997 óta legális a tevékenység. Ebben az országban lehet a legolcsóbban (egy- kétmillió forint közötti összegért) törvényesen fehér bőrű gyerekekhez jutni. Kijevben számos gyermeket szültek megrendelésre béranyák. A COVID-19-világjárvány és a határozat miatt a külföldi megrendelők nem tudtak értük menni. A kijevi béranyaságra épülő nagyvállalat – saját megnevezésükkel „az emberi reprodukció központja” – hálás ügyfeleitől kiérdemelte „a családi boldogság utolsó bástyája” elnevezést.⁹⁹⁶

A kereslet-kínálat elvei alapján működő központ önmagában felveti a gyermekkereskedelem lehetőségét. Ezt tovább fokozza a pandémiának köszönhető keresleti visszaesés. Az Ukrajnában virágzó béranyaság helyzetét a világjárvány hatására kialakult többletkínálat mellett jelenleg tovább bonyolítja az orosz-ukrán fegyveres konfliktus.

Stephen Wilkinson szerint jó okunk van azt feltételezni, hogy a kereskedelmi béranyaság gyakran kizsákmányoló jellegű. Még ha ezt el is fogadjuk, a kizsákmányolási érv a kereskedelmi béranyaság tilalmára nem elég indok. Ennek egyik oka az, hogy a tiltás „visszaüthet”. Oda vezethet, hogy a potenciális béranyák más olyan tevékenységre kényszerülnek, amelyek kizsákmányolóbbak és/vagy kártékonyabbak, mint a fizetett béranyaság. Arra a következtetésre juthatunk, hogy azoknak, akik ellenzik a kizsákmányolást, (ahelyett, hogy megpróbálnának felszámolni bizonyos gyakorlatokat, mint például a kereskedelmi béranyaság) a következőkre kellene összpontosítaniuk:

- a fizetett béranya „munka” körülményeinek javítása;
- a háttérfeltételek (különösen a hatalom és a vagyon egyenlőtlen elosztása) megváltoztatása, amelyek kizsákmányoló kapcsolatokat generálnak.⁹⁹⁷

V.7.4. Alfejezeti összegzés

A béranyasággal megvalósuló emberkereskedelem célja eltérő a gyermekek és a felnőttek kereskedelménél. Álláspontom szerint a béranya kereskedelme esetén a cél a rendszeres előny-szerzés, valamint a béranyaság kihasználása (gyermekek kihordása révén).

Nem szükségszerű eleme a gyermek sérelmére történő elkövetésnek a rendszeres előnyszerzés. A gyermek esetében nem beszélhetünk a klasszikus értelemben vett kizsákmányolásról. Amennyiben valamelyik korábban tárgyalt kizsákmányolási forma is megjelenik a béranyaság kapcsán, úgy az ott tárgyaltak lesznek az irányadóak.

A béranyasággal megvalósuló emberkereskedelem egy gyermekspecifikus forma.

Álláspontom szerint a béranyasággal megvalósuló gyermekkereskedelem esetében kizsákmányolásnak minősül a gyermekek családjuktól, etnikai gyökereikről és kórelőzményeiről szóló ismereteiktől megfosztás. Mindenekelőtt sérül a gyermek származás megismeréséhez, identitáshoz és családi kapcsolatokhoz való joga.

Mint láthattuk az unió jog értelmében az emberkereskedelem elkövetési módjainál meghatározó különbség van aközött, hogy az gyermekre, vagy felnőttre irányul-e. Azonban magyar

⁹⁹⁵ Czine Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája. Egyetemi doktori disszertáció. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája Pécs, 2011. 260. o.

⁹⁹⁶ Kölnei Livia: A járvány árváinak sorsa bizonytalan: bérelt anyák születték őket, és nem jönnek értük <https://belugyiszemle.hu/hu/node/441> (Letöltés ideje: 2022.08.14.)

⁹⁹⁷ Wilkinson, Stephen: The exploitation argument against commercial surrogacy. *Bioethics*, 2003/2. 169. o.

jogalkotás túteljesítve tagállami kötelezettségét nem rögzíti szükségszerű elemként az elkövetési módokat sem a gyermek, sem a felnőttek kereskedelménél.

Lévén, hogy a 192. § (2) bekezdésétől fogva a tényállás a klasszikus kizsákmányolási formákra épül, ezek tárgyalásától ezen alfejezetben eltekintek. A béranyaság révén elkövetett gyermekkereskedelem esetében az alábbi bekezdés vizsgálata szükséges.

A Btk. 192. § (1) bekezdése kimondja, hogy „[a]ki mást
a) elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad, átvesz, vagy
b) az a) pontban meghatározott cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállásol, elrejt, vagy másnak megszerez,
büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁹⁹⁸

Felmerül a kérdés, hogy béranyaságnál a gyermekért történik-e az ellenszolgáltatás, vagy magáért a szolgáltatásért? Nem tartom megfelelőnek az emberkereskedelem és kényszermunka hatályos szabályozását béranyaság révén megvalósuló gyermekkereskedelemre, így a következőkben azt vizsgálom, hogy másik tényállás lefedi-e ezen magatartást/magatartásokat.

Amennyiben a béranyaság nem felel meg az emberkereskedelem korábban tárgyalt tényállási elemeinek azt a „családi jogállás megsértéseként” vizsgálhatjuk.

Btk. „213. § (1) Aki más családi jogállását megváltoztatja vagy megszünteti, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a családi jogállás megsértését
a) egészségügyi szolgáltató vagy gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmény alkalmazottja foglalkozása körében,

b) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy követi el.

(3) Ha a családi jogállás megsértését egészségügyi szolgáltató vagy gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmény alkalmazottja foglalkozása körében gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”⁹⁹⁹

A családi jogállás megsértésének tényállását sem tartom megfelelőnek arra, hogy a béranyaságra vonatkoztassuk. Mindazonáltal a dajkaterhesség szabályozására az alábbi javaslattal élek.

Btk. 213. § (4) Ha az (1) és (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény dajkaterhesség révén valósul meg a büntetés korlátlanul enyhíthető – különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető annak elkövetőjével szemben, ha a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.

(5) E § alkalmazásában

a) dajkaterhesség: egy olyan eljárás, ahol testi adottsága folytán a gyermek kihordására képtelen anya és apa ivarsejtjeiből a testen kívül létrehozott embrió más nő, a dajkaanya méhében kerül beültetésre,

b) dajkaanya: az, aki az ivarsejtjével embriót létrehozó személyek bármelyikének közeli hozzátartozója, és az embrió kihordását ellenszolgáltatás nélkül végzi.

A béranyasággal megvalósuló gyermekkereskedelemre álláspontom szerint nem megfelelő sem az emberkereskedelem és kényszermunkának, sem pedig a családi jogállás megsértésének tényállása.

Abban az esetkörben amikor a nevelőanya petesejtjét termékenyítik meg és az így létrejött embriót ültetik a béranya (vagy dajkaanya) méhében felmerül az emberi test tiltott felhasználása.

⁹⁹⁸ Btk. 192. § (1) bekezdése.

⁹⁹⁹ Uo. 213. §.

Btk. „175. § (1) Aki emberi gént, sejtet, ivarsejtet, embriót, szervet, szövetet, halott testét vagy annak részét, illetve halott magzatot jogellenesen megszerez, vagyoni haszonszerzés végett forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az emberi test tiltott felhasználását egészségügyi szolgáltató alkalmazottja a foglalkozása körében követi el.

(3) A büntetés az (1) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig, a (2) bekezdésben meghatározott esetben két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az emberi test tiltott felhasználását

a) tizennyolc éven aluli személy sérelmére,

b) üzletszerűen vagy

c) bűnszövetségben

követik el.

(4) Aki az emberi test tiltott felhasználására irányuló előkészületet követ el, vétség miatt az (1) bekezdésben meghatározott esetben egy évig, a (2) és (3) bekezdésben meghatározott esetben két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) E § alkalmazásában embrió alatt az anya testéből kikerült, valamint az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárás során létrejött, illetve létrehozott, a méhbe be nem ültetett embriót is érteni kell.”

Az emberi test tiltott felhasználását sem tartom megfelelőnek a béranyaság intézményére.

Az előző fejezetben javaslatot tettem gyermekkereskedelem címén új tényállás létrehozására. A továbbiakban ezen javaslatot egészítem ki a béranyasággal.

Btk. 193/A. §

(8) Ha az (1), a (4) és (5) bekezdésben meghatározott bűncselekmény béranya bevonásával valósul meg, a büntetés korlátlanul enyhíthető – különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető annak elkövetőjével szemben, ha a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.

VI. Összegzés

Doktori értekezésem elkészítésénél az vezérelt célként, hogy a gyermekkereskedelmet az emberkereskedelemtől elhatároljam elsősorban annak célján, kizsákmányolási formáján, elkövetési módjain keresztül.

Emellett nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy az emberkereskedelem és kényszermunka tényállása – a gyermekkereskedelem és emberkereskedelem elhatárolására tekintettel – alkalmazható-e a gyermekek kereskedelmének valamennyi formájában.

VI.1. A kutatás hipotéziseire adott válaszok

Kutatásom során a megfogalmazott hipotéziseimre az alábbi válaszokat adhatom.

1. Feltételeztem, hogy a felnőttek és a gyermekek kereskedelme eltér a céljukban.

A klasszikus kizsákmányolás céljából gyermekek sérelmére elkövetett emberkereskedelem esetében nem tapasztaltam eltérést. Annak célja röviden a kizsákmányolás. Bővebben a rendszeres előnyszerzés (a Btk. 192. § (2) bekezdésében célzatként rögzíti) és a kizsákmányolás alapját képező tevékenység végzése más által. Emellett a magyar szabályozásban, a Btk. 192. § (3) bekezdésének célzata a segítségnyújtás a fentiekhez. A klasszikus formák alatt értem a munkacélú (a jogellenes tevékenységekhez kapcsolódó, és a koldultatás is), a szexuális célú kizsákmányolást, illetve a szervek kivételét.

Kutatásom során jelentős eltérést tapasztaltam a gyermekspecifikus célú emberkereskedelem esetében.

Az illegális örökbefogadás céljából történő gyermekkereskedelemnek nem szükségszerű eleme a rendszeres előnyszerzés (bár nem kizárható) és nem valósul meg a klasszikus értelemben vett kizsákmányolás. Az örökbefogadásnál a hasznoszerzési tilalmat a Ptk. rögzíti, amely egyszeri ügylettel is megvalósulhat.

Nem szükségszerű eleme a gyermek sérelmére történő bérnyasággal megvalósuló emberkereskedelem elkövetésének a rendszeres előnyszerzés. A gyermeknél nem beszélhetünk a klasszikus értelemben vett kizsákmányolásról.

Fentiekre tekintettel az 1. hipotézisemet részben elfogadom, részben elutasítom.

2. Feltételeztem, hogy a felnőttek és a gyermekek kereskedelme esetében a kizsákmányolási formák eltérést mutatnak és ezzel együtt a kizsákmányolás fogalma is mást takar.

A klasszikus kizsákmányolási formák alatt álláspontom szerint azonos, vagy közel azonos fogalmakat kell érteni a gyermekeknél és a felnőtteknél.

A munkaerő-kizsákmányolás ugyan fogalmilag nem mutat eltérést, annak megjelenési formái az életkorra, illetve nemre tekintettel mégis különböznek. Nincs külön gyermekspecifikus munkaerő-kizsákmányolási forma.

A szexuális kizsákmányolás kapcsán vizsgáltam a prostitúciónál a beleegyezés, illetve az ellenszolgáltatás nyújtásának lehetőségét. Arra a következtetésre jutottam, ha a prostitúció esetében ezeket eltérően ítéljük meg a felnőtteknél, illetve gyermekeknél, akkor okkal feltételezhetjük, hogy a szexuális kizsákmányolás sem bír azonos tartalommal. Így a szexuális kizsákmányolás fogalma szélesebben értelmezendő a tizennyolcadik életévét be nem töltött személynél.

Az emberi test tiltott felhasználása révén történő kizsákmányolás alatt álláspontom szerint azonos fogalmat értünk a gyermeknél és a felnőtteknél. Azonban kiemelendő az a tény, hogy a gyermekeknél a szervek kivétele gyakran a sértettek életébe kerül. Így ugyan a kizsákmányolásban nem tehetünk különbséget, annak eredménye mégis eltérő.

A jogellenes cselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás fogalma nem különbözik a gyermek és a felnőtt esetében. Annak megjelenési formái az életkorra, illetve nemre tekintettel változnak. Gyermekek esetében gyakori a zsebtolvajlás.

A koldultatásos kizsákmányolás alatt álláspontom szerint – annak ellenére, hogy a munkakerő-kizsákmányolás egyik formája – eltérő fogalmat értünk a gyermek és a felnőtt esetében. A koldulás végzése mellett a gyermeknél a gyermekkel koldulást is érteni kell: amikor a gyermek a kéregetés passzív alanya.

Az illegális örökbefogadással, valamint a bérnyasággal megvalósuló gyermekkereskedelemlenél felmerül, hogy egyáltalán beszélhetünk-e kizsákmányolásról. Véleményem szerint kizsákmányolásnak minősül a gyermekek családjuktól, etnikai gyökereikről és kórelőzményeikről szóló ismereteiktől megfosztás. Ezekben az esetekben sérül a gyermek származás megismeréséhez, identitáshoz és családi kapcsolatokhoz való joga.

A kizsákmányoláson belüli eltéréseken keresztül az is megállapítható, hogy a gyermekek és a felnőttek kereskedelmében az azonosak mellett, eltérő érdeksérelmek is megvalósulnak.

Fentiekre tekintettel a 2. hipotézisemet részben elfogadom, részben elutasítom.

3. Feltételeztem, hogy a felnőttek és a gyermekek kereskedelme esetében a tettesek eltérő elkövetési módokat alkalmaznak.

A 2011/36/EU irányelv 2. cikk (1) bekezdése tartalmazza az emberkereskedelemmel kapcsolatos elkövetési módokat. Rögzíti továbbá a 2. cikk (5) bekezdésében, hogy „[h]a az (1) bekezdésben említett magatartás gyermekre irányul, büntetendő emberkereskedelemnek minősül akkor is, ha az nem jár az (1) bekezdésben felsorolt elkövetési módok alkalmazásával.”¹⁰⁰⁰ Az uniós jog értelmében tehát az emberkereskedelem elkövetési módjainál meghatározó különbség van aközött, hogy az gyermekre, vagy felnőttre irányul-e.

A magyar jogalkotás – túlteljesítve tagállami kötelezettségét – nem rögzíti szükségszerű elemként az elkövetési módokat sem a gyermek, sem a felnőttek kereskedelménél. A kényszer-munka (Btk. 192. § (2) bekezdés) esetében a törvény előír bizonyos elkövetési módokat, melyek életkorra tekintet nélkül a bűncselekmény megvalósulásának feltételei.

A szexuális kizsákmányolásnál vizsgáltam külön az elkövetési módokat, melyeknek kriminológiai szempontból jelentősége van. Hazai viszonylatban az emberkereskedelemlenél a gyermekek – mondhatni – „önként bevonódásáról” beszélhetünk elsősorban.

Kezdetben a csábítás, az érzelmi kötődés kihasználása, a haszonnal kecsegtetés a jellemző a prostitúciós célú emberkereskedelemben való bevonás esetébe. Amikor a gyermek nem akar tovább szexuális szolgáltatást nyújtani és ki akar lépni a kizsákmányolási helyzetéből, akkor kerül

¹⁰⁰⁰ 2011/36/EU irányelv 2. cikk (1) és bekezdése.

sor rendszerint a kényszer és fenyegetés alkalmazására, ami nem ritkán pszichés bántalmazással is párosul.

Fentiek alapján megállapítom, hogy az uniós szabályok értelmében az elkövetési módoknak, illetve azok hiányának rendkívüli szerepe van a gyermekek, illetve a felnőttek kereskedelménél, azonban ez a magyar jogszabályban nem bír jelentőséggel. Ha jelenséggént és nem tényállás-ként vizsgáljuk az emberkereskedelmet, akkor az elkövetési módok eltérést mutatnak.

Fentiekre tekintettel a 3. hipotézisemet részben elfogadom, részben elutasítom.

4. Feltételeztem, hogy a felnőttek és a gyermekek áldozattá válásának folyamata eltér. Más kiszolgáltatottsági tényezők játszanak szerepet és a beleegyezés mást takar.

Az emberkereskedelem áldozattá válásához vezető kiszolgáltatottsági tényezők rendkívül széleskörűek. Vannak olyan faktorok, amelyek mind a gyermekek, mind a felnőttek kereskedelmét jellemzik, és vannak gyermekspecifikusak is.

Gyermekspecifikusnak tekintendő az állami gondozásban nevelkedő gyermek helyzete, és a diszfunkcionális családi háttér, ám az áldozattá válásban – ha kisebb arányban is –, de a traumatizált gyermekkor szerepet játszhat a felnőtteknél is. A gyermekkereskedelem legtöbb áldozata (különösen a prostitúcióban érintettek) az állami gondozottak köréből kerül ki.

Az érzelmi kapcsolatoktól való „függőség” és a kriminalizálódott környezet mind a gyermekek, mind a felnőttek kereskedelménél szerepet játszik.

A státuszbeli különbség és a migráció ugyanúgy kiszolgáltatottá teszi mind a gyermekeket, mind a felnőtteket. A felnőtteknél a szerhasználat kiemelt jelentőségű. (Gyermekeknél a diszfunkcionális családnál tárgyaltam.)

Összegezve: a gyermekeknél beszélhetünk a felnőttekétől eltérő kiszolgáltatottsági tényezőkről (pl.: állami gondozás). Vannak olyan faktorok, amik mind a gyermek-, mind a felnőttkereskedelem esetén jelentőséggel bírnak, de azok tartalma nem esik teljeskörűen egybe (pl. szerhasználat). És vannak olyanok is, melyek lényegét tekintve nem tesznek különbséget gyermek és felnőtt közt (pl. státuszbeli különbség).

Visszautalva a szexuális kizsákmányolásnál tárgyaltakra, a Btk. 203. § (2) bekezdése és Szabs. tv. 172. § (2) bekezdéseiből az olvasható ki, hogy a tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyek nem egyezhetnek bele a szexuális cselekmény végzésébe ellenszolgáltatás fejében, így a szexuális önrendelkezési joguk a felnőttekétől messzemenően alulmarad. A 2011/93/EU irányelv a nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél tartalmaz minimum követelményeket a beleegyezési korhatárnál.

A gyermekmunka tényállásából (Btk. 209. §) is az olvasható ki, hogy a gyermek beleegyezése nem vehető figyelembe, amennyiben a munka a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyek foglalkoztatására vonatkozó törvényi előírásoknak nem felel meg.

Ha a prostitúciónál és a jogszabályi előírásoknak nem megfelelő munkavállalásnál a beleegyezést eltérően ítéljük meg a felnőttek, illetve gyermekek esetében, akkor okkal feltételezhetjük, hogy a további kizsákmányolási formáknál is eltérést mutat.

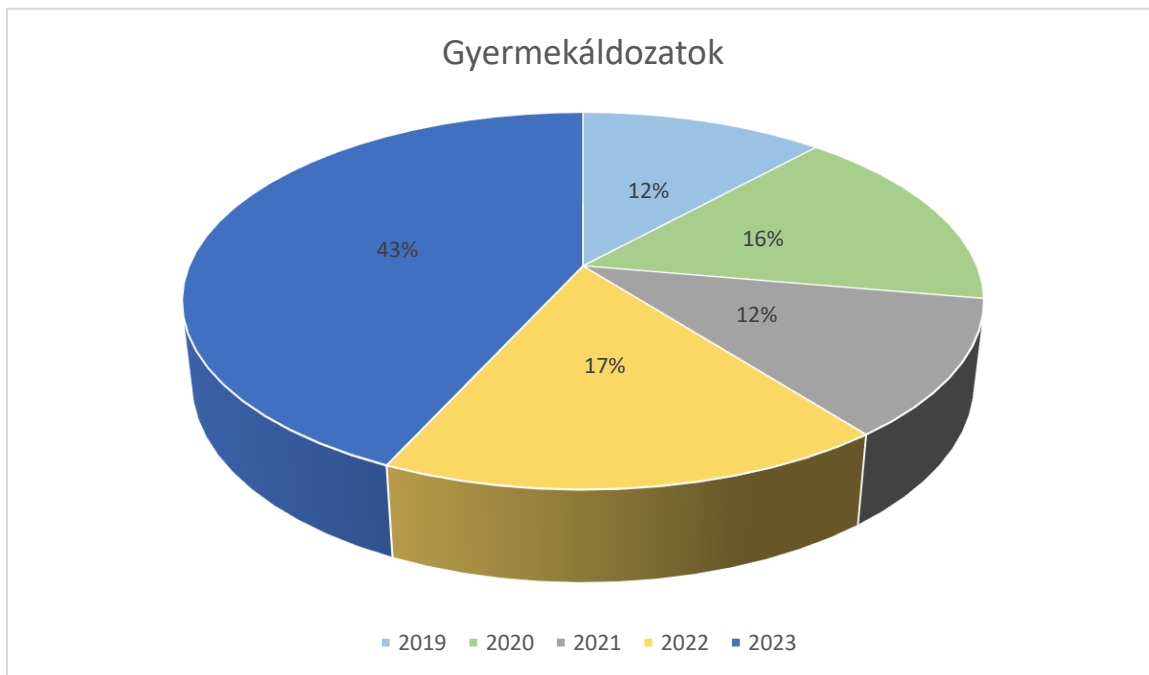
Fentiekre tekintettel a 4. hipotézisemet részben elfogadom, részben elutasítom.

Összefoglalva: a gyermekek és a felnőttek kereskedelme a hipotézisekre adott válaszok alapján elhatárolható. Nem értek egyet azzal a jogalkotói állásponttal miszerint a gyermekek kereskedelme kizárólag az emberkereskedelem minősített esete.

VI.2. A gyermekkereskedelem elleni küzdelem aktualitásai

A társadalmi folyamatok és a bűnözés összefüggése, egymásra gyakorolt hatása szinte a kriminológia kezdete óta az egyik fő kutatási terület.¹⁰⁰¹ A bűncselekmények számát befolyásolják a makrogazdasági tényezők, a demográfiai változások/jellemzők és a technológiai újdonságok.¹⁰⁰² A COVID-19-járvány ebből a szempontból sok tanulsággal szolgál: a világjárvány mondhatni mindenre kihatott¹⁰⁰³, annak társadalmi, gazdasági, makro- és mikroszintű, egészségügyi – és sorolhatnánk még – hatásaival szinte azonnal elkezdtek foglalkozni a kutatók.¹⁰⁰⁴

2013 és 2021 között a sértetté válások száma jelentősen csökkent az emberkereskedelemben. Míg 2013-ban összesen 19.129 18 év alatti, 2021-ben 5.826 vált összesen sértetté, 2013-ban 10.493 13 év alatti, 8.636 14-17 év közötti; 2021-ben 2.677 13 évnél fiatalabb, 3.149 14 és 17 év közötti. Valamennyi sértett közül hozzávetőlegesen összesen 7% a 18 év alatti, a 13 év alattiak aránya 3%, még a 14-17 éveseké 4%. A regisztrált emberkereskedelem esetében 2013 és 2020 közötti időszakban rendkívül alacsony számot mutatott a hivatalos statisztika.¹⁰⁰⁵

5. ábra: Gyermekáldozatok 2019-2022 között Magyarországon¹⁰⁰⁶

2019-ben 19, 2020-ban 26, 2021-ben 19, 2022-ben 28, 2023-ban pedig 70 kiskorú vált hazánkban az emberkereskedelem, vagy emberkereskedelem és kényszermunka áldozatává. A

¹⁰⁰¹ Windt Szandra: A világjárvány hatása... i. m. 334. o.

¹⁰⁰² Kerezsi Klára – Pap András László: A bűnözés és a bűnözéskontroll jövője. In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus, Budapest, 2017. 545. o.

¹⁰⁰³ A pandémiai lehetséges hatásairól lásd bővebben: Gál István László: A koronavírus (COVID-19) és az általa okozott gazdasági világválság lehetséges hatásai a bűnözésre. Magyar Jog, 2020/5. 257–265. o.

¹⁰⁰⁴ Windt Szandra: A világjárvány hatása... i. m. 334. o.

¹⁰⁰⁵ Windt Szandra: A gyerek... i. m. 1696. o.

¹⁰⁰⁶ ENyÜBS segítségével kérelemre nyújtott adatszolgáltatás alapján.

sértettek nagyrésze fiatalok (14-17 éves). A statisztikát a 2020-as jogszabálmódosítás részben torzítja.¹⁰⁰⁷

A gyermekkereskedelem nem ítéhető meg pusztán statisztikai adatok alapján. Ugyanis a hatóságok számára rejtve maradó cselekmények száma (és aránya azokhoz az esetekhez képest, amelyekben büntetőeljárás indult) nehezen becsülhető.¹⁰⁰⁸

Az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépéséről szóló Egyezménye meghatározza az emberkereskedelem – és egyúttal a gyermekkereskedelem – kapcsán a legfőbb célokat, melyek:

- az emberkereskedelem megelőzése, leküzdése (biztosítva a nemek közötti egyenlőséget);
- az emberkereskedelem áldozatai emberi jogainak védelme, továbbá egy átfogó keret kidolgozása az áldozatok és a tanúk védelme és támogatása érdekében (biztosítva a nemek közötti egyenlőséget, valamint a hatékony nyomozást és vád alá helyezés biztosítását);
- a nemzetközi együttműködés elősegítése az emberkereskedelem elleni küzdelem területén.¹⁰⁰⁹

A gyermekkereskedelem elleni hatékony fellépés három pilléren nyugszik, melyek a következők:

- az áldozattá válás megelőzése;
- a bűnüldözés (beleértve az elkövetők megbüntetését);
- az áldozatsegítés.¹⁰¹⁰

A prostitúcióval összefüggő jogsértések és az emberkereskedelem kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról szóló 13/2014. (V. 16.) ORFK utasítás rendészeti, bűnüldözési és bűnmegelőzési feladatokat is rögzít.

A bűnmegelőzés felvilágosító és megelőző tevékenységet takar. Vannak állandó és kampánytevékenységek, melyekben a rendőrség kiemelt szerepet játszik.¹⁰¹¹

Kiemelendő a "Ne hagyd, ne tedd!" című emberkereskedelem elleni tájékoztató és figyelemfelkeltő projekt, amit a Nemzetközi Migrációs Szervezet az Országos Rendőr-főkapitánysággal és a Traumaközponttal együttműködve 2020. június 1. és 2023. március 31. között hajtott végre. Célja, hogy felhívja a magyar lakosság figyelmét az emberkereskedelem jelenségére és veszélyeire, ezáltal a kínálati oldalon csökkentve az áldozattá válás kockázatát, a keresleti oldalon pedig a tudatosság növelésével minimalizálva az emberkereskedelemmel kapcsolatos szolgáltatások iránti keresletet.¹⁰¹²

A Láthatáron Csoport és a KV Társulat Kiállok érted! című darabja elsősorban a prostituálttá válás és az emberkereskedelem veszélyeinek kitett állami gondoskodásban nevelkedő fiatalok

¹⁰⁰⁷ ENYÜBS segítségével kérelemre nyújtott adatszolgáltatás alapján.

¹⁰⁰⁸ Gyurkó Szilvia: Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon – a számok tükrében. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői. ESZTER Alapítvány, Budapest, 2009. 15. o.

¹⁰⁰⁹ Az Európa Tanács Egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről 4. Cikk d) pont.

¹⁰¹⁰ Somssich Gabriella: Magyarország erőfeszítései az emberkereskedelem elleni küzdelemben. Pécsi határőr tudományos közlemények VIII. (Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az emberkereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról) 2007/Különszám, Magyar Hadtudomány Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2007. 33. o.

¹⁰¹¹ Nemzetközi Migrációs Szervezet: Ne hagyd, ne tedd! - emberkereskedelem elleni kampány. <https://hungary.iom.int/hu/ne-hagyd-ne-tedd-emberkereskedelem-elleni-kampany> (Letöltés ideje: 2023.07.12.)

¹⁰¹² Uo. o. n.

lehetőségeit, és az áldozattá válás folyamatait mutatja be egy lakásotthonból elszökött lány történetén keresztül.¹⁰¹³ A színdarab országos bemutatása a Belügyminisztérium finanszírozásával valósul meg, amely egy komplex társadalomérzékenyítő és preventív program.¹⁰¹⁴

Felelősségteljesen kell kezelni minden eltűnéssel kapcsolatos bejelentést.¹⁰¹⁵ Az emberkereskedelem áldozatainak azonosításának rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet szabályozza az azonosítási eljárást. Az azonosítást végző szerv az azonosító beszélgetés során végzi az emberkereskedelem áldozatakénti beazonosítást.

„Azonosítást végző szerv: az egészségügyi szolgáltató, az egészségügyi államigazgatási szerv, a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltató, a köznevelési intézmény, a rendőrség, a foglalkoztatás-felügyeleti hatóság, a konzuli tisztviselő, az idegenrendészeti hatóság, a menekültügyi hatóság, az áldozatsegítő szolgálat, az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (a továbbiakban: OKIT), a pártfogó felügyelői szolgálat és a jogi segítségnyújtó szolgálat.”¹⁰¹⁶

„Azonosító beszélgetés: az emberkereskedelem áldozataként történő beazonosítást célzó beszélgetés az 1. mellékletben meghatározott azonosító adatlap segítségével.”¹⁰¹⁷

Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása és támogatása céljából a Belügyminisztérium segítő anyagot készített a szakemberek számára.¹⁰¹⁸

Két okból is feltétlenül szükséges a gyermekkereskedelem áldozatainak azonnali azonosítása. Az első és legfontosabb az, hogy megvédjük őket, és biztosítsuk számukra a szükséges ellátást. A második pedig az, hogy lehetővé tegyük az emberkereskedők hatékony büntetőeljárás alá vonását, és ezáltal illegális tevékenységeik megfékezését.¹⁰¹⁹

Magyarország Kormánya összegyűjtötte a gyermekkereskedelem áldozataira jellemző ismérveket, melyek a következők:

- nem tarthat kapcsolatot szüleivel, gondviselőjével;
- megfélemlítettnek tűnik, vagy az életkorának nem megfelelő magatartást tanúsít;
- nincsenek a kortársai között, a munkahelyen kívül barátai;
- nem járhat iskolába;
- nem játszhat;
- szegényes körülmények között, más gyermekektől elszigetelten él;
- a vele együtt élőkől elkülönítve étkezik;
- csak maradékot ehet;
- életkorának nem megfelelő munkát végez;
- felnőtt kíséret nélkül utazik;
- olyan személyekkel utazik együtt, akik nem a hozzátartozói.¹⁰²⁰

¹⁰¹³ Belügyminisztérium: Színdarabbal az emberkereskedelem ellen. <https://emberkereskedelem.kormany.hu/szindarabbal-az-emberkereskedelem-ellen> (Letöltés ideje: 2023.07.12.)

¹⁰¹⁴ Barabás Ildikó: Kiállok érted! Színdarab és egyéb bűnmegelőzési tevékenységek. Belügyi Szemle, 2022/2. 250. o.

¹⁰¹⁵ Fenyvesi Csaba: Ami megrázta Komlót 1989-ben. Gyermek áldozatos emberölés nyomozása. Erdélyi Jogélet, 2021/3. 76. o.

¹⁰¹⁶ Az emberkereskedelem áldozatainak azonosításának rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) Kormány rendelet 1. § 1. pontja.

¹⁰¹⁷ Uo. 1. § 2. pontja.

¹⁰¹⁸ Belügyminisztérium: Segítő Anyag Szakembereknek az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása, támogatása céljából. Második, átdolgozott kiadás. Duna-Mix Kft., Vác, é. n. 48 o.

¹⁰¹⁹ Hadjipanayis, Adamos – Crawley, Francis P. – Stiris, Tom – Neubauer, David – Michaud, Pierre-André: Child trafficking in Europe: what is the paediatrician's role? European Journal of Pediatrics, 2018/Szeptember. 1419–1423. o.

¹⁰²⁰ Belügyminisztérium: Emberkereskedelem elleni küzdelem. Gyermekekre vonatkozó jelek. https://emberkereskedelem.kormany.hu/?_preview=63cc4f4f-1be1-5f08-5220-00002a504cac (Letöltés ideje: 2022.01.23.)

Fentiek mellett megfigyelhetőek további, a gyermekkereskedelemre utaló jelek:

- a gyermek környezetében gyermek méretű, kifejezetten fizikai munkához, vagy prostituáltak által viselt ruhadarabok jelenléte;
- játékok és gyermekruhák szokatlan helyeken, mint például bordélyban vagy üzemben;
- egy személy állítása, amely szerint „talált” egy magára hagyott gyereket;
- egy telefonnal magára hagyott gyermek, amelyet csak taxi hívására használhat;
- jogellenes örökbefogadás feltárása.¹⁰²¹

Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyekben a leplezett eszközök alkalmazása, és a proaktivitás mellett rendkívül fontos a sértett védelme. A sértett sokszor olyan mentális és fizikai állapotban van a sérelmére megvalósított cselekmények következtében, hogy kihallgatása nehézségekbe ütközik még akkor is, ha az illető felnőtt. Különösen figyelmet kell fordítani a 14 és 18 év közötti sértettek esetében a velük szembeni bánásmódra.¹⁰²²

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) XIV. fejezete tartalmazza a különleges bánásmód biztosítására vonatkozó szabályokat a büntetőeljárás során.¹⁰²³ A Be. 81. § (1) bekezdése szerint „[a] természetes személy sértett és a tanú különleges bánásmódot igénylő személynek minősül, ha a személyes jellemzői vagy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellege és körülményei alapján

a) a megértésben, a megértetésben,

b) az e törvényben meghatározott jogok gyakorlásában vagy kötelezettségek teljesítésében, vagy

c) a büntetőeljárásban való hatékony részvételében

akadályozott”.¹⁰²⁴ Az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet 8. § (1) bekezdése értelmében „[a] bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság egyéni értékelést végez

a) a különleges bánásmód megállapítása érdekében, ha

aa) a sértett, a tanú vagy ezek segítője erre irányuló indítványt terjesztett elő,

ab) a különleges bánásmódot megalapozó körülmény hivatalos eljárása során jut a tudomására, ideértve a büntetőeljárásban részt vevő személy által tett nyilatkozatot vagy az általa nyújtott tájékoztatást is, valamint

b) a különleges bánásmód körébe tartozó, a különleges bánásmódot igénylő személy körülményeihez igazodó, szükséges és arányos intézkedések meghatározása érdekében.”¹⁰²⁵ A Be. 82. §-a szerint „[k]ülön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül

a) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy [...]”.¹⁰²⁶

A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a Be. 82. §-a szerinti esetekben akkor végez egyéni értékelést, ha az ott meghatározottakon kívül egyéb különleges bánásmódot megalapozó körülmény jut a tudomására, illetve a 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet 8. § (1) bekezdés b) pontjában foglaltak miatt szükségesnek tartja.¹⁰²⁷

¹⁰²¹ Uo. o. n.

¹⁰²² Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Büntetés helyett védelem – egy emberkereskedelmi ügy alapján. *Ügyészek Lapja*, 2020/4. 19–34. o.

¹⁰²³ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban Be.) XIV. fejezete.

¹⁰²⁴ Uo. 81. § (1) bekezdés.

¹⁰²⁵ Az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet 8. § (1) bekezdése.

¹⁰²⁶ Be. 82. §-a.

¹⁰²⁷ 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet 8. § (2) bekezdése.

Kétségtelen, hogy az emberkereskedelem különféle káros következményekkel jár a gyermek számára, melyek súlyossága és időtartama, valamint a helyreállításhoz és a gyermek életének normalizálásához szükséges idő függ az alábbiaktól:

- a kizsákmányolás időtartama, valamint az erőszak és a kizsákmányolás konkrét formája;
- a sérülékenység mértékének növekvő kockázata a nagykorúságra előrevetítve
- a gyermek személyes erősségei és rugalmassága;
- a gyermekekkel és a gyermek környezetében lévő felnőttekkel foglalkozó szakértők képessége és hajlandósága, hogy a lehető leggyorsabban jelentsék a gyanút és segítséget kérjenek a gyermek számára;
- a primer segítség és védelem azonosításának és nyújtásának gyorsasága;
- folyamatos segítségnyújtás;
- a gyermek fejlődési lehetőségeinek hosszú távú figyelemmel kísérése.¹⁰²⁸

Magyarországon nincs a gyermekek számára egy speciális áldozatsegítói rendszer. A gyermekáldozatokat a Gyermekvédelmi Törvény alapján kezelik. A gyermekvédelmi jelzőrendszer feladata, hogy jelzést tegyen a gyermekkereskedelem gyanújának felmerülése esetén, azonban a rendszer felkészületlen az emberkereskedelem áldozatainak támogatására.¹⁰²⁹

Számos alkalommal látensek maradnak a gyermekkereskedelem esetei. Elsősorban azért, mert a rendőrség addig nem indít eljárást, amíg az áldozatok nem tesznek feljelentést. A gyermekkereskedelem regisztrált eseteinek éves száma rendkívül alacsony, és nem áll rendelkezésre adat az egyes konkrét formákról vagy az áldozatok etnikai hovatartozásáról. Mindazonáltal kutatásokból megállapítható, hogy az áldozatok többsége roma. A kriminalizálódott környezet, a diszfunkcionális családi háttér, a gyermekbántalmazás, a kábítószer-használat, az állami gondozás és az érzelmi elhanyagolás kritikus tényezőknek tekinthetők az áldozattá válás folyamatában.¹⁰³⁰

Ahogy már korábban említettem a 2020. évi V. törvény az alábbi jogszabályok módosításáról rendelkezett, mely a gyermekek védelme szempontjából kiemelt jelentőségű:¹⁰³¹

- Gyvt.;
- a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény;
- Btk.;
- Szabs. tv.

A Gyvt.-t – további módosítások mellett – az általános védelmi intézkedésekkel egészítette ki.¹⁰³² A Gyvt. 76/B. § alapján „[a] rendőrség az emberkereskedelem feltételezett áldozatává vált gyermek védelmében

a) a családjában nevelkedő gyermeket ideiglenes hatállyal elhelyezi az emberkereskedelem feltételezett áldozatává vált gyermek ideiglenes befogadására kijelölt speciális gyermekotthonban, vagy

¹⁰²⁸ Kovčo Vukadin, Irma (ed.): Trgovanje djecom: Priručnik za stručnjake. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zágráb, 2018. 36. o.

¹⁰²⁹ Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitty – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem... i. m. 245–246. o.

¹⁰³⁰ Uo. 246. o.

¹⁰³¹ 2020. évi V. törvény.

¹⁰³² Uo. 3. §.

b) az ideiglenes hatállyal elhelyezett vagy nevelésbe vett gyermeket az emberkereskedelem feltételezett áldozatává vált gyermek ideiglenes befogadására kijelölt speciális gyermekotthonba szállítja,

és azonnal végrehajtható döntéséről értesíti a gyámhatóságot.”¹⁰³³

A tizennyolcadik életévét be nem töltött, a szexuális szolgáltatásra felajánlkozás tilalmát megszegő gyermek érdekében a rendőrség általános védelmi intézkedést hoz. Az általános védelmi intézkedés keretében a szexuális szolgáltatásra felajánlkozás tilalmát megszegő tizennyolc év alatti, családjában nevelkedő gyermeket a rendőrség az ideiglenes hatályú elhelyezés szabályai szerint speciális gyermekotthonban helyezi el, a gyámhatóság az eljárását hivatalból folytatja le. Megvizsgálja a gyermek nevelésbe vételének szükségességét, vagy más gyermekvédelmi hatósági intézkedés indokoltságát. A már korábban ideiglenes hatállyal elhelyezett vagy nevelésbe vett gyermeket a rendőrség speciális gyermekotthonba szállítja.¹⁰³⁴

A prostitúcióban érintett gyermekek védelme érdekében bevezetett általános védelmi intézkedés azonnal végrehajtható döntés, amelyről a rendőrség a gyámhatóságot értesíti, továbbá gondoskodik a gyermek elhelyezéséről vagy szállításáról. Ezen szabályozással biztosított az, hogy a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy ne legyen kitéve további, a testi, szellemi és erkölcsi fejlődését akadályozó szexuális kizsákmányolás veszélyének. A gyámhatóság hivatalbóli eljárásában megvizsgálja, hogy a gyermek családja alkalmas-e a nevelésére, a gyermek érdekével nem ellentétes-e, ha a családi környezetében nevelkedik.¹⁰³⁵

2022 végéig a rendőrségi és gyermekvédelmi tapasztalatok alapján 32 intézkedésre került sor. 30 lány és két fiú esetében. Ők jellemzően Debrecen, Miskolc, és Nyíregyháza utcáin „dolgoztak”.¹⁰³⁶

A 2020. évi Szabs. tv. módosítás értelmében „[n]em büntethető a szexuális szolgáltatásra felajánlkozás tilalmának megszegése miatt az elkövető, ha a cselekmény elkövetésekor a tizennyolcadik életévét nem töltötte be.”¹⁰³⁷

A törvénymódosítás eredményeként a törvény büntethetőséget kizáró okként szabályozza azt az esetet, amikor a szexuális szolgáltatásra felajánlkozó személy a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, bővítve ezzel a Btk. szerinti, és a Szabs. tv. 29. § (1) bekezdés h) pontja alapján alkalmazni rendelt büntethetőséget kizáró okokat, amelyre a Szabs. tv. 29. § (1) bekezdés bevezető szövegrésze lehetőséget biztosít. A jelenlegi szabályozás alapján akkor, ha a szexuális szolgáltatásra felajánlkozó személy

- a tizennegyedik életévét nem töltötte be, akkor gyermekkor miatt;
- tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadik életévét nem, akkor a Szabs. tv. új 172. § (2) bekezdése szerinti büntethetőséget kizáró ok miatt nem büntethető.¹⁰³⁸

Miután az emberkereskedelem és így a gyermekkereskedelem számos más bűncselekménnyel szoros összefüggést mutat, így azon bűncselekményekkel (pl. prostitúció, kényszermunka) szembeni hatékony fellépés úgyszintén a gyermekkereskedelem visszaszorítását szolgálja.

¹⁰³³ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 76/B. §-a.

¹⁰³⁴ Végső előterjesztői indokolás a 2020. évi V. törvényhez.

¹⁰³⁵ Uo. o. n.

¹⁰³⁶ Windt Sandra: Áldozathibáztató rendőrök? Rendőrök véleménye az emberkereskedelemlről. Magyar Rendészet, 2023/3. 59. o.

¹⁰³⁷ Szabs. tv. 172. § (2) bekezdése.

¹⁰³⁸ Végső előterjesztői indokolás a 2020. évi V. törvényhez.

Hazánk 2020-2023 közötti időszakra vonatkozó emberkereskedelem elleni nemzeti stratégiáját 2020 februárjában fogadták el. Végrehajtását kettő, egyenként kétéves intézkedési terv segíti. Az intézkedési terv négy pillérből épül fel, a stratégia által is alkalmazott modellt követve: megelőzés, védelem, bűnüldözés és partnerség.¹⁰³⁹

¹⁰³⁹ Belügyminisztérium: Megjelent az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló nemzeti stratégia új intézkedési terve. <https://emberkereskedelem.kormany.hu/megjelent-az-emberkereskedelem-elleni-kuzdelemrol-szolo-nemzeti-strategia-uj-intezkedesi-terve> (Letöltés ideje: 2023.07.16.)

VI.3. A kutatás következtetései és eredményeinek hasznosíthatósága

A doktori értekezés célkitűzése a gyermekkereskedelem arculatának elemzésén, annak hazai jellemzőinek feltárása révén a gyermekkereskedelem és az emberkereskedelem elhatárolása mellett a saját kutatási eredmények bemutatása volt. A doktori értekezés számos javaslatot tartalmaz, amely érinti a Btk.-t és a joggyakorlatot.

A jogtudomány (jogelmélet), a jogalkotás és a jogalkalmazás számára az alábbi eredményeket, hasznosítható javaslatokat fogalmaztam meg.

VI.3.1. A jogelmélet számára hasznosítható eredmények

1. Átfogóan elemeztem az emberkereskedelem és kényszermunka hatályos tényállását.
2. Elvégeztem az emberkereskedelem (és kényszermunka) tényállásának jogösszehasonlító vizsgálatát a német, a holland és a török szabályozással összefüggésben.
3. Feltártam a gyermekkereskedelem fogalmi elemeit.
4. Összegyűjtve tárgyaltam azokat a kiszolgáltatottsági tényezőket, amik a gyermekek áldozattá válásának főbb okai a gyermekkereskedelemben.
5. Feltártam a gyermekkereskedelem toborzásának modern megvalósulási formáit.
6. Bemutattam az illegális örökbefogadás szerepét a gyermekkereskedelemben.
7. Feltártam a béranyaság intézményének emberkereskedelemmel kapcsolatos oldalát.

VI.3.2. A jogalkotás számára hasznosítható eredmények

1. A kutatásom során vizsgált munkaerő-kizsákmányolás, szexuális kizsákmányolás, emberi test tiltott felhasználása, jogellenes tevékenység, illetve koldulás/koldultatás céljából történő emberkereskedelem esetében egyetértek azzal a jogalkotói állásponttal, miszerint a gyermekek sérelmére történő elkövetés az emberkereskedelem és kényszermunka minősített eseteit képezi.

2. Az illegális örökbefogadás céljából, illetve a béranyaság révén elkövetett gyermekkereskedelemre nem tartom megfelelőnek sem a hatályos emberkereskedelem és kényszermunka tényállását, sem pedig más tényállást. Kutatásom eredményeként javaslom új tényállás megalkotását gyermekkereskedelem címmel.

Btk. 193/A. § (1) Aki jogtalan előny szerzése céljából tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt jogellenesen örökbe ad, vagy aki jogtalan előnyt nyújt azért, hogy tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt jogellenesen örökbe fogadjon büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a hivatalos személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy örökbefogadásának ügyvitele kapcsán jogtalan előnyt fogad el annak érdekében, hogy az örökbefogadáshoz szükséges hozzájárulást megadja büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetében két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés ha az nemzetközi örökbefogadást valósít meg.

(4) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy – ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él –, aki e feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi és a kiskorút jogtalan előnyért cserébe határozatlan időre másnál hagyja büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) A (4) bekezdés szerint büntetendő aki az ott meghatározott kiskorút határozatlan időre jogellenesen otthonába fogadja és ezért jogtalan előnyt nyújt.

(6) A büntetés az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, a (2), a (4) és az (5) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetében kettő évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha azt

a) bűnszövetségben, vagy

b) a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyeztetve követik el.

(7) Aki gyermekkereskedelemre irányuló előkészületet követ el, az (1)-(2) és (4)-(5) bekezdésben meghatározott esetben vétség miatt egy évig, a (3) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) Ha az (1), a (4) és (5) bekezdésben meghatározott bűncselekmény béranya bevonásával valósul meg, a büntetés korlátlanul enyhíthető – különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető annak elkövetőjével szemben, ha a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.

3. Javaslom továbbá a családi jogállás tényállásának kiegészítését a dajkaterhességre vonatkozóan:

Btk. 213. § (4) Ha az (1) és (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény dajkaterhesség révén valósul meg a büntetés korlátlanul enyhíthető – különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető annak elkövetőjével szemben, ha a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.

(5) E § alkalmazásában

a) dajkaterhesség: egy olyan eljárás, ahol testi adottsága folytán a gyermek kihordására képtelen anya és apa ivarsejtjeiből a testen kívül létrehozott embrió más nő, a dajkaanya méhében kerül beültetésre,

b) dajkaanya: az, aki az ivarsejtjével embrió létrehozó személyek bármelyikének közeli hozzátartozója, és az embrió kihordását ellenszolgáltatás nélkül végzi.

4. Különbséget kellene tennünk gyermekek sérelmére elkövetett emberkereskedelem és gyermekkereskedelem között. (Ezen disszertációban a gyermekkereskedelem fogalma alatt mindkét esetet értem.)

VI.3.3. A jogalkalmazás számára hasznosítható eredmények

1. Elhatároltam a gyermekkereskedelmet az emberkereskedelemtől.

2. Feltártam azokat a kiszolgáltatottsági tényezőket, amelyek a gyermekek áldozattá válásának főbb okai a gyermekkereskedelem körében és amelyek segítséget nyújthatnak a megelőzésben.

3. Feltártam a gyermekkereskedelem toborzásának modern megvalósulási formáit, melyek jelentőséggel bírnak mind a megelőzésben, mind pedig a felderítésben.

4. Feltártam a szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelem speciális jegyeit. Felhívva a figyelmet arra, hogy a beleegyezés a gyermek esetében nem megengedett és így a kizsákmányolást is széleskörűbben kell értelmezni.

5. Feltártam a munkaerő-kizsákmányolás és a jogellenes cselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás céljából elkövetett gyermekkereskedelem jellemzőit. Külön kiemelve, hogy azok formái életkoronként eltérőek.

6. Feltártam a kényszerkoldultatás és gyermekkereskedelem közti összefüggéseket, melyek kapcsán a rendvédelmi szervek szerepe kiemelendő. Felhívtam rá a figyelmet, hogy álláspontom szerint a gyermek esetében nem ritka, hogy csupán a koldulás passzív alanya, nem pedig a koldulást végző személy.

7. Feltártam, hogy a jogellenes örökbefogadás, illetve a béranyaság révén elkövetett gyermekkereskedelemnek az emberkereskedelemtől eltérő a célja, az elkövetési módja és nem utolsó sorban a kizsákmányolás is más takar.

Irodalomjegyzék

Magyar és idegen nyelvű irodalom

Abdullah, Fatma Mohamed: Legal and ethical aspects beyond commercial surrogacy: A modern form of human trafficking. *Journal of legal, Ethical and Regulatory Issues*, 2019/1. 1–7. o.

Aerts, Stijn: Trafficking in human beings. Unaccompanied minors at risk: preventing child trafficking. *European Crime Prevention Network*, Brüsszel, 2020.

Alacsony Zsóka – Földesi Judit: A szegregált oktatás és a kirekesztettség dimenzióinak kapcsolata a Hős utcai telepen. In: Angyal Emese– Fellner Zita – Katona Eszter – Kecskés Nóra – Szeitl Blanka – Vigvári András (szerk.): *Kötetlen. Az ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium tanulmánykötete*. ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium, Budapest, 2016. 45–69. o.

Áldor Viktor: A történelem előtti kor nemi élete. In: Áldor Viktor – A. Moll – G. Buschan (szerk.): *Vita sexualis IV. kötet. A prostitúció*. Sándor József és társa Kiadó, Budapest, 1920. 25–37. o.

Amberg Erzsébet: A büntetőjogi felelősség helye és ultima ratio szerepe a felelősségi alakzatok rendszerében?. Egyetemi doktori disszertáció. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs, 2020.

Antoliš, Krunoslav: Internetska forenzika i cyber terorizam. *Policija i sigurnost*, 2010/1. 121–128. o.

Árki Ildikó – Scheiber Dóra – Kovács Zsuzsanna: Gyermekbántalmazás és elhanyagolás. *Gyermekgyógyászati Továbbképző Szemle*, 2013/2. 73–75. o.

Artuk, Mehmet Emin – Gökcen, Ahmet – Yenidünya, Caner: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Turhan, Ankara, 2007.

Árva Zsuzsanna: *Nagykommentár Magyarország Alaptörvényéhez*, 2022. május 25. időárlapotú, 2022-es Jogtár-formátumú kiadás, ISBN 978-963-594-038-7

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése (A koldusmaffia és a bérkoldultatás. AJB-2301/2010)

Babós Emese – Bagi Krisztina – Boglacsik Tímea – Borsos-Kőszegi Erika – Hellenbárt László – Kopf Katalin: *A gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok együttműködésének elősegítése a kapcsolati erőszak és az emberkereskedelem okozta ártalmak azonosítása és kezelése*. Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft., Budapest, 2019.

Bács Zoltán György: Új tényezők a radikalizáció folyamatában. *Rendvédelem*, 2023/1. 43–52. o.

Bagheri, Alireza: Asia in the spotlight of international organ trade: Time to take action. *Asian Journal of WTO and International Health Law and Policy*, 2007/1. 11–24. o.

Bagheri, Alireza: Child organ trafficking: global reality and inadequate international response. *Med Health Care and Philos*, 2016/2. 239–246. o.

Bakonyi Mária: A 14. és 18. életévét be nem töltött különleges bánásmódot igénylő sértett és tanú jogai a nyomozás során. In: Zséger Barbara (szerk.): Válogatás a Magyar Kriminológia Társaság 2018-2019. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2019. 97–116. o.

Balog Gábor: Az emberkereskedelem elleni küzdelem bűnüldözési és bűnmegelőzési vetületei a Határőrség szemszögéből. Pécsi határőr tudományos közlemények VIII. (Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az emberkereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról) 2007/Különszám, Magyar Hadtudomány Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 69–73. o.

Balogh Ágnes: A gyermekkor mint büntethetőséget kizáró ok. In: Homoki-Nagy Mária – Karsai Krisztina – Fantoly Zsanett – Juhász Zsuzsanna – Szomora Zsolt – Gál Andor (szerk.): Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2018. 53–61. o.

Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Büntetés helyett védelem – egy emberkereskedelmi ügy alapján. *Ügyészek Lapja*, 2020/4. 19–34. o.

Balogh Krisztina – Huszár Julianna – Windt Szandra: Rábírás és/vagy felajánlás, avagy az emberkereskedelem és a kiskorú veszélyeztetése kérdései. *Ügyészségi Szemle*, 2021/1. 44–59. o.

Balogh Krisztina – Windt Szandra: A munkáltatással összefüggésben elkövetett emberkereskedelem jellemzői elméleti és gyakorlati szempontból. *Belügyi Szemle*, 2022/2. 259–275. o.

Balogh Zsolt – Hajas Barnabás – Schanda Balázs: Alapjogok és alapvető kötelezettségek fogalma, értelmezése. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014.

Bányász Péter: A közösségi média, mint a nyílt forrású információszerzés fontos területe. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2015/2. 21–36. o.

Barabás Ildikó: Kiállok érted! Színdarab és egyéb bűnmegelőzési tevékenységek. *Belügyi Szemle*, 2022/2. 247–257. o.

Bárándy Gergely: Emberkereskedelem vagy gyermek sérelmére elkövetett kerítés? Egy legfőbb ügyészségi iránymutatás értelmezéséről. *Büntetőjogi Szemle*, 2019/1. 118–122. o.

Batsyukova, Svitlana: Prostitution and Human Trafficking for Sexual Exploitation. *Gender Issues*, 2007/2. 46–50. o.

Békefi Remig: A rabszolgaság Magyarországon az Árpádok alatt. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1901.

Belling, Detlev W. – Szűcs Tünde Tünde: Bevezetés a német jogba. *Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica*, 2011/1. 89–118. o.

Belokapa, Ivana: Trgovanje djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zágráb, 2016.

Belovics Ervin: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész. Nyolcadik, hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2021. 183–201 o.

Belügyminisztérium: Segítő Anyag Szakembereknek az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása, támogatása céljából. Második, átdolgozott kiadás. Duna-Mix Kft., Vác, é. n.

Benedek Nándor, az Interpol magyarországi képviselője: 2015. október 14-én, a Belügyminisztériumban, az emberkereskedelem elleni küzdelem 9. európai napja alkalmából rendezett konferencián tartott előadása. Belügyminisztérium, Budapest, 2015.

Berkes Márton – Kis-Molnár Flóra – Marton András – Szabó Szilvia – Weidinger Brigitta: Útmutató kiadvány az emberkereskedelem külföldi áldozatainak beazonosításához. Duna-Mix Kft., Vác, 2017.

Berta Krisztina: Az Emberkereskedelem elleni irányelvhez és az Emberkereskedelem Felszámolását Célzó Európai Stratégiához kapcsolódó, valamint az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2008-2012 közötti nemzeti stratégiát felváltó 4 éves stratégiai tervdokumentum. A stratégia az Új Magyarország Fejlesztési Terv: ÁROP-1.1.19-2012-2012-0007 azonosító számú, „Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése a Belügyminisztériumban” projekt kiadásában.

Bertaldó András: Fiatalok terheltek a büntetőeljárásban. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Egyetemi doktori disszertáció. Pécs, 2021.

Bezsenyi Tamás – Katona Noémi – Mátyás Szabolcs – Nyitrai Endre – Frigyer László – Tirts Tibor: A közös nyomozócsoportok hatékonysága az emberkereskedelem elleni küzdelemben. Kriminológiai Közlemények, 2019/15. 217–239. o.

Bódiné Beliznai Kinga: Szegény a koldus, ha király is a neve. Koldulás és bírói gyakorlata a Kbt. tükrében, pro publico bono. Magyar Közigazgatás, 2020/3. 38–57. o.

Bogár Zsuzsa fordítása: A gyermekek jogai a hazai és a külföldi örökbefogadás esetén. Család, Gyermek, Ifjúság, 2001/2. 10–19.

Bondarenko, Viktoriia – Posokhova, Anzhela: Child trafficking as a form of child modern slavery. In: Л. В. Павлик – У. О. Цмоць: ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ І НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО АБО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ, Львівський державний університет внутрішніх справ, Lviv, 2022. 28–31. o.

Borza Beáta Zita: Kiszolgáltatott méltóság: vázlat a bentlakásos intézmények lakóinak alapjogi helyzetéről. Magyar Jog, 2017/1. 11–16. o.

Brindzik Beáta: Az apai hozzájárulás problémája a hazai és a nemzetközi gyakorlatban. Diskurzus, 2017/1. 3–14. o.

Burbano Acuña, Danilo – Hernandez Alvarez, Myriam: Identifying human trafficking patterns online. In: 2017 IEEE Second Ecuador Technical Chapters Meeting (ETCM). Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), Salinas, 2017. 1–6. o.

Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet: Szakmai módszertani ajánlás a kísérő nélküli, magukat kiskorúnak valló migránsok életkor meghatározására. Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet, Budapest, 2014.

Cadena Rámila, Ramón: New Forms of Violence Against Children: A Report on the Trafficking of Children and International Adoptions in Guatemala. Summary of Spanish original, Mimeo, 1994.

Cantwell, Nigel: Adoption as a Protection Measure: Where the Responsibilities Lie. statement made at the International Conference on Protecting Children through Adoption. Konferencia előadás. Bukarest, 1995. október 16–17.

Christián László – Erdős Ákos: A technológiai innováció szerepe a modern biztonság megteremtésében: A Biztonsági Technológiák Nemzeti Laboratórium rövid működésének margójára. Magyar Rendészet, 2022/2. 1–93. o.

Christián László – M. Toronykőy Márta – Polyák Zsolt: Módszertani ajánlás: A települési közbiztonsági és bűnmegelőzési stratégia kidolgozásához. Magyar Rendészet, 2022/4. 247–305. o.

Christián László: "Rendőri helyzetjelentés a frontvonalról" A 2015. évi migrációs helyzet rendőri kezelése. In: Tóth Péter (szerk.): Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 149–158. o.

Chung, Wingyan – Mustaine, Elizabeth – Zeng, Daniel: Criminal intelligence surveillance and monitoring on social media: Cases of cyber-trafficking. In: IEEE: IEEE International Conference on Intelligence and Security Informatics (ISI). IEEE, Peking, 2017. 191–193. o.

Czine Ágnes (szerk.): Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások. Második, aktualizált kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016.

Czine Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája. Egyetemi doktori disszertáció. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája Pécs, 2011.

Cserép Attila – Fábrián Adrián – Rózsás Eszter: Nagykommentár a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértés nyilvántartási rendszeréről szóló 2012. évi II. törvényhez, 2022. március 1. időállapotú, 2022. évi Jogtár-formátumú kiadás

Davies, Iwan: Contracts to bear children. *Journal of Medical Ethics*, 1985/1. 61–65. o.

De Coll Ágnes – Tatár Erika: Az emberkereskedelem jelenlegi helyzete Magyarországon. Igazságügyi Minisztérium – Baptista Szeretetszolgálat, Budapest, 2020.

de Jong, Jessica– Ambagtsheer, Frederike: Indicators to Identify Trafficking in Human Beings for the Purpose of Organ Removal. *Transplant Direct*, 2016/2. o. n.

de Witte, Iara: Illegal adoption as child trafficking. Egyetemi doktori disszertáció. University of Amsterdam, Amsterdam, 2012.

Delap, Emily: Begging for Change. Research findings and recommendations on forced child begging in Albania/Greece, India and Senegal. Anti-Slavery International, London, 2009.

Delap, Emily: Forced child begging: A toolkit for researchers. Anti-Slavery International, London, 2009.

Deli Judit – Lantai Csilla: Változások az örökbefogadás területén. *Kapocs*, 2014/3. 42–47.o.

Delmonico, Francis L.: The implications of Istanbul Declaration on organ trafficking and transplant tourism. *Current Opinion in Organ Transplantation*, 2009/2. 116–119. o.

Deres Petronella – Harangozó Attila (szerk.): Büntetőjog II. Különös rész. Patrocinium Kft., Budapest, 2016.

Deres Petronella: Az emberkereskedelem és a kényszermunka bűncselekményének egyes büntetőjogi kérdései I. *Ügyészségi Szemle*, 2020/1. 30–49. o.

Dessy, Sylvain E. – Pallage, Stéphane: A Theory of the Worst Forms of Child Labour. *The Economic Journal*, 2005/500. 68–87. o.

Dósa Ágnes: Szerv- és szövetátültetés. In: Kovácsy Zsombor (szerk.): *Nagykommentár az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényhez*, 2022. május 26. időállapotú, 2022. évi Jogtár-formátumú kiadás.

Dottridge, Mike – Jordan, Ann: Children, adolescents and human trafficking: Making sense of a complex problem. Issue Paper 5., Washington, 2012.

Edmonds, Eric V. – Pavcnik, Nina: Child Labor in the Global Economy. *Journal of Economic Perspectives*, 2015/1. 199–220. o.

Edwards, Michael – Rogerson, Colin – Cornwell, Dawson: Surrogacy: National approaches and international regulation <https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed87773> (Letöltés ideje: 2022.08.12.)

Ernszt Ildikó: „Fény és árnyék” nemzetközi kitekintésben: A turizmus két oldala - nemcsak a turista lehet áldozat... *Turizmus Bulletin*, 2018/2. 21–29. o.

European Asylum Support Office: EASO Gyakorlati Útmutató a gyermek menekültügyi eljárásokban érvényesítendő, mindenek felett álló érdekéről. European Asylum Support Office, Valletta, 2019.

European Commission: Data Collection on trafficking in human beings in the EU, 2020. Európai Bizottság, Luxemburg, 2020.

European Commission: Report for the Study on Typology and Policy Responses to Child Begging in the EU (JLS/2009/ISEC/PR/008-F2). Európai Bizottság, Brüsszel

European Commission: Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2016) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims {SWD(2016) 159 final}

European Commission: Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Assessing the extent to which Member States have taken the necessary measures in order to comply with Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims in accordance with Article 23 (1) 2016. (COM/2016/722 final)

European Parliament: Resolution on children's rights on the occasion of the 30th anniversary of the UN Convention on the Rights of the Child. [2019/2876(RSP)] (2019. október 8)

Europol: Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)

Federick, John: Sexual abuse and exploitation of boys in South Asia: A review of research findings, legislation, policy and program responses. UNICEF Innocenti Research Center, Florence, 2009.

Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. ÁJT, 2012/4. 397–420. o.

Fehér Lenke: Bűnözés és prostitúció. In: Lévai Katalin – Tóth István György (szerk.): Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről. TÁRKI és a Munkaügyi Minisztérium Egyenlő Esélyek Titkársága, Budapest, 1997. 139–150. o.

Fehér Lenke: Bűnözés, áldozattá válás, prostitúció. In: Pongrácz Tiborné – Tóth István György (szerk.): Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről. TÁRKI és a Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviselési Titkársága, Budapest, 1999. 142–152. o.

Fehér Lenke: Emberkereskedelem Magyarországon. In: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008. 425–445. o.

Fehér Lenke: Nemzetközi migráció, embercsempészet, emberkereskedelem. In: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008. 235–282. o.

Felméry Zoltán: A súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékeléséről szóló Europol jelentés ismertetése Nemzet és Biztonság, 2019/1. 105–119. o.

Felméry Zoltán: A szervezett bűnözés hatása az európai gazdasági és társadalmi helyzetre. A súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség értékeléséről szóló 2021. évi Europol jelentés ismertetése. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések, 2021/20. 1–14. o.

Fenyvesi Csaba: Ami megrázta Komlót 1989-ben. Gyermek áldozatos emberölés nyomozása. Erdélyi Jogélet, 2021/3. 69–76. o.

Ferenczi Zsuzsanna: Változások – A gyermekvédelemben. A Szociális Szakmai Szövetség hírlevele, 2004/1. 5–7. o.

FRA – Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: Súlyos munkaerőkizsákmányolás: az Európai Unión belül mozgó vagy ide érkező munkavállalók. Összefoglalás. FRA, Bécs, 2015.

Fraser, Campbell: An analysis of the emerging role of social media in human trafficking. Examples from labour and human organ trading. International Journal of Development Issues, 2016/2. 98–112. o.

Gál Csilla Emese: Elrabolt ártatlanság - az Iszlám Állam gyerekkatonái. Magyar Rendészet, 2018/5. 93–112. o.

Gál István László – Nagy Melánia – Ripszám Dóra: Gyermekkereskedelem a terrorizmus tükrében. In: Mezőfi Nóra – Németh Kornél – Péter Erzsébet – Püspök Krisztián (szerk.): V. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia tanulmánykötet. Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz, Nagykanizsa, 2021. 9–17. o.

Gál, István László – Tóth, Mihály: The Fight against Money Laundering in Hungary. *Journal of money laundering control*, 2004/2. 186–192.o.

Gál István László: A koronavírus (COVID-19) és az általa okozott gazdasági világválság lehetséges hatásai a bűnözésre. *Magyar Jog*, 2020/5. 257–265. o.

Gáva Krisztián – Smuk Péter – Téglási András: Az Alaptörvény értékei. *Értékkatalógus*. Dialog Campus Kiadó, Budapest, 2017.

Gazsi Adrienn: A koldulás korlátozása jogi és szociális szempontú megközelítésben. *Esély*, 2005/3. 73–99. o.

Gedeon Magdolna: A gladiátor-kereskedelem állami korlátozása a római provinciái városokban. In: Jusztinger János – Pókecz Kovács Attila (szerk.): *Jogtörténeti Tanulmányok IX.* PTE ÁJK, Pécs, 2008. 177–186. o.

Gellér Balázs József: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Polt Péter (szerk.): *Új Btk. kommentár. 3. kötet., különös rész.* Budapest, Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó, 2013. 265–294. o.

Glavanits Judit: *Közbeszerzés a 21. század szolgálatában.* UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2020.

Greenbaum, Jordan – Crawford-Jakubiak, James E. – Committee on Child Abuse and Neglect: *Child Sex Trafficking and Commercial Sexual Exploitation: Health Care Needs of Victims.* *Pediatrics*, 2015/3. 566–574. o.

GRETA: *Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés.* GRETA, Strasbourg, 2015.

Gyaraki Réka: A kiberbűncselekmények megjelenése és helyzete napjainkban – Különös tekintettel a szervezett bűnözéssel kapcsolatos kérdésekre. In: Mezei Kitti (szerk.): *A bűnügyi tudományok és az informatika.* Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Pécs – Budapest, 2019. 83–103. o.

Gyermekjogi Bizottság: 6. sz. általános kommentár: A származási országukon kívül tartózkodó, kísérő nélküli és felnőtt családtagjaiktól elszakított gyermekekkel való bánásmód, 2005. szeptember 1., CRC/GC/2005/6

Győrfi Éva: Az emberkereskedelem bűncselekmény igazságszolgáltatási rendszeren belüli jellemzői. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): *Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői.* ESZTER Alapítvány, Budapest, 2009. 15–29. o.

Gyurkó Szilvia – Virág György: A bűn és a gyermekek ábrázolása a médiában. Virág György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 46. kötet.* Országos Kriminológia Intézet, Budapest, 2009. 250–276. o.

Gyurkó Szilvia: A gyermekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolása–különös figyelemmel a gyermekprostitúcióra. In: Gyurkó Szilvia (szerk.): *OKRI: Adás–Vétel Konferencia a prostitúcióról.* OKRI, Budapest, 2011. 28–38. o.

Gyurkó Szilvia: Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon – a számok tükrében. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői. ESZTER Alapítvány, Budapest, 2009. 15–29. o.

Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. In: Vókó György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 49. OKRI, Budapest, 2012. 107–117. o.

Hadjipanayis, Adamos – Crawley, Francis P. – Stiris, Tom – Neubauer, David – Michaud, Pierre-André: Child trafficking in Europe: what is the paediatrician's role? *European Journal of Pediatrics*, 2018/Szeptember. 1419–1423. o.

Hajdú József: Rabszolgaság és kényszermunka tilalma. In: Lamm Vanda (szerk.): Emberjogi enciklopédia. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018. 622–627. o.

Hatvani Erzsébet – Sebhelyi Viktória – Vaskuti Gergely: Gyermekprostitúció visszaszorítása, gyermekkereskedelem. Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, Budapest, 2018.

Hautzinger Zoltán – Hegedüs Judit – Klenner Zoltán: A migráció elmélete. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014.

Hautzinger Zoltán: Büntetőjogi tényállások a külföldiség és a migráció vonzásában. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció büntügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016. 181–202. o.

Hautzinger Zoltán: Szemelvények a migráció szabályozásáról. AndAnn Kft., Pécs, 2016.

Hegedüs Andrea: A magyar családi jog az új Ptk.-ban. A jogterületet érintő főbb változások. In.: Vajdasági Magyar Tudományos Társaság: A magyar tudomány napja a Délvidéken 2011. A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság Konferencia kiadványa. Vajdasági Magyar Tudományos Társaság. Újvidék, 2012. 233–252. o.

Henaghan, Mark: International surrogacy trends: How family law is coping. *Australian Journal of Adoption*, 2013/3. 68–80. o.

Herczog Mária – Kovács Zsuzsanna: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás megelőzése, felismerése és kezelése. 1. sz. Módszertani levél háziorvosok, házi-gyermekorvosok, védőnők, gyermekegészségügyi szakemberek részére. Magyar Védőnők Egyesülete, Budapest, 2004.

Hernandez Alvarez, Myriam: Detection of Possible Human Trafficking in Twitter. In: 2019 International Conference on Information Systems and Software Technologies (ICI2ST). Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), Quito (Ecuador), 2019. 187–191. o.

Hollán Miklós: Az emberkereskedelemre vonatkozó magyar büntetőjogi szabályozás. In: *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica: publicationes doctorandorum juridicorum*, 2001/1. 239–283. o.

Hollán Miklós: Emberkereskedelem. A kizsákmányolás büntetendő estei és a büntetőjogi szabályozás határai. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012.

Horváth Tibor: XVIII. Fejezet. In: Horváth Tibor – Lévay Miklós (szerk.): Magyar büntetőjog - különös rész. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013. o. n.

Hrabar, Dubravka: Surogatno majčinstvo kao moderan oblik eksploatacije žena i trgovine djecom. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2020/2–3. 171–212. o.

Hughes, Donna M.: The Use of New Communications and Information Technologies for Sexual Exploitation of Women and Children. *Hasting's Women Law Journal*, 2002/1. 129–148. o.

Huszár Julianna: Emberkereskedelem újragondolva – a 2020. július 1-jén hatályba lépett rendelkezések hatékonysága ügyészi szemmel. *Belügyi Szemle*, 2022/2. 305–325. o.

Hyder-Rahman, Nishat: Commercial Gestational Surrogacy: Unravelling the threads between reproductive tourism and child trafficking. *Anti-Trafficking Review*, 2021/16. 123–143. o.

Ibanez, Michelle – Suthers, Daniel D.: Detecting covert sex trafficking networks in virtual markets. In: *IEEE/ACM International Conference on Advances in Social Networks Analysis and Mining (ASONAM)*. Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), San Francisco, 2016. 876–879. o.

Ibanez, Michelle – Suthers, Daniel D.: Detection of Domestic Human Trafficking Indicators and Movement Trends Using Content Available on Open Internet Sources. In: *47th Hawaii International Conference on System Sciences*. Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), Waikoloa, 2014. 1556–1565. o.

Innovációs és Technológiai Minisztérium: Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia 2020-2050. Innovációs és Technológiai Minisztérium, 2021.

International Office of Migration: Exploratory research on trafficking in boys in Viet Nam. Hanoi, ILO, 2012.

International Office of Migration: IOM Counter Trafficking Database. Counter Trafficking (CTM) – Return and Assistance. 2009. Unpublished material

Internet Crime Forum IRC sub-group: Chat Wise, Street Wise – children and Internet chat services, Internet Crime Forum IRC sub-group, London, 2001.

Iván Júlia: Kinek kellenek Ők? A kísérő nélküli kiskorú külföldiek helyzete Magyarországon – A Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatai. *Fundamentum*, 2013/2. 78–88. o.

Jacsó Judit: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: *Magyar Büntetőjog. Különös rész. Második, átdolgozott kiadás*. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2020. 189–204. o.

Jägers, Nicola – Rijken, Conny: Prevention of Human Trafficking for Labor Exploitation: The Role of Corporations. *Northwestern Journal of International Human Rights*, 2014/1. 47–73. o.

Jakab György – Németh Szilvia – Patai Rita – Timár Borbála – Bethlenfalvy Ádám: A gyermekvédelmi szakellátásban élő fiatalok online kockázati kitettsége és digitális médiahasználatának jellemzői. *Iskolakultúra*, 2022/3. 13–31. o.

Jakobsson, Niklas – Kotsadam, Andreas: The law and economics of international sex slavery: prostitution laws and trafficking for sexual exploitation. *European Journal of Law and Economics*, 2013/2. 87–107. o.

Kálmán Renáta: Ki vigyáz rájuk? Avagy a kísérő nélküli kiskorúak helyzete napjainkban. *Állam- és Jogtudomány*, 2019/4. 71–87. o.

Kálmán Renáta: Ne hagyj árván! Avagy a külföldre történő örökbefogadás hazai gyakorlata. *Ars Boni*, 2018/2. 47–58. o.

Kaplan, Andreas – Haenlein, Michael: Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 2010/1. 59–68. o.

Karoliny Eszter – Mohay Ágoston: A nemzetközi migráció jogi keretei. *Publikon*, Pécs, 2009.

Katonáné Pehr Erika: Az örökbefogadás és az örökbefogadási eljárás. *HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó*, Budapest, 1999.

Kekevi, Serkan – Kılıçoğlu, Gökmen: Uluslararası Hukuk Açısından Çocuk Askerler ve PKK'nın Çocuk Askerleri/Militanları. *Ankara Barosu Dergisi*, 2016/3. 483–510. o.

Keresztes-Takács Orsolya: Az örökbefogadó családok szociálpszichológiai és interkulturális aspektusai. Egyetemi doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és pszichológiai Kar, Budapest. 2019.

Kerezsi Klára – Pap András László: A bűnözés és a bűnözéskontroll jövője. In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): *Biztonsági kihívások a 21. században*. Dialóg Campus, Budapest, 2017. 542–584 o.

Kerezsi Klára: A védtelen gyermek (Erőszak és elhanyagolás a családban). *Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet Tudományos Kiadványai*, Budapest, 2007.

Kiss, Ligia – Zimmerman, Cathy: Human trafficking and labor exploitation: Toward identifying, implementing, and evaluating effective responses. *PLoS Med*, 2019/1. o. n.

Koettl, Johannes: *Human Trafficking, Modern Day Slavery, and Economic Exploitation*. The World Bank, Washington, 2009.

Kónya István: XVIII. fejezet. In: Kónya István (szerk.): *Magyar Büntetőjog I-IV. - új Btk. - Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2022. március 1.*

Korinek László: A nevelés egyes kriminológiai kérdései. In: Korinek László: *Paradoxonok a kriminológiában*. ORAC Kiadó Kft., Budapest, 2023. 255–271. o.

Korinek László: A technika fejlődése és a bűnözés. In: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerezsi Klára – Lévy Miklós – Podoletz Léna (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása: A büntetés mint végső eszköz – Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. 289–302. o.

Kostenzer, Johanna: Human trafficking and exploitation for the purpose of reproduction. In: Gebrewold, Belachew – Kostenzer, Johanna – Müller, Andreas Th. (eds.): *Human trafficking and exploitation. Lessons from Europe*. Routledge, New York, 2018. n.a.

Kovács Gábor: Az egészségügyi beavatkozás és kutatás rendje elleni bűncselekmények, valamint az egészségügyi önrendelkezési jog megsértése. UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2015.

Kovács István: A társadalmi periféria szélén, avagy 70 éves az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában született nemzetközi egyezmény. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII.: A hadtudománytól a rendészettudományig – társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében, A Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, a Magyar Rendészettudományi Társaság közreműködésével, Pécs, 2020. 243–250. o.

Kovács István: Az emberkereskedelem, valamint az ahhoz szorosan kapcsolódó prostitúciós bűncselekmények áldozatai jogainak érvényesülése, illetve azok megghiúsulása, csorbulása hazánkban. Műszaki Katonai Közlöny, 2014/1. 213–230. o.

Kovčo Vukadin, Irma (ed.): Trgovanje djecom: Priručnik za stručnjake. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zágráb, 2018.

Kőhalmi László: Emberkereskedelem, digitalizáció és szexuális viktimizáció. In: Lutring Erika – Tilk Péter (szerk.): Az áldozatsegítés közjogi és büntetőjogi kérdései. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2022. 107–144. o.

Kránitz Mariann: A gyermekek szexuális kizsákmányolása: prostitúció, pedofília, pornográfia. Belügyi Szemle, 2000/4-5. 92–103. o.

KSH: Szociális Statisztikai Évkönyv, 2018. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2019.

Kubisch Károly: Az emberkereskedelem büntetőjogi megítélésének morális és szabályozási vonatkozásai. Egyetemi doktori disszertáció. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2021.

Kubisch Károly: Az emberkereskedelem tárgyi súlyának társadalmi megítélése. Magyar Rendészet, 2016/1. 77–95. o.

Kubisch Károly: Az emberkereskedelem törvényi tényállásának új szabályozási aspektusai. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): Rendészet-Tudomány-Aktualitások. Doktránduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2020. 113–129. o.

Kúria: Az emberkereskedelem értelmezésével kapcsolatos bírói gyakorlatot vizsgáló joggyakorlat-elemző csoport: Megállapítások – Kivonat az összefoglaló véleményből. 2020.El.II.JGY.B.2.

Lapsánszky András: A közösségi média szabályozása az egyes államokban. Magyarország. In: Barzó Tímea – Czékmann Zsolt – Csák Csilla (szerk.): „Gondolatok köztere” A közösségi média személyiségvédelemmel összefüggő kihívásai és szabályozása az egyes államokban. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2021. 135–186. o.

Latonero, Mark: Human Trafficking Online: The Role of Social Networking Sites and Online Classifieds. University of Southern California, Észak Kalifornia, 2011.

Latzman, Natasha E. – Gibbs, Deborah A. – Feinberg, Rose – Kluckman, Marianne N. – Aboul-Hosn, Sue: Human trafficking victimization among youth who run away from foster care. Children and Youth Services Review, 2019/Március. 113–124. o.

Lelliott, Joseph: Smuggled and Trafficked Unaccompanied Minors: Towards a Coherent, Protection-Based Approach in International Law. *International Journal of Refugee Law*, 2017/2. 238–269. o.

Maioli, Susanna Corona – Bhabha, Jacqueline – Wickramage, Kolitha – CN Wood, Laura – Erragne, Ludivine – García, Omar Ortega – Burgess, Rochelle – Digidiki, Vasileia – W. Aldridge, Robert – Devakumar, Delan: International migration of unaccompanied minors: trends, health risks, and legal protection. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 2021/12. 882–895. o.

Marschalkó Linda: Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke. *Iustum Aequum Salutare*, 2013/4. 221–239. o.

Matolcsi Andrea: Emberkereskedelem és szexuális kizsákmányolás. In: Balogh Lídián – Betlen Anna – Kassa Nóra – Matolcsi Andrea – Sáfrány Réka (szerk.): Emberkereskedelem, szexuális kizsákmányolás, prostitúció. *MONA – Magyarországi Női Alapítvány*, Budapest, 2012. 3–12. o.

McLachlan, Hugh V. – Swales, J. K.: Babies, Child Bearers and Commodification: Anderson, Brazier et al., and the Political Economy of Commercial Surrogate Motherhood. *Health Care Anal*, 2000/8. 1–18. o.

Mihalkó Viktória – Nagy Beáta – Szabó Mónika: Az emberiség tragédiája. A modern rabszolgaság. *Anthropos*, Budapest, 2017.

Mihalkó Viktória – Szabó Mónika – Haidegger Mariann: Modernkori rabszolgaság. Képzési kézikönyv. *Anthropolis egyesület*, Budapest, 2015.

Milas, Luka: Cyberbullying: analiza i prevencija. *Stručni završni rad*. Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić, Zaprešić, 2023.

Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete: Kézikönyv a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtók számára a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos esetek ellátásához és kezeléséhez. Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete, Budapest, 2006.

Moldovan, Ramona Mihaela: Human trafficking cyberspace. *Curentul Juridic*, 2011/3. 86–92. o.

N. Kollár Katalin – Szabó Éva: Gyermekbántalmazás, Erőszak a családban. In: N. Kollár Katalin – Szabó Éva (szerk.): *Pedagógusokpszichológiai kézikönyve*. I. kötet. Osiris Kiadó, Budapest, 2017. 171–188. o.

Nagy Ferenc: Gondolatok és kérdések a jogellenesség köréből. *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2018/2. 3–33. o.

Nagy Melánia: Gyermek a terrorizmusban. In: Németh Katalin (szerk.): *Tavaszi Szél Konferencia 2019: Nemzetközi Multidiszciplináris Konferencia: Absztraktkötet*. Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ), Budapest, 2019.

Nagy Zoltán András: A gyermekekre leselkedő veszélyek az Interneten. In: Nagy Melánia (szerk.): *Gyerekekre fókuszálva*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2022. 5–10. o.

Nagy Zoltán András: Informatikai bűncselekmények. Magyar tudomány, 2001/8. 946–957. o.

Nagy Zoltán: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): Magyar Büntetőjog; Különös rész. Osiris, Budapest, 2014. 111–126. o.

Napoleoni, Loretta: Emberkereskedők - Hogyan tették a dzsihádisták és az Iszlám Állam milliárdos üzletté az emberrablást és az embercsempészetet. HVG Könyvek kiadó, Budapest, 2017.

Navratyil Zoltán: Az anyaság útvesztői. A dajkaanyaság és béranyaság rejtelmek a jogi szabályozásban, különös tekintettel az Egyesült Államokra. Iustum Aequum Salutare, 2010/3. 189–226. o.

Neményi Mária – Takács Judit: Az örökbefogadás és diszkrimináció. Esély, 2015/2. 69–96. o.

Nemzetközi Migrációs Szervezet: Az emberkereskedelemmel kapcsolatos online tudatosságról szóló jelentés BBA-5.4.4.-16-2016-0001 Tudj róla! - Kampany az emberkereskedelem visszaszorítása érdekében. Nemzetközi Migrációs Szervezet, Budapest, 2018.

Novoszel Ágnes: AZ IOM helye, szerepe az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben. Pécsi határőr tudományos közlemények VIII. (Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az emberkereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról) 2007/Különszám, Magyar Hadtudomány Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 45–67. o.

Obertová, Zuzana – Cattaneo, Cristina: Child Trafficking and the European Migration Crisis: The Role of Forensic Practitioners. Forensic Science International, 2018/Január. 46–59. o.

Orr, Shelly: Human Trafficking Through International Adoption. Global Honors Theses. 58., University of Washington, Tacoma, 2018.

Országos Kriminológiai Intézet: Előszó. In: Gyurkó Szilvia (szerk.): OKRI: Adás–Vétel Konferencia a prostitúcióról. OKRI, Budapest, 2011., 4–5. o.

Østby, Gudrun – Rustad, Siri Aas – Haer, Roos – Arasmith, Andrew: Children at risk of being recruited for armed conflict, 1990–2020. Children & Society, 2023/2. 524–543. o.

Ottisova, Livia – Smith, Patrick – Shetty, Hitesh – Stahl, Daniel – Downs, Johnny – Oram, Sian: Psychological consequences of child trafficking: An historical cohort study of trafficked children in contact with secondary mental health services. Plos One, 2018/3. o. n.

Ördög István: Menekültügyi mítoszok, féligazságok. Fundamentum, 2013/2. 74–77. o.

Özkes, Muhammet: Temel Hukuk Bilgisi. Yetkin, Ankara, 2010.

Pais Ella Regina: Alapvetések a Z generáció tudomány-kommunikációjához – tanulmány. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2013.

Pallagi Anikó: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Blaskó Béla – Hollán Miklós – Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.): Büntetőjog. Különös rész I. Rejtjel Kiadó, Budapest – Debrecen, 2021. 153–174. o.

Pande, Amrita: Commercial Surrogacy in India: Manufacturing a perfect mother-worker. *Journal of Women in Culture and Society*, 2010/4. 969–992. o.

Pap Mária: Zebedeus gyermekei. *KERMAGV*, 2010/3. 325–328. o.

Parti Katalin: A számítógépes bűnözés és az internet. In: Irk Ferenc (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok* 40. kötet. Országos Kriminológia Intézet, Budapest, 2003. 179–204. o.

Pászthy Bea: A gyermekbántalmazás és elhanyagolás jelenségek köre a gyermekorvos szemszögéből. *Családi Jog*, 2007/4. 15–21. o.

Petrunov, Georgi: Managing money acquired from human trafficking: case study of sex trafficking from Bulgaria to Western Europe. *Trends in Organized Crime*, 2011/3. 165–183. o.

Pintér Ádám – Tóth Judit Nikoletta: A bántalmazott gyermekek – Gyermekjogok és gyermekbántalmazás. *Statisztikai Szemle*, 2017/8-9. 847–872. o.

Pocsai Tamás: Emberkereskedelem a bírói gyakorlatban. *Miskolci Jogi Szemle*, 2021/4. 79–98. o.

Polaris: On-Ramps, Intersections, and Exit Routes: A Roadmap for Systems and Industries to Prevent and Disrupt Human Trafficking. *Social Media*, 2018.

Polgár Szabolcs: Kelet-Európa. In: Szántó Richárd (szerk.): *Középkori egyetemes történelem*. Bölcsész Konzorcium, Szeged–Miskolc, 2006. 154–173. o.

Pozsár-Szentmiklósy Zoltán: Az alapjogok védelme, korlátozása. Az alapjogi jogalanyiség. In: Csink Lóránt (szerk.): *Alapjogi kommentár az alkotmánybírósági gyakorlat alapján*. Budapest, Novissima Kiadó, 2021. 4–17. o.

Predojević-Despić, Jelena: Ka razumevanju determinanti međunarodnih migracija danas – teorijska perspektiva. *Stanovništvo*, 2010/1. 25–48. o.

Puente Aba, Luz María: Defining Child Trafficking for Labor Exploitation, Forced Child Labor, and Child Labor. In: Winterdyk, John – Jones, Jackie (eds.): *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020. 339–351. o.

Rafferty, Yvonne: Challenges to the rapid identification of children who have been trafficked for commercial sexual exploitation. *Child Abuse & Neglect*, 2016/Február. 158–168. o.

Rafferty, Yvonne: Child trafficking and commercial sexual exploitation: A review of promising prevention policies and programs. *American Journal of Orthopsychiatry*, 2013/4. 559–575. o.

Reid, Rory C. – Li, Desiree S. – Gilliland, Randy – Stein, Judith A. – Fong, Timothy: Reliability, validity, and psychometric development of the pornography consumption inventory in a sample of hypersexual men. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 2011/5. 359–385. o.

Reilly, Dan R.: Surrogate pregnancy: A guide for Canadian prenatal healthcare providers. *Canadian Medical Association Journal*, 176/4. 483–485. o.

Réthey Ferenc: A római rabszolgaság kérdése. Szél Nándor Nyomdája, Kecskemét, 1913.

Révai Róbert – Bedros J. Róbert – Istvanovszki László – Huszár András – Székely György: A szervezett bűnözés egészségügyi aspektusai. *Hadmérnök*, 2010/2. 190–202. o.

Révész György: Gyermekkel szemben elkövetett erőszak. A kortárs erőszak, Mentálhigiéné és segítő hivatás. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, 2010.

Robinson, Grace – McLean, Robert – Densley, James: Working County Lines: Child Criminal Exploitation and Illicit Drug Dealing in Glasgow and Merseyside. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 2018/5. 694–711. o.

Rodríguez-López, Silvia: Telling Victims from Criminals: Human Trafficking for the Purposes of Criminal Exploitation. In: John Winterdyk – Jackie Jones (eds.): *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*. Palgrave Macmillan, Cham, 2020. 303–318. o.

Roksandić Vidlička, Sunčana – Hrستیć, Dijana – Kirin, Zrinka: Bioethical and legal challenges of surrogate motherhood in the Republic of Croatia. *JHR: European Journal of Bioethics*, 2012/5. 37–67. o.

Sagalecaitė, Evelina: Ar surogacijos kriminalizavimas nepažeidžia ultima ratio principo? Egyetemi doktori disszertáció. Vytautas Magnus University, Kaunas, 2020.

Salmerón-Manzano, Esther – Manzano-Agugliaro, Francisco: *Unaccompanied Minors: Worldwide Research Perspectives*. Publications, 2019/1. o. n.

Sarson, Jeanne – MacDonald, Linda: No Longer Invisible: Families that Torture, Traffic, and Exploit Their Girl Child. *Oñati Socio-Legal Series*, 2018/1. 85–105. o.

Schreiber, Hans-Ludwig: The legal situation regarding assisted reproduction in Germany. *Reprod Biomed*, 2002/6. 8–12. o.

Şen, Murat: The Historical Development of Turkish Law. *HUFS GLOBAL LAW REVIEW*, 2014/2. 75. o.

Shalev, Caramel: Limiting Commodification: International law and its challenges. In: Rainhorn, Jean-Daniel – El Boudamoussi, Samira (eds.): *New Cannibal Markets: Globalization and commodification of the human body*. MSH, Párizs, 2015. 363–382. o.

Shalev, Carmel – Moreno, Adi – Eyal, Hedva – Leibel, Michal – Schuz, Rhona – Eldar-Geva, Talia: Ethics and Regulation of Inter-Country Medically Assisted Reproduction: A call for action. *Israel Journal of Health Policy Research*, 2016/1. 1–12. o.

Slot, B.M.J.: Adoptie en welvaart; een analyse van vraag en aanbod van adoptiekinderen. M.P.C. Scheepmaker (eds.): *Adoptie onder vuur*. Justitiële Verkenningen, 2008/7. 11–24. o.

Smit, Monika: Trafficking in human beings for labour exploitation. The case of the Netherlands. *Trends Organ Crime*, 2011/14. 184–197. o.

Smolin, David M.: Intercountry Adoption as Child Trafficking. *ValpoScholar Valparaiso University Law Review* Valparaiso University Law Review, 2004/2. 281–325. o.

Solt Ágnes – Virág György: Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők a szegregált telepeken élők mindennapjaiban. In: Virág György (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok 47*. OKRI, Budapest, 2010. 202–229. o.

Solt Ágnes: A legnagyobb kisebbség és a szegénység probléma. In: Finszter Géza (szerk.): Kutatási jelentés. A globalizáció hatása és bűnözés-prognózis Magyarországon 2020-ig c. kutatási témában. Belügyi Tudományos Tanács, Budapest, 2013. 56–71. o.

Solt Ágnes: Az emberkereskedelem áldozatait segítő intézményrendszer működési jellemzői. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői. ESZTER Alapítvány, Budapest, 2009. 30–56. o.

Somogyi Gábor: Betekintés a Kúria joggyakorlat-elemző munkacsoportjának munkájába. Belügyi Szemle, 2022/2. 345–362. o.

Somssich Gabriella: Magyarország erőfeszítései az emberkereskedelem elleni küzdelemben. = Pécsi határőr tudományos közlemények VIII. (Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az emberkereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról) 2007/Különszám, Magyar Hadtudomány Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2007. 29–37. o.

Surányi Dániel: Gyermekkatona alkalmazása konfliktusokban. Szakdolgozat. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2023.

Swee Leng Tan, Olivia – Vergara, Rossanne Gale – Phan, Raphael C.W. – Khan, Shereen – Khan, Nasreen: Human Trafficking and Cyber Law sin Malaysia. In: Khosrow-Pour D.B.A., Mehdi (eds.): Encyclopedia of Criminal Activities and the Deep Web, IGI Global, Hershey, 2020. 518–532. o.

Száráz Krisztina: Kényszermunka a modern gazdaságban. Közgazdaság, 2014/1. 213–226. o.

Szebik Imre: A szerv- és szövettranszplantáció etikai kérdései 1. rész. Aszklepión. Orvosi Etika, 2015/4-5. 229–237. o.

Szegediné Lengyel Piroska: Számítógépes bűnözés avagy fiatalok a cyber-térben. Hadmérnök, 2010/2. 366–379. o.

Szeibert Orsolya: Az örökbefogadás: Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, 2023. január 1. időállapotú, 2023. évi Jogtár-formátumú kiadás.

Székely Zoltán: Kiskorúak jogellenes külföldre vitelének jogi aspektusai. Határrendészeti Tanulmányok, 2017/3. Különszám. 46–96. o.

Szenczy Sándor: A civil szervezet és az emberkereskedelem áldozatai. Pécsi határőr tudományos közlemények VIII. (Tanulmányok „A közigazgatási szervek, önkormányzatok és civil szervezetek együttműködésének lehetőségei az emberkereskedelem áldozatává válásának megelőzésében” című konferenciáról), 2007/Különszám. Magyar Hadtudomány Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 39–44. o.

Szijj Dóra: Az „új” háborúk hozadéka: a gyerekkatonaság modernkori formái. Nemzet és Biztonság, 2010/május. 27–38. o.

Szilvási Léna: Az örökbefogadásról, másképpen. Reflexiók az örökbefogadásról szóló sajtóvita kapcsán. Esély, 1997/2. 75–85. o.

Szomora Zsolt: Az emberi szabadság elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.): Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, 2022. március 1. időállapotú, 2022. évi Jogtár-formátumú kiadás

Szomora Zsolt: Új Tényállásszerkezetek és dogmatikai kategóriák az új Btk. XVIII–XXI. Fejezeteiben. A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának folyóirata, 2015/9. 405–414. o.

Szötsné Karkus Zsuzsanna – Pap Éva – Pál Kornélia – Jankovics Csaba – Mirnics Zsuzsanna: Gyermekvédelmi gondoskodásban és családban nevelkedő serdülőkorúak érzelmi intelligenciája, megküzdési stratégiája és szorongása. Család, gyermek, ifjúság, 2007/2. 17–21. o.

Szuhai Ilona: Migráció és emberkereskedelem válság idején – A szíriai konfliktus és a kiszolgáltatottság kapcsolatának dinamikája. Magyar Rendészet, 2017/3. 75–89. o.

The Financial Action Task Force: FATF REPORT: Financial Flows from Human Trafficking. The Financial Action Task Force, Párizs, 2018.

Tilk Péter: Az élethez és az emberi méltósághoz való jog. In: Drinóczi Tímea (szerk.): Magyar Alkotmányjog III. Alapvető jogok. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2008. 53–74.o.

Todres, Jonathan: Taking Prevention Seriously: Developing a Comprehensive Response to Child Trafficking and Sexual Exploitation Vanderbilt Journal of Transnational Law, 2010/1. 1–56. o.

Tóth, Dávid – Gál, István László – Kőhalmi, László: Organized Crime in Hungary. Journal of Eastern-European Criminal Law, 2015/2. 22–27. o.

Tóth Dávid: A terrorizmus típusai és a kiberterrorizmus. In: Virág Rab (szerk.): XII. Országos Grastyán Konferencia előadásai. PTE Grastyán Endre Szakkollégium, Pécs, 2014. 286–296. o.

Tóth Dávid: Küzdelem a Bankkártyacsalások Ellen Az Európai Unióban. In: Bendes Ákos – Nagy Melánia – Tóth Dávid (szerk.): Lépést Tud-e Tartani a Jog a XXI. Század Kihívásaival? Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2019. 103–129. o.

Tóth J. Zoltán: Erkölcsi jogok, emberi jogok, alkotmányos jogok In: Birher Nándor – Homicskó Árpád Olivér (szerk.): Az egyházi intézmények működtetésének etikai alapjai. Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019. 53–62. o.

Tóth János: Bioetika – Az élet kezdetéhez kapcsolódó etikai kérdése – Béranyaság és dajkanyaság. Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 2020.

Tóth Nikolett: Gyermekbántalmazás a családban. Szakdolgozat. Miskolci Egyetem, Miskolc, 2013.

Tóth, Dávid – Nagy, Melánia: The types of terrorism - with special attention to cyber and religious terrorism. Jura, 2019/1. 413–422. o.

Trowse, Pip: Surrogacy: Is it harder to relinquish genes? Journal of Law and Medicine, 2011/3. 617–645. o.

Truong, Thanh-Dam: Human Trafficking, Globalization, and Transnational Feminist Responses. In: Baksh-Soodeen, Rawwida – Harcourt, Wendy (eds.): *The Oxford Handbook of Transnational Feminist Movements*. Oxford University Press, Oxford, 2015. 1–35. o.

United Nations Children's Fund: Intercountry adoption. UNICEF, Firenze, é.n.

United Nations Office On Drugs And Crime: *Global Report on Trafficking in Persons*, UNODC, Bécs, 2020.

United Nations Office On Drugs And Crime: *The effects of the COVID-19 pandemic on trafficking in persons and responses to the challenges*, UNODC, 2021.

United Nations Office On Drugs And Crime: *Toolk it to Combat. Trafficking in Persons. Global programme against trafficking in human beings*. UNODC, Bécs, 2008.

United Nations: Security Council: *Report of the Secretary-General on Conflict-Related Sexual Violence*, 2018.

United States, Department of State publication office to monitor and combat trafficking in persons: *Trafficking in persons report*. July 2022, Department of State, United States, 2022.

Uslu Ak, Büşra: *Çocuk ticareti suçunu anlamak*. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, 2022/23. 93–115. o.

Van der Linden, A.P.: *Adoptie in het kennelijk belang van het kind?*. M.P.C. Scheepmaker (eds.): *Adoptie onder vuur*. *Justitiële Verkenningen*, 2008/7. 68–83. o.

Van Rij, Jorn Johannes Marinus: *The trafficking and sexual exploitation of native Hungarian speaking women in the Netherlands. A case study into the nature of forced prostitution and the modus operandi of organised crime groups involved in human trafficking in Europe*. Egyetemi doktori disszertáció. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2014.

Van Zyl, L.: *Intentional parenthood: responsibilities in surrogate motherhood*. *Health Care Anal*, 2002/10. 165–175. o.

Varga János – Kui László: *A határrendészeti szervek tevékenysége a kiskorúak jogellenes külföldre vitelének megakadályozása érdekében*. *Határrendészeti Tanulmányok*, 2017/3 Különszám. 135–155. o.

Varga János – Kui László: *A kiskorúak jogellenes külföldre vitele megakadályozásának helyzete Magyarország schengeni külső határain*. *Határrendészeti Tanulmányok*, 2017/3. Különszám. 26–45. o.

Varga Réka: *Orosz–ukrán konfliktus: a humanitárius következmények*. In: Fekete Dániel – Schmidt Laura (szerk.): *Szakpolitikai elemzések 2022. I. félév*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2023. 33–35. o.

Varma, Selina – Gillespie, Scott – McCracken, Courtney – Greenbaum, V. Jordan: *Characteristics of child commercial sexual exploitation and sex trafficking victims presenting for medical care in the United States*. *Child Abuse & Neglect*, 2015/Június. 98–105. o.

Vatican Congregation for the Doctrine of the Faith: *Donum Vitae: Instruction on respect for human life in its origin and on the dignity of procreation*. Vatica, Vatican, 1987.

Végh Eszter: Gyermekkatona – a Sierra Leone-i Polgárháború Igazi Áldozatai. In: PPKE BTK: A XX. és a XXI. század nagy konfliktusai és megoldási kísérletei" c. konferencia. PPKE BTK, Budapest, 2011. 1–17. o.

Verőné Jámbor Noémi: Az intézményes nevelés és oktatás szerepe a prostitúció és emberkereskedelem megelőzésében. Egyetemi doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest, 2010.

Vidra Zsuzsanna – Baracsi Kitti – Katona Noémi – Sebhelyi Viktória: Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. Central European University, Budapest, 2015.

Virág György: Áttekintés. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői. ESZTER Alapítvány, Budapest, 2009. 7–14. o.

Visegrády Antal: Mozaikok a világ nagy jogrendszerei köréből. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2021.

Vörös Erzsébet: Javaslat a fiatal felnőttek speciális csoportjának létrehozására. Börtönügyi szemle, 2009/3. 107–114. o.

Wang, Hao – Cai, Congxing – Philpot, Andrew – Latonero, Mark – Hovy, Eduard – Metzler, Donald: Data Integration from Open Internet Sources to Combat Sex Trafficking of Minors. In: Proceedings of the 13th Annual International Conference on Digital Government Research, Association for Computing Machinery, New York, 2012. 246–252. o.

Weller Mónika: Emberi jogok és európai integráció. Emberi Jogok Magyar Központja Köz-alapítvány, Budapest, 2000.

Wilkinson, Stephen: The exploitation argument against commercial surrogacy. Bioethics, 2003/2. 169–187. o.

Williams, Linda M. – Frederick, Mary E.: Pathways into and out of commercial sexual victimization of children: Understanding and responding to sexually exploited teens. University of Massachusetts Lowell, Lowell, 2009.

Windt Szandra: A gyerek: érték vagy értékes árucikk? Belügyi Szemle, 2022/8. 1687–1703. o.

Windt Szandra: A láthatatlan ember. Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2021.

Windt Szandra: A világjárvány hatása az emberkereskedelemre az első két év tapasztalatai alapján. Belügyi Szemle, 2022/2. 327–344. o.

Windt Szandra: Áldozathibáztató rendőrök? Rendőrök véleménye az emberkereskedelemről. Magyar Rendészet, 2023/3. 53–73. o.

Windt, Szandra: Attitudes of law enforcers towards trafficking in human beings in Hungary. Archiwum Kryminologii, 2023/1. 5–24. o.

Windt Szandra: Az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogalkalmazói attitűdökről. Miskolci Jogi Szemle, 2022/1. 112–128. o.

Windt Szandra: Elkövető és/vagy áldozat? Az emberkereskedelem áldozatai által kényszer/fenyegetés hatására elkövetett jogellenes cselekményekről. Belügyi Szemle, 2023/10. 1901–1914. o.

Internetes források

ACAMS Today: Organ Trafficking: The Unseen Form of Human Trafficking <https://www.acamstoday.org/organ-trafficking-the-unseen-form-of-human-trafficking/> (Letöltés ideje: 2022.11.06.)

Antislavery: Trafficking into crime and begging <https://www.antislavery.org/what-we-do/past-projects/trafficking-crime-begging/> (Letöltés ideje: 2023.01.13.)

BAN Human Trafficking!: Domestic servitude <http://banhumantrafficking.com/en/recognize-trafficking/domestic-servitude> (Letöltés ideje: 2023.01.03.)

BAN Human Trafficking!: Labour exploitation <http://banhumantrafficking.com/en/recognize-trafficking/labour-exploitation> (Letöltés ideje: 2023.01.03.)

Belügyminisztérium, Európai Együttműködési Főosztály: Emberkereskedelem elleni küzdelem Magyarországon https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf (Letöltés ideje: 2021.01.09.)

Belügyminisztérium: Emberkereskedelem elleni küzdelem. Gyermekekre vonatkozó jelek. https://emberkereskedelem.kormany.hu/?_preview=63cc4f4f-1be1-5f08-5220-00002a504cac (Letöltés ideje: 2022.01.23.)

Belügyminisztérium: Megjelent az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló nemzeti stratégia új intézkedési terve. <https://emberkereskedelem.kormany.hu/megjelent-az-emberkereskedelem-elleni-kuzdelemrol-szolo-nemzeti-strategia-uj-intezkedesi-terve> (Letöltés ideje: 2023.07.16.)

Belügyminisztérium: Ne hagyd! – Kampany az emberkereskedelem visszaszorítására. <https://emberkereskedelem.kormany.hu/ne-hagyd-kampany-az-emberkereskedelem-visszaszoritasara> (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

Belügyminisztérium: Színdarabbal az emberkereskedelem ellen. <https://emberkereskedelem.kormany.hu/szindarabbal-az-emberkereskedelem-ellen> (Letöltés ideje: 2023.07.12.)

Belügyminisztérium: YounGo App mobiltelefonos alkalmazás a gyermekvédelemben élő gyermekek és fiatalok számára – YounGo – egy mindig ráérő segítő a zsebedben <https://emberkereskedelem.kormany.hu/youngo-app-mobiltelefonos-alkalmazas-a-gyermekvedelemben-elo-gyermekek-es-fiatalok-szamara-youngo-egy-mindig-raero-segito-a-zsebedben> (Letöltés ideje: 2022.01.08.)

Boyd, Danah – Casteel, Heather – Thakor, Mitali – Johnson, Rane: Human Trafficking and Technology: A Framework for Understanding the Role of Technology in the Commercial Exploitation of Children in the U.S. <https://www.microsoft.com/en-us/research/wp-content/uploads/2016/02/en-us-collaboration-focus-education-htframework-2011.pdf> (Letöltés ideje: 2023.01.26.)

Budiani-Saberi, Debra A.: Human trafficking for and organ removal: A call for prevention, protection, investigations and accountability. Briefing before the Senate Foreign Relations Committee and the Tom Lantos Human Rights Commission United States Congress. <http://cofs.org/home/publications/>. (Letöltés ideje: 2015.08.14.)

Child Trafficking: Myth vs. Fact <https://www.savethechildren.org/us/charity-stories/child-trafficking-myths-vs-facts> (Letöltés ideje: 2022.11.06.)

Criminalization of Trafficking Victims. <https://www.law.cuny.edu/wp-content/uploads/page-assets/academics/clinics/hrgj/publications/Criminalization-of-Trafficking-Victims.pdf> (Letöltés ideje: 2023.01.13.)

CTED: Identifying and exploring the nexus between human trafficking, terrorism, and terrorism financing <https://www.un.org/securitycouncil/ctc/sites/www.un.org/securitycouncil.ctc/files/files/documents/2021/Jan/ht-terrorism-nexus-cted-report.pdf> (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

Emberkereskedelem.kormany.hu: Emberkereskedelem Elleni Küzdelem – Védtelen Áldozatok <https://emberkereskedelem.kormany.hu/akadalymentes/emberkereskedelem-elleni-kuzdelem-vedtelen-aldozatok> (Letöltés ideje: 2012.10.12.)

European Commission: Together Against Trafficking in Human Beings https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf (Letöltés ideje: 2022.12.10.)

Europol: Child trafficking: 92 minor victims identified across Europe <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/child-trafficking-92-minor-victims-identified-across-europe> (Letöltés ideje: 2023.01.27.)

Europol: Fighting Child Trafficking: a Main Priority for EU Law Enforcement <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/fighting-child-trafficking-main-priority-for-eu-law-enforcement> (Letöltés ideje: 2023.01.14.)

Fekete István: Az afrikai holokauszt az emberiség legnagyobb tragédiája https://m.multkor.hu/20091204_az_afrikai_holokauszt_az_emberiseg_legnagyobb_tragedijaja (Letöltés ideje: 2023.06.03.)

Gyakorlati Útmutató a koldulásra vagy bűncselekmények elkövetésére kényszerített személyek első szintű azonosításához https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/d/46/c0000/TRAFGUID3_Koldul%C3%A1s.pdf (Letöltés ideje: 2023.01.07.)

Gyakorlati útmutató a munkaerő kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/b/46/c0000/TRAFGUID1_Munkaer%C5%91%20kizs%C3%A1km%C3%A1nyol%C3%A1s.pdf (Letöltés ideje: 2024.01.10.)

Gyakorlati útmutató a szexuális kizsákmányolás célú emberkereskedelem áldozatává vált személyek első szintű azonosításához https://emberkereskedelem.kormany.hu/download/c/46/c0000/TRAFGUID2_Szexu%C3%A1lis%20%20kizs%C3%A1km%C3%A1nyol%C3%A1s.pdf (Letöltés ideje: 2020.07.09.)

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány: A fiúk nem sírnak – Fiúk szexuális bántalmazása és kizsákmányolása Magyarországon <https://hintalovon.hu/2022/02/03/a-fiuk-nem-sirnak/> (Letöltés ideje: 2022.11.04.)

<https://thb.kormany.hu/download/4/f0/20000/T%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3%20az%20emberkereskedelem%20jellemz%C5%91ir%C5%91.pdf> (Letöltés ideje: 2023.01.26.)

<https://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=48277> (Letöltés ideje: 2023.06.04.)

Humanium: Children of Ethiopia. <https://www.humanium.org/en/ethiopia/> (Letöltés ideje: 2023.07.16.)

Illés Blanka: Béranyaság. <https://jogaszvilag.hu/eletmod/beranyasag/> (Letöltés ideje: 2022.08.05.)

International Office of Migration: Family members are involved in nearly half of child trafficking cases https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/our_work/DMM/MAD/Counter-trafficking%20Data%20Brief%20081217.pdf (Letöltés ideje: 2023.01.27.)

Kállai Krisztina: Az emberkereskedelem kiskorú áldozatait érintő kizsákmányolás sajátosságai <http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/az-emberkereskedelem-kiskoru-aldozatait-erinto-kizsakmanyolas-sajatosagjai-864> (Letöltés ideje: 2019.10.27.)

Kangaspunta, Kristiina: The Social Etiology of Human Trafficking, Their Global Distribution and Differences. Setting the Scene https://www.pass.va/en/publications/acta/acta_20_pass/kangaspunta.html (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

Kapcsolj Egyből!: Mobilalkalmazás <https://www.kapcsoljegybol.hu/mobilalkalmazas> (Letöltés ideje: 2022.05.15.)

Katonáné Pehr Erika: Örökbefogadás. In: Jakab András – FeketeBalázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia. <http://ijoten.hu/szocikk/orokbefogadas> (Letöltés: 2023.01.05.)

Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda: Európai közös akció a munkacélú kizsákmányolás felszámolása érdekében. http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/europai-kozos-akcio-a-munkacelu-kizsakmanyolas?fbclid=IwAR0UZ_0UeboiHpE95-43qOV59Pt3mrVaEu-qdz76SDKmpB4mmQTWfxVogcRk (Letöltés ideje: 2022.01.29.)

Klemencsics Andrea: Modernkori rabszolgaság, különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatára <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/modernkori-rabszolgasag-kulonos-tekintettel-az-emberi-jogok-europai-birosaganak-joggyakorlatara/> (Letöltés ideje: 2019.12.27.)

Kovács Zsuzsanna – Scheiber Dóra – Herczog Mária (szerk.): Gyermekbántalmazás és elhanyagolás http://hivatlanul.com/wp-content/uploads/2013/12/gyermekb_modszertani_ajanas.pdf (Letöltés ideje: 2021.01.07.)

Kölnei Lívია: A járvány árváinak sorsa bizonytalan: bérelt anyák születték őket, és nem jönnek értük <https://belugyiszemle.hu/hu/node/441> (Letöltés ideje: 2022.08.14.)

KSH: A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő fiatalok (2010–2020) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg013.html?lang=hu (Letöltés ideje: 2023.07.14.)

Legyél nevelőszülő!: Emberkereskedelem és szexmunka áldozata, most édesanya <https://legyelneveloszulo.hu/interjuk/emberkereskedelem-es-szexmunka-aldozata-most-edesanya/> (Letöltés ideje: 2021.01.08.)

Nemzetközi Migrációs Szervezet: Ne hagyd, ne tedd! - emberkereskedelem elleni kampány. <https://hungary.iom.int/hu/ne-hagyd-ne-tedd-emberkereskedelem-elleni-kampany> (Letöltés ideje: 2023.07.12.)

Neorytu, Katia: Assisted Reproduction Crime Network in Greece Highlights Need for Monitoring Surrogacy https://www.bionews.org.uk/page_145701. (Letöltés ideje: 2020.07.14.)

NSPCC: Child trafficking <https://www.nspcc.org.uk/what-is-child-abuse/types-of-abuse/child-trafficking/> (Letöltés ideje: 2023.06.05.)

Olsen, Darcy: How can social services lose 18,000 children - and not look for them? <https://eu.azcentral.com/story/opinion/op-ed/2019/01/31/sex-trafficking-victims-children-state-care-missing/2730139002/> (Letöltés ideje: 2021.01.08.)

Online Safety: Social Media and Exploitation <https://ocfs.ny.gov/programs/youth/online-safety/exploitation.php> (Letöltés ideje: 2022.01.07.)

Organ trafficking research: Combating trafficking in human beings for the purpose of organ removal. <https://www.organtraffickingresearch.org/research-projects/the-hott-project/> (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

Organ trafficking research: Organ trafficking. <https://www.organtraffickingresearch.org/organ-trafficking/> (Letöltés ideje: 2024.01.07.)

ÖRÖKBE.HU: Mennyibe kerül? <https://orokbe.hu/2014/05/17/mennyibe-kerul/> (Letöltés ideje: 2021.04.18.)

Sándor Judit: Dajkaterhességtől a méhátültetésig: Az anyaságért való küzdelem etikája. <https://qubit.hu/2019/08/13/dajkaterhessegtol-a-mehatultetesig-az-anyasagert-valo-kuzdelem-etikaja> (Letöltés ideje: 2021.10.16.)

Scutti, Susan: Organ Trafficking: An International Crime Infrequently Punished <https://www.medicaldaily.com/organ-trafficking-international-crime-infrequently-punished-247493> (Letöltés ideje: 2019.11.02.)

Szódy Judit: Bántalmazott gyerekek <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/bantalmazott-gyerekek> (Letöltés ideje: 2021.01.10.)

The use of forced criminality: Victim hidden behind the crime <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/233938.pdf> (Letöltés ideje: 2023.01.13.)

Trauma Központ: Az emberkereskedelem Magyarországon <https://traumakozpont.hu/az-emberkereskedelem-magyarorszagon> (Letöltés ideje: 2020.07.28.)

Trauma Központ: Az emberkereskedelem pszichológiai mozgatórugói – interjú Sebestyén Árpád, kríziskezelő szakpszichológussal <https://traumakozpont.hu/blog/az-emberkereskedelem-pszichologiai-mozgatorugoi/> (Letöltés ideje: 2021.01.08.)

U.S. Department of State: 2022 Trafficking in Persons Report: Italy. <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/italy/> (Letöltés ideje: 2023.07.15.)

U.S. Department of State: 2023 Trafficking in Persons Report: Peru. <https://www.state.gov/reports/2023-trafficking-in-persons-report/peru> (Letöltés ideje: 2023.07.15.)

UNICEF Magyarország: Gyermekkereskedelem elleni küzdelem <https://unicef.hu/gyermekkereskedelem-elleni-kuzdelem> (Letöltés ideje: 2021.01.09.)

UNICEF Magyarország: Mit tesz az UNICEF a gyermekbántalmazás ellen? <https://unicef.hu/gyermekjogok/mit-tesz-az-unicef-a-gyermekbantalmazas-ellen> (Letöltés ideje: 2021.01.06.)

United Nations Children's Fund: Az UNICEF Magyarország HelpAPP nevű telefonos alkalmazása a kezébe adja a segítséget, ha bántanak vagy támogatásra van szükséged. <https://unicef.hu/ezt-tesszuk-itthon/segitunk/helpapp> (Letöltés ideje: 2022.01.08.)

United Nations Children's Fund: Az UNICEF reintegrációs programmal támogatja a gyerekkatonákat az újrakezdésben <https://unicef.hu/az-unicef-reintegracios-programmal-tamogatja-a-gyerekkatonakat-az-ujrakezdesben> (Letöltés ideje: 2023.06.04.)

United Nations High Commissioner for Refugees: Child Soldiers Global Report 2001 – Italy. https://www.refworld.org/docid/498805ee28.html#_ftn985 (Letöltés ideje: 2023.06.28.)

United Nations Office on Drugs and Crime: Children on the move, smuggling and trafficking <https://www.unodc.org/e4j/zh/tip-and-som/module-12/key-issues/children-on-the-move--smuggling-and-trafficking.html> (Letöltés ideje: 2022.08.17.)

United Nations Office on Drugs and Crime: Human trafficking indicators. https://www.unodc.org/pdf/HT_indicators_E_LOWRES.pdf (Letöltés ideje: 2023.06.05.)

United Nations Office on Drugs and Crime: Trafficking in Persons and Migrant Smuggling <https://www.unodc.org/lpo-brazil/en/trafico-de-pessoas/index.html> (Letöltés ideje: 2023.01.02.)

United Nations Office on Drugs and Crime: Trafficking in persons for organ removal https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-19.pdf (Letöltés ideje: 2019.10.29.)

United Nations: Illegal adoptions <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Children/Pages/Illegaladoptions.aspx> (Letöltés ideje: 2021.04.22.)

United Nations: Social media-based trafficking on the rise during coronavirus pandemic <https://news.un.org/en/story/2020/11/1077402> (Letöltés ideje: 2022.01.07.)

Varga Éva Flóra: Szökésben - A gyermekvédelmi rendszerből el-eltűnő gyerekek <http://www.csagyi.hu/hirek/item/914-szokesben-a-gyermekvedelmi-rendszerbol-el-eltuno-gyerekek> (Letöltés ideje: 2023.01.27.)

Windt Szandra: „Aki még nincs 18 éves, az tabu” – egy gyermekprostitúcióról tartott kerekasztal-beszélgetés összegzése. <http://ugyeszeklapja.hu/?tag=windt-szandra> (Letöltés ideje: 2022.11.04.)

Hivatkozott jogszabályok, bírósági döntések

2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

2013. évi XVIII. törvény az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezményének kihirdetéséről

2015. évi XCII. törvény az Európa Tanácsnak a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló Egyezménye kihirdetéséről, valamint ezzel összefüggésben egyes törvények módosításáról

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

8/1990. (IV. 23.) AB határozat

A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

A foglalkoztatás alsó korhatáráról szóló 138. számú ILO-egyezmény

A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény

A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv

A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről szóló 2009. évi CLXI. törvény

A gyermekek szexuális bántalmazása elleni hatékonyabb küzdelmet célzó uniós stratégia, COM (2020) 607 final, Brüsszel, 2020. július 24.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

A gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről szóló 182. számú ILO-egyezmény

A humángenetikai adatok védelméről, a humángenetikai vizsgálatok és kutatások, valamint a biobankok működésének szabályairól szóló 2008. évi XXI. törvény

A kényszer- vagy kötelező munkáról szóló 29. számú ILO Egyezmény, 1930.

A Kúria „Az Alaptörvény követelményeinek érvényesülése a bírósági ítélezésben” Joggyakorlat-elemző Csoportja: „Az Alaptörvény követelményeinek érvényesülése a bírósági ítélezésben” Összefoglaló vélemény. 2016.El.II.JGY.K.1. Budapest, Kúria, 2016. 196 o.

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény

A nőkkel és a gyermekekkel üzött kereskedelem elnyomás végett Genfben 1921. évi szeptember hó 30-án kelt nemzetközi egyezmény

A Pécsi Ítéltábla Bf.18/2022/12. számú határozata emberkereskedelem büntette tárgyában

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

A rabszolgaság tárgyában Genfben 1926. évi szeptember hó 25-én kelt nemzetközi egyezmény

A rabszolgaság tárgyában Genfben, 1926. évi szeptember hó 25-én kelt nemzetközi egyezmény becikelyezéséről szóló 1933. évi III. törvény

A rabszolgaság, a rabszolgakereskedés, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában Genfben, az 1956. évi szeptember hó 7. napján kelt Kiegészítő Egyezmény

A rabszolgaságra vonatkozóan Genfben, 1926. évi szeptember hó 25. napján kelt Egyezmény módosítása tárgyában New Yorkban, 1953. évi december hó 7. napján kelt Jegyzőkönyv és Melléklete, továbbá a rabszolgaság, a rabszolga kereskedelem, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában Genfben, 1956. évi szeptember hó 7. napján kelt Kiegészítő Egyezmény kihirdetéséről szóló 1958. évi 18. törvényerejű rendelet

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény

A Tanács 2002/629/IB kerethatározata (2002. július 19.) az emberkereskedelem elleni küzdelemről

A Tanács következtetései a gyermekek szexuális zaklatása elleni küzdelemről, Brüsszel, 2019. október 8. (OR. en) 12862/19.

Az 1910. évi Egyezmény Zárójegyzőkönyve

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény indoklása

Az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet

Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyv

Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről szóló 2006. évi CI. törvény

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 9. törvényerejű rendelet

Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény

Az emberkereskedelem áldozatainak azonosításának rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) Kormányrendelet

Az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvény

Az emberkereskedelem elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról, 2021

Az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégia végrehajtását szolgáló, 2022–2023 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről szóló 1228/2022. (IV. 14.) Korm. határozat

Az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló 2020–2023 közötti nemzeti stratégiáról, valamint annak végrehajtását szolgáló, 2020–2021 közötti időszakban végrehajtandó intézkedési tervről szóló 1046/2020. (II. 18.) Korm. határozat

Az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek védelméről a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen, Lanzarote-i Egyezmény (2007.10.25.)

Az Európa Tanács Egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről

Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről Szóló Egyezménye. Az Áldozatok Jogai <https://rm.coe.int/16805d41ee> (Letöltés ideje: 2021.04.15.)

Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló, Varsóban, 2005. május 16-án kelt Egyezménye

Az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására való tekintettel történő védelméről szóló, Oviedóban, 1997. április 4-én kelt egyezménye: Egyezmény az emberi jogokról és a biomedicináról

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012/C 326/02)

Az Európai Unió gyermekjogi stratégiája, COM (2021) 142 final

BH 1985.2.51

BH 2004.217.

BH 2023.90.

BJD 8958

Brüsszeli Nyilatkozat az Emberkereskedelem Megelőzéséről és Visszaszorításáról. 2002.

Budapest Környéki Törvényszék mint fiatalkorúak bíróságának a 10.Fk.7/2022. számú ügye

Fehér Rabszolgaság (White Slavery) elleni egyezmények

Fővárosi Ítéltábla 2.Bf.101/2023/9. számú ítélete

Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.98/2023/15. számú ítélete

Fővárosi Törvényszék 511.B.587/2020/156. számú ítélete

Gyermekjogi Egyezmény

Kecskeméti Törvényszék 2.B.218/2019/45. számú ítélete

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Miskolci Törvényszék B.20/2019/167 számú ítélete

Strafgesetzbuch (Az 1998. november 13. napján kelt német Büntető Törvénykönyv)

Végső előterjesztői indokolás az emberkereskedelem áldozatainak kizsákmányolása elleni fellépés érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi V. törvényhez – Indokolások Tára 2020/34.

Wetboek van Strafrecht. Wet van 3 maart 1881.

A disszertáció témájához kötődő további publikációk

Ripszám Dóra: A bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás a gyermekkereskedelem kapcsán. KRE-DIT: A KRE-DOK Online Tudományos Folyóirata, 2023/1. 229–237. o.

Ripszám Dóra: A család szerepe a gyermekkereskedelemben. In: Nagy Melánia (szerk.): Gyerekekre fókuszálva: Konferenciakötet. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Pécs, 2021. 63–74. o.

Ripszám Dóra: A gyermekkereskedelem meghatározása. In: Bendes Ákos László – Diósi Szabolcs – Gáspár Zsolt – Gáti Balázs – Projics Nárcisz – Tóth Dávid (szerk.): A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar fiatal oktatói és doktoranduszai által szervezett III. Ph.D. Konferencia, PTE Nyomda, Pécs, 2022. 167–174. o.

Ripszám Dóra: A gyermekkereskedelem toborzásának modern megvalósulási formái, In: Jakab Bálint – Mezőfi Nóra – Németh Kornél – Péter Erzsébet (szerk.): VI. Turizmus és biztonság

nemzetközi tudományos konferencia: Tanulmánykötet. Pannon Egyetem Körforgásos Gazdaság Egyetemi Központ, Nagykanizsa, 2022. 25–33. o.

Ripszám Dóra: A koldultatás, mint a gyermekkereskedelem megvalósulási formája. JURA, 2022/2. 120–134. o.

Ripszám Dóra: A közösségi média szerepe a gyermekkereskedelemben. In: Tóth Dávid (szerk.): Az internet és a közösségi média jogi kihívásai – Konferenciakötet. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Kriminológiai és Büntetés- végrehajtási Jogi Tanszék, Pécs, 2022. 70–78. o.

Ripszám Dóra: A prostitúció révén történő kizsákmányolás, valamint a szexuális kizsákmányolás más formái az emberkereskedelem kapcsán. Büntetőjogi szemle, 2020/2. 113–121. o.

Ripszám Dóra: A szexuális kizsákmányolás céljából megvalósuló gyermekkereskedelem. In: Bendes Ákos László – Gáspár Zsolt – Gáti Balázs – Projics Nárcisz – Ripszám Dóra – Tóth Dávid (szerk.): V. Konferenciakötet: A pécsi jogász doktoranduszoknak szervezett konferencia előadásai. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2023. 118–134. o.

Ripszám Dóra: A terrorizmus és az emberkereskedelem összefüggései. Büntetőjogi szemle, 2020/1. 83–90. o.

Ripszám Dóra: Az illegális örökbefogadás, különös tekintettel a gyermekkereskedelemre. Magyar Jog, 2022/9. 493–499. o.

Ripszám Dóra: Emberkereskedelem az emberi test tiltott felhasználása céljából. In: Tóth Dávid - Bendes Ákos László – Diósi Szabolcs – Gáspár Zsolt – Projics Nárcisz – Serbakov Márton Tibor – Szívós Alexander Roland (szerk.): I-II. Konferenciakötet: A pécsi jogász doktoranduszoknak szervezett konferencia előadásai. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2021. 124–136. o.

Ripszám Dóra: Emberkereskedelem az interneten. KRE-DIT: A KRE-DOK Online Tudományos Folyóirata, 2020/1. <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/ripszam-dora-emberkereskedelem-az-interneten/>

Ripszám Dóra: Gyermek az emberkereskedelemben. In: Kóhalmi, László (szerk.): PhD Tanulmányok 15. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2021. 125–136. o.

Ripszám Dóra: Gyermek szexuális célú kereskedelme. In: Baráth Noémi – Mezei József (szerk.): V. Rendészet-Tudomány-Aktualitások - A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével – 2023 konferenciakötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztály, Budapest, 2023. 32–45. o.

Ripszám Dóra: Gyermekkereskedelem a migráció tükrében. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A biztonság védelme a rendészetben: Jubileumi kötet Zámbo Péter ny. rendőr ezredes 70. születésnapjára. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 2023. 243–248. o.

Ripszám Dóra: Gyermekkereskedelem és gyermekmunka In: Bendes Ákos László – Gáspár Zsolt – Gáti, Balázs – Projics Nárcisz – Tóth Dávid (szerk.): IV. Konferenciakötet: A pécsi

jogász doktoranduszoknak szervezett konferencia előadásai. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Pécs, 2022. 116–128. o.

Ripszám Dóra: Határon átnyúló gyermekkereskedelem. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXIV. A rendkívüli helyzetek biztonsági tényezői. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2022. 311–316. o.

Ripszám Dóra: Kiszolgáltatottsági tényezők, mint a gyermekek áldozattá válásának főbb okai a gyermekkereskedelem kapcsán. In: Mezőfi Nóra – Németh Kornél – Péter Erzsébet – Püspök Krisztián (szerk.): V. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia tanulmánykötet. Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz Nagykanizsa, 2021. 83–93. o.

Ripszám Dóra: Kizsákmányolás az emberkereskedelem kapcsán. Büntetőjogi Szemle, VIII. Évfolyam, 2019/2. 79–86. o.

Ripszám Dóra: Munkaerő-kizsákmányolás az emberkereskedelem kapcsán. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): Rendészet-Tudomány-Aktualitások – konferenciakötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2020. 184–195. o.

Ripszám, Dóra: Adoption as a mode of committing child trafficking. In: Collection of papers, “Contradictions of the Contemporary Law “, Vol. II. Копикомерц, Источно Сарајево, Сарајевó, 2022. 606–614. o.

Ripszám, Dóra: Child trafficking and child labor. Büntetőjogi Szemle, 2021/különszám, 62–67. o.

Ripszám, Dóra: Definition of child trafficking in the light of EU legislation. NUM Law Review, 2023/5. 1–14. o.

Ripszám, Dóra: Human trafficking as an economic activity. In: Szilovics Csaba – Bujtár Zsolt – Ferencz Barnabás – Breszkovics Botond – Szívós Alexander Roland (eds.): Business and economy in the 21st century II. – Conference Proceedings 2020, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 5–16. o.

Ripszám, Dóra: Illegal removal of minors abroad in connection with child trafficking. In: Csoknya, Tünde Éva (ed.): ESSAYS OF FACULTY OF LAW UNIVERSITY OF PÉCS YEARBOOK OF 2021-2022. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2023. 159–165. o.

Összefoglaló

Magyarország az emberkereskedelem szempontjából kiindulási, tranzit és célország is. Értekezésem célja a gyermekkereskedelem arculatának elemzésén, annak hazai jellemzőinek feltárása révén a gyermekkereskedelem és emberkereskedelem elhatárolása.

Doktori disszertációmban

- áttekintem az emberkereskedelem történetét, az emberkereskedelemre vonatkozó nemzetközi egyezményeket és az európai uniós jogi aktusokat;
- vizsgálom az emberkereskedelem fogalmi elemeit;
- áttekintem az emberkereskedelem szabályozásának hazai történetét és annak alaptörvényi tilalmát;
- elemzem az emberkereskedelem és kényszermunka hatályos tényállását, valamint jogösszehasonlító vizsgálatot végzek a német, a holland és a török szabályozással összefüggésben;
- vizsgálom a gyermekkereskedelem fogalmi elemeit és azokat a kiszolgáltatottsági tényezőket, amik a gyermekek áldozattá válásának főbb okai;
- elemzem a gyermekkereskedelem toborzásának modern megvalósulási eseteit;
- áttekintem a gyermekkereskedelem különféle megjelenési formáit.

Kutatásom központjában az áll, hogy a gyermekek kereskedelme miben tér el a felnőttekétől. Külön hangsúlyt fektetek azok céljára, a kizsákmányolási formák egyezőségére, az elkövetési módokra, illetve a kiszolgáltatottsági tényezők szerepére.

A gyermek- és az emberkereskedelem közti különbségek feltárását az egyes kizsákmányolási formák fejtegetésén keresztül végzem. Továbbá megvizsgálom, hogy az adott jelenségre vonatkozó hatályos hazai szabályozás a gyermekekre is alkalmazható-e.

Végezetül következtetéseket és javaslatokat fogalmazok meg a jogelmélet, a jogalkotás és a jogalkalmazás számára.

Summary

In terms of human trafficking, Hungary is also a country of origin, transit and destination. The aim of my thesis is to distinguish between child trafficking and human trafficking by analyzing the character of child trafficking and exploring its domestic characteristics.

In my doctoral dissertation, I

- review the history of human trafficking, international conventions on human trafficking, and European Union legal acts;
- examine the conceptual elements of human trafficking;
- review the domestic history of the regulation of human trafficking and its constitutional prohibition;
- analyze the current state of „Trafficking in human beings and forced labour”, as well as perform a legal comparative study in connection with German, Dutch and Turkish regulations;
- examine the conceptual elements of child trafficking and the vulnerability factors that are the main causes of child victimization;
- analyze the modern realization cases of the recruitment of child trafficking.
- review the various forms of child trafficking.

My research focuses on how the trafficking of children differs from that of adults. I place special emphasis on their purpose, the consistency of the forms of exploitation, the methods of perpetration, and the role of vulnerability factors

I explore the differences between child and human trafficking through the examination of individual forms of exploitation. Furthermore, I will examine whether the current domestic regulations on the given phenomenon can also be applied to children.

Finally I formulate conclusions and proposals for legal theory, legislation and law application.